

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת נח | גיליון מס' 113 | חשון תש"פ

עמוד ההוראה איננו

רסיסי אורה זיכרונות ורשימות אחר מיסתו של גאון ישראל ותפארתו רב רבנן

מרן הגאון רבי ניסים קרליץ ז"ל

מפי תלמידיו ומקורביו הגדולים שיצקו מים על ידו עשרות בשנים

הגאון רבי ישראל דוב הלוי ויזל שליט"א והגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

עולם הישיבות

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות
ישיבת אור אלחנן

(תשל"ח - תש"פ)

לעילוי נשמת

ר' ברוך ב"ר שמואל מרדכי קנול ז"ל
כ"א תשרי תש"ע

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת נח

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:06	17:26	16:15	ירושלים
18:04	17:28	16:29	בני ברק
18:02	17:26	16:19	רכסים
18:05	17:27	16:23	מודיעין עילית
18:05	17:27	16:14	בית שמש

ספר
יוצא
לאור
בצוף

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

**'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'**

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

**פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.**

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"

בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

מערכת 'אוסף גיליונות'

9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

בירור הלכה | 57

בירורי הלכה אקטואליים

מתוך הסוגיות והפוסקים

תוספת שבת | 61

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 63

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

לענין הלכה | 65

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

הפרשה המחכימה | 67

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

עולם הישיבות | 71

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות

שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות

ישיבת אור אלחנן (תשל"ח - תש"פ)

תורתו משתמרת | 75

שיחה מיוחדת לרגל תחילת הזמן

מהגאון רבי **יצחק טסלר** שליט"א

כה תאמר לבית יעקב | 78

שיחת חיזוק והתעוררות

מהגאון הגדול רבי **שמואל יעקב בורנשטיין** זצ"ל

עם הספר | 79

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

עמוד ההוראה איננו | 7

רסיסי אורה זיכרונות ורשימות אחר מיטתו

של גאון ישראל ותפארתו רב רבנן

מרן הגאון רבי **ניסים קרליץ** זצ"ל

מפי תלמידיו ומקורביו הגדולים

שיצקו מים על ידו עשרות בשנים

הגאון רבי **ישראל דוב הלוי ויזל** שליט"א

והגאון רבי **יצחק מרדכי הכהן רובין** שליט"א

חישבתי דרכי | 17

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

נחל אליהו | 21

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

שיעורים לפי סדר המצוות | 25

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

התבוננות בפרשיות התורה | 27

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

שיעורי שבת קודש | 31

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

ענייני דור המבול ובני נח | 33

משיעורי הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

תמצית הש"ס | 35

דף היומי - מ"ב ומוסר

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה' - נצבים - ראש השנה

עומק הפשט | 41

דיוני הלכה אקטואליים

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

ירושלים	בית הכנסת "בני הישיבות"	טלזסטון
ישיבת "מיר"	ביתר עילית	בית הכנסת "קהילת בני תורה"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי	בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A	תל ציון
ישיבת "אהבת שלום"	בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית כנסת החסידי
ישיבת "תורה אור"	מודיעין עילית	בני ברק
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'	ישיבת "מיר"	כולל "פוניבז"
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן	כולל "עטרת שלמה"	כולל "בית הלל"
בית הכנסת "מנחם אברכים" בית וגן	כולל "יששכר באהלך"	כולל "ברסלב"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב	כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)	כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה	כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)	ישיבת "אורחות תורה"
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה	בית הכנסת "בית תפילה"	ישיבת "בית מדרש עליון"
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה	בית הכנסת "אילת השחר"	ישיבת "תפארת ציון"
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה	בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י	ישיבת "סלבודקא"
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין	בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא	ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב	בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"	בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה	בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר	בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול	בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר	בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול	בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק	בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף	בית הכנסת "חזון דוד"	בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף	בית הכנסת "משובב נתיבות"	בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף	בית הכנסת "אהל אברהם"	בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף	בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "היכל אפרים" רמות א'	בית שמש	בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'	ישיבת "אור לישרים"	בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'	בית הכנסת "היכל אברהם" קריה	בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג	בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'	בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'	בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'	בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'	בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'	"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין	בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'	זכרון יעקב
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ	בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'	בית הכנסת "מסילת ישרים"
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול	בית הכנסת "הכולל"	פתח תקוה
"גל פז" רח' מלכי ישראל	יסודות	ישיבת "לומזא"
אלעד	בית הכנסת המרכזי	בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "מאור שרגא"	רחובות	רכסים
כולל "ישיבת הר"ן"	בית הכנסת "כולל בר שאול"	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
ישיבת "תורה בתפארתה"	תל אביב	בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'
גבעת זאב החדשה	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'	
בית הכנסת "בית אליהו"		

עמוד ההוראה אינו

רסיסי אורה, זיכרונות ורשימות אחר מיטתו של גאון ישראל ותפארתו, רב רבנו,

מרן הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ זצ"ל

מפי תלמידו ומקורבו הגדול, שיצק מים על ידו עשרות בשנים, יבדל לחיים טובים,

הגאון רבי ישראל דוב הלוי ויזל שליט"א

רב קהילת 'חניכי הישיבות' מזרח ברכפלד וראש מערך הגיור בבית דינו של מרן זצ"ל

הקשיים, אבל מה שנוגע לדין, צריך לשאול את פי אותו גאון נשיא הקרן. התשובה שהגיעה היתה שהכסף מיועד רק לחיתון הילדים, וכך נפסק.

לפני עשרים שנה לא הרגיש טוב ואושפז לכמה ימים. לאחר שחזר לביתו הלכתי לבקרו. הוא סיפר, שיום לפני האירוע לא הרגיש טוב. הוא חשב שבערב ילך לישון יותר מוקדם והמצב ישתפר. בשעה 10 בלילה דפקה אשה בדלת ובקשה שיעזור בענין דחוף של שלום בית. הוא לא היה יכול להתעלם מבקשתה, הלך לביתם וישב אתם עד השעה אחת לאחר חצות. קם לתפילת ותיקין כרגיל, ורק אח"כ קרא לד"ר רוטשילד. הרופא אמר שילך מיד לבית חולים. אמנם זה היה יום חמישי, וחיכו לו דיונים דחופים בבית הדין. גם מזה לא יוכל היה להתעלם, והלך לבית הדין כרגיל. היו דיונים קשים באותו יום, והוא נהג כרגיל ואף אחד לא הבחין במצבו. לאחר סיום הדיונים (בשעה אחת בצהריים) הוא נסע לבית החולים.

היה זוג שנישואיהם עלו על שרטון. לאחר נסיונות חוזרים להשיב את שלום הבית על כנו שלא הצליחו, פסק רבינו שאין מה לעשות. הם התגרשו. כשנישאה הבת הראשונה, בקשה האמא שמשום שלום וכבוד המשפחה יהיו רבינו והרבנית השושבינים. רבינו הסכים מיד. וכך הופיעו רבינו והרבנית בשעה היעודה, רבינו התיישב בקצה השולחן של המזרח. הצעתי שישב במרכז כראוי לו, אבל הוא סרב, ואמר עכשיו אני בתפקיד של שושבין. קצת יותר מאוחר הגיע ראש הישיבה של החתן שבא לסדר קידושין. ראש הישיבה נרתע, ואמר שבמקום הרב הוא לא יכול לסדר קידושין. רבינו ענה אני באתי להיות שושבין. גם סירב לקבל כל כיבוד תחת החופה מאותה סיבה.

ביקורת עצמית

רבינו זצוק"ל אמר לי כמה פעמים, שבגמ' (יבמות מו:) כתוב מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן, מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה. "ומה עם בית הדין?". ונתכוון לומר שגם בית דין צריכים מאד להזהר לא להשהות את קבלת הגרים.

יהודי יקר שהיה מאד מקורב לרבינו שאל את רבינו, אם באים לפני בית הדין שני בעלי דינים, ושניהם טוענים טענות משכנעות, איך יכול רבינו לדעת מי לא אומר אמת. אמר לו רבינו, שהקב"ה שם בפי החייב שיצא מפיו הודאת בעל דין. חזר אותו יהודי ושאל, מה עושים אל זה לא קורה. רבינו לא ענה לו. אותו יהודי לא הרפה, ושאל שוב. לאחר ששאל כמה פעמים ענה רבינו, אז הדין צריך לפשפש במעשיו ולעשות תשובה (על שלא זכה לסייעתא דשמיא).

נושא בעול

באחת מערי השדה נפטרה אשה צעירה והשאירה בעל עם שנים עשרה ילדים. עסקני צדקה הקימו קרן בנשיאות גאון מפורסם, שמטרתה היתה לסייע לחתן את היתומים כשיגיעו לפרקם. לאחר זמן התחתן הבעל שוב עם אלמנה אם לשהה ילדים. המסגרת הזו של שמונה עשר יתומים משתי משפחות, היתה מאד מורכבת וקשה לנהל גם באופן המעשי וגם בהוצאות המרובות. הבעל ביקש מקופת

העיר שיתנו להם מהכספים שנאספו עבור המשפחה, לעזור לנהל את הבית הקשה. קופת העיר סרבה, והבעל תבע אותם לבית הדין. בבית הדין קמה האשה, ותיארה בתיאור חי את הקשיים הנפשיים וההתנהגותיים של כל ילד, והקשיים הכלכליים והמעשיים של המשפחה כולה. כל הנוכחים בחד בית הדין היו מרותקים לסיפור. פניתי להסתכל על רבינו, והוא ישב ובכה ללא הרף, ודמעות גדולות ירדו על לחייו לחייו וזקנו מרוב צער. כשגמרה לדבר מחה רבינו את הדמעות, וביקש שבעלי הדין יצאו. פנה אל הדיינים ואמר, שמענו את

סבלנות וארך רוח

היה דין תורה קשה ומסובך. אחד מבעלי הדין היה מאד בטוח בצדקתו, וכשראה שבית הדין עומד לפסוק לטובת הצד השני, הוא טען שבית הדין לא הבין את טענותיו וביקש דיונים חוזרים. רבינו הסכים. ביקש שיוסיפו עוד דיינים ורבינו הסכים. ביקש שייסבירו לו את כל השיקולים של בית הדין. וגם לזה הסכים רבינו. בית הדין חזר על כל הדיונים שלב אחר שלב. היהודי הנ"ל טען כל הזמן שהוא איננו "מבין" את השיקולים של בית הדין. אחרי הרבה דיונים, אמר לו רבינו, אתה לא רוצה "להבין" אתה רוצה שבית הדין יקבל את "הסכמתך", על זה לא דברנו.

דרך ארץ קדמה לתורה

היו מצבים שגרים באו לבית הדין ומחמת סיבה מסוימת הם נדחו לזמן מאוחר יותר. ניכר היה שרבינו לא חשב שזה מוצדק אבל כיון שכבר נאמר כך, הוא לא אמר כלום. לאחר כמה דקות הוא מצא הזדמנות ושאל בעדינות את הגר אם הוא רוצה להתגייר עכשיו, כשענה בחיוב, כבר היתה הקרקע מוכנה לקבל אותם מיד.

בדיון על נושא מסוים הביע אחד הדיינים את דעתו באופן החלטי. רבינו לא אמר כלום. ידעתי שהוא אחז אחרת, ובהזדמנות דברתי אותו על הענין. הוא הסביר את דברי הדיין באופן שלא סתר את דעתו ממש (ולכן לא תיקן את דבריו) וכשהגיע למעשה הוא הורה כפי דעתו העצמית.

בהרכב מסוים, תבע בן את אמו בענין ירושה. האמא לא שתפה פעולה עם בית הדין. כל המכתבים והשכנועים לא הועילו. הבן ביקש שבית הדין יכתוב כתב סירוב נגד אמו. אב בית הדין של ההרכב ההוא בא אל רבינו שישב בדיון ביום אחר, וביקש שיחתום על כתב הסירוב. הנוסח הוגש לרבינו לחתימה. רבינו הסתכל על הכתב דקות ארוכות, ואז אמר, "איך אפשר לכתוב מכתב נגד האמא", והענין התבטל.

כשדובר על ירושת רבנות שאלתי את רבינו, רב שאומר שבן פלוני יירש את מקומו, והבכור ראוי יותר, מי יירש. אמר אע"פ שאין הרבנות חפצא שהאב יכול לתת למי הוא רוצה וממילא הבכור קודם, "אבל איך אפשר ללכת נגד רצון האבא"

לא להתעקש

יהודי חשוב ביקש ממני לנסוע לחו"ל מטעם איזה ארגון ולומר שם שיעור חשוב שיועיל לארגון ההוא. זה היה באלול, וחשבתי שהנסיעה הזו עם כל מה שכרוך בה, תגרום שכל ה"אלול" יפסד. אמרתי שאשאל את רבינו, וגם הוא הסכים שעדיף לא לנסוע. היהודי ההוא לא התייאש, והלך בעצמו אל רבינו, ולמחרת חזר אלי בהוראה שכן לנסוע. חזרתי אל רבינו ושאלתי לפשר הדבר, הוא ענה, שאם כל כך מבקשים לא ראוי לסרב.

פעם שאלתי אותו על ענין של ממונות באבן העזר. אמרתי מה שנראה לי לכאורה. הוא ענה, גם אני אחזתי כמוך אבל היה דיון בבית הדין ושני הדיינים האחרים אמרו אחרת, וכך נשאר.

על משמרתו

קיבל מדודו מרן ה'חזון איש' זצ"ל שלא להתערב בענינים שלא נתבקש.

היו פעמים שעוררו שיש להעיר לאחרים על דבר מסוים. אמר, לא שאלו אותי.

אמנם אם נתבקש לפעול, להעמיד את הדת על תילה פעל בחכמה ודבקות במטרה. כשבאו לבקש ממנו להצטרף לעשיה, שאל "צריך אותי", ומיד לבש את הכובע וחליפה והלך.

סופר, שפעם היה נוכח בחופה ועמד בחברת ראשי ישיבה חשובים. לסידור קידושין נקרא יהודי מכובד שבפשוטות לא היה לו עסק בהלכות אלה. רבינו עקר ממקומו והלך לחופה. מאן דהו העיר לו שלא צריך ללכת, כיון שכידו את הרב פלוני. ענה רבינו, התפקיד שלי הוא להיות שם. וכך הוא עמד בחופה עד שהסתיימה.

יום אחד בא רבינו לבית הדין עם מעטפה גדולה. היה זה ראש חודש וכנראה שהיה בה כסף לשלם לאברכי כולל חו"א. רבינו ישב כמה שעות עם ידו השמאלית כפופה מאחורי הגב ומחזיקה את המעטפה. זו היתה שמירה מעולה.

לפני יום כיפור בא אליו עסקן וסיפר שיש בחור שלקה בנפשו ומאושפז בבית החולים באר יעקב, ומסרב לשמוע לפסק הלכה שאסור לו לצום ביום הכיפורים, מיד הסכים לנסוע אליו ולשכנע אותו.

שתי משפחות חשובות בישראל השתדכו והזיווג לא עלה יפה, היה דין תורה ארוך וקשה בבית רבינו. נכנסתי לביתו לקראת הצהריים, היה יום חם מאד והוא יצא לרגע מהחדר כדי לדבר עם אחד הצדדים. הרבנית נגשה אליו והפצירה בו לטעום משהו או לפחות לשתות כוס מים, הוא לא הסכים לטעום כלום עד ששני הצדדים באו לעמק השוה.

ואהבת לרעך

אחד מתלמידיו התייעץ בקשר לשלום בית, אמר לו, בתורה יש מצוה לאהוב כל אחד מישראל, וזו מצוה שקשה לקיים אותה, אבל צריך להתחיל עם האשה, שהיא הקרובה ביותר, ולהמשיך עם הרחוקים.

בהזדמנויות שונות שאנשים בקשו ברכה שנראה שכדי שתתקיים צריך לנס, לא בירך להדיא, אלא אמר כן יהי רצון.

ילדים קטנים בירך: "תהיה בריא ותלמד טוב ויראו ממך הרבה נחת.

דרך הלימוד, למצוא את הנקודה היסודית

כשיצא ספר חוט שני הראשון, שאל אותי מה דעתי על הספר. אמרתי לו שהיחידות של הספר היא, שכלול בו תמצית ההלכה מהמקורות עד ההלכה למעשה, כולל פסקים חדשים בשאלות של ימינו. הוא זצ"ל לא היה מרוצה מהתשובה,

מושב בית דין בראשות מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל. מימין לשמאל: הגר"י ויזל שליט"א, הגר"ב גרבוז שליט"א, הגר"י אדלשטיין זצ"ל, הגר"י ברגר שליט"א.

הגר"י ויזל שליט"א בבירור הלכה על שולחנו של מרן זצ"ל

ואמר לי, עיקר המעלה בספר הוא ה"ווארט" (הנקודה המרכזית). דברים אלה הם התמצית של דרך הלימוד שלו.

כבר בהיותו בישיבה הוא שאף להיות בעל הלכה, והתקרב מאד אל החזו"א ולמד מדרכיו הן בהלכה והן בהנהגות תורניות.

למד מהחזו"א את הגישה ללימוד ההלכה, להוציא מתוך הגמ' עצמה את יסודות ההלכה, וכל מה שכתבו הראשונים וגדולי האחרונים, חוזר לפרש את דברי הגמרא שבה כלולה כל התורה שבעל פה. ולזה צריך לחתוך אל האמת בעיון בהבנה ישרה. ולהוציא מתוך דברי הגמרא מה יוצא למעשה מכל מאמר.

וכך נשאר בדעתו המושכל ראשון של ההלכה למעשה. וגם מה שראה בהמשך מגדולי הפוסקים השתלב עם היסודות. וכשנוקק לפסוק הלכה, לא היה צורך לדמות מילתא למילתא, כי הכל היה טבוע בשכלו כמושכל ראשון.

וכל זה השתלשל עד הבירור המעשי ויסודי להלכה למעשה. רבינו סיפר לי שהחזו"א הטיל עליו לברר שיעור של הכוית לאכילת מצה, והוא טרח מאד לדקדק במדידה שיצא דבר ברור. הוא שמע הרבה פסקים בכל התחומים מהחזו"א ועל פיהם פסק בהמשך. ספרי חוט שני שזורים עם הרבה מאד פסקים של החזו"א אישי.

כמו כן, מופיעים בספרי חוט שני אין ספור פסקים והכרעות מתוך עומק הבנת העניינים הנידונים. ובכולם שזור חוט השני של הגיון צרוף והבנה עמוקה.

חלק חשוב מצורת הלימוד הזה הוא, שכל מילה של חז"ל היא מדויקת, ובמאמרי חז"ל כלול הכל, וכל הפירושים נכללים בדברי חז"ל עצמם. וכך הבין רבינו גם בדברי הפוסקים הקדמונים, שהכל כתוב בשו"ע, וצריך לדייק את הדברים וללמוד משם את ההלכה.

נוסף לזה, היה לו הבנה וידע בהיות העולם ובטבע של נפש האדם. וידע איך להתאים את פסקי ההלכה למציאות המשתנית בימינו.

היו הלכות שהרבה שנים פסק בדרך מסוימת כפי שקיבל מהחזו"א לפי המציאות של ימיו. כשראה שהמציאות השתנתה הוא שינה את דרך הפסק בענין הזה. ומאז, בכל שאלה שנשאל מיד היה לו פסק ברור לפי המציאות החדשה.

היתה תקופה שרבינו שימש בר"מ בישיבת וזיניץ לצידו של הגר"ן רבי גדליה נדל זצ"ל. סיפר לי אחד מהתלמידים, שהוא לא היה מהמציאותיים בשיעור. ורבינו שילם לו מכיסו שהוא יבא לביתו כל יום אחרי הצהרים, וילמדו יחד שוב את הגמרא.

פעם אמר בענווה, אתה יודע איך אני יודע הלכות שביעית.

כשהתחיל הירחי כלה בישיבת פוניבז' היה שנת שמיטה, וחפשו מי שיגיד שיעור על הלכות שביעית. אף אחד לא היה מוכן לקחת את העול על עצמו. אני החלטתי לקחת את זה. מאז אני יודע הלכות שביעית.

בית דין צדק

רבינו הקים את בית הדין כדי להעמיד בית דין עצמאי שפוסק על פי ההלכה הצרופה ללא כל שיקולים ולחצים חיצוניים. מראשית קיום בית הדין הוא עסק בדיני ממונות וגרות שהיו הדברים הכי נחוצים.

רבינו לא חיפש כבוד, או שליטה. כל מגמתו היתה כלולה במלים שנהג לשאול, האם צריך אותי. והוא עמד מוכן לעשות את חובתו בעולמו.

כל מה שעשה היה לכתחילה. לא לקח טובת הנאה כלל מבית הדין וכן כל שאר הדיינים. ההתנהלות בדיונים היתה בנקיות הדעת בכל העניינים הן בדרכי הפסק והן בדרכי בין אדם לחברו. הגרא"ל שטינמן צוק"ל אמר על רבינו, שהוא "ערליכער דין" (דין כשר).

התחיל לשבת בביתו עם עוד שני דיינים. לא חיפש להקים מוסד שלם. ונתקיים בו רצון יראי יעשה, וזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת, שרבו הפונים לבית הדין. הרב שמואל וואזנר זצ"ל פעם התבטא שהסיבה להצלחה של בית הדין היתה הנקיות שהדיינים לא נהנים כלום.

גם בדרכי ההוראה, לא חיפש תלמידים, אבל מורי הוראה מכל קצו ארץ נמשכו אליו ללמוד דרכי ההוראה במסורת של החזו"א, ובסברה הישרה. ורוב מנין ובנין של מורי ההוראה של בני התורה בארץ הם תלמידיו ותמידי תלמידיו.

היה לו מבט מיוחד על מציאות החיים וכושר לנתח ולהגדיר את המציאות. גם בפסקי בית הדין חיפש את ה"נקודה", שעליה יסוב הפסק. והרבה פעמים מצא מבט מחודש. כך הוא זכה לפסוק פסקים משמחי לב בחכמתם.

כשבאו שני צדדים וכל אחד הציג את הצד שלו, הוא ניסה לתאר את המציאות שבאמת היתה, ואיך ששני הצדדים רואים אותה מציאות מהזית שלהם. וזו היתה הדרך לפסק הנכון על פי ההלכה, ושגם הניח את דעת שני הצדדים.

חשמלאי תבע גבאי שהזמין אצלו עבודה גדולה בבית הכנסת. הגבאי הודה שאכן נעשתה העבודה, אבל טען שאין בקופה כדי לשלם את החוב, וכיון שהוא רק גבאי, אינו חייב ללכת לאסוף את הכסף ולשלם. רבינו אמר, אמנם אי אפשר לחייב אותך ללכת לאסוף את הכסף, אבל אנחנו נמנה גבאי אחר במקומך. הגבאי מיד "התנדב" להביא את הכסף.

אדם שהשקיע כסף במניות דרך הבנק והפסיד, תבע את הבנק לקיים את תנאי היתר עסקא שהוא חתום עליו, ולא יחייב אותו בכל ההפסדים. הבנק ניסה להשתמש וטען שעל פי חוק אינו יכול לבא לבית הדין. רבינו ראה בזה השתמטות מכל ההיתר עסקא, והורה שהיתר העסקא של הבנקים אינו תקף, ויש להמנע מלעסוק עם הבנקים. היו רבנים שחששו

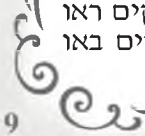
שהציבור לא יוכל לעמוד בזה. אבל הוא זכה לסייעתא דשמיא והציבור נשמע לפסק הזה. הבנקים חשבו שיעבור זמן קצר והציבור יחזור לעסוק אתם. עברו כמה חדשים והבנקים ראו שהציבור חזק בדעתו, וכולם נכנעו. כל מנהלי הבנקים באו

הגר"י ויזל שליט"א משוחח בדבר הלכה עם מרן הגר"ן קרליץ זצ"ל

מרן הגר"ן זצ"ל משתתף בשמחת נישואי בנו של הגר"י ויזל שליט"א

לבתי הדין השונים לחתום היתרי עסקא חדשים עם הצהרה משפטית שהעסקא תקפה לפי ההלכה וגם לפי חוקי המדינה.

עבודת המוסר והמידות

חוץ משיעורי ההלכה אמר גם שיעורים בספרי מוסר. ביניהם שיעור מיוחד שבו השתתפו משגיחים של ישיבות גדולות. מצינו היה מספיק לקרוא את דברי חז"ל והקדמונים, ולא מצא צורך להוסיף כלום. אחרי כל משפט הפסיק והתבונן. מצינו לא היה צריך לשום תוספת, כי הדברים היו שלמים ודברו בעד עצמם בלי צורך לתוספת כלשהי. אמנם השומעים שאלו שאלות, ואז הוא הוסיף דברים של חכמה ודעת והבנה במוסר ובנפש האדם.

עם יבדלחט"א מרן ראש הישיבה שליט"א בהיכל כולל יחזון איש

כשדובר על שכר ועונש ושאל אחד מהמתגיירים למה צריך לדבר על שכר הלא עדיף לעשות שלא ע"מ לקבל פרס אמר שלדבר על השכר כדי לראות את חסדי ה' על בריותיו.

נשאל על ידי אחד הגרים למה מצינו בתהילים הרבה בקשות של דוד המלך שלא ימות, הרי לצדיקים יש שכר בעוה"ב והוא היה צריך להשתוקק לזה. לאחר מחשבה של כמה שניות שנראה היה ששוקל אם לומר או לא, ענה, שהקב"ה ברא בטבע האדם שיפחד מהמוות כדי שיזכור שהוא לא חי לעולם.

בתקופה האחרונה התקינו במקוה התקן עם נייר לניגוב הידים. הניר היא דק במיוחד וצריך היה כמה דפים כדי לייבש את הידים. רבינו שליט"א לא משתמש רק בדף אחד למרות שהידיים נשארות רטובות. גם בימות החורף כשנתתי לו כמה דפים יחד הוא לקח אחד והחזיר לי את השאר.

פעם שלח אלי מאן דהו לא ידוע פתק בשם מאן דהו אחר בבקשה לבקש מחילה מרבינו על שדיבר נגדו ברבים. עשיתי את מבוקשו, ורבינו הגיב על אתר - בזיונות זה טוב.

בהספדים לא האריך בדברים. דיבר במשפטים מועטים ובחר מילים מדויקות מאוד. דיבר בשבחו של הנפטר, וסיים שזה מה שיש ללמוד ממנו, וזה יהיה זכות לנפטר.

רבינו היה מגיד שיעור בישיבת ויז'ניץ במשך כמה שנים. סיפר תלמידו לשעבר בישיבה, שהוא לא היה מהבחרים המובחרים בשיעור, וכדי לקדם אותו "ביקש" רבינו ממנו לבא לביתו אחה"צ וללמוד אתו. הבחור אף זכה לתשלום עבור "הטירחה".

הבנה בנפש האדם

היה ידוע כמבין בנפש האדם. עסק הרבה ליעץ אנשים בחינוך של ילדיהם. במבט אחד הבין את הנפש של הילד ואיך לנהוג אתו. בביתו היו מצויים כל מיני מרי נפש שמצאו מרגוע ביחס שלו ועצותיו החכמות.

אדם שסבל מכפיתיות, והיו לו קשיים באמירת קריאת שמע, וחזר על המילים הרבה מאד פעמים. המצב הזה מאד הקשה יל' החיים שלו ושל בני ביתו. הלך אל הרבה רבנים, וכל העצות

לא עזרו לו. לבסוף בא אל רבינו והוא אמר לו שהוא מרשה לו לומר כל מילה פעמים, ואם יאמר יותר, הוא יפטור אותו לגמרי. היה בזה הרבה הבנה בכוחות הנפש, וגם מעוגן בהלכה. וזה עזר לו, והוא התגבר על הבעיה.

הרבה רבנים שלחו אליו אנשים שהיה חשש לבעיה גדולה בבריאותם, ולא רצו ללכת לרופא. היה ידוע שהוא מצליח להשפיע עליהם.

שלום בית

מכוח הבנתו בנפש האדם גם עסק הרבה בשלום בית בהרבה טרחה ומסירות נפש. סיפרתי לו פעם, שבהרכב של בית הדין שלנו, אנו עוסקים גם בשלום בית מעבר לממונות. והוא היה מרוצה. ואמר: "כשהייתי יותר צעיר עסקתי הרבה בשלום בית, אבל עכשיו כבר אין לי כוח".

שליטה בנחם הדיבור

במסורת משפחתו יש את המעלה של השתקנות. התברר שאצלו השתקנות לא היתה מתוך טבע שאין להתגבר עליו. דיבורו היה מדוד ושקול כמונה מעות וכפוסק דין. אם התבוננו בדבריו ראו שהיה בו אמירה שלמה, ולא היה שום צורך להוסיף או לגרוע.

אמנם כשרצה לקרב אנשים שרגילים לדבר בקול ולהרבות במילים, היה מסוגל לדבר ממש כמוהם. פעם נכנסתי לביתו ושמעתי בחדר השני לכאורה את רבינו מדבר בקול ובשטף לא רגיל. זה היה פלא בעיני. אחד מבני הבית הסביר, שקרוב משפחה בא לבקר, והוא דבר אותו בצורה שהוא רגיל.

אותו דבר היה כשראש ישיבה הצטרף למושב הגרות של תלמידו, וכל אותו מושב דבר רבינו עם ראש הישיבה באותו אופן שהוא דיבר.

היו פעמים שנזדקק לצעוק על בעלי דינים. זה היה במצבים כשבעל דין איים ללכת לערכאות, והיה צריך להעמיד את הדת על תילה. בימינו אין לבתי הדין שלנו כוח לאכוף את הדין, ולכן הוא נצרך לפעול גם בענין הזה. ברגעים שהוא צעק, "הקירות היו רועדים", ואימה היתה מוטלת על כל מי שהיה בחדר כולל הדיינים. אמנם ניכר היה שהשימוש בזה היה בגדר "כלי הדיינים" ללא סרך של כעס פנימי. פעם איים אדם שילך להלשין על חברו במשטרה. רבינו צעק עליו בקול גדול ומפחיד. עורך הדין שלו הסביר שלא התכוון ממש לעשות כך, ולמרות שהיה ברור שזה לא היה אמת, מיד פנה רבינו אל בעל הדין ודיבר אתו בחביבות מיוחדת.

כח ההבעה

למרות שהעדיף למעט בדיבור, היה לרבינו כח הבעה מיוחד. היה זה בטון דיבורו, ובשפת העינים. הרבה מאד מסרים עברו דרך הבעת עיניו. הדריך אחד מתלמידיו איך לגשת לדבר עם אדם שהוא רצה לבקש ממנו טובה. הדגים את המילים, הניגון, והבעת הפנים.

סרבן גט היה כלוא בבית הסוהר תקופה ארוכה מחמת סירובו. בני משפחת האשה ניסו את המוצא האחרון והצליחו להשפיע עליו שיבא לבית הדין של רבינו. הוא הובא קשור באזיקים אל שני שוטרים. האסיר התיישב לפני רבינו, ורבינו

תלה בו עינים רחמניות ורכות ושאל אותו בעדינות "אתה רוצה לתת גט לאשתך". להפתעת כולם הוא אמר כן. לאחר פחות משעה היו הבעל והאשה אנשים חפשים לדרכם ושומחים בפדיון נפשם.

פעם באו תלמידי כתה א' של חדר להבחן על חומש בראשית. רבינו הושיב את כולם סביב השולחן, בדרך כלל מאבדים את כח הדיבור מול אדם נערץ כמו רבינו, ובפרט ילדים קטנים. ורוב הבוחנים

מעדיפים לא להביך את הילדים ולא מפנים את השאלות לילדים מסויימים.

אבל רבינו הפנה את השאלות לכל ילד באופן מיוחד. וראה פלא, כל ילד ידע להשיב נכון. הוא שאל את השאלות ברכות וחמלה, וכל ילד הרגיש אהוב. ואם זה לא עזר, הוא עזר לו במילה אחת שהנחתה אותו לתשובה הנכונה.

אחד ממלמדי הגרים אמר, שהוא נהג ללבוש בגדי שבת כשהופיע בבית הדין עם גר, לקראת הפגישה עם רבינו, לראות את העינים מלאות האהבה וחמלה, ועם זה חודרות על לעמקי הנפש.

חכמת חיים

מתווך תבע בן תורה לדין לשלם תיווך עבור קנית דירה שהוא תיווך. הנתבע, שהיה בן תורה נעלה, הקדים בראשית דבריו שהוא מבקש מבית הדין שיפסקו באופן שיצא ידי חובתו בעולם הזה וגם בעולם הבא.

המתווך הציג את הסכם התיווך החתום, והוסיף שהוא בטוח שהוא צודק, כי הוא עמל בניסוח ההסכם במשך הרבה שנים של אכזבות והשתמטויות מצד קונים לא ישרים, ועכשיו יש לו נוסח שאי אפשר לעקוף. הנתבע, הסביר לבית הדין שהיתה סיבה שהוא לא התייחס להצעה שהיתה כתובה למה שהוא חושב שבמקרה הזה הוא פטור.

רבינו שלח את הנתבע החוצה, ושאל את התובע, האם אתה מתפרנס מתיווך או ממתנות. הוא הזדרז לומר, ודאי שאני מתפרנס מתיווך. אמר לו רבינו, אמנם יש לך זכות לקבל את הכסף כיון שהוא התחייב בחוזה, אבל אם אתה מאמין לנתבע, כמו שבית הדין מאמין לו, אז התשלום לא תיווך אלא מתנה, כי כך הוא התחייב. לטענה הזו המתווך לא התכונן. ונאלץ לוותר על תביעתו.

ראש כולל לבעלי תשובה התלונן, סיפר שאחד האברכים בכולל סבל מבעיות של שלום בית הוא פנה לבית הדין. למרבה הפתעתו היה

רבינו "חד צדדי". שאלתי אותו לפרט מה היה. הוא סיפר שהורי האשה באו עם עוד קרובי משפחה ואיימו ללכת לערכאות ולהשיג שם פסק שמיטיב עם האשה ולנשל אותו מכל הרכוש וכו'. האברך ניסה להתגונן וכל פעם שהוא פתח

בדיון הלכתי בביתו. נראים הגר"י סילמן ומרן ראשי ישיבת פוניבז' שליט"א

את פיו אמר לו רבינו שישתוק. שאלתי אותו מה היה הסוף, ענה ראש הכולל, לבסוף הם חתמו על שטר בוררין בבית הדין דידן. הראתי לו את החכמה של רבינו שהצליח למשוך אותם בשפה רכה. הוא התפלא על עצמו שלא הבין.

בעל דין אחד היה בגדר "בעל דין קשה" ורב עם שכנו במריבות בלתי פוסקות, וקשה היה להגיע להסכמה עניינית וסבירה. רבינו ידע שההוא ניצל שואה. כשהאווירה התחילה להתחמם והבעל דין ההוא לא שיתף פעולה, פנה אליו רבינו ושאל אותו אם הוא היה במחנות הריכוז. ההוא התחיל לדבר על מה שעבר עליו בשואה באריכות גדולה, ותוך כדי כך נרגעו העניינים.

היה ויכוח גדול במוסד מסוים מי בעל הדעה, האם הרב או הגבאים שניהלו בפועל. רבינו אמר, שמעיקר הדין ההנהלה הרוחנית היא העיקר, וסיפר שהרב דפוניבז' אמר לו בזמנו, שהוא מחכה ליום שהוא יוכל להפסיק לנסוע עבור הישיבה ויעביר את הנהגת הישיבה לראשי הישיבה. אבל בפועל, כדי שהמוסד יתפקד כראוי צריך לנהוג בחכמה ולתת להנהלה הגשמית הרגשה של עצמאות.

יהודי יקר שהיו לו טענות על הנהגה מסוימת אדם שעוסק בענין ציבורי, הלך אל רבינו ואמר לו את טענותיו. רבינו האזין בריכוז גדול לכל מה שנאמר באריכות עם כל הפרטים. כשסיים אמר רבינו, אתה צודק בכל מה שאמרת, וכך ראוי לנהוג. אבל לא כדאי לריב בשביל זה.

נשאל על ידי רבנית חשובה על צורה מסוימת של לבוש, אם אפשר לומר שזה בכלל יהרג ואל יעבור. חשב לרגע ואמר, נכון, אבל צריך לדעת איך לומר זאת.

גרות

פרק מיוחד בפעילותו של רבינו היה הגרות.

כבר מתחילת פעילות בית הדין עסק רבינו גם בגרות. במשך הרבה מאות שנים לא היה בית דין מסודר של גרות. והוא ראה את הצורך להקים בית דין שינהג לפי ההלכה, ללא לחצים משום גורם. הוא ראה בגרות את גולת הכותרת של בית הדין.

ראה בתופעה של ריבוי הגרים את בשורת פעמי המשיח. כשהיה שומע על התעוררות גדולה בקרב צאצאי האנוסים בדרום אמריקה לחזור לדת אבותיהם, היה מתרגש מאד.

אמר, שהגרות היא הפעילות החשובה של חייו. גם כשפרש מפעילות בבית הדין בשנת תשע"ב, הוא אמר לי שהוא פורש רק מהממונות, אבל ימשיך לבא לגרות. לצערנו לא זכינו שזה יתקיים בפועל. אבל המשיך להתעניין בנעשה בתחום הגרות בבית הדין.

בית דין בארה"ב שאל אותו אם לגייר משפחה מרובת נפשות שהם מאד עניים, והקהילה של העיר שהם גרים בה, מבקשת לא לגייר אותם כי הם אח"כ יפלו על כתפי הציבור. הוא ענה מיד, קודם יש מצוה לגיירם ואח"כ יש מצוה של אהבת הגר.

אשה הגיעה לארץ מקניה באפריקה, ובקשה להתגייר. בבית הדין חששו שתגורש מהארץ על ידי השלטונות, ואיך תוכל לשמור מצות במקום שכמעט אין יהודים. הוא הזמין אותה אליו, ושמע את ספורה על מסירות הנפש והסבל שסבלה עד שהגיעה ליהדות. כשדברה היא בכתה בדמעות שליש, והוא יחד אתה. כשגמרה את ספורה הוא מיד קיבל אותה לגיור במקום. ולבסוף זכתה לסיייד, מצאה שידוך והצליחה להשאר בארץ ולגור בירושלים.

הרמב"ם מאד מזהיר לקרב את הרוצים להתגייר ולא להקשות עליהם ולגרום להטותם מהדרך אל הגרות, ולמשוך אותם בדברי רצון ועבותות אהבה. בהתאם לכך, מאד נוהר רבינו בכבוד הגרים. קיבל את הבאים להתגייר במאור פנים מיוחד. וזה השאיר רושם עליהם להרבה שנים.

כל השנים היה רבינו מסדר קידושין לזוגות של הגרים בביתו מיד לאחר הגרות. לאחרונה היו מצבים שבסוף התהליך במקוה ניכר היה שהוא ממש חלש ולא נותר לו כח לעשות כלום. אמנם היו גרים שמאד השתוקקו שהחופה תהיה בביתו, ומאד הפצירו למרות שהיה חלש מאד הוא אור כוח ולא סירב.

הרבה פעמים לאחר טבילה ניכר היה שפניהם זורחות וקבלו ממש "פנים חדשות". רבינו היה פונה אלי ואומר: "אתה רואה שהפנים השתנו לגמרי".

לאחר טבילת הגרים היה בשמחה מיוחדת. עשה מי שביד לגרים בסבר פנים מיוחד. זה היה הזדמנות לכל העומדים שם לבקש ברכות. הרבה פעמים לאחר טבילת הגרים במעמד של ה"מי שביד" וקריאת שם חדש לגר, אמרו הגרים שיש להם כמה אפשרויות ולא יכולים להחליט, ובקשו שרבינו יחליט. כשאמר את דעתו התפלאו הגרים והמלווים, שזה היה בדיוק השם שהם חשבו למתאים ביותר.

גיורת שהתגיירה בעבר, לוותה את חברתה לטבילת הגרות. לאחר הטבילה בקשה המלווה ברכה לזיווג. היה נראה שאין לה סיכוי כיון שכבר היתה בשנות הארבעים. אמנם לאחר שנה בדיוק מצאה שידוך. סיפרתי את זה לרבינו, והוא בכה.

התקופה האחרונה

בתקופה האחרונה נחלש מאד, והגיע מצב שלא היה יכול לדבר. כיון שהיינו רגילים לקשר במבטי עינים, המשכתי לשאול אותו שאלות בהלכה, והוא המשיך לענות ע"י תנועות העינים. לכל תנועה היתה משמעות, תשובה של "כן" היתה בתנועת עינים למעלה ולמטה כמו תנועת ראש. תשובה "לא" היתה לסגור את העינים. גלגול של העינים רמזה "תלוי במה מדובר". ובתקופה האחרונה כשהיה מאד חלש, ולא היה לו כוח אפילו לפתוח את העינים. גם בתפילה ישב על כסאו בעינים עצומות. היו שהסתפקו אם הוא שומע את התפלה. בשבת האחרונה בביתו, הבחנתי שאע"פ שעניו היו עצמות, כשהשייץ הגיע לקדיש ואמר יהש"ר, הוא נשם נשימה עמוקה של התרגשות. וכן היה באמן של הקל הקדוש. היה ברור שלמרות הגוף החלש, הנשמה בקרבו חיה וקיימת. ת.נ.צ.ב.ה.

בתקופת האיתנות כשאוטובוסים התפוצצו ברחובות ירושלים והיו הרבה אבידות בנפש, התרבה מאד גם מספר הגרים שהתגייירו. בדרך לגרות פנה אלי רבינו, אתה רואה מה שקורה? עם ישראל סובל כל כך הרבה צרות ומצד שני מתרבים אלה שרוצים להצטרף אל עם ד'. הלא דבר הוא.

בא לפני בית הדין זוג מאוסטרליה, הבעל יהודי והאישה גויה צעירה שדברה רק אנגלית. האשה נשאלה למה היא רוצה להתגייר. תשובתה היתה, שלמען שלמות המשפחה צריך שיהיו כולם בני דת אחת. תרגמתי את דבריה לגאב"ד והוספתי שהיא דברה רק על הכדאיות שבגרות ולא רואים בדבריה רצון להתגייר לשם שמים. למרות שלא הבין מילה שאמרה אמר רבינו בהחלטיות - היא מתכוונת ברצינות, היא מתכוונת ברצינות. ואכן במשך הזמן התברר שהיא ממש רצינית. חזרה לביתה ולמדה ברצינות ועמדה בקשיים גדולים (הרופאים אמרו שלעולם לא תוכל להטהר לבעלה, והסתדר באורח נפלא בחודש לפני הגרות) ובמשך הרבה זמן עקבתי אחריה ושמענו דברים טובים ביותר.

לפני שנים באה גיורת שנולדה בוילנה. היא היתה רצינית ונתקבלה. במעמד קבלת המצות לפני הטבילה לגרות, כשרבינו דיבר אתה על קבלת כל המצות, קלות וחמורות, היא ענתה, אני "מקווה" שאוכל לעמוד בכל זה. שני הדיינים האחרים נבהלו לשמוע אותה מסתפקת אם תוכל לקיים את המצות. כשהעירו את חששם לרבינו הוא אמר, זה כלום, היא "קאלטער ליטוואק" (ליטאי בעל קור רוח). ואכן התברר שהיא המשיכה בדרך טובה ובהמשך מצאה שידוך טוב.

בשנים האחרונות כשנחלש, היה משרך את רגליו בכבדות, וגם היה קטע של הדרך שבו היתה עוברו ממש סכנה מהמכשולים בדרך. התגבר על כל הקשיים, ובא למקוה. לפעמים לא היה לו כח לדבר, אבל קבלת מצות ושכר ועונש הוא משתדל לומר בעצמו. אמר כמה פעמים, שהוא טורח כל כך ללכת להשתתף בטבילה של הגרים, כי חשוב שהגרים יראו אדם מבוגר.

בשבוע לפני ר"ה תשע"ב (האחרון לפני שפרש) היו הרבה גרים. בסוף היום היה רבינו תשוש לגמרי. ראיתי את מצבו ואמרתי לו שבשבוע הבא (השבוע של ר"ה) יהיה עוד מושב בית דין ומסתמא יתקבלו עוד הרבה גרים, וכולם ירצו להיות יהודים לפני ר"ה. שאלתי אותו אם יהיה לו כח להשתתף שוב בטבילה של גרות ביום לפני ערב ר"ה. ענה ואמר, בר"ה יהיה יום הדין, וכלל ישראל צריכים זכויות, הגרים הם צדיקים גמורים ולכן צריך לגייר אותם לפני ר"ה כדי לזכות אל כל עם ישראל.

הליכות גרות

בהלכות אלו לא עסקו בפועל מזה כאלף שנה. אומות העולם אסרו להתגייר וענשו על כך באופן חמור. (ידוע המעשה של הגרף פוטוצקי שהתגייר בימי הגר"א) רבינו סלל דרך מיוחדת לקיים גם את ההלכה הצרופה וגם את רוח דברי חז"ל שיתקבלו בצורה של התנהגות של ימינו. בהתבוננות בפרטי ההנהגות שלו בעינים אלו שנעשו בפשטות, אפשר היה לראות את הדקדוק בקיום של כל פרט של ההלכה. היו גם שאלות רבות שהתעוררו מסיבב לענין, ולכולם נמצאו תשובות נעוצות בעומק שרשי ההלכות. רבי נסים לא עשה חשבונות של כדאיות במצוה של הגרות.

האדם השלם

דברי הספד והתעוררות מלהיבים ונוקבים, אחר מיטתו של עמוד ההוראה מרן הגאון הגדול רבי נסים קרליץ זצ"ל

שנשא תלמידו המובהק הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א רב קהילת 'בני תורה' הר-נוף ובעל ה'ארחות שבת'

הספד אותיות הפסד

מרגלא בפומיה דמרן ה'חתם סופר' זצ"ל שהאותיות הספד הן אותיות הפסד. כלומר, המכוון בהספד זה לקונן ולראות מה הפסדנו.

רבי נסים כידוע היה שתקן ונחבא אל הכלים. הוא לא היה מסוג אותם גדולים שנוסעים מעיר לעיר למסעות חזקת וכל מיני דרשות, אלא היה נטוע במקומו. הציבור שגר בבני ברק הכיר אותו יותר, אבל הדור היותר צעיר הכיר אותו פחות. בפרט שאכשר דרא ובלי עין הרע הציבור התרבה עד למאוד, עד כדי כך שכבר כמעט התהפכו היוצרות, ובמקום שאנחנו נלך להקביל פני רבו ברגל, הרי שהרבים באים לבקר אצלנו. אז בהחלט קשה הרבה פעמים להכיר ולהתוודע. רבי נסים לא היה כמו ראש ישיבה שלמדו אצלו, מיששו אותו ושמעו אותו. ממילא צריך להקדים הקדמה קצרה כדי שנדע מה הפסדנו ועל מה בעצם ההספד.

"וימת יוסף... וכל הדור ההוא"

לפני שנים רבות היתה לי מחשבה, שלא הבנתי אותה כל כך; לפעמים מקבלים הזמנה לחתונה שהמשפחה היא חסידית, מיוחסת וחשובה, בהזמנה כותבים בעלי השמחה את שלושת הייחוס של החתן והכלה, ושהחתן הוא מיוחס דור כך וכך מה'ינועם אלימלך' למשל. בהזמנה ליטאית לא תמצאו דבר כזה. אם הסבא בחיים הוא כתוב בהזמנה, ואם לא הוא נמחק. מי שבחיים כתוב. אף אחד לא אומר שהוא נין ונכד לפלוני. תמיד חשבת

שההשקפה הליטאית אומרת יחוס עצמך, אם אתה יודע ללמוד תוספות אתה שווה, זה שסבא שלך היה תלמיד חכם זה לא מעניין את אף אחד. אבל בכל זאת מי שהוא דור שנים עשר ל'ינועם אלימלך' יש לו איזה אחיזה בשורש נשמתו.

אבל הפעם אני חושב שנפתרה לי החידה הזאת. הייתי לפני כמה שנים באיזו שמחה של אחד מבני הקהילה שלנו, ששייך לבני העדה הספרדית. הגעתי לחופה בדיוק כאשר היתה קריאת הכתובה. מעמד קריאת הכתובה, במקרה הכי מורחב, מחתימים את העדים שתים שלוש דקות. שם זה התארך למשך חמישים וארבע דקות, חמישים וארבע דקות קריאת הכתובה! מכריזים שהחתן הוא בן של אבא שלו, ואבא שלו הוא בן של הרב הותיק והפרנס והמשתדל ולמעלה בקודש, עד רבי רפאל המלאך. משפחת ברדוגו, בני ספרד מכירים את זה, מייחסים את כולם עד רבי רפאל המלאך. חמישים וארבע דקות הייתי שם, היה לי זמן להתבונן. הלא דבר הוא.

מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל מגיע לבית מדרשו של הגר"מ רובין שליט"א בשכונת הר נוף בירושלים

שאנחנו מפסידים.

שלימות בקומת אדם

כשנתמנתי לרב צעיר, בשנה הראשונה לפני שבאתי לדרוש שבת שובה, נסעתי לרבי נסים לשאול אותו מה מדברים בחלק של האגדה? אז רבי נסים כדרכו בתשובות קצרות וקולעות אמר לי "מדברים במה שאוחרים ולא מדברים במה שלא אוחרים". זאת אומרת, הרב לא יבוא ויתן דרשות במה שהוא לא אוחר. אם הרב לא מסתפק במועט אז שלא יתן דרשה על להסתפק במועט. אם הרב לא עניו שלא ידבר על ענוה. זה אמר לי במילה אחת, מדברים מה שאוחרים.

רבי נסים בדרשת שובה ודרשת שבת הגדול יכול היה לדבר על כל הנושאים, כי הוא אחז בכל הנושאים. היתה לו שלמות מאוד מיוחדת בכל המושג הזה שנקרא קומת אדם. מה זה בעצם אדם גדול? מישחו יש לו איזה סנטימטר שמודדים מי גדול ומי קטן?

אז הבנתי שביחוס זה לא רק שתי נקודות הקצה, מי הראשון ברשימה ומי האחרון, אלא גם חשוב לא פחות איד עובר היחוס באילן היוחסין. יכולים להיות בני משפחה אחת שלכולם יש סבא רבה אחד, וכולם מיוחסים לאילן גדול. אבל אבא של זה והסבא של זה שונים מהאבא של זה והסבא של זה. אז מה קרה? זה ראה אצל אבא שלו הנהגה אחרת וזה ראה אצל סבא שלו הנהגה אחרת, וכל אחד בעצם קיבל מסורת אחרת, התנהגויות אחרות וחינוך אחר. אז מה עוזר שיחוסו למעלה בקודש היה כך וכך? הרי אם בעצם אנחנו היינו רוצים לעשות לנו הזמנות יפות היינו כותבים שאנחנו נכדים של אברהם אבינו? ואדרבה, אוי ואבוי אם מישחו לא היה ביחסנות הזאת. זה לא כל כך גרוע יותר מלהיות נכד של ה'ינועם אלימלך'. אז למה אנחנו לא כותבים שאנחנו נכדים של אברהם אבינו? מכיון שבעצם זה לא מעניין איד היתה תחילת היחוס והיכן היא מסתיימת, אלא גם איד בדיוק עברה המסורת והשושלת, בן אחר בן עד האחרון.

ההספד וההפסד כאן הוא לא רק על רבי נסים זצ"ל עצמו. אלא רבי נסים זה בעצם המשך של דודו הגדול, מרן ה'חזון איש' זצ"ל. יש כאן הפסד שהוא כפול ומכופל, כי אצל רבי נסים היתה לנו איזו שהיא המשכיות של ה'חזון איש'. כי מי שגדל וינק על ברכיו העביר לנו את המסורת של ה'חזון איש', את כל דפוס החיים שלו, את כל ההתנהגות וההשקפה, ואת כל עומק הרבדים שהיו ב'חזון איש', וזה חלק גדול מההפסד

אולם יש שכל הנקנה. מה שאדם לומד מרבותיו, מה שהוא לומד מהוריו במשך שנים. הוא קונה שכלים, הוא קונה דעה וקונה בינה. ויש שכל הנאצל, שאומר האבן שועיב, זה שכל שיש לאנשי היושבים בלשכת הגזית, שהם מקבלים איזה שהוא שכל נוסף מהקב"ה מעל ההשגות הרגילות של בני אדם.

אם היה שייך בדור שלנו בלשכת הגזית, אין שום ספק שרבי ניסים היה יושב בלשכת הגזית. ראו את השכל הנאצל שיש לו במידה גדושה מעבר לכל תלמידי החכמים שהיו בסביבתו, אלו שהיו במחיצתו ואלו שהיו מחוץ למחיצתו. היה בכל מקום עומק מסויים והבנה מסויימת בכל נקודה, בכל מקום היתה לו את נקודת החידוד, שבו היה לו את הבחינה של "עדיפא אחברא".

רבי ניסים אמר לפעמים דברים שאחרים לא הבינו אותו והרבו להקשות עליו, אבל הם לא ירדו לסוף דעתו. רבי ניסים בענוותנותו ובצניעותו אף פעם לא פרסם מאמרים לחזק את דבריו. מי שהבין הבין ומי שלא הבין זו בעיה של השואל. אבל היתה לו הבנה מעבר לכל שכל הנקנה הרגיל, שכל נאצל.

זה בא לידי ביטוי בכל חלקי שולחן ערוך; בחושן משפט, ביורה דעה ובאורח חיים, בכל נושא היתה לו איזו שהיא תוספת אחרת, איפה שכולם גמרו היתה לו תוספת אחרת.

סיפר לי פעם איזה שהוא קבלן בנין שפשט את הרגל והיה חייב עשרות מליוני שקלים, והיה אחד מהדיינים הותיקים בבית הדין ומתלמידי החכמים שהיה איתו בידידות והיה יורד לו לחייו. היה אומר לו: "יש לך מכונית כזו, אתה בעל חוב, תמכור את המכונית יהיו לך עשרת אלפים שקלים תחזיר עוד קצת חובות". או העיר לו: "למה אתה עושה חתונה באולם כזה? תעשה באולם פלוני, ותחסוך עוד עשרת אלפים שקלי". כך כל פעם היה שם לו מחטים בבשר החי שלו.

יום אחד הם החליטו שהם הולכים יחד לרבי ניסים. באו לרבי ניסים, רבי ניסים אמר לדיין שירצה את דבריו. הדיין החל להרצות וכשסיים שאל אותו רבי ניסים אם הוא גמר, והדיין השיב בחיוב. אמר רבי ניסים לאותו קבלן: "תגיד לאותו דיין שאתה יושב לידו, נכון שאתה צודק שאני בעל חוב גדול ואני אכן חייב עשרות מליוני שקלים. אבל מעתה אני הולך לכולל ללמוד. אני גמרתי עם הקבלנות של הבנין, וכעת אני הולך להיות אברך כוללי". עכשיו כל בעלי החובות יכולים גם הם ללמוד בכולל, אין להם ממי לקבל אגורה אחת שחוקה".

הטעים רבי ניסים את כוונתו: "אין שום סעיף בשולחן ערוך, ולא כתוב בשום מקום שהוא, לא בגמרא, לא בראשונים ולא באחרונים, שאדם חייב לעבוד כדי להחזיר חובות. כתוב שאם יש לו כסף מסדרים לבעל חוב, אבל לא כתוב שחייב לעבוד. כעת תבוא ותאמר לבעלי החובות כך: אתם רוצים שאני אעבוד? אני מוכן בתנאים כאלה, שיהיה לי מכונית כזו ואעשה חתונה כזאת".

אני לא מכיר כזה סנטימטר שמודדים גדולים, ההוא מטר וחמישה גדול וההוא מטר עשרים וחמישה גדול. איך מודדים גדולים?

אספר לכם סיפור; אצלנו בשכונה גרה בעלת תשובה. בעלת התשובה זוכת להגיע למקומות שאפילו צדיקים גמורים לא הגיעו. נאמר למשל דוגמא, אדם מן השורה ראה שולחן שבת בבית אצלו, במקרה הטוב זה סבא שלו, במקרה אצל דודים שלו. אבל הוא ראה בחוג המשפחה. יכול להיות שהוא פעם נסע עם חברים לצפת והוא ראה גם שם שולחן שבת. אבל באופן הכללי זה מה שהוא ראה. אבל אף אחד לא ראה איך יש שולחן שבת אצל רב כזה ואצל רב אחר. אין תיאורים כאלה. ממילא מה הוא רואה? מה שהוא ראה אצל אביו, כך מניחים את החלות וכך מגביהים את הכוס, זה הסדר שהוא ראה בבית גידולו.

אותה בעלת תשובה, כדרכם של המוסדות של בעלי התשובה, לקחו אותה לבתים של רבנים ראשי ישיבות וראשי כוללים שיראו שם איך נראה שולחן השבת ויתבשמו. הרי אין להם בית, שיראו שולחן שבת איך נראה.

אותה אחת לקחו אותה מבית לבית ואחרי שהיא התחתנה היא שאלה איזה ידיד שלי, תלמיד חכם: "אני לא מבינה, אמרו לי שזה תלמיד חכם גדול וזה גדול וזה גדול, ולי יש שאלות על מה שראיתי בבית שלהם שזה לא מסתדר לי עם הגדלות שדיברו עליה? אז מה קורה פה, הוא אכן אדם גדול או לא גדול?"

אותו תלמיד חכם אמר לה תשובה נכונה; גדול זה אדם שביותר ויותר תחומים יש לו בהם שלמות. יש מישהו שהוא גדול בעיון ויש מישהו שגדול בבקיות, יש מישהו שהוא גדול בהלכה ויש מישהו שהוא גדול באגדה, יש מישהו שהוא גדול בבין אדם לחברו ויש מישהו שהוא גדול בבין אדם למקום. בצניעות, בכבישת המידות, באכילה, בפרישות, ועוד כהנה וכהנה שטחים שבהם האדם נמדד בגדלות שלו. ככל שהאדם משלים יותר חלקים ביותר גדלות, הוא יותר גדול מהשני.

כשאנחנו באים לדבר על רבי ניסים, היתה כאן גדלות בחלקים רחבים. אפשר לומר בכל קומת האדם מה ששייך לדון ולמודד אדם, רבי ניסים היה גדול. כי בכל נושא שקשור, הן בלימוד הן בהלכה, הן בקדושה, הן בפרישות, היתה לו גדלות מעבר לאחרים.

השכל הנאצל של יושבי לשכת הגזית

בדרשות אבן שועיב לתלמיד הרשב"א בפרשת שופטים מביא שיש לאדם שלושה שכלים: שכל המולד, שכל הנקנה ושכל הנאצל. מה זה אותם שלושה שכלים? שכל המולד, ילד קטן תינוק שנולד עוד אף אחד לא יכול לדבר איתו ואף אחד לא מבין אותו, והוא לא מבין אף אחד.

אבל כשהוא מגיע לגיל שישה חודשים ואמא שלו אומרת לו משהו לפתע הוא עושה עם הכתף השמאלית לא. מי לימד אותו שכך עושים לא? באיזה חידוד הוא למד שבכתף השמאלית עושים לא? זהו שכל המולד שהקב"ה נתן לתינוק איזו שהיא הבנה בסיסית, ועם השכל הזה הוא משתמש בחודשים הראשונים שלו עד שאפשר לתקשר איתו.

גדולות ומורכבות. יש למישהו עכשיו באחת עשרה וחצי בלילה שאלה והוא כבר נמצא עם לבוש אחר, לא מה שהוא לבש כל היום, ואין לו כוח כעת להטריד את הרב שהוא מכיר, וגם לא להטריד את עצמו, אך יש לו שאלה דחופה, מה עושים? מתקשרים ליקו הלכה ושואלים בטלפון. הרב הזה לא אמור להיות מישהו שיענה מעבר לשאלה הנקודתית.

יש תפקיד של דיין. דיין זה תפקיד אחר. הגאון מוילנא אומר בתחילת ישעיהו שדיין צריך להיות ברוחו פי שתיים. כלומר, גם צריך להיות חכם בחכמת התורה וגם פיקח בענייני העולם. וזה אומר הגאון מה שכתוב הנה אמת נכון הדבר, אמת על פי תורה ונכון על פי דעת בני אדם. זו תכונה אחרת.

יש ראש כולל וראש ישיבה שצריך להיות אחד עם הסוגיות. בודקים אותו האברכים, כתוב ברשב"א וכתוב בתוספות. זה תפקידים שונים.

אצל רבי ניסים כל התפקידים התנקזו לאדם אחד. גם ראש כולל, גם דיין, גם מורה הוראה וגם רב. הרב, יש לו תפקיד אחר בנוסף, הוא לא רק עונה על שאלות. התפקיד של הרב זה לקחת את הציבור ולרומם את כל קומתם כלפי מעלה, כלפי הקב"ה. בכל השטחים ובכל העניינים. וכשרבי ניסים היה עונה למישהו תשובה, זו לא היתה רק תשובה של רב ומורה הוראה מה לעשות.

בשנים הראשונות שעשיתי שימוש אצלו היתה שאלה שהיתה חוזרת על עצמה כל פעם. היו כאלה שבאו לשאול כל מיני עצות ותחבולות איך לגמור את החודש עם יותר כסף, או יותר מדויק איך לגמור את החודש עם פחות הוצאות, והיו שאלות כאלו ואחרות ודי לחכימא. והתשובה של רבי ניסים היתה כדרכו קולחת ופשוטה: "זו לא השתדלות של פרנסה שהקב"ה רוצה".

התשובה הזו היא לא תשובה נקודתית, זו תשובה שמחנכת איך להתנהג ואיך להסתכל על החיים. איך להסתכל מה זה כסף ומה זו פרנסה. כמה אדם צריך לעשות, מה מותר לו לעשות ומה אסור לו. יש פה רשימה של עשרים שלושים שאלות במשך החיים, שהכל טמון באותה תשובה. וכך היתה דרכו שבתשובות שלו, זה לא היה רק תשובות של מורה הוראה, זה היה תשובות של רב שבעצם הוא רואה את הקומה השלמה של האדם, והמטרה שלו היתה לרומם ולהעלות את

השואל כלפי מעלה.

"אני חומה ושדי כמגדלות"

רב יש לו תפקיד נוסף, גם להיות שומר. מה הכוונה שומר? שומר על הדור. כתוב בחז"ל: "אני חומה ושדי כמגדלות - אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות זה תלמידי חכמים". חומה מגינה על העיר אבל לא תמיד בני העיר רואים אם יש אויב מסביב לחומה. מי רואה את האויב? אותם תלמידי חכמים שנמצאים בצריח, במגדלות, הם רואים למרחוק. ואת המרחק שהם רואים זה מעבר למה שכל הציבור יכול לראות.

רבי ניסים עם כל הענווה והשתקנות שלו, הוא היה רואה למרחוק. הוא היה אחד ששימש גם כחומה וגם כמגדל. הוא ראה תמיד צעד אחד קדימה איך לראות את הדור, ואיך הדור צריך להיראות.

שאף אחד לא יחשוב לרגע שרבי ניסים היה שייך לתמימות. הוא היה חכימא דיהודאי כפשוטו בכל צעד ושעל. היו מגיעים טוענים רבניים מפולפלים, חשבו שמדברים עם איזה תם, עם אדם שנראה

אותו דיין היה תלמיד חכם, הוא ידע חושן משפט היטב, אבל את המעבר לזה, את התוספת הזאת שהיה לרבי ניסים לא היה לו. כך זה היה בכל נושא ובכל תחום, היתה לו לרבי ניסים איזו שהיא אמירה ותוספת של דברים.

"הוא ידע ללמוד טוב"

בדרך להספד כאן השתתפתי בשמחת החתונה של אחד מבני קהילתנו באולמי 'ארמונות חן' בבני-ברק. באתי לאולם כשעוד אחזו בשלב הצילומים לפני החופה. הוצאתי את המחזותיים החוצה, ואמרתי להם שאני מתנצל שבאתי כעת אך כיון שאני הולך לעסוק בדבר מצוה, להספיד את רבי ניסים באתי כעת.

בעל השמחה קרא לשני בניו, אחד בגיל בר מצוה והשני קטן יותר ואמר להם: "בואו תספרו לרב סיפור".

הם סיפרו לי שהשבת הם השתתפו בשמחת 'אויפרוף' שהתקיימה בבית מדרשו של שר התורה, מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א. לאחר התפילה מישהו ניגש ושאל את רבי חיים - האם הוא יכול לשמוע מפיו איזה דבר שבח על רבי ניסים. זו היתה השאלה. רבי חיים חשב וחשב כשתי דקות, ואמר: "הוא ידע ללמוד טוב".

אתם שומעים? זה משהו טרי, זה עוד לא התפרסם בשום מקום. "הוא ידע ללמוד טוב". מי אומר את זה? רבי חיים אומר את זה.

מה היתה באמירה הזו? יש הרבה תלמידי חכמים, אבל לרבי ניסים היה משהו עודף מעל האחרים. לא תמיד הבינו כולם את המבטים שלו וההסתכלויות שלו בכל סוגיה ובכל דבר, אבל תמיד היה לרבי ניסים משהו לומר, חדשים גם ישנים.

כל נקודה שנגע בהלכה היתה נקודה עם איזו שהיא תוספת, מה שלא ראו לפני כן. היו תלמידי חכמים שחשבו את הסוגיות וידעו את השי"ך והטי"ז על בוריים. אבל תמיד רבי ניסים אמר עוד איזו שהיא תוספת והיא התקבלה להלכה.

ברוחו פי שניים

רבי ניסים היו לו שלל תפקידים. תראו את המשרות שחולקו השבוע בין צאצאיו החשובים. תארו לעצמכם, שעד לפני כמה שנים היה אדם אחד ששימש בכל התפקידים; גם מורה הוראה, גם דיין, גם אב בית דין, גם ראש כולל, גם רב שכונה, אחראי על אוצר בית דין ועוד כהנה וכהנה כל מיני משרות. אבן מקיר תזעק, המודעות האבל התלויות על הקירות זועקות כמה משרות ופעולות היו שייכות לרבי ניסים. הכל עשה בן אדם אחד בעשר אצבעותיו.

אבל אני רוצה לחדד פה עוד נקודה אחת: שמעתי פעם ממישהו שהתלווה אל מרן ראש הישיבה הגר"א שך זצ"ל, והרב שך אמר לו בדרך שבעיירה אצלם בחוף לארץ היה רב והיה 'קאך' לעפעל רבי. בתרגום לשפה המדוברת, רב של סיר וכף. מה זה רב של סיר וכף? הגדרה חדשה. אנחנו יודעים שיש מו"ץ, רב, אב"ד, דיין. מה זה 'קאך' לעפעל רבי? והרב שך אמר שהיה רב בעיירה, אבל לפעמים לרב היתה לו בעיה בעין וצריכים ללכת לרופא בעיירה הגדולה, ושבוע וחצי הרב לא נמצא. הולכים חוזרים, צריך לשים טיפות. לא היה קופת חולים בכל מקום, אז מי בינתיים יענה לשאלות על טיפת חלב שנפלה כנגד הרוטב או שלא כנגד הרוטב, בן יומיו ושאינו בן יומיו, אז היה אברך שהיה עונה על השאלות אלו. הוא היה רב קטן, מה שנקרא, רב שעונה על שאלות פשוטות. 'קאך' לעפעל רבי, רב שעונה לשאלות של סיר וכף.

אם נדבר, היום אנחנו רחוקים מדור קודם, רבנים של יקו ההלכה למשל. רב שלא אמור להיות רב גדול שעונה על שאלות

כמו איזה צדיק. אבל הוא בהרף עין היה יכול להבחין מה רוצים, מה מתכוונים ומה חושבים.

עמוד ההוראה לבית ישראל

עומק הדעת ותוספת השכל הזאת שהיתה לו מעבר לאחרים, למרות כל הפשטות והענווה שלו, הם הביאו לכך שזכינו שהוא היה עמוד ההוראה שהדור האחרון נשען עליו. הוא לא דחף את עצמו לשום מקום ולשום דבר. הוא היה נקי כפשוטו. ריינקייט מלאה בכל רמ"ח אבריו. לא היתה לו שום אחיזה של איזה שהוא חשבון

להידחק לאיזה מקום, לאיזה משרה וכבודה. שום כלום. הכל היה לעשות דברים לשם פעלם, ממילא זה מה שהקב"ה רוצה שאנשים כאלו יעמדו בראש.

וזכה הדור האחרון שרוב בניו ומניין של מורי ההוראות של בני התורה באו מבית מדרשו. חלקם למדו ממנו חלקם מתלמידיו.

מסופר בספר 'חוט המשולש' שפעם אחד הבנים של ה'חתם סופר' שאלו אותו - איך הוא לענות תשובות בהלכה בכתב כחיצים ביד גיבור באותו יום שנשאל עליהן. מדוע הוא אינו מתיישב לחשוב שוב אם אכן ענה כהלכה? אז ה'חתם סופר' השיב להם שהוא למד את הדברים טוב ולכן הוא יכול להורות ללא שהות. והוסיף עוד ואמר: "בכל דור יש תלמידי חכמים וצדיקים שהקדוש ברוך הוא שותל אותם כדי שיהיו המשיבים של הדור, הם אלו שכל בני הדור מפנים אליהם את השאלות להכרעה, ומן השמים מכוונים שהם אלו שיענו".

כל השאלות של הדור האחרון בכל ד' חלקי שולחן ערוך נחתכו על שולחנו של רבי ניסים. הכל! בחושן משפט, באבן העזר, ביורה דעה, באורח חיים, בורעם. הכל התנקז על שולחנו. הוא לא עשה לזה כלום, הוא לא פעל בשביל זה שום דבר. זה כוון משמים.

בצעירותי שמעתי הגדרה מתלמיד חכם מסויים, הוא אמר לי כך: יש אנשים שכל החיים שלהם משחקים שחמט. כל הזמן מזיזים חיילים. מה הכוונה? כל המחשבה שלהם - פה אני אהיה משיב בסדר שלישי בישיבה, כדי שיקחו אותי להיות משיב בסדר א', ואז אהיה ר"מ בישיבה קטנה ומשם בעל משרה בישיבה גדולה, ואחר כך אני אפתח ישיבה בעצמי, ומשם למועצת גדולי התורה, ואחר כך גדול הדור... ככה המחשבה של אותו שחקן שחמט מהיום הראשון. כל הזמן הוא מזיז חיילים. דוחף פה ודוחף שם.

אני חושב כי אם היו פוקחים את העיניים ומסתכלים מעט בהתבוננות על רבי ניסים, מבחינים כי בעצם הוא היה הפוסק בכל חלקי התורה בלי לעשות שום דבר בשביל זה. לא דחף את עצמו ולא ביקש לעצמו כתרים וגדולה. מזה רואים איך הקב"ה מכין את העולם עם האמת, והאמת של רבי ניסים היתה אמת שלמה ואמת צרופה.

שייד לבני דורנו

הרבה פעמים כשמשתתפים בהספד, בסוף ההספד אנשים חוזרים הביתה ואומרים היה מאוד יפה, כזה גדול היה הנפטר אבל אני לא שייד לכל זה. זה

הגדרה אחרת: משפחת קרליץ, קוסובה, זה לא קשור אלי. כזה פרוש, כזה צדיק. עשרים שנה לא אוכל עופות, לא אכל ביצים, לא שתה חלב רק ממקומות מסויימים, כל זה לא שייד אלי. ואז בעצם הוא מפסיד את כל ההספד.

אבל כאן צריך לדעת, שרבי ניסים היה אדם שהיה שייד לכל אחד לגעת בו. הוא היה אדם ששייד להרגיש אותו, והיה שייד

לחיות אותו. כמוכן להגיע למדרגות הגבוהות שלו זו עבודה לא קלה. אבל אני חושב שכל אחד מאיתנו יכול לקחת דברים שהוא יכול להתרומם. היום לדבר על נקיות ועל ישרות זה מטבע עובר לסוחר. זה טוב בבית, זה טוב לילדים, זה טוב לסביבה. זה טוב ובריא לראות לחיות עם כזו אמונה תמימה וישרה, לדעת שמה שעושים זה בשביל רצון ה', בלי שום חשבונות אחרים.

כשרבי ניסים פתח את הבית דין, היו אז ענקי עולם. הוא לא פתח את זה בשביל להרויח טובת ממון או כבוד, לא בשביל אגורה ולא בשביל חצי אגורה, ולא בשביל גרם אחד של כבוד. הוא בכלל לא היה שייד לזה. אלא למה הוא פתח את הבית דין? כי הוא ראה איך הדור מתנהל ואיך מרימים יד בתורת משה, וסבר שכך לא יכול להיות, זה נגד מה שהקב"ה רוצה. אלפי שעות בחייו הוא השקיע עבור מטרות, ולא בכדי שהוא זכה להקים את כל עולם הדיינות בדור האחרון בצורה כזו נפלאה. אם זה לא היה משהו שכולו נקי ואמינות הוא לא היה מצליח. כל מי שהסתובב לידו ראה שכל הנהגתו היתה מחושבת ומדוקדקת. הכל היה עד הדקדוק האחרון.

נחשו להקל בהלכה

רבי ניסים ידע לא רק להחמיר, אלא ידע גם להקל. כשהוא היה בטוח שהדבר הזה מותר הוא אמר שזה מותר, ולא היה שייד להזיז אותו. כי כל תשובה שיצאה מפיו לא היתה תשובה סתמית, אלא היא היתה מלאה אחריות. היתה לו אחריות על כל דבר. כל מילה שהוציא היתה עם אחריות בקומה שלמה של אחריות. זו היתה הדמות שלו. הדמות היתה דמות עם אחריות, וממילא התשובות שלו זכו והתקבלו בכלל ישראל.

אני זוכר שפעם הסתובבה בעולם ההלכה התלונה שצריכים בבתי חולים לעשות עירוב חצרות, ואמרו בשם רבי ניסים שצריך לעשות שם עירוב. נסעתי אליו ושאלתי לדעתו. רבי ניסים אמר לי: "אני חושב שלא צריך לעשות בבית חולים עירוב חצרות". אז אמרתי לו שתלמידי חכמים כתבו על זה קונטרס שלם, ואמרו בשמו שהורה לעשות עירוב בבית החולים 'מעייני הישועה'. רבי ניסים הגיב ואמר: "אני אמרתי שאם רוצים לעשות שיעש, אבל אני חושב שלא צריך". זו היתה שאלה שתלויה בסברא. לא כתובה ברשבי"א ולא בריטבי"א, בטי"ז או בשי"ד ולא אף אחד מהאחרונים. זו היתה שאלה של שיקול הדעת.

פעם ניגשתי אליו כשהייתי ממש אברך צעיר, היה אז סבונים עם הכשר לפסח באישור של הרב קרליץ. שאלתי אותו אם צריך סבון עם הכשר, אז הוא אמר לי: "אני נותן את ההכשר לא בגלל שצריך סבון כשר לפסח, אלא בגלל שאני צריך לתת את ההכשר. אני חייב הכרת הטוב לאדם מסויים ולכן אני מעניק לו את ההכשר". כך היה הביטוי שלו, והביטוי כדרכו היה בנוסח מדויק עד הפרט האחרון. "לא בגלל שצריך אלא בגלל שאני צריך לתת את ההכשר". וכך היה בכל השטחים ובכל התחומים.

זה המילים של ההפסד שהפסדנו. אבל מה שנשאר לנו זה לקחת מעט מהדברים שאנחנו יכולים לקחת ולהתרומם ולעשות איזה מעשה של התקרבות לקב"ה, שזה בעצם היה הדמות שלו וזו היתה ההנהגה שלו. ולראות שבעזרת ה' הדברים גם ימשיכו הלאה. נחת רוח ועילוי נשמה לכה אדם גדול, זה בעצם שממשיכים את כל מה שהוא התווה, והוא התווה דרך סלולה לדור האחרון. יתן הקב"ה והדברים האלו יהיו מעט לעילוי נשמתו, ונזכה אנחנו להתחזק ולהתרומם מהדברים.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת נח תש"פ | גליון מס' 109

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ע

תיבת נח – "ודברי אשר שמתי בפיך"

גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגנזו הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד, וכו', "עיי"ש עוד במדרש. והנה, הדבר טעון ביאור, כי נראה שדברים אלו, המדברים בשבח תורה שבעל פה, וגודל הנוראות והנשגבות שבה, יכולים להיות כתובים בכל פרשה. מדוע קבעו אותם החכמים מסדרי המדרש על פרשת נח, וכבר העירו בעניין זה. נתבונן עתה להבין בזה כפי ערכנו.

עניינה של התיבה כנגד הלשון

הרמ"ע מפאנו מעיר הערה נפלאה ומיוחדת מאד, ואומר שמידות התיבה, שלש מאות אמה אורך, חמישים אמה רוחב, ושלושים אמה קומה. מצטרפות יחד למילה "לשן". ל' שלשים, נ' חמישים, ש' שלש מאות, והנה, בלשון הקדש מילה נקראת תיבה, נמצא שהלשון מדברת ומוציאה תיבות, אלו הן התיבות שאדם מוציא מפיו, והדבר מפליא ביותר, יש לנו את מידות התיבה, ומאותן המידות יוצאות תיבות, הלא דבר הוא, אכן, כדרכם של רבותינו, חוץ מהגילוי הזה הוא אינו מגלה לנו יותר ואינו מכאיר את הדבר. עלינו לטרוח ולנסות להבין מה העניין בזה.

כיצד שייכת לשון חרטה כלפי מעלה

אנו יודעים שהסיבה שהמבול בא לעולם היא כלשון הפסוק בסוף פרשת בראשית "וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו, ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם", פעמיים כתוב כאן בתורה שכביכול בורא העולם התחרט וניחם על כך שהוא עשה את האדם, אכן, איך אפשר להבין דבר זה, הפסוק בנביא אומר על הדבר הזה עצמו בפירוש, שבבורא העולם "לא אדם הוא להנחם" (שמואל א' ט"ו כ"ט), מה פירוש המילים שאומרים כאן כלפי מעלה, כלפי בורא העולם, כי נחמתי, אני מתחרט, איך הדבר הזה יכול להתפרש, היאך אנו יכולים לשמוע דבר כזה, איך ניתן להבין ולתפוס דבר כזה, מה זאת אומרת לשון חרטה כלפי מעלה, נתבונן מעט בשרשי הדברים.

קיומו של כל דבר הוא בדבר ה'

הבית הלוי בתחילת פרשת בראשית מביא מהמדרש לפרש את הפסוק בתהלים "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", שאותם דיבורים שעליהם אנו מברכים ואומרים "שהכל נהיה בדברך", היינו, אותם

מה המיוחד בפרשת נח לשבח תורה שבעל פה

במדרש תנחומא בפרשת נח (סימן ג') מאריך מאד בשבח תורה שבעל פה, ונביא חלק מדברי המדרש "אלה תולדות נח נח, יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שבחר בישראל משבעים אומות, כמ"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ונתן לנו את התורה בכתב ברמז צפונות וסתומות, ופירשום בתורה שבעל פה, וגלה אותם לישראל. ולא עוד אלא שתורה שבכתב כללות ותורה שבעל פה פרטות, ותורה שבעל פה הרבה ותורה שבכתב מעט, ועל שבעל פה נאמר ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים. וכתוב ולא תמצא בארץ החיים, ומאי לא תמצא בארץ החיים וכי בארץ המתים תמצא, אלא שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל, וכך דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה. שנאמר, כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית, וכו'".

"וזהו תורה שבעל פה, שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהיא משולה לחושך שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, אלו בעלי התלמוד, שראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעיתים לבוא ואזהביו כצאת השמש בגבורתו, ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר ואמר רב דימי בר חמא אמר להם הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, וכו'".

"ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא, שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור

שכבר יצאה נשמתו והוא איננו חי. היינו, הפעולה הזאת היא החיים בעצמם.

"ויפח באפיו נשמת חיים" זאת נשמת חיים שכביכול בורא העולם נפח באדם, אבל הנקודה בזה היא, שאותה נשמת חיים נופחה בנו כפעולה שכביכול בורא העולם בעצמו חי בה, זאת פעולה של חיים כלפיו, כביכול בורא העולם נושם, והנשימה הזו, היא זאת שנפחה נשמה בנו, היינו, הפעולה הזאת, שהיא פעולה של כביכול נשמת חיים כלפיו יתברך, הפעולה הזאת בעצמה היא זאת שממנה נופחה בנו נשמה. זהו עצם ה"ויפח באפיו נשמת חיים".

הרוח ממללא באדם היא המשך דיבורו יתברך

אכן, יש כאן נקודה נוספת בדברי התרגום, על הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" מתרגם "ונפח באנפוחי נשמתא דחיי והות באדם לרוח ממללא", לנפש חיה מתורגם לרוח ממללא, היינו, רוח מדברת וממללת, משמיעה מילים.

כאן עלינו להבין, כל אדם, כל יצור מדבר, יודע את הדבר הזה מעצמו, שהשורש הראשון שממנו יוצאת פעולה של דיבור, הוא בכך שהאדם נושם דרך הפה, אותה נשימה דרך הפה, היא זאת שמתגלגלת אחר כך והופכת להיות דיבור, מכאן יוצא דיבור, זהו שורש הדיבור.

מכאן המקור לגילוי שמגלים רבותינו, שכל הדיבורים מתחילים באות ה', זו היא נקודת ההתחלה להשמעה של כל דיבור, כי כשאדם נושם דרך הפה, הנשימה הזאת עצמה היא האות ה', האדם משמיע אות ה', ובצורה כזאת, כך האדם נושם, לכן, האות ה' היא האות הראשונה, היא ההתחלה של כל דיבור.

על הפסוק (בראשית ב' ד') "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", דורשים חז"ל במסכת מנחות (כ"ט ע"ב) "אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם", כביכול בורא העולם ברא את כל העולם כולו באות ה'. יש לזה המון משמעויות, ויש כאן דברים שהם הרבה מעבר לנו, אבל אחד מהחלקים שאנו יכולים להבין במה שנאמר פה, הוא, שכאשר אומרים שבורא העולם ברא את העולם בה', פירוש הדבר הוא שבורא העולם ברא את הבריאה כדי שהיא תמשיך ותדבר, היינו, הוא ברא את הבריאה כהתחלת דיבור. והבריאה עצמה, היא המשך הדיבור, הדיבור ממשיך והולך. בה' בראם היינו שבורא העולם ברא את הבריאה באופן שהיא הייתה התחלה של דיבור, וכן, המשך הקיום הוא שמאותו שורש דיבור יוצאים כל הדיבורים שישנם בבריאה. כל הדברים של הבריאה יוצאים מאותו דיבור, שהוא הדיבור שהוא שורש כל הדיבורים כולם. זהו "בה" בראם".

וכן, באותו "ויפח באפיו נשמת חיים" ישנם שני דברים, בתחילה יש את הנשימה שהיא החיות עצמה, כך, בצורה כזאת, נופחה בו נשמה, על ידי נשימה, זה נקרא ויפח, והנשימה הזאת של ויפח באפיו נשמת חיים הכניסה באדם את האות ה'.

"ודברי אשר שמתי בפיה" – כהמשך לדבר ה'

כאן היה שורש הדבר שנקרא בלשון הכתוב (ישעיהו נ"ט כ"א) "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיה", כי לכאורה מתי קרה הדבר והיכן השורש לזה, ואף שכמובן זה היה במתן תורה, אבל קשה לנו לתפוס היכן במתן תורה הדברים האלה הונחו בתוך פינו, הלא במתן תורה בורא העולם דיבר אל אונינו, אל כח השמיעה שלנו, אולם היכן השורש של "דברי אשר שמתי בפיה", אכן, שורש הדבר של "דברי אשר שמתי בפיה" הוא במה שנתקיים ב"ויפח באפיו נשמת חיים".

עתה עלינו להבין. בורא העולם דיבר, וכלשון הפסוק בתהלים (נ' א') "א-ל א-להים ה' דיבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבואו", וכמאמר הכתוב "בדבר ה' שמים נעשו", וכפי שאנו מברכים תדיר "שהכל נהיה בדברו", הפירוש בזה הוא, כביכול בורא העולם דיבר, ונתן את דברו בפינו, כדי שאנחנו נמשיך את דברו שלו, אנחנו נמשיך ונדבר את מה

דיבורים שהיו בשעת הבריאה ואותם כביכול דיבר ה', וכמאמר הכתוב "בדבר ה' שמים נעשו", ואז נעשו הדברים בדברו, אותם דיבורים עדיין קיימים, והם הדברים שמקיימים את כל הדברים כולם, וכך, כל הדברים כולם ממשיכים להתקיים כדיבורים.

זה פירוש הדבר שבלשון הקודש נקראים כל החפצים והעצמים שבעולם בשם "דברים", כלשון הכתוב (במדבר ל"א כ"ג) "כל דבר אשר יבוא באש", וכלשון המשנה באבות (ד' ג') "אין לך דבר שאין לו מקום", ולכאורה, מה לזה ולדבר, מדוע כל עצם בעולם נקרא דבר, הלא פירוש המילה דברים הוא מלשון דיבורים כמו "אלה הדברים אשר דיבר משה אל בני ישראל", אלא, זה הדבר שמתכוונים לגלות לנו, "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", לעולם, אותו דיבור שהיה בשורש יצירתו של אותו דבר, הוא זה שמקיים אותו, היינו, הוא לעולם נשאר אותו הדיבור שדובר בבריאתו של אותו חפץ, החפץ הזה ממשיך להתקיים וממשיך לדבר, הוא ממשיך להגיד את אותם דיבורים, שהם אלו שהיו בשורש בריאתו.

נשמת חיים באדם מכא-להים חיים

בריאית האדם עצמו, כפי שכתוב בפסוק, הייתה באופן של "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" (בראשית ב' ד'), היינו, כך, כביכול, על ידי פעולת ניפוח של בורא העולם, ניתנה נשמה באדם.

פירוש הדבר לפי ערכנו, אנו יודעים שהגילוי שמתגלה כביכול בורא העולם הוא בצורת אדם, והעניין בזה, כי הנה, המכוון בכל גילוייו כולם של בורא העולם ובכל המערכות שאותן הוא התכוין לגלות, הכל פונה אל האדם, ולא לשום נברא אחר, ואחר ששורש התפיסה של האדם הוא כתפיסת האדם את עצמו, הרי שהאדם אינו מסוגל לתפוס שום דבר אלא רק עד כמה שהדברים מצטרפים לצורת אדם, לכן בהכרח בורא העולם מתגלה בצורת אדם. הפניה לצורת אדם מחייבת שהדברים יתגלו אל האדם, ואל האדם מתגלים דברים שמצטרפים לצורת אדם.

נמצא, שכל מערכת הגילויים כולה שבורא העולם התכוין לגלות, היא בעצם צורת אדם. זה הדבר היחיד שהאדם מסוגל להבין ולתפוס באמת. וממילא, כך מתגלה בורא העולם, כך היא צורת הגילוי, וכפי שכתוב בספר יחזקאל (א' כ"ו) "ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה", המכוון בכסא הוא לכסא הכבוד, ועל הכסא יושב אותו מתגלה כביכול, שהגילוי שלו זה הכבוד בעצמו, ומשם מתפשט הכבוד לכל המציאות כולה, ואותו המתגלה שמתגלה באותו כבוד, מתגלה בצורת אדם.

לכן, מכיון שבורא העולם מתגלה בצורת אדם, התורה מלאה מכל התיאורים שכביכול מתארים את בורא העולם בצורת אדם. מתארים אותו בעיניים, באזניים, בידיים, ברגליים, "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", וכך גם באף, כפי שכתוב בפרשתנו (ח' כ"א) "וירח ה' את ריח הניחוח" ובזכות אותו ריח ניחוח נשבע בורא העולם שלא יביא יותר מבול לעולם, וכך אנו מוצאים כלפי מעלה לשונות של כביכול אוכל, ריח, ראייה, שמיעה, חילוך, ואף שינה ככתוב "עורה למה תישן ה'", "ויקץ כישן א-דני כגיבור מתרונן מיון", כל זה נאמר כלפי מעלה, צורת אדם עם כל מה שמשמע ממזה, מכל הצדדים.

כיון שהדבר שעל ידו חי האדם, והפעולה שבהכרח אדם חי חייב לעשות, ובזה הוא שותף לכל בעלי החיים, זו פעולת הנשימה, בזה הוא נקרא חי, מעתה, כשאנו אומרים "ויפח באפיו נשמת חיים", אמרנו בזה שכביכול בורא העולם נפח נשמה בצורת אדם על ידי פעולה שהיא פעולת חיים שלו. בורא העולם נקרא א-להים חיים וכן א-ל חי, אלו הם חלק מכינויו יתברך, והנה, חיים מחייבים נשמת רוח חיים באפיו, כשרוצים לבדוק ולדעת אם מישחו עדיין חי או לא, ולפסוק הלכה אם מותר או אסור לחלל עליו שבת, מגישים לאפו של אותו חולה נוצה, שהיא דבר עדין ורגיש מאד כחוט השערה, ואם יש כלשהו של נשמת רוח חיים באפיו של אותו אדם ישנה תזוזה קלה, אבל אם אין שום תזוזה פירוש הדבר שהאדם הזה נידון לדינא שאסור לחלל עליו שבת, זהו אדם

שיוצא מאותו שורש דיבור שהוא נפח באפינו, את זה אנחנו חייבים להמשיך ולדבר, לשם כך נבראנו.

"רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך", רוחי אשר עליך, היינו, אותה רוח ממללא. זה מה שכתוב כאן בפסוק ובתרגום, ויהי האדם לנפש חיה, היינו לאדם נושם, ולרוח ממללא, זהו הפועל היוצא מויפח באפיו נשמת חיים. כביכול בורא העולם נפח בנו, בצורת אדם, נשמת חיים, ובוזה הוא נתן לנו חיים ונתן לנו דיבור. נפש חיה ורוח ממללא, את שני הדברים האלה הוא נפח באפינו. אחרי ויפח באפיו נשמת חיים, אז, ויהי האדם לנפש חיה, והתרגום מוסיף לרוח ממללא, שני הדברים האלו חלו על ידי אותה פעולת ויפח, כמו שנתבאר.

אם כן, המשך קיום הבריאה, היינו, המשך ה"לעולם ה' דברך ניצב בשמים" הוא ב"דברי אשר שמתי בפיך", כך הדברים ממשיכים להתקיים.

החרטה היא כאשר לא ממשיכים את הדיבור

והנה, כשנעשית עיסקה מסוימת, וצד אחד מתחרט וטוען מקח טעות, לא על זה דיברנו, הרי שזאת המשמעות למה שנקרא חרטה, המכוון בחרטה הוא שהתרחש ויצא כאן דבר שהוא לא כפי שדובר, כאן נמצאת חרטה.

כאשר העולם הגיע בדור המבול למצב שכל המערכת כולה, היינו כל הדברים כולם, היו לא כפי שדובר, היינו, הם לא היו המשך של אותו דיבור, הרי שאם לא את זה דיברנו, פירוש הדבר הוא שאין כאן המשך של דברך ניצב בשמים, כאן נמצאת החרטה, כאן נמצא ה"ינחם ה'", "ויתעצב אל ליבו", "כי נחמתי כי עשיתם", הפירוש בכל חרטה ונחמה הוא שמה שקרה זאת טעות, לא על זה דיברתי.

המבול - חזרת הבריאה לתהו

זה מה שקרה בדור המבול. וכך, כל הבריאה כולה - חוץ ממקום אחד שנשאר בכל ההיקף העצום של כל הבריאה וזו היא תיבת נח כלהלן - חזרה למצב של תהו, הבריאה כולה חזרה למה שהיא הייתה ביום הראשון והשני, כולה מים, זהו עניינו של תהו, כי הנה, עניינו של תהו הוא שאין שום אפשרות לומר דבר על תהו. תהו זה דבר שדיבור לא חל עליו, ההתייחסות אליו היא התייחסות של תהיה, השתוממות (ע' רש"י בראשית א' ב') אבל אין לדבר הזה שום תפיסה, שום ביאור, ושום צורה. וכפי שכותב הרמב"ן בתחילת בראשית (א' א') שתהו נקרא דבר חסר צורה, דבר חסר צורה זהו דבר שאי אפשר להגיד שום דבר אודותיו, אי אפשר לדבר עליו אפילו מילה אחת, ובאמת לומר כאן את המושג "דבר" זה סותר את עצמו, כי הדבר הזה הוא דבר בלי שום דיבור.

זה מה שקרה במבול, כל מה שנקרא דבר בעולם, התבטל. כל המערכת כולה, דהיינו, כל הדיבורים כולם, כל הצורה האמיתית של הבריאה, כל זה נשאר אך ורק בתיבה. אולם בכל העולם כולו נאמר "וימח את כל היקום", כל הבריאה כולה הפסיקה להיות דבר וחזרה לתהו, חוץ מהתיבה הרי שכל הבריאה כולה כבר לא דיברה שום דבר, היא היתה חסרת צורה. המקום היחיד שהצורה נשארה בו היה תיבת נח. זו היא אותה תיבה, שעליה אומרים חז"ל בספר הזוהר, בתחילת פרשת נח, שהיא ארון הברית, [נרמז יש לכך, ארון הברית עה"כ עולה בגימטריא למספר תיבת נח], במילים אחרות, כל הדיבורים שהם דיבורי אמת שבעולם, כל הדיבורים שהם דיבורים הבאים כהמשך לדברי אשר שמתי בפיך, כולם נמצאים בארון הברית, וכולם היו בתיבת נח. המשך קיום העולם הוא מתיבת נח.

הקיום שלנו הוא בתיבות של דיבור אמת

נשוב עתה לדברי הרמ"ע מפאנו שהזכרנו. המדובר כאן הוא בדיבור, אנו עוסקים בלשון היוצרת ומפיצה תיבות, והתיבות האלה הן התיבות שבתוכן אנחנו חיים. החיים והמשך הקיום הם עד כמה שהמשך הדיבור שהוא שורש חיינו הוא המקור שממנו אנחנו חיים, שממנו אנו יונקים

את חיותנו, כשאנחנו ממשיכים את זה אנחנו חיים, אבל אם חלילה אנחנו עוברים, ולא ממשיכים את אותו דיבור, הרי שאז אנחנו יכולים להגיע עד למצב שהדיבור נאבד ומסתלק. וכשאין יותר דיבור בעולם אז העולם חוזר לתהו.

הדבר הרי מובן, שאחר שכורא העולם ברא אותנו עם הכח הזה שנקרא "דברי אשר שמתי בפיך", הוא ברא אותנו להיות מדברים, להיות אלו שמקיימים את כל הדברים שבעולם, לשם כך הוא ברא אותנו.

הגמרא בסנהדרין (צ"ט ע"ב) מביאה ראיות שהעמל אליו נברא האדם, כמאמר הפסוק "כי אדם לעמל יולד", הוא עמל פה, זה הוא העמל האמיתי שלשמו נברא האדם. היינו, האדם נברא לעמל, אולם מה הוא צריך ליצור ולפעול בעמלו, התשובה לכך היא שכל אדם נברא כדי להוציא את הדיבור שלו, להוציא את שורש הדיבור שניתן בו, ולבטא את ה"דברי אשר שמתי בפיך". לשם כך האדם נברא, וזה מה שנותן לו קיום, זה הדבר שנותן לו חיים, זאת התיבה שכתוכה הוא חי, בשעה שמסביב הכל תהו.

זאת התיבה, אלו הן המידות שלה שהן היוצרות אותה, המידות הן הלשון, והתיבות זה מה שיוצא ונוצר מאותה לשון, וכך, למעשה כל דיבור ודיבור הוא תיבה, התיבה הזאת, היא הדבר, שבתוך המשמעות הזאת, בתוך התיבה הזאת, אנחנו חיים, אולם חוץ מהתיבה הזאת, אנחנו בתוך תהו. התיבה הזאת היא הדיבור האמיתי, היא הדיבור היחיד שאינו תהו. ומובן מאלי, שברגע שכל הדברים בעולם הפוכים להיות דברים בטלים, הרי שכאשר הדברים בטלים, אז הכל בטל.

"וימח" - מוחיקת הדיבור של בני האדם

המבול מחה את הכל, כלשון הכתוב "וימח את כל היקום", "אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה", פירוש המילה מוחי הוא אבדן צורה. אמחה, היינו, אסלק את צורתו. כשאדם כותב משהו ורוצה לבטל את מה שהוא כתב, הוא מוחק את הכתב. אלו הן מלאכות כותב ומוחק בשבת, כל מילה היא עיצוב, יצירת צורה, וכל מוחיקה היא לאבד את הצורה, להפסיד את צורת הדבר, וכפי שכותבים חכמי הלשון, מחה ומחק הן מאותו שורש.

"אמחה את האדם אשר בראתי", כביכול בורא העולם מחק את כל הדיבורים שבני האדם יצרו, ומה שלא נמחק, זה מה שנשאר בתיבת נח אז בדור המבול, וכמה שבא אחרי תיבת נח ועומד במקומה, ממלא המקום של תיבת נח הוא כאמור ארון הברית.

הקב"ה נשבע שלא יביא יותר מבול לעולם. פירוש הדבר, העולם אף פעם לא יגיע למצב כזה שהדברים יהיו בטלים עד הסוף ויחזרו להיות דברי תהו. תמיד ישאר איזה שהוא חיבור, שמכל הדברים, היינו מכל הדיבורים, שישנם בעולם, תמיד אפשר יהיה להגיע לדברי אמת. אחרת העולם תמיד יוכל לחזור ולהגיע למצב כזה שהוא כולו תהו.

זה הפירוש של השבועה שהעולם לעולם לא יגיע לזה, היינו, למרות שהעולם כולו סטה ונטה מאותם דברי אמת שהם הדיבורים היחידים בעולם שאינם דברי תהו והוא נמצא רק בדברי תהו, אבל בזה שכורא העולם נשבע שהוא לא יביא יותר מבול לעולם, המכוון בזה, שמכל דיבור שמנסה להבין ולפרש משהו, ובכך לתת צורה לדברים ולהוציאם מתהו, מכל דיבור כזה אפשר להגיע ממנו לדבר אמת, אפשר להגיע ממנו לארון הברית, אפשר להגיע ממנו לתיבת נח.

בפרשת נח נמצאים התיבות שבהם אנו חיים

נשוב לדברי המדרש, שאלנו על המדרש הנחומא, מדוע מסדרי המדרש העמידו את השיר והשבח לתורה שבעל פה בפרשת נח, אכן עתה אנו מבינים יותר את העניין. בפרשה זו, פרשת נח, כאן נמצאת התיבה, כאן נמצאת התיבה שאנחנו חיים בה, התיבה שבה אנו ניצולים כאשר אנחנו נכנסים לתורה, זו היא אותה התיבה, זה ארון הברית.

פרשת נח כולה, היא פרשה שמבארת את הנשגבות, את הגדולה, את כח החיים של תורה שבעל פה, ונביא שוב מדברי המדרש "וכתיב ולא תימצא בארץ החיים, ומאי לא תימצא בארץ החיים וכי בארץ המתים תימצא, אלא שלא תימצא תורה שבעל פה אצל מי' שיבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה, שנאמר, כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל. וזוהי תורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהיא משולה לחושך שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, אלו בעלי תלמוד שראו אור גדול, שהקב"ה מאיר עיניהם בכל דיני התורה, ולעתיד לבוא, ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

"לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעולם הבא, שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום הראשון, שגנזו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה, שבזכותם העולם עומד. ואף הקב"ה כרת ברית עם ישראל שלא תשתכח תורה שבעל פה מפיהם ומפי זרעם עד סוף כל הדורות, שנאמר ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו, ולא כתיב ממך, אלא מפייך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך".

זהו הלימוד לדורות שיש לנו מהפרשה. תיבת נח זה דבר שנוהג לדורות. תיבת נח זה המקום שאנחנו ניצלים מכל מה שמביא מכול לעולם, מכל מה שהופך את העולם לתהו ובהו, אבל כדי לזכות ולהיכנס אליה, כדי לזכות ולהיות בה, לשם כך צריך לעשות את מה שכתוב פה, באותו מדרש, אלו הם עמלי תורה שבעל פה, הם מוותרים על כל דבר אחר בעולם, ואת כל חיותם הם מוצאים רק באותם דברי תורה, רק בזה יש להם טעם, רק בזה יש להם עניין, רק בזה הם חיים. אחרת, התורה

בשיעור זה שנאמר בפרשת נח תשס"ד הספיד רבנו את ר' בנימין (בני) לוי זצ"ל שנלב"ע ב"ט תשרי, נביא כאן את הדברים שנאמרו לזכרו, לאלו שהכירוהו ושמעו על פועלו

אני חייב להזכיר פה אדם נעלה, אדם יקר, שהיה משתתף קבוע בשיעור הזה. רוב הציבור לא הכיר אותו. הוא היה אדם צנוע, צנוע במיוחד, צנוע בהפלגה. אחרי מותו הוא התפרסם קצת יותר. אבל הוא היה משתתף קבוע בשיעור. ובהקשר למה שדיברנו, אני רוצה קצת לדבר אודותיו.

אחד מבני חבורה שמת, הוא נסתלק בחג הסוכות, ב"ט תשרי, וקראו לו ר' בנימין, שהכינוי שלו היה ר' בני לוי. זכר צדיק לברכה.

הוא היה מיוחד בכל אך נדבר עתה על המיוחד שבו בהקשר ובהמשך למה שדיברנו.

הוא לא קיבל חינוך יהודי. הוא גדל בבית ובסביבה חילוניים לגמרי. הוא אפילו לא היה מודע לעובדה שהוא יהודי. אבל הוא זכה והגיע לדרגות של קידוש שם שמים, של קבלת עול מלכות שמים, בקידוש שם שמים בצורה נעלה כל כך, מופלגת כל כך, גם נקיה כל כך. קשה למצוא, מהבחינה הזאת הוא לא הניח אחריו כמותו.

תחילתו, כשהוא גדל, הוא גדל עד שהוא נעשה אמן של דיבור, אמן של מילים. אמן עד כדי קוסם. בשפתו שלו. השפה הצרפתית. הוא היה אמן בהפלגה. ידע לדבר וידע להלהיב המונים, ידע גם את הסוד של הכתיבה הנכונה. והדיבורים האלה הם היו דברי הבל. הם היו דברי חול. אבל הוא הגיע בדבר הזה להישגים, שהעולם שלו, העולם של האנשים שנקראים היום בעולם חכמים, העריכו אותו כאחד מן השורה הראשונה, אחד מן היושבים ראשונה, הוא נמצא בשורה הראשונה של מה שנקרא האינטלקטואלים של צרפת. לשם הוא הגיע.

למי שמכיר את מה שהוא עשה, למי שמכיר את המהפכה הפנימית האמיתית שהוא עשה, באיזה אופן נפלא הוא עבר מאותם דיבורים שהם מביאים מכול לעולם, מאותם דיבורים, איך הוא עבר לארון הברית.

הוא עזב את השפה, שבה הוא היה כאמור יותר מאמן, הוא היה קוסם. הוא עזב את השפה, ועבר לשפה שבשנים הראשונות הוא היה בה טיפש, אדם שלא יודע לדבר. וכך לאט לאט הוא למד את לשון הקודש. בעקשנות, בצניעות, בויתור גמור על כל מה שיש לעולם להציע לסוג כזה של אינטלקטואל. פרסומת, יוקרה, כבוד, כסף, כוחות השפעה, על כל זה הוא ויתר. פשוט השליך את זה הצידה. ועבר להתעסק רק בארון הברית.

אינה מוסרת את עצמה אליהם. "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה", היינו, ממית עצמו מכל החיים האחרים, "עליה", בה הוא מוצא את כל הטעמים כולם, את כל מה שיש לחיים להציע הוא מוצא בדברי תורה.

בפסוק בשיר השירים (ח' ו') כתוב שכנסת ישראל מבקשת מבורא העולם "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך", חותם, זהו האופן שהמלך מנהיג את המדינה, כפי שנחתם בטבעת המלך כך המדינה מתנהגת, וכך אנו מבקשים מבורא העולם, שימני כחותם על ליבך כחותם על זרועך, לבך זה הרצון וזרועך זה המעשה בפועל, אנו מבקשים שאנחנו נהיה החותם שעל פיו ישק כל דבר, זה יהיה דבר המלכות.

והמשך הפסוק הוא "כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה", החיבור הזה הוא חיבור אמיתי ורציני, זה חיבור שהוא עז כמות, כל מי שרוצה לקשור את עצמו בכיכול אל בורא העולם, כל מי שרוצה לקשור את עצמו לתורה, חייב לדעת שהדבר הזה הוא עניין של חיים ומות, "כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבת י-ה".

והמשך שם בשיר השירים "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה" - אם יבוא אדם ויציע את כל הון ביתו באהבה "בוז יבוזו לו", וכי מה אתה מציע, את הון ביתך, אלו יכולים להיות אוצרות קורה, אלו יכולים להיות האוצרות של העולם, אולם אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, הרי שאין בזה נסיון כל שהוא אם לקבל זאת אם לא, אלא, בוז יבוזו לו. ההצעה עצמה היא דבר בוזי.

הקב"ה יעזור לכולנו, שנזכה להשיג דברי תורה, נזכה לקנות דברי תורה, ולהפוך אותם לחיינו.

ונתקיים בו יגעת ומצאת. הקב"ה האיר את עיניו, והייתה לו תפיסה עדינה ודקה. הוא נעשה למדן גדול. אבל המיוחד, קבלת העול, העובדה שהוא כפף את עצמו, כוף אונן לשמוע דברי חכמים, הוא כופף את עצמו לגמרי, כדי לשמוע, להבין, ולהשיג דברי תורה. אני מכיר מעט מאד אנשים, ואפילו אנשים שרק שמעתי עליהם ולא ראיתי אותם, שהקריבו כל כך הרבה, והשליכו כל כך הרבה, כדי להשיג דברי תורה.

וכך הוא קיבל עליו עול תורה אמיתי. דברי תורה הוא קלט, הוא תפס, הוא הבין שדברי תורה אלו, הם דבר ה'. זהו הדברים בעצמם. הוא קיים בעצמו כוף אונן ושמע דברי חכמים.

"אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו" (שיר השירים ח' ז'), חז"ל בשיר השירים רבה (פרשה ח' א' ז') דורשים זאת על רבי יוחנן, ומספרים שם שהוא מכר את כל מה שיש לו כדי לקנות דברי תורה, האדם הזה היה בכוחו להשיג את כל מה שיש בעולם הזה להשיג. מכל הבחינות. את כל זה הוא השליך, אפילו לא מכר. הוא לא קיבל בעד זה פרוטה. את כל זה הוא השליך כדי לקנות דברי תורה.

כל זמן שהוא היה חי איתנו, כמובן אי אפשר היה לפגוע בצניעותו. כך הוא בחר לחיות. בצניעות, בשקט, בצדי דרכים. היה יושב פה כל שבוע. ואף אחד, אפילו מאלה שישבו לידו, לא העלה בדעתו שכאן יושב אדם שראשי מדינות.. שהוא היה כבר לפני שלושים שנה ויותר מרגיז ממלכות.

אבל עכשיו אחרי שהוא הסתלק, הוא כבר לא חי איתנו פה בעולם הזה, אז צריך לתת ביטוי, זאת מצות הספד, לאדם שהיה איתנו, ישב פה כל שבוע, זאת מצות הספד שאנחנו חייבים.

פשוט כדי שילמדו מדרכיו, פשוט כדי שידעו שהיה איתנו אדם שהכרנו אותו, חיינו איתו, וכשהוא מתרחק מאיתנו, אז אנחנו רואים שבעצם האדם הזה היה ענק. לא יאומן, אין דוגמא לדבר כזה, אין דוגמא למישהו שנתן כל כך הרבה כדי לקנות דברי תורה. לכן באמת הקב"ה עזר לו שלא בדרך הטבע. הוא באמת זכה לקנות דברי תורה.

היה בינינו אחד שקיים את כל זה בנפשו, בכל הכח. ומי שהיה מציץ לו משהו, היה מציץ לו אפילו את כל הון ביתו, היה בוזי בעיניו. "בוז יבוזו לו".

הקב"ה יעזור לכולנו, שנזכה להשיג דברי תורה, נזכה לקנות דברי תורה, ולהפוך אותם לחיינו, כמו שעשה המנוח הדגול, ר' בני, זכר צדיק לברכה.

נחל אליהו

נח - צדיק בדור הזה, צדיק תמים בדורותיו

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה

בדורותיו (ו, ט).

כאן נאמר על נח שהיה 'צדיק תמים', אולם בהמשך הפרשה (ז, א) כתוב שה' אומר לנח: בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, לא מוזכר על נח שהיה צדיק תמים אלא נאמר רק כי אותך ראיתי צדיק לפני, ועומד על זה רש"י שם ואומר: מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו, ומקור דבריו הם דברי רב ירמיה בר אבא בעירובין יח, ב.

אבל יש פה ביאור נפלא של הבית יוסף שהביאו החיד"א בספר פני דוד (אות ז): יש חילוק מהותי בין התואר צדיק לתואר תמים, צדיק - זה מי שנקי מחטאי עריות ונקי בממונות, בדרך כלל צדיק ורשע מתייחס לחטא עריות כך מצאנו בחז"ל בהרבה מקומות, סתם רשע זה על עריות, כלשון הגמ' ביומא (לה, ב): רשע בא לדין, אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר: נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו: כלום נאה הייתי מיוסף?! וכן הוא לשון הגמ' (סוטה מז, א) במעשה עם רב יהושע בן פרחיה שעלה עם תלמידיו מאלכסנדריא שבמצרים ואיקלע לה הוא אושפיזא, אמר אחד מתלמידיו על בעלת האכסניא: רבי עיניה טרוטות, גער בו רב יהושע בן פרחיה ואמר לו: רשע, בכך אתה עוסק?! מבואר שלשון רשע בסתם נאמר על חטאי עריות, וכן התואר 'צדיק' נאמר ביחס לחטאים אלו, ולכך יוסף נקרא 'יוסף הצדיק'. ויש מקומות שצדיק ורשע מתייחס לממונות, כלשון הכתוב (דברים כה, א): והצדיק את הצדיק והרשעו את הרשע.

אך לעומת זאת התואר 'תמים' אלא מתייחס לחטאים אלו, תמים - זה תמימות באמונה, נגד החטא של עבודה זרה וכפירה, כמשמעות הכתוב (דברים יח, י-יג): לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וכו' תמים תהיה עם ה' אלוך.

נח, היה בשני דורות, הוא חי בדור המבול והאריך ימים ובסוף ימיו היה את דור הפלגה, מה היה הנסיון של דור המבול? עריות, וגזל! עריות - "ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" (לעיל ו, ב) "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (ו, יב), וגזל - "ותמלא הארץ חמס" (ו, יא). אבל החטא של דור הפלגה היה כפירה. נח עמד בשתי הנסיונות, בנסיון של דור המבול של עריות וחמס, ובנסיון של דור הפלגה של הכפירה, ועל עמידתו בנסיונות אלו הוא קיבל את התואר 'צדיק' ואת התואר 'תמים', על הנסיון של דור המבול - עריות וגזל, הוא נקרא 'צדיק', שהיה נקי מדברים אלו, ועל הנסיון של דור הפלגה - כפירה, שהוא היה תמים באמונתו, הוא קיבל את התואר 'תמים'.

ומעתה לשון הכתובים מדוקדק מאד, פה בתחילת הפרשה שהתורה מסכמת את חיי נח, התורה כותבת עליו: איש צדיק תמים, שהוא היה צדיק בדור המבול - נקי מעריות וחמס, ותמים בדור הפלגה - נקי מכפירה וחזק באמונתו, אבל בהמשך הפרשה שהקב"ה מדבר עם נח בזמן דור המבול, לפני שהיה את הנסיון של דור הפלגה, הקב"ה אומר לו: כי אותך ראיתי צדיק לפני, בשלב ההוא נח עדין לא נתנסה בנסיון של הכפירה להיקרא 'תמים', רק בנסיון של עריות וגזל ועל כך הוא נקרא 'צדיק'.

ועל פי זה מתיישב עוד דיוק נפלא, ישנו חילוק נוסף בין שני המקראות, כאן כתוב "צדיק תמים בדורותיו" אבל בהמשך לא נאמר 'בדורותיו' אלא כתוב "צדיק לפני בדור הזה", ולמבואר זה מדוקדק פלאי פלאות תחילת הפרשה שמסכמת את חיי נח שהיה צדיק ותמים נאמר 'דורותיו', שזה היה מעמידתו בנסיון של דור המבול ושל דור הפלגה, צדיק בדור המבול ותמים בדור הפלגה, אבל ההמשך שנאמר לו בזמן דור המבול בלבד, כתוב כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ (א)

(ב).

כי השחית כל בשר - אפילו בהמה חיה

ועוף נזקקין לשאינן מינן (רש"י).

מקור הדברים הוא במדרש (רבה כח, ח): רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון אמר: הכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, והתרנגול היה מהלך אצל הטווס, הדא הוא דכתיב: כי השחית כל בשר, השחית כל אדם אין כתיב אלא כי השחית כל בשר.

מה הפשט בזה שבהמה חיה ועוף נזקקים לשאינן מינם, האנשים לימדו אותם לעשות את זה?

יש בזה יסוד גדול, הבית הלוי מאריך כאן בפרשה שלנו, כדאי לראות את זה: אדם לא חי לבד בעולם! יש לכל אדם בכל מעשה השפעה בבריאה! אדם שחוטא באיזה חטא זה מקרין על כל העולם, ומחזק את הרוח טומאה של החטא הזה, והיצה"ר לחטא זה נהיה חזק יותר! ומנגד כשאדם מתחזק במשהו, הוא מוסיף קדושה בעולם על הדבר שהוא מתחזק בו! מלבד ההשפעה הטבעית שלומדים ממנו, יש בזה גם השפעה סגולית! אולם כוח ההשפעה הזו אינה שווה בכל המקומות, שבמקום שפרוצים כולם בחטא מסוים ונמשכים אחרי תאוה מסוימת, באותו מקום ההשפעה מרובה מהשפעת החטא על שאר העולם.

ועל פי זה מבאר הבית הלוי, שבדור המבול האנשים היו פרוצים כל כך בחטא שנזקקו לשאינן מינם, עד שגברה בעולם הרוח טומאה לענין זה, והיה לזה השפעה חזקה עד ש"השחית כל בשר את דרכו על הארץ", ההשפעה היתה עצומה שזה השפיע אפילו על בהמה חיה ועוף, שנזקקו לשאינן מינם.

ועל פי דברי הבית הלוי אפשר לבאר דבר נוסף, התורה אומרת (א, כב): מכל אשר בחרבה מתו, ואומר רש"י: אשר בחרבה - ולא דגים שבים. למה דגים שבים לא מתו? ודאי שהטעם מפני שהם לא השחיתו, ולמה הם לא השחיתו, במה הם שונים משאר חיות ועופות? הטעם הוא מפני שלהשחתה של האדם אין כוח לפעול על דגים שבים, אפילו שההשחתה היתה כל כך חזקה שהשפיעה גם על בהמה חיה עוף ורמש, על דגים שבים אין לה השפעה, ומשום שהדגים נמצאים ברשות אחרת, הים הוא מקום נבדל, ושם אין השפעה למעשי האדם.

ומענין לענין באותו ענין, שמעתי פעם מר' דן סגל דבר נפלא, בסוף פרשת בלק (במדבר כד, יד) בלעם אומר לבלק: ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, וצריך להבין מה הקשר בין תחילת הפסוק - לכה איעצך, שזה העצה להחטיאם בבנות מואב ובפעור, לחלק השני של הפסוק - אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, שזה נבואה שבלעם אמר על דוד, על מלך המשיח?

חז"ל הקדושים (ירושלמי יבמות פט"ו ה"ב) אומרים: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח) ביום נשק - זה נשקו של גוג, דבר אחר ביום ששני עולמות נושקין זה את זה העולם הזה יוצא והעולם הבא נכנס, זאת אומרת שכשמגיע שעת ההכרעה היצה"ר מאד מאד מתגבר, כמו במלחמה שאת הנשק החזק ביותר שומרים לשעת ההכרעה, כך גם היצה"ר את הנשקים החזקים ביותר שלו הוא שם ביום נשק, אם זה ביום המיתה של האדם שכתוב בספרים הקדושים שהוא מנסה מאד להדיח אותו, ואם זה באחרית הימים כשהשטן רואה שזה הסוף בזמן גוג ומגוג, ועל זה דוד המלך התפלל: סכותה לראשי ביום נשק, שהקב"ה יגן עליו ביום שנושקים שני עולמות זה בזה - בשעת ההכרעה.

ועל פי זה יבואר, בלעם אומר לבלק: לכה איעצך - אני יתן לך עצה להחטיא אותם, ועל פי מה אני בונה את העצה? איך אני יודע מה הנשק הכי חזק נגדם? אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים - אני בונה את העצה לפי מה שאני רואה שהשטן יעשה באחרית הימים, מה יהיה באחרית הימים? בלעם היה נביא, והוא ראה שבאחרית הימים השטן ישם את עיקר כובד משקלו על נסיונות בעניני אמונה ובעניני קדושה, ועל פי זה הוא ייעץ לבלק אם באחרית הימים זה יהיה עיקר המלחמה, ובזה השטן ישקיע את עיקר כוחו, סימן שזה הנשק הקריטי והחזק ביותר, והוא המסוכן ביותר לנשמה, ולכן העצה שהוא נותן לו היא להחטיא אותם בבנות מואב ובפעור, לפרוץ את קדושת ישראל ולערער את האמונה.

וכך אנחנו באמת רואים בחוש, שני הענינים האלו קדושה ואמונה, הם הנסיונות של אחרית הימים, אמונה - פעם נשמו אמונה, היום הכל הכל קרירות באמונה, הכל כפירה. וקדושה - היום אי אפשר לצאת לרחוב, הרב שך היה אומר שבילנא בשבעים שנה לא היה את הנסיונות שיש היום ברחוב רבי עקיבא בבני ברק ביום אחד, קדושה ואמונה זה הנסיונות של אחרית הימים!!

את הגיהנום שלו, עוד מגיע לו גיהנום של אחרים? הרי הצור תמים פעלו צדיק וישר הוא?

אומר הבית הלוי: כל צדיק ורשע יש להם מניות גם במעשים של השני, על ידי ההשפעה הסביבתית, אדם שהוא רשע מלבד רשעותו בזה שהוא רשע, הוא גם רשע בכך שהוא מכניס רוח טומאה ומטמא את העולם, והיצה"ר של האחרים נהיה במשהו יותר חזק, וממילא כל אלו שחטאו הם חטאו מכוח היצה"ר היותר חזק שנהיה בגללו, ולכן הוא נעשה שותף בגיהנום שלהם! אדם חושב שכשהוא הולך אחרי היצה"ר שלו זה רק החשבון שלו, אבל הוא לא יודע כמה רוח טומאה הוא מכניס, וכמה מניות שליליות הוא מקבל על ידי זה. ולהיפך זכה צדיק - נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, הוא צדיק וממילא יש לו מניות בצדקותם של אחרים!

יבוא יהודי לעולם האמת, יראו לו שהוא חיבר חיבורים שלמים על קדשים ועל טהרות, כתב תשובות בארבע חלקי שולחן ערוך, על עגונות, הוא אומר בבית דין של מעלה: אף פעם לא למדתי את כל זה, לא כתבתי חיבורים על טהרות, ולא למדתי טהרות, לא כתבתי אף פעם שו"תים, יגידו לו: נכון, אבל כשאתה למדת בישיבה היו לך משברים, ונסיונות, וקשיים, והתאמצת ועמלת בתורה מתוך קושי, מתוך קשיים, התאמצת והתאמצת, יפה אחת בצער ממאה שלא בצער, הצער הגדול שהיה לך כשלמדת עשה והוסיף רוח קדושה של חשקת התורה בעולם, ועל ידי זה איזה סטודנט יהודי בשיקגו שבא מבית רחוק החליט שחשקה נפשו בתורה, הוא לא ידע מאיפה זה בא לו ומאיפה הוא קיבל את זה, אבל הוא קיבל את זה ממך ובזכותך, והסטודנט הזה נסע ללייקווד ולמד בישיבה, התחתן ובנה בית, נולדו לו ילדים, ואת הילדים האלה כבר שלחו אותם לחיידר בגיל שלוש, והם - בן אחד הוציא ספר על קדשים, ואחד חיבר חיבור על טהרות, והנכד כתב שו"ת על עגונות, בהכל יש לך חלק! הכל בזכותך - שהתחזקת והתאמצת בזמן של קושי והוספת קדושה לחשקת התורה בעולם! זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן!!!

זיכוי הרבים זה דבר גדול מאד, אבל אנשים חושבים שבשביל לעשות זיכוי הרבים, בשביל לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, צריך לצאת אל העם, ללכת ולעשות פעילות, זה אכן דבר גדול מאד, אבל אדם שעמל בתורה ושם חביון עוזו בד' אמות של הלכה, עמל ועמל בלי הפסקה, אי אפשר לדעת כמה קדושה, כמה רוח קדושה הוא מקרין בעולם, ובזה מזכה את הרבים ומקרבתם לתורה!

ובזה יבואר מה שכתוב בפרשה הקודמת - פרשת בראשית (ב, יט): ויצר ה' אלוקים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו, ואומר החזקוני: שלדגים אדם הראשון לא קרא שמות, בגלל שהם בתוך הים ואין לאדם רדיה עליהם, וכיון שאדם לא קרא שמות לדגים לכן הם לא השחיתו את דרכם בדור המבול. עומק הענין הוא, למה שאדם קורא שם יש לו שליטה עליהם, יש לו השפעה עליהם, וממילא החטא שלו משפיע עליהם שישחיתו את דרכם, אבל דגים שבים שהוא לא קרא להם שמות שהם במקום נבדל, אין לו השפעה עליהם, ולכן חטאיו של האדם לא השפיעו עליהם.

ועיקר היסוד של הבית הלוי מבואר כבר במהר"ל בפרשה של ערי מקלט, שכתוב בתורה (במדבר לה, יד): את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהינה, היו שש ערי מקלט שלוש מהם בארץ כנען ושלוש מהם בעבר הירדן, והקשו חז"ל במסכתא מכות (ט, ב): בעבר הירדן תלת, בארץ ישראל תלת? הרי בארץ כנען היו תשעה וחצי שבטים, ובעבר הירדן היו שתיים וחצי שבטים, ומה הטעם שפה שלוש ערי מקלט ופה שלוש? אומרים חז"ל: בגלעד שכיחי רוצחים, שנאמר (הושע ו, ח): גלעד קרית פועלי און עקובה מדם. השאלה המתבקשת, ומתקשים בזה הראשונים (תוספות מכות שם, והרמב"ן על התורה שם), הרי שכיחי רוצחים הכוונה רוצחים במזיד, וערי מקלט לא נועדו אלא לשוגגים, ומה מבאר מה ששכיחי רוצחים במזיד שלכן צריך יותר ערי מקלט? יש בזה תירוץ של התוספות וביאור של הרמב"ן.

אבל המהר"ל אומר על דרך היסוד המבואר, במקום שיש יותר רוצחים במזיד יש גם יותר רוצחים בשוגג! למה? כי לרציחה במזיד יש כוח להשפיע על הכלל! במקום שיש רוצחים במזיד - גם האנשים הכשרים, האנשים הצדיקים פחות נזהרים, גם אדם כשר כשהוא נוהג ברכב הוא פחות זהיר! זה השפעה! זה לא רק השפעה טבעית, זה השפעה סגולית!!

זכה צדיק - נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, למה?

והבית הלוי מאריך בפרשה שלנו על היסוד הזה, דברים שמאד חשוב לדעת אותם, כתוב בחז"ל (חגיגה טו, א): זכה צדיק - נוטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, נתחייב רשע - נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום. שואל הבית הלוי: מה היושר, צדיק מגיע לו שכר שלו, ומדוע יטול אף חלק חבירו? רשע, מסכן, לא מספיק שיש לו

הטעם שהארץ נמחתה עד שלושה טפחים

והנני משחיתם את הארץ (ו', יג).

**את הארץ - דבר אחר: את הארץ - עם הארץ, שאף שלושה טפחים של עומק
המחרישה נמוחו ונטשטשו (רש"י).**

למה דוקא עד שלושה טפחים ולא יותר?

הפשט הפשוט, שהעוצמה של המבול היתה כזו שבכוחה לטשטש עד שלושה טפחים. אבל לעניות דעתי יש פה עומק נוסף, כתוב במשנה בפסחים פרק כל שעה (לא, ב): חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. ובגמ' תנא: כמה חפישת הכלב - שלושה טפחים. מבואר כאן שמתחת לשלושה טפחים בעומק, זה כבר נבדל מהאדם, ולכן חמץ שנמצא שם הרי הוא כמבוער.

ועל פי יש לבאר, שהטעם שגם הארץ נשחתה, מפני שבחטאים של דור המבול הם כל כך השחיתו, עד שההשחתה באה גם לארץ, אבל עד איפה יש השפעה של מעשה אדם על הארץ? עד שלושה טפחים! יותר משלושה הטפחים אין השפעה למעשי האדם בגלל שזה כבר נבדל מהאדם, ולכן גם העונש שנשחתה הארץ הוא רק כעומק המחרישה שהוא שלושה טפחים.

דרך אגב, לפני הרבה שנים קראתי שבאחת הסופות הגדולות שהיו, הסערה גילחה מהאדמה שלושים סנטימטר, למה דוקא שלושים סנטימטר? יתכן לומר, שלא סתם בגלל שזה העוצמה של הרוח, אלא שזה השיעור האמור כאן שהאדם במעשיו משפיע עד שלושה טפחים כעומק המחרישה, אבל לפי זה יהיה ראיה לשיעור חזון איש ששלושה טפחים זה שלושים סנטימטר.

השיעורים הקבועים מפי הרב שליט"א

יום שישי:

יום חמישי:

בשעה 18:45 בבית הכנסת המרכזי "זכרון משה" ירושלים. בשעה 13:00 בבית הכנסת המרכזי "זכרון משה" ירושלים.

לברורים על שיעורים נוספים ניתן להתקשר: 052-7683029

לע"נ הרבנית
בת שבע בת הרב
יהושע דב הלוי
נלב"ע ד' אייר תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029
להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:
2132817@gmail.com
להערות ותגובות בדוא"ל:
n0527683029@gmail.com

לזכות ולע"נ
ר' יוסף ב"ר יהושע זליג
נלב"ע ו' שבט תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

מתירים את עצמם אבל הלחם אינו קרב בלא כבשים דאין מי שיתירנו, ומבואר בזה שהכבשים הם המתירים את הלחם. רבי עקיבא חולק וסובר שהלחם מעכב את הכבשים, ואין הכבשים מעכבין את הלחם ונתפרש בגמ' המקור ממנו למד רבי עקיבא. הרמב"ם פסק כר"ע וא"כ סבר שאין הכבשים מתירים את הלחם, ולכן אפשר להביא לחם בלי כבשים, ואילו את הכבשים אין להביא בלא לחם. כיון שכל המשמעות של הכבשים שבאים מחמת הלחם. ובהנחה ראשונה נראה שמה שאמרו בגמ' בהוריות שהלחם בא בגין היום והכבשים באים בגין הלחם הוא רק אליבא דרבי עקיבא ודלא כבן ננס. ואולי י"ל שלכו"ע הכבשים באים בגלל הלחם ומתירים את הלחם, ומה שנחלקו, דלדעת ר"ש הכבשים באים בתור מתיר ללחם, וזה כל המשמעות של הקרבת הכבשים, ולכן הכבשים מעכבים את הלחם דאם אין לחם אין סיבה להביא כבשים. ולדעת ר"ע הכבשים קרבים כקרבן בפני עצמו ואף אם אין לחם.

אכן, בדעת בן ננס מפורש לא כן שהרי אמר שבמדבר היו מקריבים את הכבשים בלא לחם, ואין קשר בין הכבשים ללחם כלל.

פיגול בשתי הלחם

עוד איתא במנחות (טו.) "הכבשים מפגלין את הלחם, והלחם אינו מפגל את הכבשים", דאם חישב מחשבת פיגול על הקרבת הכבשים אף הלחם הוא פיגול, אך אם פיגל את הלחם אין הכבשים מתפגלין, והטעם בפשטות כנ"ל דהכבשים מתירים את הלחם ולא הלחם את הכבשים. וגם זה לק"מ ואינו שייך למחלוקת ר"ע וב"נ, די"ל דלכו"ע הכבשים הם המתיר של הלחם ולא הלחם מתיר את הכבשים, ונחלקו אם הכבשים קרבים גם כקרבן בפני עצמו או לא, ר"ע סובר שבאים רק כמתיר ובלי הלחם אינם קרבים, ור"ש סבר שבאים בפ"ע וגם אם אין לחם קרבים הכבשים. ולכן הכבשים מפגלים את הלחם כשאר הקרבנות שהמתיר מפגל את הניתר דבאמת הם מתירים את הלחם.

לחם הבא בלא כבשים יצא לבית השריפה

לדעת רבי עקיבא דס"ל שאפשר להביא לחם בלא כבשים, יש לשאול כיצד הכהנים אוכלים אותם, ומביאה הגמ' (שם מ:) "ת"ר שתי הלחם הבאות בפני עצמן יונפו, ותעובר

שתי הלחם והכבשים הקרבים עימו

במועד חג השבועות, מלבד התמידין והמוספין שנכתבו בפרשת פנחס, היו מביאים את שתי הלחם שנאכלים לכהנים, ועימם היו מקריבים קרבנות נוספים של פרים ואילים שנכתבו בפרשת אמור, והיו קרבים עם הלחם. אע"פ שכל הקרבנות הללו נילוויים לשתי הלחם, אך הקרבן העיקרי שקשור ללחם הם שני הכבשים שאותם מניפים עם הלחם ונחשבים כקרבן אחד עם הלחם. ומבואר בגמ' סוף הוריות (יג.) ששתי הלחם קודמים לכבשים הבאים עמם, והטעם מפני שהלחם בא בגין היום והכבשים באים בגין הלחם.

החדש שהותר במדינה ע"י העומר נותר במקדש ע"י שתי הלחם שאין להקריב מן החדש עד אחר הקרבת שתי הלחם. נחלקו רבותינו האחרונים במהות ההיתר, דעת השפת אמת שאין שתי הלחם מתירים איסור חדש במקדש אלא שמאחר ושתי הלחם צריכים לבוא כמנחת ביכורים היינו מן התבואה החדשה, ממילא אין להקריב מן החדש קודם להקרבת שתי הלחם דאם יקריבו קודם לכן שוב אין כאן ביכורים. ולפי הנחה זו אם אירע שהקריבו מן התבואה החדשה קודם לביכורים, שוב אין צורך להקריב מן התבואה החדשה בדווקא דבלא"ה אין כאן ביכורים. ואילו הגרי"ז חולק וסובר דמלשון המשנה (מנחות סח:) "העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש", משמע ששתי הלחם מתירים איסור חדש.

עכ"פ אין הקרבן שייך לחובת היום אלא לחובת הבאת שתי הלחם והקרבנות באים בגלל הלחם, וכמו שכתב הרמב"ם בסה"מ "שצינו להביא שתי הלחם חמץ למקדש עם הקרבנות המיוחדים, שהם יבואו בגלל הלחם ביום עצרת המוגבל ולהקריב הקרבנות".

הלחם והכבשים - אם מעכבים זה את זה

מאידך נחלקו במשנה (שם מה:) האם הלחם מעכב את הכבשים או הכבשים מעכבים את הלחם. דעת בן ננס שהכבשים מעכבין את הלחם, והלחם אינו מעכב הכבשים, שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר מ' שנה קרבו כבשים בלא לחם, וא"כ הכבשים הם המתירים את הלחם. ואמר רבי שמעון הלכה כבן ננס אך לא מטעמיה, דכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר, וכל האמור בתורת כהנים אין קרב במדבר, ומ"מ הכבשים קרבים בלא לחם שהם

צורתן ויצאו לבית השריפה", ומבאר הגרי"ז שאין הפשט שהם מחויבים בשריפה מצד עצמם אלא שאין להם מתיר היות ובאו בלא כבשים. ושואלת הגמ' דמצינו שהכהנים לא רצו לתת מחצית השקל מאחר ונאמרה הלכה שכל מנחת כהן כליל תהיה ואין לאוכלה, ואם יתנו מחצית השקל ויהיה להם חלק בקרבנות ציבור, לא תהיה אפשרות לאכול את לחם הפנים ואת שתי הלחם שבאים על ידי הציבור ובתוכם הכהנים. (אמנם להלכה לא נפסק כך מאחר ואין הלחם קרבן ששייך להם אלא הוא קרבן ציבור) ולפי"ז מקשה רבה בגמ' דכאשר הלחם בא עם כבשים, אינו חשוב מנחה ולא ע"ז נתכוונו הכהנים שלא רצו להשתתף ע"י מחה"ש, ובהכרח דמיירי כשבא בפ"ע בלא כבשים ומוכח שהלחם הבא בפ"ע נאכל. ואומר ע"ז אביי דאינו כן אלא מיירי בשתי הלחם הבאים עם הכבשים שאף הוא חשוב מנחה.

ובדברי רבה שמחלק בין לחם הבא עם הכבשים שנקרא שלמי ציבור ואינו חשוב מנחה, לבין לחם בפני עצמו, נראה שהלחם בא בגלל הכבשים והוא חלק ממנו.

ובהמשך (מז.) דנה הגמ' באופן שנשחטו כבשי עצרת שלא לשמן, האם ניתן הלחם באכילה או לא. דהיינו האם הם ככל הקרבנות שנזבחו שלא לשמן (מלבד חטאת וקרבן פסח) שנחשבים כשלמי נדבה, וה"נ ניתן את הלחם דחשיב כגופא דזבחה או שאינם כגופא דזבחה. וכמו שכתב רש"י (פסחים יג:) שכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן נעשו שלמי נדבה. וצ"ב כיצד יתירו את הלחם אם אינם כבשי עצרת אלא שלמי נדבה, ורק מחמת ההקדשה שהוקדשו יחד ניתן הלחם.

הרמב"ן (ויקרא יד) מקשה על מה שנאמר בפרשת ויקרא (ב) "קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח", שאין להקריב שאור ודבש על המזבח מלבד קרבן ראשית שהוא שתי הלחם ולחם הפנים, ומפני מה אין לחמי תודה בכלל. ומפרש הרמב"ן דשאני לחמי תודה שנאכלים ואינם נחשבים לקרבן, משא"כ לחם הפנים שהביאים קרבים והם חלק מהלחם. ומבואר ברמב"ן ששתי הלחם נחשבים כגופא דזבחה וכאילו קרבו על המזבח משא"כ לחמי תודה שאע"פ שניתרים ע"י הקרבן אינם חשובים כגופא דזבחה.

וכן נראה מהקדן אורה והחזו"א שהעלו צד דאם הקריבו כבשי עצרת בלא לחם אינם חשובים כשלמי נדבה, דעד כמה שהוא חלק מהקרבן חסר בעצם בקרבן, וחזינן שהלחם ממש כגופא דזבחה, וכ"מ מלישנא דקרא "והקרבנתם מנחה חדשה" וקאי על הלחם והכבשים יחד.

ואם אכן הוא גופא דזבחה, צריך להסביר מה הויכוח אם הלחם מעכב את הכבשים או הכבשים מעכבים את הלחם, וכן מה שייך לומר שהלחם קודם לכבשים כיון שהם באים בגלל הלחם, דאם הוא גופא דזבחה הלחם הוא חלק מהקרבן של הכבש ומה שייך לומר שהוא קודם.

ביאור הדברים

והנראה דיש את המחייב ויש את הקרבן. ובאמת לכו"ע (מלבד בן ננס שאומר שבמדבר קרבו כבשים בלא לחם) הלחם הוא המחייב להביא שתי כבשים, ואין הכוונה שהתורה מחייבת רק להביא שתי כבשים וזה מתיר את הלחם בלי שהם קשורים ללחם, אלא שתי הלחם נעשים קרבן ע"י שמביאים שני כבשים ומקריבים עם הלחם. ולו יצויר שהלחם קרב בפני עצמו לא התקיים הדין המיוחד להחשיבו כקרבן והלחם חשוב מנחה ולא קרבן. הסיבה של הכבשים היא בשביל הלחם, אך התועלת של זה היא להפוך את הלחם לקרבן, ע"ז שהלחם נחשב כחלק מהקרבן שלהם.

וכן מצינו בתוס' במנחות (נח.) שכתבו שכאשר מביאים את הלחם עם הכבשים הוי חלק מהקרבן, וכשמביאים בלי הכבשים הוא קרבן בפני"ע.

נמצא מצות הבאת שתי הלחם כוללת הקרבת שני כבשים והבאת לחם הנאכל לכהנים. לרבי עקיבא - הלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם. לבן ננס - הכבשים מעכבין את הלחם והלחם אינו מעכב הכבשים, דגם הכבשים באים בפני עצמן. רבי שמעון סבר כבן ננס ולא מטעמיה.

לר"ע ולר"ש הכבשים מתירים את הלחם, והבאת הלחם מחייבת להביא כבשים שעל ידם נעשה הלחם לקרבן, וכגופא דזבחה.

חטאי דורות הראשונים ותיקונם ע"י ישראל

המצרים ויענונו" שנאמר בפרשת ארמי אובד אבי, ומראה שבמצרים היתה התגלות הרוע וזדון הלב. והוא מקביל לאנשי סדום שנאמר בהם "רעים וחטאים לה' מאד" שהפליגה התורה ברוע ליבם של דור הפלגה, ומשם התחילה העצה הרעה של פרעה.

ובאמת הרבה מהקדמונים תמהו על כך שהעונש החמור של שעבוד מצרים בא על החטא של אברהם שאמר "במה אדע כי אירשנה שאינו חטא" שהוא כדאי בשביל שעבוד מצרים, ומסביר השל"ה דאין הכוונה שהגלות באה כעונש על אותה האמירה אלא שלולא זה ניתן היה לתקן באופן אחר. בוודאי שלא באו הגזירות והקשיים כעונש על כך אלא הינם בירור בכור הברזל מהחטאים הקדמונים של ספר בראשית שהם תולדות חטא אדם הראשון.

וא"כ חידש האריז"ל בתרתי - שלא בא הפירוט של אותם החטאים רק כרקע והקדמה להופעת כלל ישראל בעולם אלא כלימוד של התהליכים עימם ניצטרכו כלל ישראל להתמודד ולצאת מתוך המהלכים הללו של קלקולו של עולם בדור המבול ודור הפלגה. הבחנה נוספת חידש האריז"ל שחטאים אלו הם תולדות של חטא אדם הראשון. והאריז"ל כדרכו מאריך לבאר לפי סודות התורה שנתגלו לו, כיצד מקבילים נשמות דור המבול ודור הפלגה ושל סדום ועמורה שירדו לעולם בק"ל שנה שאחר חטא אדם הראשון ויצאו ממנו שדים ולילין, אל הנשמות שירדו לשעבוד מצרים ונתבררו ונתקנו בכור הברזל. כלל ישראל לא מתעלמים ולא מתחמקים מהבעיות שיש בעולם אלא אדרבה הם באים ומתמודדים איתם ומביאים את העולם לתיקונו דרך שעבוד מצרים. וכמובן צריך עדיין להבין איך מוציאים מהחטאים הללו וכיצד פועל התיקון בשבועות של "שובבי"ם" בקריאת הפרשיות של שעבוד מצרים עד אחר מתן תורה וקריאת פרשת "כי תקנה עבד עברי".

בוודאי שבדברי האריז"ל הסתומים הללו, ניתן לשמוע את דברי המשנה בב"מ (מד.) "אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו", והברייתא (שם מח.) מוסיפה - "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים, הוא א

בפרשיות שבספר בראשית מובאים חטאים קדומים מזמנים שקודם היות ישראל לעם, וננסה ללמוד את המקום שכלל ישראל תופסים בתיקון של אותם חטאים שקדמו לאברהם אבינו או מקבילים לו.

השייכות בין גלות ישראל במצרים לתיקון החטאים הקדומים

פרשיות השובבי"ם שנהגו בהם ישראל מזמן השל"ה והאריז"ל לעסוק בתעניות ובתשובה, נועדו לתיקונים אלו, ואף רמז יש לדבר בפסוק "שובו בנים שובבים" (ירמיה ג יד). ומפרש האריז"ל (פע"ח שער חג המצות פ"א) את המנהג הקדום שאינו נובע רק מתוך הרמז בראשי התיבות של "שובבי"ם, אלא יש סיבה קדומה שזמן החורף מתאים לתיקונים אלו וכמו שכותב המאירי באחד מחיבוריו "החורף עדן המאמינים כי יקצרו ימיו ויצומו, ויאריכו לילותיו ויקומו", ימי החורף מצד עצמם מתאימים יותר לתעניות ובהם קל יותר לצום בלי שהתענית תשבית ותפריע מתלמוד תורה. אכן האריז"ל מגלה שמפרשת שמות יש משהו מיוחד שהוא סדר גאולתם של ישראל ממצרים, ויש בו תיקון לחטא אדה"ר וענפיו שהתפרשו בספר בראשית. וכוונתו לדור המבול ודור הפלגה, ובחלק מהמהדורות מזכיר האריז"ל גם חטא סדום ועמורה שאלו החטאים היסודיים שהוזכרו בחומש בראשית וחזרו והתרכזו במצרים.

המין האנושי עובר זמנים שונים בהיסטוריה לברר את צורת האדם שהתקלקלה בדורות הראשונים, אך הבירור העיקרי נמצא בכלל ישראל ובא להוציא אותם לצורת אדם חדשה. זהו היסוד של שעבוד מצרים ולכן מצינו בשעבוד מצרים ביטוי לדור המבול בגזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" המקבילה לעונש דור המבול שנטבעו במים. וכן מצינו בגזירת העבודה הקשה - "וימררו את חייהם בחומר ובלבנים" את הלשון המיוחדת לדור הפלגה - "ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחומר", שם התחדש החומר והלבנים בעולם. התורה מדגישה בפתיחת הפרשה של דור הפלגה את הקידמה שהגיעו אליה באותה תקופה, שאינם זקוקים לאבנים מברייתו של עולם אלא לוקחים את הלבנה שמייצרים בייצור מלאכותי כתחליף לאבן. הבחנת סדום ועמורה לא נאמרה בפירוש אך לכאורה נמצאת בפסוק "וירעו אותנו

לג, שהש"ר פר' ד) שעל ארץ ישראל ארץ הקודש לא ירד המבול כמו שדרשו עה"פ "לא גושמה ביום זעם" (יחזקאל כב כד).

אף בדור הפלגה מצינו חילוק בין ארץ ישראל לשאר הארצות. בפשטות עונש דור הפלגה היה רק הפרדה בין חברת בני האדם באותה קבוצה שנתאספו בבקעה שבארץ שנער לבנות את העיר ואת המגדל, אבל נאמר על פלג "כי בימיו נפלגה הארץ" (בראשית י כה) ומפורש בב"ר (פר' כג) ובירושלמי (שקלים פ"ו ה"ב) שחלק מהפילוג כלל התפלגויות גיאוגרפיות של הארץ והארץ עצמה נחלקה. ומפורש שם שהים התיכון נמצא באמצע היבשה כתוצאה משתי כניסות של הים הגדול על היבשה, ונאמרו שתי שיטות עד היכן הגיעה כל כניסה - "רבי לעזר בשם רבי חנינה בראשונה יצא עד קלבריא ובשניה יצא עד כיפי ברבריא" והחולקים אמרו "רבי אחא בשם ר' חנינה בראשונה יצא עד כיפי ברבריא ובשניה יצא עד עכו ועד יפו".

כמו כן בהפיכת סדום ועמורה וערי הכיכר, אין ספק שחלה פעולה רבה בארץ ולא נענשו אנשיהם במיתה לבדם אלא הארץ גילתה את עוונם כמו שפירש"י "ארבעתן יושבות בסלע אחד והפכן מלמעלה למטה" (בראשית יט כה), דמלבד שהומטרו עליהם גפרית ומלח שריפה כל ארצה, נהפכו כל ערי הכיכר והארץ נחרבה.

סדום ועמורה נעשו להתראה ואזהרה לישראל על סוג הפורענות האפשרית "גפרית ומלח שרפה כל ארצה... כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו" (דברים כט כב), ואפשר שהמכוון להזהיר גם את יושבי ארץ ישראל היושבים בגבול ערי הכיכר וסדום ועמורה. וכן רואים שישראל עצמם אומרים לדורות "לסדום היינו לעמורה דמינו" (ישעיה א ט), ואמרו חז"ל עה"פ "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" - "זכור ימות עולם, אמר להם היזכרו מה שעשיתי לדורות הראשונים מה שעשיתי לאנשי דור המבול ומה שעשיתי לאנשי דור הפלגה ומה שעשיתי לאנשי סדום. בינו שנות דור ודור, אין לך דור שאין בו כאנשי דור המבול ואין לך דור שאין בו כאנשי סדום אלא שנדון כל אחד ואחד לפי מעשיו" (ספרי ריש האזינו) ומתרה בהם בפירוש בהמשך "כי מגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה" (דברים לב לב), הרי שעונשם של ג' הדורות הללו מקושר ומשתייך אף לישראל.

עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו". מצורפים בברייתא זו כל העונשים על החטאים של ספר בראשית עם מצרים שטבעו בים שאז התנתקו לגמרי ממצרים ומחטאיהם. ע"ז אמרו שמי שאינו עומד בדיבורו שייך לצורת אדם המקולקלת, ומי שהקפיד על קלקול צורת אדם בדורות הראשונים, עתיד להיפרע ממנו באותה המידה מפני שצורת ישראל שהם בעלי אמנה וכמו שנאמר "שארית ישראל לא יעשו עוולה" (צפניה ג יג).

ננסה להבין את הצירוף של שלושת החטאים ואת השייכות שלהם לחטא אדה"ר, וכיצד הם נובעים מאותם ק"ל שנה של אדם הראשון.

התייחסות הקלוקלים אל הארץ

עוד הקדמה נקדים בפשט הפסוקים, דבר שחורז את הדורות הראשונים עד שעבוד מצרים עם מה שמייחסים חז"ל את שעבוד מצרים לאמירת 'במה אדע' של אברהם אבינו, שם התבשר א"א על שעבוד מצרים.

לכשנתבונן בכל החטאים החל מחטא אדם הראשון, נמצא שמלבד מה שנתקלקלה צורת האדם החוטא נקבעו שינויים שפעלו וחלו בארץ. בחטא אדם הראשון עצמו נתקלקלה האדמה כמו שנאמר "ארורה האדמה בעבורך בעיצבון תאכלנה כל ימי חיך" (בראשית ג יז), הארץ מצמיחה קוץ ודרדר מכח הארירות שרובצת בה, ומתוך הריחוק מהקב"ה שחל על כל סדרי הארץ ע"י החטא. אכן, ארץ הקודש יוצאת מן הכלל של קללה זו כמו שנאמר בפרשת עקב "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת" (דברים ח ט). השבח של ארץ הקודש שנאמר קודם ל"ארץ זבת חלב ודבש" הוא שאותו העיצבון והקללה המונחת בארץ מאז החטא הקדום אינם חלים בה באותה המידה.

כשם שהריחוק של אדם הראשון התבטא בקללת הארץ כך במבול מדגישה התורה - "וירא אלוקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (בראשית ו יב), ואף ההכאה של המבול שגרם זעזוע רציני בא עם הארץ "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ", ולא בא כמגיפה שפוגעת רק באלו שחיים על פני האדמה. המים כיסו את הארץ והחזירו את העולם למצב שקודם המאמר "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה", אמנם גילו חז"ל (ב"ר פר'

"טע"ם" - טוב ערב ומועיל שהם ג' סוגי שיבושים בתפיסת טוב ורע.

(א) השיבוש הראשון הוא בענין העריבות לדעת מה נעים ומה לא ובלשון הפסוק 'מר ומתוק'. במבט על העולם מצד הנעימות והתענוגות שבו יש מר ומתוק יש שיבוש כמו שמפרש רש"י (שם) "עבודת הקדוש ברוך הוא המתוקה אומרים מרה היא", ולהיפך שמים את המר שאחריתו מרה כלענה, כמתוק. מאותו החטא החלה דעת חדשה שבתוך האדם המשוכנע שהוא יודע היטב מה ערב לו ומה לא. כאשר התורה מצוה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" אין הכוונה ללב הרע והעיניים הרעות אלא לחידוש שחל באדם אחר החטא שהסתמא דמילתא שנראה לעיניים לא נכון. ובאמת אדם רגיל לסמוך על התחושות שלו וכשאומרים לו שיש טעות בתפיסה הזאת זאת חויה קשה עבורו. ובאמת אצל תלמידי חכמים מצויה זכות מיוחדת, שמושגי העריבות שלהם שונים משאר בני אדם, את מה שבני אדם אחרים מוצאים כערב הם רואים כהכבדה¹ ומוצאים את העונג בשיח תורני.

(ב) דעת טוב ורע סתמא הנקרא בלשון הפסוק 'טוב ורע' - לאדם יש חוש נפרד של דברים שהוא שדוחים אותו מבחינה מוסרית, ולפי זה אנשים שוקלים ושופטים טוב ורע בתחום המוסרי.

(ג) דעת טוב ורע במושכלות המכונה בפסוק 'אור וחושך' בדומה למאי דכתיב "יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב יג). והיינו כח ההבחנה של האדם בהשכלת הדברים והבדלה בין אמת לשקר, בכח זה אדם יכול להבין אם הדבר תכליתי ומועיל אם לא. כל חכם בוחן את המציאות לפי התכלית שלה, היכן הדברים מועילים והיכן הם דמיונות חסרי תועלת, ואף מה שנראה לאנשים כתכליתי יכול להיראות לחכם כחסר תכלית וכן להיפך.

שורש חטא אדם הראשון בשלושת חטאי הדורות

אלו הם ג' ההיפוכים האפשריים בדעת האדם והם השיבושים שנעשו בדעת האשה "נחמד העץ להשכיל" מבחינת ראיית התכלית היה נראה שהעץ מביא לתכלית חשובה מאד של התפתחות בהשכלה. "כי תאווה הוא לעינים" - הוא כפשוטו ענין העריבות,

כאשר מגיעים לאברהם אבינו, הקב"ה מבטיח לו את הארץ ואברהם אומר "במה אדע כי אירשנה", וע"ז אומר לו הקב"ה "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו ח,יג), כלומר, כל קלקולי הארץ שבאו בדורות הראשונים מצביעים על הריחוק שבני אדם קבעו לא רק בעצמם אלא קבעו שינויים בארץ וגרמו שאין אפשרות לתקן את העוון אלא בשבירתה. ונראה מפשוטו של מקרא שאברהם אבינו בא ואומר שהארץ אינה מקום מתאים להתפתחות עבודת ה', אחר כל הקלקולים שנקבעו ונחקקו בה. אומר לו הקב"ה - "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם", שאחר שכך נראית המציאות א"א לתת לאבינו הראשון לרשת את הארץ בצורה כזאת אלא ע"י מהפך בכל סדרי העולם וסדרי הארץ, ומתוך כך חייב לבוא התיקון ע"י שיעבוד מצרים. ההגדרה של שיעבוד מצרים מופיעה בפרשת וארא "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'" (שמות ו ח) ואומרת הגמ' (ב"ב קט:) שירושת הארץ שייכת מיד כשיצאו ממצרים, והיינו דלאבות ניתנה הארץ למורשה ואחר שעברו ישראל את "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'" ונשלם שיעבוד מצרים, חלה ההבטחה של הארץ לאבות ונקבעה הארץ "מורשה לישראל".

שלושה ענייני דעת טוב ורע

בחטא אדם הראשון מתבטאים ג' כוחות אדם - ז"ל הפסוק שנאמר אצל חוה "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל" (בראשית ו י) והגר"א (אדרת אליהו שם) עומד על ג' סיבות אלו לחטא וכמו שיתבאר.

ביארנו במק"א שקודם החטא הראשון המושגים המחשבתיים של האדם היו רק מושגי האמת והשקר, ובהם יכול היה להתקדם בהשגת האמת ולהרחיב את גילוי האמת. חטא אדם הראשון הביא לקלקול הדעת ועל ידו נקבעה באדם דעת חדשה. הנביא ישעיה מתאר ג' קלקולים שיוצאים מתוך החטא - "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר" (ישעיה ה כ), והגר"א מסכם את שלושתם בנוטריקון המפורסם

¹ הגר"א זצ"ל היה מיוחד בזה, ומסופר שכאשר התפעלו על כך שהוא עירני על אף שישן רק שעותיים, נענה ואמר שהוא עירני למרות שישן שעותיים... וכן מסופר על הג"ר משה רוזנשטיין זצ"ל

משגיח ישיבת לומז'ה שהתענה במשך שנים רבות ואוכל רק מעט בלילות, ואמר על כך שאינו מתענה בשביל פרישות אלא בשביל צלילות הדעת.

"ותרא האשה כי טוב העץ למאכל" הוא השיפוט שאמרה האישה שלא מתקבל על הדעת שרע לאכול את העץ, ואינו צודק והגון להימנע מלאכלו מאחר והקב"ה לא ברא ויצר עץ זה לחינם.

לפי זה נראה להתבונן כיצד השיבושים הללו התפצלו במשך הדורות שבאו אח"כ, דור המבול דור הפלגה ובסדום ועמורה והאיך הם תולדה של חטא אדם הראשון.

פירוט החטאים ושורשיהם

דור המבול השתבשו במושגי ה'ערב' כמו שנאמר בסוף פרשת בראשית (ו ב) "ויראו בני האלוקים את בנות האדם כי טובות הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". ראייתם את בנות האדם באה מצד העריבות והנעימות ולפי זה קבעו את לקיחתן כדבר טוב. זהו גם יסוד חמדת התאוות והממון של דור המבול שהיו אנשים כבירים בכוחותיהם והיו בני ענק כמתואר שם והאמינו באותם אופנים בהם חוו את החיים וחשו את עריבותם, וממילא הסירו כל מעצור העומד בפני קניית אותה עריבות, בהשחתת המוסר האנושי לגמרי הן בג"ע והן בחמס. צורת השחתה זו של ראיית בנות האדם 'כי טובות הנה' היא תולדה של ראיית עץ הדעת כתאוה לעיניים, בה מושגי הטוב והרע השתבשו לפי התאוה שעמדה לעיניהם.

דור הפלגה מתייחס לטעות של האנושות בחלק של ה'מועיל'. אנשי דור הפלגה חוו את כל ההיקף המאוחד של הבריאה ואת עוצמתו של העולם כולו, ובמקום לראות כיצד נברא לכבודו של הקב"ה ונועד לשכן שמו שם, אמרו שהם יקחו את מושגי התכלית של העולם לעצמם. חלף "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו" באו ואמרו - "נעשה לנו שם". לצורך זה מצאו רעיון נפלא כיצד לרכז את כל האנושות סביב תכלית אחת ומטרה אחת שיש בה התקדמות כל הזמן לאורך כל הדורות, בנין המגדל נותן מקום לכל דור לבנות קומה משלו לפי טעמו ולפי יכולותיו וכך בכל התקופות ימצאו אנשים טעם ויחודיות בעבודתם. זאת התולדה של ראיית העץ כ"נחמד העץ להשכיל" ומשבשת את תכלית הבריאה.

הצד השלישי הוא השינוי בשיפוט המוסרי של טוב ורע שיש באדם. אנשי סדום הם הדוגמא של סדרי משפט ושיקול הדעת בהבחנת מהו טוב ומהו רע מבחינה מוסרית ההפוכים בתכלית מהטוב והרע האמיתיים. לפי חוקי סדום המכה את חבריו מחויב לשלם למוכה דמי חבלתו, הכנסת אורחים היא עבירה

גדולה שנענשים עליה, וכל הטעם המוסרי משתנה ומתעוות לגמרי. חטאי סדום ועמורה הם תולדה של ראיית טוב ורע משובש בחטא הקדום "טוב העץ למאכל".

אלו הם ג' אבות היוצאים מאבי אבות החטאים של שיבושי הדעת, עד היכן יכולים בני אדם להעמיד את השיבוש שלהם לפי דעתם. אם יאמר אדם שהעולם נוסד על ענין התאוה - כבר הוכח בדור המבול לאן היא הובילה. ואם ירצה אדם לארגן את החברה לפי תכלית משותפת ותיקון המעמדות של החברה באיזה רעיון שהוא, נתפרשה בזה פרשת דור הפלגה מהו סופם של אותם המתאגדים. ואם ינסה אי מי לטעון שהערכים והמוסרים הם דברים יחסיים שהסכימה החברה ואפשר להסכים על ערכים אחרים ולחוקק חוקים שונים, בהם אותו הדבר שפסול בעיני האחד מותר לכתחילה בעיני האחר. יש לו לראות את מציאותם וסופם של אנשי סדום שהחליטו שהחוק שנקבע בהסכמת בני אדם קובע את המציאות הנכונה, ולפיו יש לנהוג, וירדו לשפלות הנוראה של חטאת סדום.

התפקיד של ישראל להחזיר את המתוק למתוק, את המר למר, לראות את האור כאור ואת החושך כחושך, ולהעמיד את מושגי הטוב והרע לפי האמת המוחלטת האלוקית שמתגלה לכלל ישראל.

נזכיר ברמז שעל השבת הדעת למקומה הנכון נאמר "ידוע תדע" ואמרו ע"ז חז"ל (ב"ר פר' מד) "ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מכנסן, ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן, ידוע שאני משעבדן תדע שאני גואלן", ובשעבוד מצרים שבה הדעת למקומה.

למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה

כלל ישראל משבח ב'ובא לציון' ואומר "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו וכו' ומבקש את התכלית "הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בליבנו אהבתו ויראתו וכו'" וכל זה מוביל "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". בחירת ישראל שהובדלו מכל האומות יכולה להוביל ליגיעה לריק - לעבודת החומר והלבנים, וללידה לבהלה - לגזירת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, כמו בדור המבול שהכל נמחה והולך לאבדון. ישראל אומרים שהם אלו שנבחרו להוציא מהטרגדיה שאורבת לאנושות ע"י פתיחת הלב בתורה ויראה למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

בדין תוספת שבת וזו"ט ביציאתו

דין תוספת ביציאתו חלוק מכניסתו, ומהני רק לענין שביתה ולא לענין קדושת היום

יסוד המנ"ח לתוספת שבת וזו"ט רק לענין שביתה ולא לענין מצוות היום

אשר נתן וכו' לפי מה שכתב המג"א בס' רע"א סק"ד ע"ש דגם המהמר בסימן ה' שפוסק דאזלינן בתר התהלת הסעודה ג"כ ספוקי מספקא ליה, בודאי אין לברך שום ברכה מספק' וכו'. ומבואר דהא דמזכיר רצה בסעודה שלישית הנמשך לאחר צה"כ היינו משום דאזלינן בתר התהלת הסעודה, ואך זה מספק, ולכן בשכח אין לברך בשם ומלכות "אשר נתן" וכו'.

וצ"ב, תיפוק ליה מדין תוספת שבת דיציאתו דשפיר מזכיר רצה, והיינו כמו בתוספת בכניסתו דמקדש וסועד מבעו"י דמזכיר רצה בבהמ"ז, א"כ הוא הדין והטעם דיזכיר רצה בתוספת דיציאת השבת. ונפק"מ דאף בשכח יוכל לברך קודם הטוב והמטיב ברכת אשר נתן וכו', וצ"ע.

ד. הגרע"א בגליון שו"ע ריש סי' תצ"ה העיר לענין עשיית מלאכה במוצאי יו"ט בבה"ש אם יכול לבשל וכן ליקה הגהלת להבעיר הטיטון דשמא עשיית המלאכה ביו"ט והנאתו בחול, דכל רגע מבה"ש איכא לספוקי אי קודש אי חול, ומפורסם דהגר"ה החמיר בזה.

ויל"ע, דבפשוטו היכא דקעביד מלאכת אוכ"נ ביו"ט לצורך דיהנה בזמן תוספת יו"ט דאורייתא, כיון דתוספת יו"ט כיו"ט אף לקולא כדהזין דיוצא יד"ה קידוש וסעודת שבת מהתורה ואף למחר"ל דבעי סעודת שבת אחרי צה"כ היינו משום "אכלוהו היום" כתיב ובעי יום השבת עצמו כמש"כ האלי" רבה, ובתוס' פסחים צ"ט מבואר דמעיך דינא שייך לקיים מ"ע דבערב תאכלו מצות בזמן תוספת, א"כ נראה דשפיר יוכל לעשות מלאכה ביו"ט כדי להנות בזמן התוספת יו"ט, וכן ראיתי דפשיטא ליה בשו"ת אבן ישראל דתמה אמג"א והמ"ב בהא דכתבו ביו"ט דחל בער"ש דבעינן דיגמר בישולו קודם כניסת יום השבת מדין הואיל, והקשה שם הרי כיון דאיכא לתוספת יו"ט ביציאתו א"כ מהני דנהנה בזמן זה דתוספת יו"ט דיציאתו אף דעתה הוא שבת. [והנה בעיקר הערתו, נראה פשוט דלא מצינו תוספת יו"ט דחל על שבת, דיסוד דינא דתוספת היינו להוסיף מקודש על החול, ואמנם תוספת שבת חל על יו"ט דהרי מוסיף קדושה חמורה לענין מלאכה דלאו אוכ"נ על יו"ט וכדאיתא במהר"ה אור זרוע, אכן תוספת יו"ט על שבת לא מצינן]. וא"כ לענין עשיית מלאכה במוצאי יו"ט בבה"ש אף דספק קודש ספק חול, מ"מ הרי הוא בתורת ודאי קודש מחמת דין תוספת יו"ט, וע"כ כל הך זמן דבה"ש בכלל התוספת כמש"כ הר"ן והב"י דבעי להוסיף יתר על בה"ש, וא"כ בדין דשרי לעשות מלאכה בבה"ש דמוצאי יו"ט, מדין תוספת יו"ט, וצ"ע.

חלוק תוספת שבת בכניסתו מתוספת ביציאתו כיסוד דינם

ואשר יראה מבואר מכו", דחלוקים המה תוספת שבת ויו"ט דכניסתו, מתוספת ביציאתו, ואף דהמ"ע דתוספת כשם דהוא מהויב בכניסתו כמו"כ ביציאתו, מ"מ חלוקים המה בעיקרם.

ויסוד הדברים, דהנה בעיקר מ"ע דתוספת שבת ויו"ט נחלקו הגרע"א והחלקת יואב אי מצותו בקום ועשה והיינו לקבל קדושת השבת או בשב ואל תעשה והיינו קיום מצותו במאי דשובת ממלאכה. שיטת הגרע"א דמ"ע דתוספת שבת הוא בשב ואל תעשה, דהקשה דאי נימא דנשים הפטורות ממ"ע דהזמן גרמא אינו אלא ממצות דקום ועשה ולא ממצות שב ואל תעשה כיסוד הפנ"י א"כ למאי בעינן ריבוי בתוספת יו"ט להייב נשים דקרא

המנחת הינוך מצוה שכ"ג אות ב' כתב, "וזה נראה לי פשוט דתיכף בליל שמיני פטור מן הסוכה, אף בכל ימים קדושים יש תוספת לאהריו ג"כ מ"מ נראה לי דדוקא לענין מלאכה, דלהאי תנא דיליף מן ועיניתם לתוספת מבואר שם בר"ה ט ע"א וביומא פא ע"ב דכל מקום שנטמר שבתון שבות הוא בתוספת, א"כ התוספת לענין שבתון אבל לא לשאר מצוות סוכה להוסיף בתחילת ליל השמיני".

ומבואר מדברי המנ"ח, דפשיטא ליה דענין תוספת קאי אך לענין דין השביתה ולא לשאר מצוות היום.

ותמוה טובא, דהרי איתא בברכות כה ע"ב דמקדש קידוש דשבת מבעו"י, ובראשונים כתבו דהוא מדין תוספת דאורייתא, [מלבד לשיטת הר"מ דהוא מדין זכרהו בכניסתו כמש"כ התוס' רא"ש שם]. וכן לרוב הפוסקים יוצאים ידי סעודת שבת בזמן זה בתוספת שבת. ובתוס' פסחים צ"ט כתבו דמעיך הדין איכא לקיים מצות מצה דליל פסח בזמן תוספת, ואך מגזה"כ דבעי לילה דומיה לפסח. ומתבאר מזה דודאי אהני התוספת שבת ויו"ט אף לענין מצוות היום ולא רק לענין דין שביתה ממלאכות. וא"כ צ"ב במאי דכתב המנ"ח "א"כ התוספות לענין שבתון, ולא לשאר מצוות".

ר' קושיות בדין תוספת ביציאתו דלא מהני לענין מצוות היום

והנה כדברי המנ"ח נראה כן מכמה דוכתי: א. המשנה ברורה ריש סימן רצ"ט דן לענין אכילת סעודה שלישית דהיכא דכבר הגיעה השקיעה אי רשאי להתהיל בסעודה שלישית בבה"ש, ובשער הציון שם סק"ב אייתי לכמה צדדי היתר. ולכאורה מה הנדון בזה, הרי איכא דין תוספת שבת ביציאתו כדאיתא סי' רס"א ובמ"ב ס"ק י"ט וכדאיתא בראשונים כשם שיש מצות תוספת בכניסתו כמו"כ ביציאתו. והר"ן בפ"ב דשבת הובא בב"י רס"א דדין תוספת שבת היינו קודם בה"ש, דבה"ש בלא"ה אסור במלאכה מדין ספיקא דאורייתא להומרא, וע"כ דהוא מהויב בתוספת קצת קודם לבה"ש. ולפי"ז ה"ה לענין מוצאי שבת ע"כ התוספת מצותו לאחר סיום בה"ש דבלא"ה אסור מספיקא דאורייתא. ונמצא דכל הך זמן דבה"ש הוא ע"כ בכלל התוספת שבת, וא"כ אמאי לא יקיים סעודה שלישית מדין תוספת שבת, וכמו בערב שבת לרוב הפוסקים שפיר מקיים סעודת ליל שבת בזמן תוספת, וצ"ע.

ב. כתב השו"ע סי' רע"א סעיף ב', אם לא קידש בלילה וכו' יש לו תשלומין למחר כל היום. ובמ"ב סק"ט, "עד ביה"ש, ובבה"ש מצדד הפמ"ג דיאמר הנוסה של קידוש בלי הזכרת שם ומלכות". ועיין שער הציון אות מ"ז. ויל"ע, אמאי לא יוכל לקדש בבה"ש מדין תוספת שבת דיציאתו, הרי כל זמן דבה"ש ע"כ בכלל התוספת כמש"כ הר"ן והב"י רס"א, דבה"ש גופא בין כך נאסר מדין ס"ד להומרא.

ג. המהבר סי' קפ"ה סעיף י', "היה אוכל ויצא שבת מזכיר של שבת בבהמ"ז דאזלינן בתר התהלת הסעודה וה"ה לראש חודש ופורים וחנוכה". ובבה"ל שם, "ומ"מ אם שכח להזכיר ומכר קודם שפתח בהטוב ומטיב נ"ל שאין מברך

א. ובדוחק היה אפשר לפרש דברי המנ"ח, דכוונתו דיום דאין בו שביתה ליכא תוספת, אמנם ביום דנאסר השביתה שוב חייל התוספת אף לענין כל המסתעף הימנו, ולכן באחרון דסוכות דהוא חוה"מ אינו יום שביתה וא"כ אין בו תוספת. אמנם לשון המנ"ח לא משמע כן.

ב. והנה בעיקר הדין דכתב המנ"ח דע"י תוספת מוצאי סוכות, נהי דאהני לענין איסורי שביתה מ"מ אינו מחויב לישב בסוכה, יש לקיים דבריו אכן לא מטעמיה. אלא כמש"כ הגר"ז ה' פסח דלא אהני תוספת יו"ט דמוצאי פסח להיאסר בחמץ, משום דאיסור חמץ הוא מוחמת החג והמועד, והא ראיא דאסור כל ימי החג ואינו מולתא דיו"ט, וכל דין תוספת לענין דינים דהם מוחמת עיקר היו"ט. והאחרונים ביארו בזה דברי התוס' כתובות מ"ז, דע"י תוספת אכתי רשאי למיעבד נישואין משום דאכתי החג לא בא, אפילו דאיכא תוספת מ"מ הדין "ושמחת בחגך", אינו מוחמת השם יו"ט דהרי נוהג כל ימי המועד, וכל דברי התוס' פסחים צ"ט היינו לענין חובת מצה דתלוי בשם יו"ט, וכמו"כ י"ל לענין חיוב הסוכה, דלא תלוי בשם יו"ט אלא במועד וחג דסוכות, וכן מדויק מדברי המג"א בה' סוכה, וכ"כ בהגהות אלה למטה ה' סוכה תרכ"ה. אמנם כ"ז לעיקר דינו דהמנ"ח. אכן לענין עיקר יסוד המנ"ח צ"ב, דהרי מבואר דדינים דהם מועיקר היו"ט אהני התוספת, ולא אך לענין דין השביתה, כקידוש סעודת שבת ומוצה, וצ"ע.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

בא לחדש אע"פ שהוא מ"ע דהזמן גרמא, והרי תוספת שבת מצותו בשב ואל תעשה, יעוין בחי' הגרע"א קידושין ל"ד. ודעת החלקת יואב דמ"ע דתוספת שבת היינו הא דמקבל קדושת השבת וחשיב קום ועשה, ובוה תירץ קושית הגרע"א הנ"ל, יעו"ש ח"א סי' ל' דאייתי לדברי הריטב"א ר"ה ט' דתוספת שבת ע"י דברים שבקדושה והיינו דמצותו בקבלת השבת.

והנה לשיטת הגרע"א דמצות תוספת שבת הוא בשב ואל תעשה, והיינו מאי דשובת ממלאכה זמן מועט קודם השבת, הרי איתא בברכות כ"ז ע"ב דמקדש מבעו"י וכתבו הראשונים דתוספת דאורייתא ומה"ט יוצא ידי קידוש מה"ת, וכן לענין סעודת שבת יוצא יד"ח לרוב הפוסקים, וכן מצה, שורת הדין דיוצא יד"ח בתוספת כמש"כ תוס' פסחים. ויל"ע, דאי כל דינא דתוספת הוא בשב ואל תעשה היינו **שביתה ממלאכה בשב וא"ת**, היאך יוצא יד"ח בכל מצות היום בזמן דתוספת וביד"ח דהרי זמן תוספת מהתורה הוא זמן מועט ובזמן זה נאסר במלאכה ומחויב לשבות ואילו לענין קידוש הרי איירי קודם לזמן זה. ועיין בהגהות רע"א סי' רס"א סעיף ב' דמפלג המנחה אייתי לדברי הלבוש מדין נדר והא"ר פקפק בזה, וכ"ז מפלג המנחה, אכן בזמן תוספת דהשו"ע, משמע דהוא מדינא לכו"ע.

והנראה פשוט, דאף דהמ"ע אליבא דהגרע"א הוא בשב ואל תעשה במאי דשובת ממלאכה, כ"ז לענין ה"תשבות", אכן נתחדש דיכול הגברא לקבל קדושת השבת וחלים דיני שבת בקבלה זו. ומה"ט מקדש על הכוס וסועד מבעו"י וכן לענין מצה לול הגזה"כ דבעי לילה. ואמנם אין זה **המ"ע** דתשבות, אלא נתחדש דיכול להוסיף מקדש על החול וע"י קבלתו חל קדושת השבת, וקבלה זו היא רשות.

וכן נראה מוכח מדברי הטור ס' רס"א, דכתב הב"י לדייק מדבריו דליכא מ"ע דתוספת שבת ויו"ט, ומ"מ כתב הטור דאיכא תוספת לענין האיסור דלא יקדים הדלקת נר מבעו"י דבאופן דמקבל שבת שפיר דמי וכן לענין ציבור דקיבלו שבת בברכו. וע"כ נהי דליכא מ"ע דתוספת, מ"מ אהני קבלתו לענין קדושת השבת.

ונראה דמיושבת בזה הערת שו"ת ארץ צבי, בהני דמתפללין מנחה בערב שבת בזמן דבה"ש דלאורה מבטלין ע"כ מ"ע דתוספת שבת. [דהרי לאחר קבלת שבת א"א להתפלל מנחה יעוין מג"א ומ"ב סי' ק"ח] ונראה פשוט לפ"ד הגרע"א לק"מ כיון דהמ"ע דתשבות היינו בשב ואל תעשה, א"כ אף דמתפללין מנחה בה"ש מ"מ הרי כל דשובת זמן מה קודם בה"ש, הרי הוא קיום עשה דתשבות. ולא בעינן "קבלת" שבת לעיקר מ"ע דתוספת שבת, וכמש"כ.

ובזה מבואר הא דאייתא בשו"ע סי' שצ"ג תרי דעות אי לאחר דקיבל שבת שרי בשבותים. והקשו הרי במתני' איתא דמערבין בה"ש וע"כ קיבל שבת, וכי איירי בעבריינים. ולפמש"כ, ודאי לענין עיקר המ"ע דתוספת שבת מתקיים בשב ואל תעשה כמש"כ הגרע"א, אמנם זהו לכו"ע אך לענין איסורי מלאכה דאורייתא, וכל הפלוגתא בשו"ע היכא דקיבל שבת אי הותר עדיין בשבותים היינו דע"י קבלת השבת חל קדושת השבת בזה פליגי לענין שבותים. ודינא דמתני' דמערבין בה"ש היינו בלא קיבל קדושת השבת והוא היתרא דבה"ש, ומ"מ מקיים מ"ע דתוספת שבת בהא דשובת ממלאכות דאורייתא דקימו בשב ואל תעשה, ופשוט.

באופן דנתבאר דתרי ענינים הם בתוספת שבת, חדא המ"ע דתשבות וקימו בשב ואל תעשה, ובר מן דין נתחדש דע"י קבלתו בכוחו להוסיף מקדש על החול, וחל קדושת השבת ומצוות היום.

התוספת בכניסתו אף לענין קדושת השבת ובציאתו רק לאיסור מלאכה

ומענה נראה, דהא דאייתא דתוספת שבת ויו"ט איכא בין כניסתו בין יציאתו, כ"ז לענין "המצות עשה" דתוספת, דבתרווייהו נאמר דבעי לשבות ממלאכה וקימו בשב ואל תעשה כמש"כ, אמנם נתחדש בכניסתו יתר מיציאתו לענין דע"י קבלתו מתחדש "קדושת השבת", כ"ז נתחדש בכניסתו ולא ביציאתו, והכי מוכח אליבא דהריטב"א ר"ה דלקבלת שבת בעי דברים שבקדושה דוגמת מעריב של שבת או קידוש כדי שיחול קדושת השבת. והרי ביציאתו ליכא הנך דברים שבקדושה. ואף לדידן דלא בעי לעיקר דין תוספת, דברים שבקדושה כמש"כ הפוסקים דסגי בלב או בדיבור, מ"מ כל הך תוספת קדושת השבת, נתחדש בקבלתו בכניסת היום ודבר זה ליתא ביציאתו, ואך לענין

פרישה ממלאכה מדין "תשבות" תרווייהו שוים בזה וכדאייתא סי' רצ"ג סעיף א' מאחרין תפילת ערבית כדי להוסיף מחול על הקודש. ובמ"ב שם, "אף דמן הדין סגי במה שיתעכב מלעשות מלאכה עד הזמן המבואר בס"ב". והיינו דחובת תוספת במוצ"ש היינו **להתעכב מלעשות מלאכה**. [וענין ההוספה במוצ"ש שבת נראה דהוא דין נוסף מדרבנן וכלשון המ"ב סי' רצ"ט סקל"ג, "חל במקצת קדושת שבת ואסרו חז"ל במלאכה". אכן לענין דאורייתא ליכא לכל הך תוספת דקדושת השבת במוצאי שבת, וכמש"נ].

ובאל"י רבה סי' רס"א וכן בהגהות מצפה איתן ר"ה ט' ע"א אייתי לדברי המכילתא פר' יתרו "**זכור** מלפניו **ושמור** מלאחריו", מכאן שמוסיפין מחול על הקודש". והמשמעות כמש"כ דלפניו איתא לקבלה דגברא ע"י זכור, ואילו לאחריו כל ענינו הוא **השמור** ממלאכה.

ישוב כל הקושיות לענין תוספת ביציאתו

ודאיתנן להכי מבוארים כל הני דוכתי דחזינן דמוצ"ש לא דנים התוספת בעיקר קדושת השבת, ככניסתו. היינו מש"כ המ"ב לענין סעודה שלישית בה"ש דליכא למייתי עלה מדין תוספת ביציאתו, והיינו משום דהתוספת מהתורה ביציאתו הוא אך לענין התשבות, והיינו פרישה ממלאכה בשב ואל תעשה, ותוספת בקדושת השבת ליכא כי אם בכניסתו. וכן לענין לקדש בבה"ש, הרי הוא ספיקא וליכא לדון מדין תוספת, דליכא בזה כי אם תשבות ממלאכה, ולא לענין קדושת השבת וקיום מצותו, וחלוק מהקידוש דנעשה בכניסתו דע"י התוספת חל קדושת בשבת ולא רק לענין האיסור מלאכה.

ומיושב לענין הזכרת רצה בסעודה שלישית, דכל ההזכרה איתנן עלה מדין דאזלינן בתר התחלת הסעודה ולא מדין תוספת ביציאתו, דתשבות איכא, קדושת השבת ליכא, וכמש"נ.

ואתי שפיר דברי הגרע"א לענין עשיית מלאכה בה"ש דמוצאי יו"ט דאף דכל זמן בה"ש הוא בכלל תוספת יו"ט, מ"מ יסוד דין תוספת ביציאתו אינו אלא לענין המ"ע דתשבות והיינו פרישה ממלאכה, ואכן חלוק הוא מהתוספת בכניסתו, דתוספת בכניסתו אהני להחיל קדושת השבת ושאר קיום מצוות היום התולים בקדושת שבת ויו"ט, לא כן תוספת ביציאתו לא נתחדש הך קבלה.

והן הן דברי המנ"ח לענין תוספת דמוצאי חג הסוכות, דכתב לדבר פשוט דשבתו דהוא מקור לתוספת שבת ויו"ט אינו אלא לענין שביתה אבל לא לשאר מצוות היום, כגון סוכה וכדו', והיינו דבמוצאי יו"ט אף דנאמר ב' דין תוספת, מ"מ אינו אלא לענין המ"ע דשבתו ויסוד חיובו פרישה ממלאכה בשב ואל תעשה, ואף דמציינו דתוספת מהני לענין קיום מצות היום כקידוש סעודה ומצה, כ"ז הוא דין נוסף בתוספת דכניסתו דנתחדש דמהני קבלתו למיחל ב' קדושת היום, [וכמובן דיל"ע במקור הך דינא], אכן לענין יציאתו, ליכא קבלה דקדושת היום כי אם לענין המ"ע דתשבות, וזהו מש"כ המנ"ח דהתוספת במוצאי יו"ט אינו אלא לענין שבתו ולא לשאר מצוות היום, וכמש"נ.

ביאור חדש להנ"ל דאין תוספת ביציאתו לענין איסור חמץ במוצאי שביעי דפסח

ולפ"ד נראה דמש"כ המג"א סימן תצ"א, לענין מי שנמשכה סעודתו במוצאי יו"ט אחרון דפסח עד לאחר צאה"כ דמותר לאכול חמץ דהרי אין החמץ מאיסורי יו"ט. להמבואר לא אתי בזה לדון מדין תוספת יו"ט דאורייתא, דהרי ביציאתו אין זה אלא לענין שביתה ממלאכה. אלא לענין האיסור דרבנן קודם הבדלה דנמשך קצת קדושת השבת ויו"ט כלשון המ"ב, בזה חדית לן המג"א דאין זה אלא לענין דינים התלויים בשם יו"ט ולא לאיסור חמץ דאינו נאסר מדין היו"ט. אכן כלפי התוספת דאורייתא ביציאתו, בהא י"ל דפשיטא ליה כמש"כ המנ"ח דאין זה אלא לענין שביתה ממלאכה ולא לענין מצות היום, ונפק"מ אף לדינים התלויים במצות היום במוצ"ש לא אהני התוספת וכמש"נ. ועיין מג"א סי' תרכ"ד, ומש"כ בס"י י"ג.

ואמנם מלשון הגר"ז שם משמע, דהיתר המג"א מצד **דלא צריך** להוסיף מחול על הקדש כי אם לענין שביתה ממלאכה, ומבואר דאי רוצה להוסיף שפיר חל קדושת יו"ט אף ביציאתו. אמנם מדברי המ"ב בכמה דוכתי נראה כמש"כ המנ"ח וכמו דנראה מדברי הגרע"א, דלא מהני תוספת דיציאתו לענין קדושת השבת ומצוות היום, כי אם לענין דין שביתה, וכמש"נ.

עניני דור המבול ובני נח**אם נענשו במבול פחות מבני ק'****הא ודאי היו במבול עוד שאינם בני ק'****מה טעם לא הוליד נח עד ת"ק שנה**

ולכאורה יש לתמוה, שהרי בודאי היו שם עוד רבים שהיו בפחות ממאה שנה, ואף על פי כן מתו כולם במבול.

אמנם אשר יש לומר בזה, דבאמת הא אף החיה והבהמה מתו, אף שבהם ודאי לא שייך לומר שהם בני עונשין.

והביאור בזה, דבאמת נגזרה גזירה על כל היקום להמחות [וכעין עיר הנידחת], ונכללים בזה אף אותם שאינם בכלל עונשין, אלא שנה עצמו יצא מן הכלל, ולפיכך אף בניו עמו, ומעתה יש לדונם לפי מעשיהם, ולכן דנו אם הם בני עונשין או לא.

וביותר יש לומר בזה להרמב"ם (פ"ד מהל' עכו"ם הל' ו') שפסק גבי עיר הנידחת דהטף [והנשים] של עובדי העבודה זרה נהרגים עם האבות, ואם כן כל שאר בנים נהרגו מחמת אבותם, ומה שאין כן בבניו של נח, ופשוט.

במדרש רבה (כ"ו ב', הובא ברש"י סוף פ' בראשית, ה' ל"ב) כתב - אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה [נח] לחמש מאות, אמר הקב"ה, אם רשעים הם, יאבדו במים ורע לצדיק זה וכו' כבש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול, דכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות (ישעיה סה, כ.), ראוי לעונש לעתיד [היינו שלעתיד לבוא לא יהו בני עונשין בפחות מבני ק'], וכן לפני מתן תורה.

והמבואר בזה, שקודם המבול, ולדברי רש"י שם אף כל הדורות שקודם מתן תורה, לא היו ראויים לעונשין בפחות מבן מאה שנה, ולכן לא שייך שיגזר על בני נח למות במבול אחר שלא היו בני ק'.

דור המבול אין להם חלק לעולם הבא

אין זה מעכב לעיקר התשובה, ומשהרהר בליבו שלא ישוב עוד להרשיע שוב נקרא צדיק [ועדיין יקבל עונש על חטאיו, עיי"ש].

יש לומר דמיירי באותם שהרהרו תשובה

ולפי זה יש לומר, דמיירי באותם שהרהרו תשובה בזמן המבול [או קודם לכן], שהיה מקום לומר ששוב אינם בגדר חוטאים וראויים לקבל שכר בגן עדן.

ועל זה אמרו דכיון שלא נתכפרו עוונותיהם הראשונים הרי הם עדיין בכלל 'דור המבול' ואין להם חלק לעוה"ב.

אם שייך 'צדיק' שאין לו חלק לעולם הבא

וזה נראה ברור, ששייך שיהא 'צדיק גמור' ומכל מקום לא יהא לו חלק לעולם הבא, וראיה לזה, דהנה אם היה א' מהמרגלים מקדש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור ודאי היתה מקודשת מטעם הנ"ל, ומכל מקום מבואר שם במתני' (קח.) שמרגלים אין להם חלק לעולם הבא [אלא שבראשונים ורמב"ם וטושו"ע מבואר דאינה מקודשת אלא מספק, אך במאירי משמע שהוא בודאי, ועיין].

בדין הריגת רוצח עפ"י עד אחד ואומדנא [בבני נח]

דינא דמה יתשד', וכעין זה פירש רש"י שצריך עדים.

ותמוה שהרי דין ברור הוא בגמ' (סנהדרין נז:) והובא ברמב"ם (פ"ט ממלכים הל' י"ד) דבן נח נהרג בעד אחד, ועיין בחינוך

במשנה בסנהדרין (קז:) מבואר שדור המבול הם מאותם שאין להם חלק לעולם הבא.

מה שייך שיהא להם חלק לעוה"ב

וצריך עיון מה חידוש יש בזה, הרי אינם בכלל ישראל, וכיון שלא שמרו ז' מצוות מה שייך שיהא להם חלק לעולם הבא.

ואולי יש לחזק ולומר בזה, דהנה במנחת חינוך (מצוה רס"ד) הקשה בהא דאמרינן בקידושין (מט:): שהמקדש את האשה על מנת שהוא צדיק, אף אם ידוע לנו שהוא רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו (וכן פסק הרמב"ם פ"ח מאישות הל' ה').

והקשה המנחת חינוך דאי מצות וידוי היא דווקא בפה (וכמו שכל החינוך שם), היאך תהא מקודשת הלא לא קיים וידוי [ולבד זה הלא לא החזיר הגזילה].

שייך תשובה בלא כפרת החטא

וכתב שם, דמבואר בזה, שאף שיש מצוות וידוי וכפרת החטא,

בתרגום מבואר שצריך עדים, ותמוה

הנה בביאור הפסוק (פרק ט' פסוק ו') 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך' פירש בתרגום 'דישוד דמא דאנשא בסהדין על מימר

ביאור ה'העמק דבר' בזה

ובהעמק דבר כתב לבאר בזה, דכל הדין שאפשר להרוג על פי עד אחד ודיין אחד בבני נהג אינו אלא במוחזקים לנו שאינם משקרים, ובלא זה צריך שני עדים, עיי"ש.

ונראים הדברים, דלא מסתבר שכל עכו"ם השונא לחבירו יוכל להעיד עליו שעבר על אחת מז' מצוות בני נהג ולהיבדק מיתה, ועיין.

במכחיש את העדים

ויש לפרש עוד, דמירי באופן שמכחישו הבעל דבר, ובוה לכולי עלמא יצטרכו ב' עדים, ויש ליתן טעם בדבר, שהרי הוא עצמו גם כן עד אחד [אלא שהוא בעל דבר, ויש לעיין אם בעל דבר נאמן בבן נהג, דאם פסול בעל דבר הוא רק משום קרוב, הא קרוב נאמן בבני נהג כמבואר בגמ' וברמב"ם, אך אם הוא משום דאינו עד יש לומר דאף בבני נהג אינו נאמן], ועיין בקבא דקשייתא (מהדו"ת י"ד) שעמד בזה אי מהני הכחשה דבע"ד.

והנה בספר 'זהב משבא' עה"ת (להגרמ"ש שפירא זצ"ל, בפ' בראשית), הביא מהגרי"ז שכוונת התרגום בזה שלא מועיל אומדנא בבן נהג וצריך דווקא עדות [ואין הכוונה לב' עדים דווקא], ועיי"ש שכתב ליישב בזה הא דלא הרג אדם הראשון את קין בנו, אף שלכאורה היה אומדנא שהוא הרג את הבל, וכמבואר בקרא (ד' כ"ה) שחזה אמרה 'כי הרגו קין'.

וקצת יש לעיין בזה, שהרי בגמרא בשבועות (לד.) איתא דהא דאין הורגים בישראל על פי אומדנא, היינו מקרא דעל פי שנים עדים יקום דבר, ואם כן לכאורה לא נתחדש דין זה אלא בישראל, אא"כ נימא דיש לחלק בין האומדנות [דהיינו ששם מירי באומדנא ברורה], וצ"ע.

שוב הראוני שכבר עמדו האחרונים בעיקר העניין, אי בן נהג נהרג על פי אומדנא, עיין מנחת חינוך מצוה פ"ב (אות ב) שנסתפק בזה ונוטה לומר דאינו נהרג עפ"י אומדנא, ועיין אור החיים עה"ת (בראשית מ"ד, י') שנקט בפשיטות דאין בן נהג נהרג על פי אומדנא, וע"ע מהר"ם שיק (או"ח סי' קמ"א).

דברים במשנתו ולע"נ של רבינו מרן פוה"ד רבי שמריהו יוסף נסים ב"ר נחום מאיר קרליץ זצלה"ה

מי שאמר בשמיני עצרת 'ביום חג הסוכות'

עדיין ספק אם יצאו ידי חובתן אינם רוצים בברכה כזו.

ושמעתי שכן הורה רבינו מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצלה"ה, שלא יצאו השומעים ידי חובתם ויחזרו לקדש.

אמנם יש לעיין בזה מדברי הפרי מגדים בס' רי"ד (במשב"ז), שדן לעניין כעין זה בדברים שברכתם לא הוכרעה, והוציא אותם בברכה כא' מן השיטות אם יכולים לומר לו לתקוני שדרת, עיי"ש.

הנה מי שטעה ואמר בתפילה או בקידוש דשמיני עצרת ביום חג הסוכות הזה, בחלקו בזה האחרונים אם יצא ידי חובתו (עיי' בזה במשנ"ב תרס"ח ס"ק ב').

ולמעשה ההפרעה שאינו חוזר, והיינו שיצא ידי חובתו (אגרות משה או"ח ג' סי' צ"ז, הליכו"ש סוכות פ"ב ס"ח).

אך יש לדון בקידוש, באופן שהוציא אחרים ידי חובתן, דיש לדון שיכולים לומר לו לתקוני שדרתך וכו', והיינו שכיון שהוא

בגדר האיסור דמוסיף שמן לנר

איסור מוקצה (ועיי' בארחות שבת ח"ב פי"ט הערה תצ"ב מש"כ בזה).

ופשוט שכל ההיתר בזה הוא רק באופן שאין הלהבה גודלת בשאר נקודות הגז הסמוכות, וכמבואר שם, ואף שכשיש להבה אחרת שדולקת הוא כמוסיף שמן לשאר הנרות [שהרי מוסיף לכל להבה עוד גז] מכל מקום בדרך כלל יש די גז כדי לדלוק בלא"ה עד אחרי שבת.

אך צריך עיון בזה, דלדברי הביאור הלכה, הא אף שאין האש גודלת מצד גודלה, מכל מקום, הרי על ידי שסוגר כאן מובע מהגז לבוא לכאן וגורם לו להכנס לנקודת הגז הנוצרת, ואמאי מותר.

אך י"ל דבזה מודו כולי עלמא, כיון שאף את ה'הוספה' של הגז אינו עושה בידים, אלא שעל ידי סגירת יציאת הגז כאן, נוסף גז לאחרים, ובוה י"ל שלכולי עלמא מותר, (ועיי' מש"כ בזה בפ' ויקהל - גליון מס' 42).

בביאור הלכה (סי' רנ"ב סעיף ה' ד"ה השמעת קול) כתב, שהמוסיף שמן לנר חייב, ואף שיש שם כבר שמן, ובלאו הכי היה דולק, מכל מקום השמן הנוסף מתערב בשאר השמן ודולק גם מיד, עיי"ש.

ולפי זה עולה חידוש גדול לדינא, דהנה בפשוטו גדר האיסור הוא במה שיבער אחר זמן [כשהיה אמור להכבות לולא הוספת השמן], ולפי זה אם היה שם שמן בשיעור שבלאו הכי ידלק עד אחרי שבת, אין בזה איסור, וכן מבואר בקובץ שיעורים בביצה (אות נ"ה, לדעת הרא"ש).

אך לדברי הביאור הלכה יוצא שגם בזה יהא חייב משום מבער, שהרי סוף סוף דלק מן השמן הנוסף בשבת.

ולפי זה יש לדון במה שהביאו להורות מרבינו מרן פוה"ד הגר"נ קרליץ זצלה"ה במי שנכבה האש אצלו, והגז פתוח [ואין לו שסתום ביטחון], שיכול לסגור את הגז בשב"ק, ואף שהוא מוקצה מכל מקום זה הרי הוא כגרף של רעי שדוחה

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להערות, תרומות וכן לקבלת הצליון - 0548598294 או בכתובת A859309@GMAIL.COM

תמצית הש"ס

גליון 118

כללי חזקות לענין טומאה

קופה שנשתמשו בה טהורות בזוית זו ונמצא שרץ בזוית אחרת, מצינו ששמאי והלל מודו שהטהרות הראשונות טמאות, ומאידך מצינו שלחזקה טהורות ולריו"ח טמאות, הגמ' מעמידה את ההבדל בכמה אופנים –

אופן א' – ביש לה **שוליים** מודו שטמאות, באין לה שוליים ויש לה אוגנים פליגי, אמנם במערה מים אף בקופה שיש לה אוגנים טמאים המים דמיא שרקי וא"צ להפוך את הדלי ואמרינן שהאוגנים עכבו את השרץ מליפול משא"כ בפירות, או דבמים אינו מקפיד לשפוך הכל ולכן נשאר השרץ בדלי משא"כ בפירות.

ד. אופן ב' – מודו בקופה שאינה **בדוקה** שאין לה חזקת טהרה, ופליגי בבדוקה אי חיישין שנפל השרץ עם סילוק ידו, ואשה חשובה כאינה בדוקה כיון דשכיחי בה דמים.

אופן ג' – מודו באינה **מכוסה** ופליגי במכוסה ותשמישתה ע"י כיסוי, ואשה חשובה כאינה מכוסה כיון דשכיחי בה דמים.

אופן ד' – מודו **בזוית קופה** והיינו כשנמצא השרץ בזוית הקופה באותו מקום, ופליגי בזוית בית כשטלטלה לקופה לזוית אחרת, לריו"ח **מוחזקין טומאה ממקום למקום**, וחיישין שהיה בה השרץ גם בזוית הקודמת, לחזקה אין מוחזקים טומאה ממקום למקום ואמרינן דהשתא נפל בה השרץ.

כל הטומאות כשעת מציאתן – נגע באחד בלילה ולמחר מצאו מות, לחכמים תולים שגם בלילה היה מות, דכל הטומאות כשעת מציאתן, (ולר"מ טהור). וכן במחט טמאה שנמצאת ע"ג טהרות כשהיא מלאה חלודה או שבורה טהורה, וכן במצא שרץ שרוף או מטולת המהומה ע"ג הזיתים טהור, כיון שבשעת מציאתן הם טהורות.

ולענין **כמקום מציאתן**, אם מצא טומאה במקום אחד, לריו"ח אנו מסתפקים אולי היתה הטומאה במקום אחר, ותולין, ולחזקה אין מוחזקים טומאה ממקום למקום וטהור ודאי.

ככר שמונה על הדף ותחתיו יש בגד טמא הככר טהור, ואין מסתפקים שנפל הבגד על הככר, אפי' אם זה מקום מדרון, מפני שאנו תולים שאדם הניחו שם, ואף שספק טומאה ברה"י טמא, שאני ככר שאין בו דעת לישאל שאף ברה"י ספיקו טהור, אי נמי איירי דווקא בטומאה דרבנן. אמנם אין תולים שבא עורב והזיז את הטומאה, ולכן בשרץ שנמצא בקופה מוחזקים טומאה ממקום למקום.

ד. טעמיהו דרבנן שאשה הרואה דם מטמאה מעת לעת, משום שהכמים תיקנו לבנות ישראל שיהיו בודקות שחרית וערבית, וזו הואיל ולא בדקה הפסידה עונה יתירה, וקבעו זמן מעל"ע ולא ב' עונות, משום שלא רצו לחלק מידותיהם, או כדי שלא יהא חוטא נשכר, ונ"מ בין הטעמים אם נאנסה בבוקר ובדקה בצהרים.

אשה שיש לה וסת קבוע וראתה בשעת וסתה ואינה יודעת מתי הגיע הדם, לרבנן מטמאה מעת לעת, ולרבי דוסא דיה שעתה, ואם ראתה שלא בשעת וסתה י"ל שכלו"ע מטמאה מעת לעת.

ה. טומאת כתמים למפרע – אשה הרואה כתם, לרבי חנינא בן אנטיגנוס טמאה למפרע, ונשים שדיין שעתן גבי ראייה, אף גבי כתם דיין שעתן, ותינוקות שלא הגיע זמנה לראות והיינו קודם ימי הנעורים, אין הכתם מטמא אף מכאן ולהבא, ואשה שיש לה וסת כתמה טמא למפרע, כיון שבראיה גמורה שלא בשעת וסתה מטמאה מעל"ע וכנ"ל. ושיטת ר"מ שגם הנשים שדיין שעתן גבי ראייה, כתמן חמור ומטמא למפרע.

אשה שראתה דם ולפני כן עשתה בדיקה קודם תשמיש טמאה מעת לעת, דמתוך שהיא מהומה לביתה אינה מכנסת לחורים וסדקים. אבל בדקה אחר תשמיש אינה טמאה אלא מהבדיקה ואילך, ולא חיישין שתראה טיפת דם כחרדל ותחפנה שכבת זרע, ואף אם בדקה קודם לכן אינה טמאה אלא מהבדיקה שאחר תשמיש, אף שזה זמן מועט הוא ואין כאן פסידא דטהרות.

ה. טומאת מעל"ע שבנדה אי חשיב יש בו דעת לישאל – טומאת מעת לעת שבנדה מטמאה במשכב ובמושב, לטמא אדם לטמא בגדים אע"פ שהבגדים לא נגעו במיטה. והנה המיטה אין בה דעת לישאל, וטומאת מעל"ע ספק היא, וספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל טהור, ועל כן צ"ל דאיירי דווקא כשהברותיה נושאות אותה במיטה, שאז המיטה נידונה כדי חברותיה שיש בהם דעת לישאל. ולדברי ריו"ח דלהלן בכל מקרה חשיב יש בו דעת לישאל.

דעת לישאל בספק טומאה הבאה בידי אדם – ריו"ח אמר שכל ספק על טומאה, אם הטומאה באה בידי אדם, כיון שהאדם יש בו דעת לישאל חשיב הטומאה לדבר שיש בו דעת לישאל, דספק טומאה כזו טמא ברה"י. ולכן בהיה הטמא מתעטף בטליתו ולוידו טהרות, ויש ספק אם נגע בהם או לא, ברה"י ספיקו טמא, וברה"י טהור, דחשיב יש בו

ב. אשה שראתה דם ואין אנו יודעים מתי הגיע הדם, ונגעה בטהרות קודם מציאת הדם, לשמאי אינה מטמאה אלא משעה שראתה, להלל מטמאה משעת הבדיקה האחרונה שעשתה ואפי' ימים הרבה קודם, ולחכמים מטמאה מעת לעת קודם מציאת הדם, או אם עשתה בדיקה בתוך מעת לעת מטמאה מזמן הבדיקה האחרונה שעשתה, אף אם היתה זו בדיקת תשמיש. ולהלן יבואר טעם הדבר. וכל זה לענין טהרות, אבל לענין ספירת ימי נדה או זיבה, לכו"ע אינה מונה אלא משעה שראתה.

אשה שיש לה וסת קבוע, אפי' היתה עסוקה בטהרות ופרשה וראתה דם אינה מטמאה למפרע לכו"ע, דודאי אורח בזמנו בא.

ב. מקוה שנמדד ונמצא חסר

לרבנן כל הטהרות שטבלו בו, בין אם המקוה ברה"י, בין ברה"ר דקיימא לן ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור, טמאים למפרע. ואף לשמאי שאשה אינה מטמאה למפרע, שאני מקוה שיש בו תרתי לריעותא, גם חזקת טומאה לכלים וגם חזקה דהשתא דהרי המקוה חסר לפניך, וזה עדיף מחזקה דמיעקרא שהיה המקוה מלא שזה רק חזקה אחת, אבל באשה אין תרתי לריעותא שהרי אין לה חזקת טומאה. ומהאי טעמא גם להלל אף שבאשה שראתה דם אין שורפין את הטהרות דאין כאן אלא חדא לריעותא, אבל במקוה הטומאה ודאית ושורפים את התרומה, משום תרתי לריעותא.

שיטת ר"ש שמקוה שנמצא חסר, ברה"ר טהור, וברה"י הוי ספק.

ביאור מחלוקתם – ר"ש גמר מסוטה שטהורה ברה"ר, ומ"מ ברה"י טמא רק מספק, משום דליכא רגלים לדבר כמו שיש בסוטה שקינא לה ונסתרה. ולרבנן לא דמי לסוטה, דמה שבסוטה טהור ברה"ר, משום דסתירה לא שייכת ברה"ר, אבל במקוה שאין בו הבדל בין רה"י לרה"ר טמא, ואף שכל ספק טומאה ברה"ר טהור, שאני מקוה דאיכא תרתי לריעותא והוי כודאי, ור"ש לית ליה טעמא דהרי חסר לפניך וליכא תרתי לריעותא – תוס'. טעם נוסף לר"ש, משום דמדמה ספק טבילה למקרה שיש ספק אם היתה נגיעה בטומאה, ולרבנן לא דמי דשם יש חזקת טהרה וכאן יש חזקת טומאה.

תרומה בין שנמצא חומץ – היה מפרש תרומה על חבית יין, ומצא שהחמץ היין, הרי ההפרשה בספק מלבד ג' ימים, לריו"ח ג' ימים שלאחר בדיקה ודאי יין ואח"כ ספק, לריו"ח ג' ימים אחרונים ודאי חומץ והשאר ספק. הגמ' מבארת שדין זה הוא לשיטת ר"ש דס"ל לגבי מקוה שברה"י הוי ספק, אבל לרבנן שמטמאים במקוה, משום תרתי לריעותא, אף הכא דאיכא תרתי לריעותא חזקת טבל והרי חומץ לפניך, לא חלה ההפרשה.

ג. שרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שעת הכיבוד או הבדיקה. להלל שוה דין מבוי לדין אשה, ולשמאי אף שבאשה דיה שעתה המבוי מטמא למפרע, משום דשרצים דמבוי ושרצים דעלמא הוי תרתי לריעותא, או משום שטעמא דשמאי באשה כדלקמן משום הרגשה או משום דכותלי בית הרהם לא מעמידים דם, וטעמים אלו לא שייכים במבוי.

ביאור המחלוקת באשה שראתה דם

טעמא דשמאי שאין האשה מטמאה למפרע, מפני שיש לאשה חזקת טהרה. ולהלל לא הולכים אחרי חזקת טהרה משום שאשה מגופה קזיזא – רגילה לראות דם. (ב').

טעם נוסף לשמאי שאין האשה מטמאה למפרע, משום שאשה מרגישה ביציאת הדם, ואפי' אשה ישינה מרגישה ומתעוררת, ולפי זה שוטה מטמאה למפרע, וכן בכתמים מטמאה למפרע כיון שאין במה לתלות, והלל סובר שתולים שבאמות הרגישה וחשבה שזה מי רגליים.

טעם נוסף לשמאי משום שכותלי בית הרהם לא מוחזקים את הדם ואם היה הדם קודם לכן היה יוצא החוצה, ומודה שמאי במשמשת במוך שטמאה למפרע כיון שלא שייך טעם זה, לרובא גם במוך סובר שמאי שטהורה משום שהמוך מתכווץ והדם יוצא, ורק במוך דחוק מודה שמאי. והלל סובר ששייך שכותלי בית הרהם יחזיקו את הדם ולכן אין ראייה ממה שלא יצא הדם החוצה.

ג. רבא מפרש טעמא דהלל דאע"ג שאם היה מוגיע דם היה יוצא החוצה, מ"מ משום **סייג** גזרינן לטמא טהרות למפרע, ושמאי ס"ל דאין לגזור לטמא טהרות, דא"כ יסבור הבעל שאנו חוששים שתראה דם ויפרוש ממנה ואתי לידי ביטול פריה ורביה.

הגמ' מביאה ברייתא כמ"ד דטעמא דשמאי משום שכותלי בית הרהם לא מוחזקים את הדם, וכרבא דטעמא משום סייג, והגמ' מיישבת את הברייתות למ"ד האחרים.

שרץ שנמצא בקופה –

דעת לישאל כיון שהטומאה מגיעה ע"י אדם. ולרשב"ג צריך להתעטף פעם נוספת ואם נגע טמאים, אמרו לו אין שונים בטהרות שמו עכשיו נגע ולפני כן לא נגע.

פרטי דינים בטומאת מעל"ע שבנדה-

אשה הרואה דם מטמאה מעת לעת, ואם נגע אדם במשכבה אף בגדיו טמאים.

ואם האדם הסיט כלי חרס המוקף צמיד פתיל טמא (אף שכלי זה אינו מקבל טומאה אם הוא באהל המות).

ו. ובעלה אינו טמא למפרע, ולשיטת ר"ע טמא למפרע.

מנין ימי נדה מונה משעת מציאת הדם, וכן לענין ספירת ז' ימי נדה וי"א יום שבין נדה לנדה, מתחילה לספור משעת מציאת הדם.

טומאה זו ספק היא ואם נגעה בתרומה אסור לאכול אף אין שורפין.

אמנם אשה הרואה כתם מטמאה למפרע עד שעת כבוס, ודין הטומאה כמו בדם, אלא שבזה לכ"ע הבעל טמא, ומקולקלת למנינה שאינה יודעת מתי ראתה כדי לספור את ה"א יום.

ואם בדקה עצמה בתוך שיעור וסת לנגיעה בפירות ומצאה דם, מטמאה בודאי אפי' חולין, ואפי' קדשים ותרומה נשרפים.

טומאת מעל"ע לתרומה-

ללישנא קמא אמר רב הונא שטומאת מעל"ע שבנדה אינה אלא לקודש ולא לתרומה, והגמ' מביאה ראיות שזה דין גם בתרומה, ודוחה את הראיות, וכדלהלן.

ו. מעשה שעשה רבי כר"א ואמר דיה שעתה באשה (שאינה זקונה) שעברו עליה ג' עונות שלא ראתה, ונזכר שרבנן חולקים על ר"א, ואמנם כיון שלא נפסקה בזה הלכה אמר שכדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק. וי"ל דאיירי לקודש, ואף שרבי היה כמה שנים אחרי החורבן היו בימי רבי חברים שהיו שומרים טהרה לקודש, שמו יבנה בית המקדש.

מעשה בשפחה של בית רבי שהיתה אופה ככרות ובודקת ומדיחה ידה במים בין ככר וככר, ואמר לה ר"ג שרק האחרונה טמאה, אבל לולא הבדיקה כולם טמאות. הגמ' אומרת ד"ל דאיירי בתרומות לחמי תודה, שהפריש מתוך המ' חלות ד' לתרומה בזמן הלישה, (שהרי לחמי תודה שאפאן ד' חלות יצא, דלא בעי ארבעים אלא למצוה, ומ"מ אין ליטול מהם פרוסה, אלא ככהאי גוונא צריך להפריש בלישה). וכן המעשה השני בשפחה של בית רבי שהיתה גפה חביות של יין ושאלה וענו לה כנ"ל גבי ככרות, איירי נמי בקודש, ואין להקשות למה חזרה ושאלה לגבי יין, ד"ל שהמעשה השני היה בשפחה אחרת.

ללישנא בתרא לרב הונא טומאת מעל"ע שבנדה היא בין לקודש בין לתרומה בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, אבל חולין שנעשו על טהרת תרומה לא נטמאים מעל"ע.

ז. **חולין הטבולים לחלה אם דינם כחולין או כתרומה**- לתירוצ' קמא בגמ' חמירי מחולין שנעשו על טהרת תרומה וטמאים במעל"ע שבנדה, משום שמעורב בחולין תרומה, לתירוצ' בתרא גם חולין הטבולים לחלה דינם שווה בשאר דינים לחולין שנעשו על טהרת תרומה, אמנם בטומאת מעל"ע דרבנן לא החמירו לא בזה ולא בזה.

עיסה שנולד בה ספק טומאה, עד הגלגול מותר לטמאותה, אבל אח"כ אסור משום שאסור לגרום טומאה לחלה, אם הספק מוכח והיינו שני שבילים שיש ספק אם הלך בטמא או בטהור, העיסה אסורה אף לאוכל חולין בטהרה, ובספק נשען והיינו כשזב וטהור פרקו מן החמור וספק אם נשענו זה על זה, בתרומה תולין וכן בחולין הטבולים לחלה, דכיון שכזו טומאה היכא שהטומאה ודאית גם חולין נטמאים גזרו גם החולין הטבולים לחלה, אבל בחולין גמורים טהורה העיסה. וטבול יום שהוא שני, כיון שבזה אף בטומאה ודאית החולין לא נטמאים, שווה דין חולין הטבולים לחלה לחולין וטהורים, אף שתרומה טמאה אף בשלישי.

אלו נשים דיין שעתן

ז. **ד' נשים דיין שעתן**, בתולה שלא ראתה דם מימיה ואפי' נשואה. מעוברת- משיודע עוברת (והיינו ג' חודשים דכתיב "ויהי כמשלש חדשים", אבל אין מזה ראיה גמורה, כיון שיש שילדות לשבעה. ח:). מניקה- לר"מ כל זמן שמניקה, ולרבנן כל כ"ד חודש שאחר הלידה. זקנה- שעברו עליה ג' עונות סמוך לזקנתה שלא ראתה בהם. ולר"א כל אשה שלא ראתה ג' עונות דיה שעתה. ולרבי יוסי במעוברת ומניקה דיה שעתה רק אחרי ג' עונות. אשה שדיה שעתה וראתה פעם אחת שלא באונס בראיה שניה מטמאה מעל"ע.

רבי יהושע לא שמע אלא שבתולה דיה שעתה ולא בשאר ד' נשים, אמנם כיון שר"א שמע סובר רבי יהושע שיש לעשות כמוהו לאחר מותו, אבל בחייו אין לעשות כמותו, דשמותי הוא, ואיכא למיחש שיעשו כמוותו בשאר דברים ולא יוכלו למחות בהם משום כבודו דר"א.

מקומות שהלכה בהם כר"א

א' ד' נשים דיין שעתן.

ב' אשה שקשתה לילד ופסק קישויה, טמאה זיבה, ואמר ר"א ששיעור ההפסקה הוא מעת לעת.

ג' זב וזבה שצריכים בדיקת ז' נקיים, אם בדקו רק ביום הראשון והשביעי, לר"א יש כאן ז' נקיים, ולרבי יהושע יש כאן ב' ימים, ולר"ע יום אחד, והלכה כר"א.

ד' אחורי כלים שנטמאו במשקין-

שנטמאו מאב הטומאה שהם ראשון, אלא מאב הטומאה עצמו, וגזרו חכמים שהכלים טמאים, לר"א לא גזרו אלא במשקין ואפי' חולין אבל לא גזרו באוכלים אפי' בתרומה, שכיון שאוכלים צריכים הכשר לקבלת טומאה לא גזרו בהם, אמנם אם נטמא תוך הכלי מודה ר"א שנטמא אוכלים, לרבי יהושע אף פוסלים את האוכלין בתרומה ק"ו מטבול יום, והלכה כר"א.

ה. ה' ב' אחין נשואין ב' אחיות אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעלה של גדולה, מלמדים את הקטנה שתמאן בבעלה, כדי שיוכל האח לייבם את הקטנה.

ו' הורדה מן התנור פחות פחות מכשיעור לתוך הסל הסל מצרפם לחלה.

ריב"ב העיד ה' דברים- א' שממאנים את הקטנות וכן"ל. ב' שמשאיין את האשה ע"פ עד אחד. ג' שנסקל תרגול שהרג את הנפש. ד' שייך כשר למזבח רק אחר מ' יום. ה' שתמיד של שחר קרב עד ד' שעות.

הבדלה בתפילת י"ח במוצאי שבת- לר"ע אומרה ברכה רביעית בפ"ע. ולר"א אומרה במודים וכן סובר ר' חנינא בן גמליאל. ודעת אבותיו של ר' חנינא בן גמליאל שאומרה בחונן הדעת.

ח: קטף- הורד הכופר הלטום והקטף, יש להם ולדמיהם שביעית וביעור. המ"ד שקטף הוא פרי זה ר"א, (ולר"י בשם שמואל שהלכה כמותו בד' מקומות, כאן אין הלכה כמותו), ולרב זירא לא נחלקו רבנן אלא בקטף הנוטף מן האילן, אבל הנוטף מהפירות עצמם מודו רבנן שהוא פרי. וללישנא בתרא לא פליגי רבנן בקטף האילן אלא באילן העושה פירות, אבל באילן שאינו עושה פירות הקטף הוא הפרי. ושיטת ההוא סבא שאין חילוק בזה, לר"א בשניהם הוא פרי, ולרבנן בשניהם אינו פרי.

בתולה

בתולה שאמרו דיה שעתה, היינו כל שלא ראתה דם וסת, ואפי' נישאת ונבעלה וראתה דם בתולים, ואפי' ילדה וראתה דם לידה, עדיין היא בתולה עד שתראה דם וסת.

בתולה המותרת לכה"ג וכתובתה מאתים, היינו שלא נבעלה.

בתולת קרקע לנחל איתן ולמקח וממכר, היינו כל זמן שלא נעבדה, אם מעלה רשושין ואין עפרה תיחוח או צונמא, נמצא בה חרס בידוע שנעבדה.

בתולת שקמה למקח וממכר ולקוצצה בשביעית היינו כל זמן שלא נקצצה. והא דלא קתני רב כהנא בתולת דמים, משום דאית לה שם לוואי, או משום שזה תלוי במעשה, או משום שתחזור למצבה בעת זקנתה, או משום שבתולת דמים לא קפיץ עלה זביגי דכל שדמיה מרובים בניה מרובים.

דין דיין שעתן -המשך

ט. הפילה רוח- היתה בחזקת מעוברת וראתה דם, ואח"כ הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא, הרי היא בחזקתה ודיה שעתה, ולא אמרינן שהתברר שאין זה הדין. אמנם אם קשתה שני ימים ובשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא, הרי זו יולדת בזוב ואינו קושי הסמוך ללידה. החילוק בין המקרים- לרב פפי בדרבנן הקילו ולא בדאורייתא, ולרב פפא לענין דיה שעתה אין תלוי בלידה אלא בראשה ואבריה כבדים וזה שייך גם בהפילה רוח. ולפי זה בראתה ואח"כ הוכר עוברת, כיון שבשעת ראייה עדיין אין ראשה ואבריה כבדים עליה, אין דיה שעתה.

הגיע עת וסתה ולא בדקה- אם היה זה בימי עיבורה, או שהיתה במחבוא מחמת פחד כרכום או ליסטים, שהם סיבה לסילוק הדם, אין מחזיקים אותה לטמאה, אף למ"ד וסתות דאורייתא.

עד מתי דיה שעתה במניקה- לר"מ סיבת סילוק הדם במניקה היא דדם נעכר ונעשה חלב, ולכן כל זמן שמניקה ואפי' חמש שנים מסולקת היא. ולרבי יוסי רבי יהודה ור"ש סיבת הסילוק הוא שאבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עד כ"ד חודש, ועל כן כל כ"ד חודש מסולקת היא אע"פ שאינה מניקה, ואחר כ"ד חודש אינה מסולקת אף אם מניקה.

מי יתן טהור מטמא לא אחד- לר"מ היינו חלב ההנקה שהוא דם הוסת שנעכר. לרבנן היינו שכבת זרע שהיא טמאה ואדם הנוצר ממנה טהור. ולר"א אלו מי הנדה שהנושא כשיעור הזאה (ואף למ"ד הזאה אינה צריכה שיעור, מ"מ יש שיעור במים, כדי שיטבול ראשי גבעולים ויזה), ומי שהזו עליו טהור והנוגע טמא, (והמזה טעון כבוס בגדים, והנוגע אינו טעון כבוס בגדים).

ט: זקנה- שעברו עליה ג' עונות (של ל' יום) סמוך לזקנתה שלא ראתה דיה שעתה לר"א. סמוך לזקנתה- לר"י היינו כל שחברותיה אומרות עליה זקנה, לר"ש כל שקורין לה אמה ואינה בושה, וי"א כל שאינה מקפדת זקנה היא אע"פ שבושה.

זקנה שראתה ג' פעמים בהפלגת ג' עונות, אם לא כוונה ראייתה דלא קבעה וסת, הרי היא ככל הנשים, ואם כוונה ראייתה דקבעה וסת הרי היא ככל אשה שקבעה וסת, דלרבי דוסא בשעת וסתה דיה שעתה, ולרבנן מטמאה מעל"ע.

שאר נשים שעברו עליהם ג' עונות- לר"א דין שעתן, ולחכמים מטמאין מעל"ע. ומעשה שאמרו חכמים דיה שעתה בסתם אשה שעברו ג' עונות שלא ראתה, והיה שם שעת הדחק, י"א שני בצורת וי"א שנגעה בהרבה טהרות וחשו רבנן להפסד הטהרות. אמנם לאחר שנקבעה ההלכה כחכמים, אין להורות כר"א אפי' בשעת הדחק.

מאמרי עינינו גל

יצה"ר של התחלה

א. בתחילת זמן נפתח תמיד דף חדש והזדמנות חדשה להתחיל מהלך חזק ומרומם של שקיעות בלימוד, חיזוק בתפילה, ודקדוק המצוות, ובפרט אחרי הטהרה שזכינו לה בימים נוראים ובחג הסוכות ושמחת תורה, צריכים אנו לנצל את כוח ההתחלה ולהתרומם מעלה מעלה. יש כנגד ההזדמנות המיוחדת הזאת, גם יצר הרע של התחלה, שזורע מכשולות של כל ההתחלות קשות, אם מצד חברותא חדשה שעדיין אינו רגיל לסגנונו, אם מצד מסכתא חדשה שעדיין אינו רגיל לשפתה, וצריכים לעזור חיל ולהשתמש רק בחלקים הטובים של כוח ההתחלה.

ובגמ' בסוכה (נבא) אמרו יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא (עכביש) ולבסוף דומה לעבותות העגלה, א"כ אדרבה יש צד קל ביצה"ר של ההתחלה, שעדיין הוא דק ואפשר בקלות לחתוך אותו, ובספר ברכת אהרון (ברכות ס"י קלא) פ"י שהכוונה כך, שקודם החטא הוא מקטין את העוון כדי לצודו ברשתו, ואחר שכבר עבר האדם ונכשל הוא מגדיל ומגביר את החטא כדי שיאמר נואש וירגיש שאבדה תקוותו, וזהו "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו".

אבל יתכן לומר מדוע נקטה הגמ' בדווקא סוגי חבלים אלו, דהנה איתא בפירוש רבי איזיק חבר זצוק"ל לספר מעלות התורה, דעיקר מלחמת היצה"ר הוא להראות שאין ללומדי התורה כדי פרנסתם, וההסבר בזה פשוט, שהרי הקב"ה אומר בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין וא"כ אילו היצה"ר יצליח למנוע מהאדם ללמוד, מיד הוא יכול לנצח אותו בקלות, כי זה הנשק היחידי שנברא נגדו. ומענה "ל דלזה רמזה הגמ', שתחילה היצר דומה לחוט של עכביש, כי אצל העכביש מצינו את ההשתדלות הכי בסיסית של פרנסה שמוותח בקרן זוית כמה חוטים דקים וממתין שתגיע אליו פרנסתו, ולכן בתחילה הוא פונה לת"ח שילמד מהעכביש לעשות משהו של השתדלות ממקומו כדי להתפרנס ולחיות, אבל אח"כ הוא פורס עליו עבותות העגלה כמו סוס שרתום לעגלה בחבלים עבותים בלי יכולת לצאת מזה, ונעשה בעצמו בעל עגלה לסחוב משאות ולהתרוצץ יומם ולילה בשביל להתפרנס.

ב. התראיתי לאחרונה עם אברך שנשוי כחמש שנים וסיפור מדהים בפיו. צורב צעיר זה ידעתי בתחילת שנות אברכותו כאחד שלומד שני סדרים רק בקיאות, והעיד לי על עצמו שהרבה פעמים מתקשה בהבנת לשון הגמ' ובתרגום הארמית, עד כדי כך שמתבייש מחבריו לספסל

הלימודים לשאול אותם מה הפשט בגמרא... הוא היה בקושי כלכלי עצום, חישוב הוצאת שקלים בודדים, חסך בכל מה שרק יכל, ומכיון שגם בלימודו לא ראה את עצמו משהו מיוחד, חש בקושי גדול לשרוד בכלכלת היומיום. הדבר היחידי שבו הוא נתלה, בתשוקתו העצומה לזכות להיות 'אברך כולל', וזה הענין העיקרי שדחף אותו תמיד.

לאחרונה פגשתי אותו וחיוך רחב משוח על פניו, אחרי שהעלה עימי זכרונות מכמה עיניי חיזוק ששוחחנו אז בשעותיו הקשות, כנגד מה שטענו אחרים כנגדו איך מותר לו במצבו להמשיך ללמוד, ושלכאורה הוא מחוייב לצאת לעשות משהו בשביל כלכלת משפחתו, ובפרט סיפר לי שסבל לגלוגים מבן גילו שהיה דומה לו ברמה ובמצבו הכלכלי, והלה החליט באיזה שלב לצאת לעבוד, והרבה פעמים כשהיה פוגש אותו סנט בו: "עליך לעזוב את הכולל ולדאוג לפרנסת משפחתך"... וסיפר לי שענה לו בתגובה: "אתה ממש כמו לפיד רק בלבוש חרדי"... והנה כעת חש חובה לספר שזכה להארה גדולה משמים.

הוריו והורי אשתו רכשו עבורם דירה ביישוב חרדי רחוק מירושלים, דירת שלשה חדרים על הגייר שעלותה כ-800,000 ₪ כשהזוג מתחייב במשכנתא גדולה, כעבור חמש שנים הבניה הסתיימה וכבר עמדו להיכנס לדירה, כאשר לפתע קיבל הודעה שזכה בדירת חמש חדרים בבית שמש במחיר למשתכן, ומפאת העיכוב בטופס 4 בדירה הראשונה, יכל לנצל את ההזדמנות ברגע האחרון ולהרויח דירה ענקית בריכוז חרדי קרוב לירושלים, הוא תלה פתק באיזור מגוריו על הדירה הראשונה, וכעבור יומיים התקשר אליו יהודי שהסכים לשלם 1,100,000 ₪ במזומן על הדירה הראשונה, ובתחשיב שערך יצא לו שבתוך חמש שנים הרויח מפערי הדירות כ-700,000 ₪. ורק לשם השוואה אחיו שעובד לפרנסתו, קנה יחד עימו לפני כחמש שנים דירה להשקעה בדימונה, וכעת נאלץ למוכרה אחרי כמה חדשים שלא הצליח להשכירה, ויצא לו שהפסיד 25,000 ₪ מסך הקניה. כך ראה איזו סיעתא דשמיא עצומה מלווה את מי שמקבל על עצמו עול תורה ולא משנה דרגתו בתורה, שהרי גם אילו היה עובד בכל כוחו בשנים אלו, לא היה מצליח לחסוך סכום עצום כזה.

וכמה יש להתחזק באמונה פשוטה זו, שכל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ, "כל" הכוונה שלא משנה מה הרמה שלו בלימוד, העיקר שזה יהיה באופן של "המקבל" כלומר בהחלטה חזקה ללמוד ויהי מה, שעי"ז זוכים לסייעתא דשמיא מופלאה מעל הטבע.

בניחותא

א. כשמתחילים שנה חדשה של עבודת ה', ישנן מעלות מסויימות שמונחות דוקא בנקודת ההתחלה, וכדאי לשמר אותן ולהשתמש בהן, אחת מהן היא משך התפילה, יש כאלו שהמושג 'תפילה במתינות' לפי דעתם הוא מילה נרדפת ל'טירחה דציבורא', אולי חושבים הן שכל רגע של נשימה בין קטע לקטע חשיב 'ביטול תורה'.

אולם צריך לדעת שתפילה בניחותא היא חלק בלתי נפרד מצורת התפילה, דהעושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים, וכתב בבית יוסף (או"ח סי' צ"ח) על דברי הטור: "ויתפלל דרך תחנונים כרש המבקש בפתח ובנחת ושלא תראה עליו כמשאוי" וכו', וז"ל: "בפרק תפילת השחר (כח:) תנן רבי אליעזר אומר העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים, ובגמרא (כט:) מאי קבע א"ר יעקב בר אידי א"ר הושעיא, כל שתפילתו דומה עליו כמשאוי, ורבנן אמרי כל שאינו אומרה בלשון תחנונים. וכתב ה"ר יונה (כ. ד"ה גמ') בשם רבינו האי, דרבנן סברי שאע"פ שתפילתו דומה עליו כמשאוי ואינו מתפלל כמי שצריך הדבר אלא כמי שמתפלל מפני החיוב בלבד, אפילו הכי כיון שאומרה בנחת, כמי שמבקש רחמים על עצמו הוא".

הרי שלומר את התפילה בניחותא ובדרך רחמים על עצמו, זה עצם צורת התפילה, ואם 'מריץ' את התפילה ע"מ לסיים ולפנות לעיסוקיו, הרי זה מראה כאילו יש לו מושא שחפץ כבר להיפטר ממנו, ואין כאן צורת תפילה.

ב. ואכן 'תפילה' אותיות 'תילה', וכדכתיב: "נפתולי אלקים נפתלי עם אחותי גם יכולתי" ופירש"י מלשון חיבור כמו 'תפילה'. ואם מחשיב את החיבור לבורא יתב' בוודאי לא ימהר להיפטר ולגמור עם זה 'חלילה, אלא ישמח בכל רגע שזוכה לחיבור כל כך עליון ונשגב, דוגמא לדבר 'חתונה', האם שמענו חתן שמעוניין לקצר כמה שיותר את השחייה בחדר ייחוד, וכמה שיותר לקצר את הריקודים, וכמה שיותר לקצר את התמונות, ואת משך הסעודה... הרי זה מעיד שמהו אצלו חלילה לא תקין...

ואמנם אחרי הימים הנוראים והחגים שכבר הורגלנו לתפילות ארוכות, א"כ יותר קל לטעום טעם של תפילה בניחותא בתפילות של ימי החול, כדוגמת מי שהורגל בשעון קיץ לאחר את קימתו לשעה 8:00 ואינו מסוגל לקום יותר מוקדם, מ"מ החלפה לשעון החורף ייקל עליו להתחיל לקום ב- 7:00 כי זה כבר נצרב בשעון הביולוגי שלו, וממילא כדאי עכשיו בחודש 'מרחשון' שפירשו הקדמונים שהוא ע"ש רחישת הפה בתפילה, שכבר הפה הורגל לתפילות ארוכות, א"כ הוא זמן מתאים לרכוש את מעלת התפילה בניחותא, שכאמור זה עצם צורת תפילה, ורק כך ניתן לזכות בהרגשת חיבור להקב"ה בעומק הלב.

ג. ובבית אלקים להמבי"ט (פל"ח) כתב שהטעם שלא היה פעם נוסח תפילה ולא חובת תפילה בציבור: "כי מזמן משה רבינו ע"ה עד כנסת הגדולה היתה השכינה נגלית במקום הקרבן והיתה נבואה עדיין בישראל והיתה נשמעת תפילת כל יחיד ויחיד, וברכתו לאל יתברך על הנאתו מזה העולם, וזהו הטעם אצלי על מה שנראה כי באותו הזמן לא היו מתקבצים ישראל בכל מקומות מושבותם ערב ובוקר וצהרים במקום מיוחד להתפלל בו תפילת ציבור אלא כל אחד היה מתפלל ביחיד במקום המזדמן לו... דכ"א היה יודע ובקי בטיב הלשון ויודע לסדר תפילתו למה שנצטרך" עכ"ל. ומבואר בדבריו דאותה מעלה של "קראוהו בהיותו קרוב" שהיתה לנו בעשיית שתפילתו של היחיד נשמעת, היתה נוהגת אז תמיד, מפני שהשכינה היתה במקום הקרבן. והיינו כנ"ל דתפילה הוא חיבור לשכינה, וכאשר קל החיבור אין צורך בעזרה החיצונית של קביעות נוסח תפילה ומעלת ציבור.

ד. מעשה נפלא שמעתי על מרנא ורבנא החפץ חיים, שהגיע פעם אחת לווילנא ומרן הגאון רבי חיים עוזר היה עסוק ולא יכל להקביל את פניו ולטפל בעצמו בקבלת הפנים וסידור האכסניה, לכן שלח אליו את אחיו שהיה בנקאי והוא ארגן הכל כראוי, לפני שנפרדו אמר מרן הח"ח לאותו בנקאי שהיום לא ילך אל הבנק, הוא נרעש מהדבר וחזר אל אחיו מרן הגר"ח - מה פשר הדבר...? שאל אותו מרן הגר"ח ע מה עשה במחיצתו, וסיפר לו שהגיע עם שחר ולקחו לאכסניה ושם התפללו שחרית... עצר אותו הגר"ח ע ואמר: כעת אני מבין, כנראה שלא אמרת פסוקי דזמרה במתינות, והרי בהלכה נאמר הגדר בזה להוציא מפיו התיבות 'כמונה מעות' רמז לך הח"ח שביום שאינך מונה מעות כראוי, אינך כשיר לעבוד בבנק.

ושמעתי עובדה שארעה לאחרונה. איזה ראש כולל הרחיב בשיחתו השבועית עד כמה יש להתחזק בהודאה להקב"ה במתינות ובריכוז מלא, למחרת הגיע אחד מהאברכים לכולל ושח בהתרגשות שבאותו בוקר הלך לשחרית ואח"כ רצה מיד לצאת לכולל, ויצא קודם להתפנות, והנה כשניגש לברך 'אשר יצר' נזכר בשיחת חיזוק של הראש כולל שיש להודות לה' כראוי ובניחותא, והחליט שעולה הביתה לברך 'אשר יצר' בנחת... כשנכנס גילה ששכח לקחת את בנו התינוק למטפלת מכיון שהיה זה בימים הראשונים אחרי שאשתו שבה לעבודתה ועוד לא התרגל לעובדה שיש לו עוד תינוק להוציא למטפלת, הרי שחיזוק בהודאה לה' בניחותא, אולי הציל חיים...!

וכבר נודעה ברבים עצתו המחכימה של הגר"צ אבא שאול זצ"ל לחלק את הברכה לג' ג' תיבות, ובכל פעם לעצור קמעה, וטובה עיצה זו להעלות ולייקר את הברכה.

בעומם החיים

א. כאשר הסתלק פוסק של דור הלא הוא מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל, ותיכף אחריו רב בישראל הגרש"ז אולמן זצ"ל, גאונים ותלמידי חכמים שזכו למלאות את חייהם בעמל התורה יומם ולילה, ועל ידי כך זכו לעלות לגדולה, ולהורות לישראל את המעשה אשר יעשון, הרי בוודאי שדמותם הגדולה מעוררת בליבנו את המחשבה כיצד זוכים לכתרה של תורה, ואיך מספיקים כ"כ הרבה תורה.

אמנם ישנו ענין שיש ליתן עליו את הדעת ולהתבונן במסר שעולה ממנו, כיצד יתכן שמשך החיים אשר ניתן לנו איננו מתחיל להיות תואם את מה שעלינו להספיק בתורה, ובשלמא אילו היינו חיים שנות מתושלח, יכולנו לחלק יפה את האלף שנות חיים ולארגן אותם בחלוקה נכונה, למשל: חמישים שות לימוד נשים נזיקין ואח"כ חמישים שנה סיכומים וחזרות, חמישים שנות לימוד קדשים ואח"כ חמישים שנה סיכומים וחזרות... באופן כזה היינו יכולים ללמוד בעיון כל חלק בתורה כמו שצריך, ועוד מאה שנה היינו מעמידים איזה אירגון של חסד, ועוד מאה שנה בונים ומייסדים ישיבה או כולל, וכך היה הכל נעשה על הצד היותר טוב, וביסודיות ראויה לשמה. אבל בחיים קצרים של 70-80 שנה איך שייך להספיק משהו?

ב. והנה קושיה מעין זו מתחדדת בדברי הבית אלקים להמבי"ט (פל"א) שתמה איך משה רבינו במזמור שלו בתהילים ("תפלה למשה איש האלקים"), אומר: "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", והרי בעת שהיה משה רבינו חי, היו האנשים חיים הרבה יותר מכך, כמו האבות והשבטים שעברו את המאה שנים וכן הוא עצמו עבר את המאה שנים, ולתרץ זאת כתב יסוד נורא, שאכן עד שלא ניתנה תורה, לא היה בעיה לחיות שנים ארוכות כי לא היה יצה"ר כ"כ גדול, אבל מעת שניתנה תורה ונתרבו המצוות המוטלות על האדם, קיצר הקב"ה את חיי האנושות בכדי שלא יהיו להם הרבה הזדמנויות לחטוא, וזהו שנתכוון משה במזמור שאמר: "כי אלף שנים בעיניך וגו' כי כלינו באפך וגו' שתה עוונותינו לנגדך עלומינו למאור פניך, כי כל ימינו וגו'".

ומפרש שם כך: "כוונתו, כי הקב"ה לא ימנע טוב מבעליו, ואילו היה טוב לבני אדם להיותם חיים אלף מן השנים, או קרוב להם כאדם הראשון לא היה מונעם מהם, כי אלף שנים בעיניו כיום אתמול וגו', אלא שראה שאנו כלים באפו מצד חטאינו לפי רוב השנים, ולכן שתה את עוונותינו שהיינו חוטאים ברוב השנים נגדו והסכים שנלך בימי עלומים והם ע' או פ' למאור פניו, כי בהם נוכל להשלים את נפשותינו, כי גם רוב אלו הימים פנו בעברתו וגו' ומה יהיה אם יהיו יותר..." עכת"ד.

ג. דבריו אלו נותנים מבט חדש על עומם החיים של אברך מצוי, הוא צריך לשמור על שלשת סדרי היום, לשנן את לימודו, לסכם לחזור, להתקדם לסוגיות הבאות ולהקיף מגוון נושאים בתורה, וביני לבני עליו לדאוג לצרכי משפחתו, מחיה, תשלומי גז מים חשמל טלפון, קניות, סידורים, להלבישם לחנכם, ללמוד עמהם ולדאוג לכל צרכיהם, כולל שמחות בר מצוות וחתונות, שבעצם צריך להקדיש חיים שלמים להשיג את כל הסך העצום שנדרש להפקה כזו, אם נכפילו בממוצע של מנין ילדים.

ברם הדוחס הנוראי הזה של החיים אינו בטעות, הוא בדיוקא ובכוונה תחילה מצומצם לתוך טווח קצר של שנים, כדי שעל ידי עומם זה יהיה טרוד האדם רוב ימיו במצוות, וכך לא יכשל ברשתות היצר, וזהו שאמרו חז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצווה, לדברי המבי"ט הנ"ל, הכוונה היא, שע"י שיהיה להם הרבה תורה ומצוות להספיק, הם יהיו טרודים למעלה מראש במצוות, ועי"ז לא יהיה להם פנאי לחטוא.

דוגמא לדבר ארבעת הימים שבין יוה"כ לסוכות ידוע מה שאמרו חז"ל שאין בהם חשבון עוונות כי אין שם זמן לחטוא מפני כל ענייני המצוות שצריכים לדאוג בארבעת הימים הללו. ובעצם נוכל אולי לומר, שניתנו לנו ארבעת ימים אלו כעיצה לשנה החדשה, להמשיך להיות טרוד כל הזמן במצוות עד למעלה מראש כך שממילא לא יהיה שום טענה עלינו מרוב עיסוקינו בטירחא ומירדה דמצוה.

ד. כשמתחילים כעת את זמן חורף, שהינו חטיבה אחת ארוכה של זמן, ניתן להשתלט בפרק זמן זה על נושא רחב ולהקיף אותו כדבעי. אבל מצד שני המחשבה היא מה יהיה על כל העיסוקים שמסביב, ומה עם שמחות שונות שפוגשים בדרך, וכל מה שצריך לדאוג לבית ולמשפחה. צריכים לדעת דבר אחד ברור, ככל שאנו תופסים את העבודת ה' שלנו כדבר מרכזי ועיקרי בחיים, כך אנו יותר מתאימים את עצמינו לרצון ה', כי אם הסיבה שהקב"ה קיצר לנו את החיים שלא כפי אריכת שנות חיי הדורות הראשונים, היא בכדי שנהיה טרודים ועמוסים, א"כ אין זה ענין של בדיעבד, אלא להיפך זוהי הצורה האמיתית של החיים, שהאדם מעמס על עצמו הרבה פריוקטים והספקים רוחניים, ומנסה לתפוס ולאחוז מכאן ומשם, עיון ובקיאות, הלכה ואגדה, תנ"ך ומדרשים, עד ששאר כל ה"מחייבים" הגשמיים, נעשים ממש מהצד כלאחר יד.

כמדומה שזהו אחד מן הסודות הגדולים של בן עליה, שלא רק שאינו מחפש לפנק את עצמו בחיים מסודרים לטעום מחמודי תבל, אלא שכלל אינו מעמיד גשמייות כצורך. ואמנם מה שמחוייב המציאות דואג ומסדר, אבל את כל שעותיו בחייו מקדיש אך ורק למען שמו באהבה.

תיבת נח דימינו

א. בין המתנות המיוחדות שקיבל האדם מן הבורא להיות בעל רכישת מידע, אשר על ידו ניתנה אפשרות לקלוט חומר רב ולאכסנו בזכרוננו, ואילו האדם היה מנצל את כוח זה עד תומו, היה זוכר הרבה חלקי תורה כדבעי ונהפך להיות מעשירי תבל. ויש לנו ללמוד ענין זה מנח, שהקב"ה רצה להצילו מבני דורו המושחתים והורה לו להכנס לתיבה, ותיבה זו ייחדה וצמצמה אותו למקום מסוים בו היו כל מעייניו נתונים לחסד כ"ד שעות ביום ללא הרף, והיה עליו ללמוד את כל צרכי הנבראים מקטון ועד גדול שזוהו דבר בלתי נתפס, אלא שע"י שנצטמצם אך ורק למקום זה, בזכות זה יכל להקיף כל צרכי בע"ח אלו.

והנה כאשר תם המבול, שלח נח את העורב ואח"כ את היונה, וצריך להבין דלפי הגמ' בזבחים (קכג,ב) עוג מלך הבשן היה מחוץ לתיבה והיה גובהו עצום ובודאי ראה היטב מה מצב המים והיה לנח לברר אצלו בקל על מצב הסביבה מבלי להסתמך על שיחת העופות, וצ"ע. גם צריך להבין בעיקר המבנה של התיבה, מדוע היו צריכים לייחד קומה שלימה לאשפה ולמה לא יכל להשליך הזבל מהחלון והכל היה מתכלה במבול, וצ"ע. אשר מבואר כאן, דכיון שכל הצלתו היתה תלויה בהטמנתו בתוך התיבה, אסור היה שיהיה לו כל קשר עם החוץ המקולקל, שאפי' האויר של דור המבול היה מזוהם, עד שגם הזבל של נח היה גבוה בהרבה ממצב שאר בני דורו. ומה"ט גם לא שאל כלום מעוג כי לברר אצל עוג הרי"ז כמו להציץ בעיתון ולבדוק מה חדש... וכבר צווח הגרש"ד פינקוס זצ"ל שהטעם שהיום לא יודעים הילדים ש"ס משניות ע"פ, דבעצם הם יודעים ש"ס אבל של קומיקסים ושאר שטויות מענייני העוה"ז וממילא הראש כבוש ע"י העוה"ז ולא נותר מקום לתורה.

ב. ישנה פליאה גדולה, המעיין בעיתון כחצי שעה מספיק בזמן קצרצר זה לעבור ביעף על עשרות ידיעות אשר בהם אין סוף פרטים וענינים, ואף קולטם וזוכרם לא רע (לאדם יש 50 מיליארד מרכזי בקרה במוח!!), והלא מספר התיבות שקרא מגיעים לסך תיבות של כמה דפי גמרא, ומדוע אינו יכול ללמוד בחצי שעה כמה דפי גמרא ולזכרם היטב (ואפי' בדפים שמכיר לא מגיע לכוז שטף העברה), ברם כשכוח רכישת המידע מתרגל לעסוק בדברי חולין אזי נסתם כוח זה לשמש לרוחניות. ובזה נבין איך הגר"ח הלוי מבריסק היה מספיק עשור דף כל יום, כי אצלו כל דף היה עמוס בידיעות חדשות מעניינות, והיה זה בשבילו (להבדיל מירליניו הבדלות) כמו כתבה עדכנית ומרתקת.

[וכדאי להעתיק כאן מה שמסופר בסוף הספר 'תורת חיים' על הגר"ח (עמ' מ"ט) היה תקופה שמרן הגר"ח התחיל להרגיש כאבי

ראש חזקים עד שלא הייתה ברירה אלא לקחתו לרופא ולא מצא הרופא כלום וכן רופא שני ושלישי, עד שהלכו לאיזה רופא מפורסם שהיה יהודי וגם הוא לא מצא כלום, אך הציע שילך לבית הגר"ח וילמד על הרגליו וכך יוכל אולי לעמוד על הגורמים לכאבי הראש. הרופא בא לביתו והתחיל לעקוב אחר כל תנועה של הגר"ח, והנה הוא רואה שבבוקר אחר התפילה רבי חיים נעמד ליד הקיר ועוצם את עיניו בערך לחצי שעה, ואח"כ הוא כאי מתעורר וממשיך בדרכו, וראה שבאמצע מרוב התאמצות מצמיד את ראשו לקיר בכוח, והבין שמזה באים לו כאבי הראש, שאל אותו הרופא מה הרבי עושה באותו זמן? ענהו רבי חיים: באותו חצי שעה אני חוזר על 150 דפי גמרא כל יום בעל פה. והגר"ז אמר בשם אביו שבן תורה צריך ללמוד בכל חודש מינימום ארבעים דף (!) באופן ברור ובפחות מזה לא שייך שידע ללמוד, אבל אמר שכך דרש מאחרים לפי שהוא בעצמו היו לו שני סדרים בכל יום של שש שעות, ובכ"א מן הסדרים למד שלושים דף רש"י ותוס' רמב"ם טור וב"י. ואמר הגר"ז שהוא מוריד חצי ולדעתו אנו צריכים עשרים דף לחודש ובפחות מזה בוודאי שא"א לצאת ת"ח... ע"כ מהספר הנ"ל.]

ג. כתב רבי ירוחם ממזר (דעת תורה דקעד), וז"ל: וזה תוכחת מגולה אל אלה האנשים אשר משביעים עצמם בכל יום בקריאת עיתונים מהחל עד כלה! אדם המתמלא בדברים בטלים אף כחצי שעה, דומה לי כי תיכף יכולים להרגיש מיחוש חולי, ומה כבר שמתמלאים בעצמם בדברים בטלים של כל העולם; ידיעות בטילות וגם מושחתות, ממאורעות אשר קרו פה ושם, באחת מקצווי ארץ, כמו על אודות שהשליך עצמו, או תלה עצמו, דברים בטלים בתכלית, הלא אז מומו לו מכף רגל ועד ראשו. ואם אמור יאמר כי בזה אני משיג השכלה וחכמה ממאורעות החיים, הלא אדרבה, ינסה ויראה נפלאות, אם אחרי קוראו העיתון, יעלה לו לילך לחשוב איזו שהיא מחשבה טובה! ישב נא ללמוד אחרי קריאת העיתון! או ישב נא להתפלל, וכדומה! ואחרי שאמנם אבד ע"י קריאת העיתונים של הדברים בטלים כל כוח ואומץ לכל מחשבה ממשית, הרי זה אמנם נחלה וחולה הוא, עכ"ל.

וכשנפטר ת"ח שביקשו לכתוב על מצבת קברו דלא פסק פומיה מגירסא, אמר הקה"י שאם בכוס קפה של שחרית קורא עיתון שוב אין נכון לכתוב נוסח כזה! ולא בכדי ראה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לחתום את ערך תורה בספרו אורחות יושר, באזהרת אביו בקריינתא דאיגרתא שאברך ימנע מקריאת עיתונים, וז"ל: ...שבן תורה בשנות עליה אין לו להתעסק בשום דבר אחר ולא לקרוא עיתונים אפילו דתיים ולא להתעסק בענייני מפלגות יהיה איזה שיהיה שכל זה מפסיד לשקידת התורה, כי שקידת התורה קודמת לכל כי היא תכלית בריאת העולם ובזכותה אנו קיימים. עכ"ל. וה' יזכנו לנצל את כל זמנינו לתורה, ויהיה לכולנו זמן חורף מבורך.

גילוי תמונה מוסתרת בשבת

חשיפת תמונה על ידי קרני השמש

צ"טוס: בתקופה האחרונה, חברת החטיפים 'עלית', מדפיסים מבחוץ על חלק מאריזות חטיפי הצ'יטוס, ציור המודפס בדיו נעלם, כאשר במרכז האריזה מופיע עיגול לבן גדול, ולא רואים בכלל את הציור, וכאשר חושפים את האריזה מול קרני השמש, הציור הנסתר מתגלה במלואו שקרני הגמא (UV) שמקורם בשמש, מהפכים את צבע הדיו המרכיב את התמונה. כאשר מסלקים את הציור מהחשיפה לקרני השמש - קרני גמא, הציור לא נעלם מיד אלא בהדרגה, שעדיין ניכר הציור קצת ולאט לאט נעלם, עד שכעבור דקות ספורות נעלם לגמרי.

בגיליון הנוכחי נלמד, מה דין אריזות אלו בשבת: האם אסור בשבת להוציא את האריזה מול השמש, מצד איסור 'כותב', ומה הדין כאשר מחזיר את אריזת הצ'יטוס לצל והתמונה נעלמת תוך דקות ספורות, האם יש לאסור משום איסור 'מוחק כתב שאינו מתקיים', ומה הדין כשעושה זאת בלא כוונה האם הוא בכלל 'אינו מתכוון' כשמוציא את האריזה לשמש או מחזיר לצל.

מד-חום: נדון דומה מצינו לגבי 'מד חום' המונח על גבי המצח ועל ידי חום הגוף ניכר המספרים של ה'מד חום', וכן 'כוס הפלא' שיש בהם תמונה ועל ידי חום המים נמס החומר המצפה ומתגלה התמונה, וכשמתקרר מתכסה התמונה, וחוזר חלילה. וכן משקפים שצבע העדשה משתנה על ידי אור השמש, וכן יש כוס ובקבוק וצלחת המיועד לתינוקות אשר יש בו חומר כימי שמשנה צבעו כשמיניחים בו מאכל חם, וכשהמאכל מתקרר חוזר הצבע המקורי. וכעין זה יש חיתולים של חברות מסוימות שיש פס מיוחד, וכאשר נרטב החיתול משתנה צבע הפס. מקוצר הגיליון נדון רק ביסודי הדברים, ותן לחכם ויחכם עוד.

1. 'כותב' בציור ובכתב סתרים

אינו מתקיים: נפסק **בשו"ע** (סימן שמ סעיף ד), **ומשנ"ב** (ס"ק יח) שאסור מדרבנן לכתוב בשבת כתב שאינו מתקיים, אבל איסור דאורייתא וחייב חטאת הוא רק בכתב המתקיים. וכתב **השער הציור** (סימן שג ס"ק סח) שהפטור בכתב שאינו מתקיים כגון במשקין ובמי פירות הוא כאשר אינו מתקיים אפילו ליום השבת. **ובשו"ת מנחת שלמה** (חלק א סימן צא ד"ה אף שלכאורה), הוכיח מכמה מקומות שמתקיים פירושו שמתקיים לזמן מרובה, ולא מספיק יום אחד.

רושם תולדה דכותב: נפסק **ברמב"ם** (הלכות שבת פרק יא הלכה

יז) הובא **במשנ"ב** (סימן שמ ס"ק כב אות ח), הרושם רשמים וצורות על הקיר כדרך שהציירים רושמים, חייב משום 'כותב', שכן 'רושם' הוא תולדה של 'כותב'. וציין **בשע"צ** (ס"ק מח) **ובביאור הלכה** (ד"ה במשקין), שמקור הדין הוא מהירושלמי (פרק כלל

משיב כהלכה

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪

(ההגרלה על דעת רבני המפעל)

שאלה: האם מותר בשבת לאכול 'לקקן צובע פה', כאשר המטרה שלו גם לצבוע את הלשון?

האם מותר לאכול בשבת מאכל שצובע את שפתיו ופיו, ונהנה מהצביעה, והאם יש הבדל בין מתכוין לצבוע את פיו לאינו מתכוין לצבוע, והאם יש הבדל בין איש לאשה?

יש הרבה מאכלים עם צבע מאכל שנצבע הפה, אבל בלקקן המדובר מצוין בפירוש על גבי האריזה 'לקקן צובע פה', נמצא שכן דרך אכילת סוכריה זו שנצבע הפה, והשאלה היא האם גם אכילה בסתמא דומה לאיסור אכילת תותים כאשר כוונתו לצבוע את פיו.

מקורות: **שו"ע ומשנ"ב** סימן שכ סעיף כ, סימן שג סעיף כה, חוט שני שבת חלק א עמוד קמח, ארחות שבת (פרק טו הערה פו). שיעור מפי הג"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א בקו 'הילכתא' 02-5377-085 שלוחה 1.

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בציורף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, ישיבת 'הילכתא'
- במסמ מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

שמות הזוכים בהגרלות גיליון 237-236 על סט (ג' כרכים) ספרי חפץ חיים שמירת הלשון אהבת חסד עם ביאור 'ארחות חיים' גיליון 236: האברך המופלג הרב נתן לוי שליט"א ישיבת מיר י-ם גיליון 237: הבה"ח יוסף פליסקין הי"ו ישיבת דורשי תורה

המדור השבוע נתרם לעילוי נשמת
רבי יצחק אברהם בן רבי אליעזר זצ"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

זכות הופעת הגיליון הוקדש לעילוי נשמת
הגה"ח רבי משה צבי ב"ר דוד זצ"ל וזוגתו מרת
רבקה שאשא ע"ה בת רבי אריה לייב זצ"ל מינצברג
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי בני המשפחה שליט"א

לתרומות והנצחות

חייגו עכשיו

02-5377085

שלוחה 8

עדכוני הלכה

'בית ההוראה - הילכתא'

מפעל 'הלכתא' חרט על דגלו לימוד והחדרת ההלכה בצבור יראי ד'. רבני בית ההוראה 'הילכתא' נותנים מענה לשאלות הלכתיות, במוקד המענה הטלפוני, תוך ביאור מקורות וטעמי ההלכה לפרטיה. ניתן להתקשר לבית ההוראה בכל שעות היום, בקו תוכלו לקבל מענה לשאלות בכל תחומי ההלכה. פירוט השלוחות ב'קו בית ההוראה' לאחר הקשה על הספרה 1.

1. שאלות כלליות
2. הלכות שבת ומכשירי חשמל דיגטליים בשבת
3. חושן משפט ודיני ממונות
4. דיני לשון הרע ורכילות
5. כשרות משקאות חריפים
6. דיני העסקת עובדים זרים

02-535-0-535

מוקד לרשימת את המספר מופיע בפלאפון קונית

מוחק. וכן כתב להתיר את הציטוס בשבת בקונטרס שיח יוסף (חלק ז עמוד נה).

לשיטה זו אינו דומה לכתב סתרים שהוזכר בירושלמי ובפרי מגדים, שכן בכתב סתרים הכיתוב נשאר לעולם ושייך להגדירו ככותב מדרבנן, אבל בציטוס הכתב כבר היה ומתגלה בשמש ושוב נעלם תוך דקות ספורות מהזמן שמוציא את האריזה לשמש, נמצא שאין כאן לא כותב ולא מוחק כי אם כדלת הנעה על ציריה, שהכל קיים באריזה וברצותו מגלה וברצותו מסתיר. וכעין שהתיר הציץ אליעזר (חלק יד סימן ל), במד חום, מטעם שאינו מתקיים אפילו לזמן, ואינו דומה אפילו לכתב שאינו מתקיים. ועוד שאין כאן מעשה בידים אלא מניח מול השמש, וממילא נוצר התמונה,

6. מחזיר אור

וכתבו בשו"ת קנין תורה (ח"ג סימן ל"ט), שו"ת באר שרים (ח"ה סימן כ"ד), שו"ת מחזה אליהו (סימן ס"ו), הובאו בפסקי תשובות (או"ח סימן שכ ס"ק כח), שאין בכלל הדברים הנ"ל כל סוגי חגורות ורצועות 'מחזירי אור' וכן חומר זרחני (המצוי בשעונים), אשר בעצם אין משתנה בהם כלום, אלא במקום אור אין ניכר אורם (בבחינת שרגא בטיהרא מאי אהני), ובמקום חושך ניכר וזורח אורם העצמי הנמצא בהם תדיר, לכן אין שום איסור להשתמש בהם בשבת, כשם שאין שום איסור לעמוד מול 'מראה' (שפיג"ל) בשבת. וכידוע שיש שטרות כסף שיש בהם ציורים ומספרים מובלעים, שאינם נראים לעין רק תחת אור חזק, אבל אין הכתב משתנה כלל אלא שהאפשרות לגלות את הציור הוא רק על ידי האור.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. **גרמא:** לדעת המגן אברהם רק אופה חייב בגרמא, וכל המלאכות פטור בגרמא, והכרעת הביאור הלכה כחולקים שגם בשאר מלאכות חייב בגרמא.
2. **כתב סתרים:** איסור כותב הוא גם בציור ולא רק בכתיבה. מבואר בירושלמי שהמגלה 'כתב סתרים' בשבת על ידי שפיכת דיו שאין בו עפץ, חייב משום כותב, כדיו על גבי סיקרא. וכתב הפרי מגדים שאסור מדרבנן לגלות כתב סתרים על ידי הקירוב אצל האש. כתב מתקיים למשנ"ב גדרו שמתקיים עד סוף השבת, ובמנחת שלמה הוכיח שצריך מתקיים לזמן מרובה.
3. **מדחום:** מדחום שמניחים על המצב ומאיר אותיות וסימנים המנחת יצחק אוסר להשתמש בו בשבת משום כתב שאינו מתקיים. הציץ אליעזר מתיר, ואם יש לו מדחום אחר יחדיר ולא ישתמש בזה. והגרש"ז אוירבאך מחלק שאם ניכר המספרים קודם השימוש אסור.
4. **משקפים:** משקפים שהעדרשות מחליפות צבע בשמש, לדעת הגרש"ז אוירבאך מותר ללכת בהם בשבת בשמש שאינו נחשב שינוי בחומר. בחוט שני התיר שכלפי האדם אינו נראה כפעולה מחודשת, האגרות משה התיר כיון שחוזר חלילה אינו צובע. לדעת הגר"ש אלישיב אסור משום צובע בצבע שאינו מתקיים.
5. **ציטוס:** לגבי אריזת הציטוס נחלקו בדינו גדולי ההוראה, יש אוסרים מדרבנן להוציא לשמש ולהחזיר לצל, אפילו כשאינו מתכוון, יש אוסרים מדרבנן במתכוון, ומתירים במוציא לפי תומו ואינו מתכוון. ויש אומרים שמצד ההנהגה לא כדאי להשתמש בזה, אולם מצד הדין מותר שאין כאן כתיבה ולא מחיקה.
6. **מחזיר אור:** לכל השיטות אין איסור להשתמש בשבת במחזיר אור, או חומר זרחני המצוי בשעונים, שאין משתנה בעצמותם כלום.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גליון שבועי
שיעורים וימי עיון
מוקד למענה הלכתי
בידורי הלכה אקטואליים
קו הילכתא
חבורות הדרכה

נושא הגליון הבא:

'אכילת לקקן צובע פה בשבת'

הגליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"ג, לרפ"ש, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'גדרים פלוס ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

לקבלת הגליון במייל
5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות,
עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 84

פרשת נח

תש"פ

אמר משיב הרוח ומוריד השלג ♦ העביר רב קו באוטובוס ואינו

הרב אברהם זנגר

בטוח אם נקלט התשלום ♦

בגדרי מצות וקדשתו ♦ בכהן רשע או ע"ה ♦ בכהן קטן ♦ הרב שמואל דרזי

הרב אברהם זנגר

אמר משיב הרוח ומוריד השלג

בגליון מים חיים הובאה הוראה בשם רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א דאם אמר בטעות 'משיב הרוח ומוריד השלג' אינו מעכב, וביאר טעמו דשלג ומים היינו הך. ולכאור' יש לפקפק בזה דשלג ומים חלוקים בדיניהם לענין קבלת טומאה ועוד כמה דינים, [זכר לדבר הפסוק בישעיהו 'כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב', הרי דתרי מילי נינהו].

אך יש לבאר הטעם באופן"א, דלא גרע מהזכיר טל דאינו מעכב בדיעבד אע"פ שלא הזכיר גשם, כי העולם נצרך לטל ומטר וסגי שהזכיר אחד מהם בשבחו של מקום, וה"נ השלג מביא את תועלת המים לכשימס ולכן סגי שהזכיר שבח על השלג.

העביר רב קו באוטובוס ואינו

בטוח אם נקלט התשלום

מעשה ביהודי שעלה לאוטובוס והעביר כרטיס רב קו במכונת התיקוף (התשלום) ואינו בטוח

אם העביר הכרטיס כראוי ונקלט התשלום או לא, [הדבר מצוי בעיקר במקומות שניתן להעביר כרטיס רב קו באמצע האוטובוס ללא תיווך הנהג], והתעורר לו הספק לאחר זמן, והשאלה האם מספק עליו לשלם שוב מדין ספק דאורייתא לחומרא של איסור גזל, או דפטור מדין המוציא מחבירו עליו הראיה.

והנה לכאור' חייב לשלם מדין איני יודע אם פרעתיך, שהרי נסע באוטובוס והתחייב לשלם והספק הוא האם אכן שילם או לא, אולם יש לדון דתליא בפלוגתת האחרונים בטעם הדין דאיני יודע אם פרעתיך חייב, דהט"ז חו"מ סוס"י ע"ה והרבה אחרונים נקטו דהטעם דאיני יודע אם פרעתיך חייב הוא משום דאיכא חזקת חיוב, [ועפ"ז חידש הט"ז דמי שפרע חובו ואח"כ נתעורר ספק שמא חלק מהמטבעות שפרע בהם היו מזויפות פטור, דכיון שפרע אזדא לה חזקת חיוב אע"פ שנתעורר אח"כ ספק על גוף הפרעון, והאחרונים האריכו לדון בדבריו ואכ"מ], אולם ל' הר"ף ב"ק קיח. דהוא משום דאין ספק מוציא מידי ודאי.

ובבית הלוי ח"ב סוס"י מ' וקובץ שעורים ח"ב סוס"י ג' כתבו נפ"מ בספק פרעון קודם ההלוואה (כגון שהיה לראובן פקדון אצל שמעון ונאבד הפקדון בפשיעת שמעון וראובן אינו יודע כמה היה שווה הפקדון ואח"כ לווה ראובן משמעון

שאלנו, וא"כ הספק הוא רק כלפי האיסור והיתר של האדם בעצמו שאינו יודע אם עובר על איסור גזל או לא, וספיקא דאורייתא לחומרא. וצ"ע בכ"ז, וכל דברינו בזה הם מקופיא ממש.

הרב שמואל דרזי

בגדרי מצות וקדשתו

כתב הרמ"א או"ח סוף סי' קכ"ח אסור להשתמש בכהן אפי' בזמן הזה דהוי כמועל בהקדש אם לא מחל על כך, וכתב המשנ"ב אבל אם מחל מותר שכבוד הכהונה ניתן להם רק להנאתם לפיכך בידו למחול וליתן רשות לישראל להשתמש בו, ויש מי שאומר שאינו יכול ליתן רשות להשתמש בו אלא א"כ יש לו איזה הנאה וכו' דאע"ג דכבוד יוכל למחול, שימוש ענין של בזיון הוא וטוב להחמיר לכתחילה, ולהשתמש בהם שרירות בזויות בודאי יש לזהר ע"כ.

ובעיקר הדין דנקטו הפוסקים בפשיטות דכהן יכול למחול על כבודו, יש לציין דבספר החינוך [מצ' רס"ט] כתב וז"ל לקדש זרע אהרן כלומר לקדשם ולהכניסם לקרבן, וזהו עיקר העשה, וכן להקדימם לכל דבר שבקדושה ואם מיאנו בזה לא נשמע אליהם וזה כולו לכבוד ד' יתעלה אחר שהוא לקחם ובחרם לעבודתו ע"כ.

ויעוי' במנ"ח דדין זה דוקדשתו בעל כרחו הובא בגמ' יבמות פ"ח: והיינו דאם נושא נשים פסולות או מטמא למתים, אולם הרב המחבר מביא דין זה דבעל כרחו גם לפתוח ראשון, נראה מדבריו דגם לענין כבוד הכהן לפתוח לא מהני מחילה, ודלא כמש"כ הרמ"א דמהני מחילה, והנה מקור דברי הרמ"א מהמרדכי [גיטין בהגהות סי' תס"א] דמעשה שיצק כהן מים על ידי ר"ת, ושאלו אותו דהרי אסור להשתמש בכהן וכו' והשיב הר' פטר דאם מחל שרי, ומביא ראיה מעבד עברי כהן דמבואר בקדושין כ"א: דנמכר ואינו נרצע מחמת דנעשה בעל מום, משמע דבלא"ה שרי מחמת שמוחל.

ויש לו ספק כמה מסכום ההלוואה עליו להחזיר (לשמעון), דבכה"ג ליכא חזקת חיוב, כי מעולם לא חל עליו חיוב להחזיר ההלוואה אלא בשיעור ההפרש בין סכום ההלוואה לסכום הפקדון, אבל מצד הטעם דאין ספק מוציא מידי ודאי יש לחייבו. והנה הש"ך סי' ע"ה סק"ז כתב דבספק פרעון קודם ההלוואה חייב, וביארו האחרונים דס"ל דאין הטעם משום חזקת חיוב אלא משום אין ספק מוציא מידי ודאי, אבל לפ"ד הט"ז פטור בכה"ג. [והואיל ואין מי שתובעו פטור אפי' לצאת ידי שמים כמבואר בשו"ע שם סי' ע"ה ס"י].

וא"כ בניד"ד לכאור' תלוי בזה, דאם העביר הכרטיס מיד כשעלה לאוטובוס קודם תחילת הנסיעה י"ל דהוי כפרעון קודם הלוואה כיון שאם אכן נקלט התשלום לא חל עליו חיוב כלל, וא"כ תליא בפלוגתת הש"ך והט"ז.

ותליא זו בפלוגתת הש"ך והט"ז שמעתי בשם מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל שאמר כן אודות מקרה דומה שאירע באחד שהיה לו כרטיס פעימות לתשלום המקווה (כלומר שבכל פעם שמעביר הכרטיס יורד מהכרטיס סכום של כניסה חד פעמית למקווה) ואירע שהעביר הכרטיס ולא היה בטוח אם נקלט התשלום ונסתפק אח"כ אם חייב להעביר שוב את הכרטיס, ואמר מו"ר זצ"ל דתלוי בפלוגתת הש"ך והט"ז אם דינו כאיני יודע אם פרעתיך או כאיני יודע אם נתחייבתי.

אמנם נראה לדון דבניד"ד אפשר דאינו שייך כלל לסוגיא זו, דכיום הלא כל העברת כרטיס נקלטת במחשבים של משרד התחבורה, ואם יעמוד לדין בב"ד מול משרד התחבורה הלא יתברר להדיא במחשבים שלהם אם נקלט התשלום או לא, וגם הוא מסכים לכך ואין לו כל פקפוק בדבר (ולא הוי כאיני יודע אם נתחייבתי דאף שהתובע טוען ברי מ"מ הנתבע אינו מאמינו ונשאר בספק), אלא שאין הוא בא לדין עימם כלל, וא"כ י"ל דלענין ה'ל' טוען ונטען לא שייך להכריע בזה מדין ספק כיון שברור לן שאם יבא הדבר לדין יהא מבורר לגמרי, והרי זה כיש עדים לפנינו ולא

וקדשתו בכהן רשע או עם הארץ

עוד מצינו בבה"ל דיש מצדדים להקל בכהן עם הארץ, וסיים הבה"ל ומ"מ בשרות בזויות בודאי נכון להזהר, והנה מקור הדברים במשל"מ הל' עבדים פ"ג ה"ח שהביא כן מתשו' הריב"ש [סי' צ"ד] דבכהן עם הארץ מותר להשתמש, ויעוי' במנ"ח דהעיר דמדברי בעל החינוך נראה דדוקא בעל עבירות שרי, וגם מהש"ס נראה דדוקא תלמיד חכם אסור לכבד כהן עם הארץ, אבל בלא זה אפשר דחיוב איכא ע"ש.

והנה בדין וקדשתו לכהן רשע ובעל עבירות יעוי' בחינוך דכתב וכבוד זה נעשה להם כשראוין לכך אבל היו בעלי עבירות נמנעים מכבוד, ויעוי' במנ"ח דלכא' נראה דדוקא אם עושה עבירות כגון דנושא פסולי כהונה או מטמא אז אין חיוב לכבדו אבל בשאר עבירות אפשר דראוי לכבדו.

ויש לציין דכן מצינו בכמה אחרונים וכן משמעות דברי השו"ע דבסעיף ל"ט כתב דאפי' שכל העם מרננין אחריו נושא את כפיו וביאר הרמ"א שאין שאר עבירות מונעין נשיאת כפים, ובסעיף מ' כתב השו"ע דכהן שנשא פסולי כהונה לא ישא כפיו ואין נוהגים בו קדושה אפי' לקרות בתורה, והיינו דבעבירות של כהונה פסול מדרבנן לכל מעלות הכהונה כמו שביאר המשנ"ב, ומשמע מדברי השו"ע דבשאר עבירות כשם שנושא כפיו הכ"נ חייבים לכבדו לקרות ראשון בתורה, וכ"כ הפמ"ג בפתיחה לסי' קל"ה דחייבים לנהוג בו קדושה אלא דכהן שאינו בעל עבירה קודם לו, וע"ע בשו"ת מהר"ם שיק [אר"ח סי' נ"ט] דהביא ראיות דיש מצות וקדשתו, ובשו"ת דעת סופר [ח"א סי' ט"ז].

מיהו המנ"ח העיר וכתב אך באמת סברא היא דלא עדיף מכיבוד אב ואם דאם אינו עושה מעשה עמך פטור מכיבוד א"כ הכא נמי אם הוא בעל עבירות אינו חייב לכבדו.

וביישוב הקו' דמ"ש מכיבוד אב נראה מתו"ד האחרונים דהכא שאני דכתיב וקדשתו כי את לחם א' הוא מקריב, וכיון דרשאי להקריב ולא

עוד כתב המנ"ח דבהגהות מיימוניות פ"ג מעבדים ה"ח הביא דברי הרב פטר, ובמשנה למלך שם משמע שהבין דכוונת קושייתו איך נמכר העבד הכהן, והעיר המנ"ח דלכא' על תחילת המכר דמכרוהו בית דין לא יספיק התירוצ' של הרב פטר דמוחל, דבאמת נמכר בעל כרחו בגניבתו ואינו מוחל, ומוכר עצמו אינו נרצע כלל כדאיתא בקדושין [י"ד:], ולכן ביאר המנ"ח דה"ר פטר לא קשיא ליה מתחילת המכירה, כיון דנמכר בגניבתו א"כ הוא בעל עבירה ואינו ראוי לכבוד כמבואר בדברי הרב המחבר, ואף דעשה תשובה מ"מ כל זמן שלא שילם הגניבה התורה נתנה רשות למכרו, ואם אינו רוצה ואינו מוחל הו"ל רשע דאינו רוצה לשלם א"כ שפיר נמכר בעל כרחו, אלא דלאחר שש שהוא אינו חייב בעד הגניבה וא"כ עשה תשובה וראוי לכבוד א"כ למה מיעטה התורה אותו מרציעה דבלא"ה לא יעבוד בו האדון וע"ז ראייתו טובה דיכול למחול וכו' יעו"ש, ועכ"פ לדעת ספר החינוך לא מהני מחילה אפי' על כבוד הכהן וצריך ליישב ראיית המרדכי מעבד נרצע, כמו"כ צריך ליישב שיטת הט"ז דס"ל דעל שימוש בכהן לא מהני מחילה.

אולם יש ליישב לפי"ד המשנ"ב דבמקום דיש לכהן תועלת והנאה בשימוש זה רשאי למחול, מיהו לשיטת החינוך דהמצוה היא לכבדם אפי' בעל כרחם והטעם כי זהו כבוד האדון שמכבדין משרתיו כמש"כ החינוך שם, א"כ נראה דגם באופן שיש לכהן תועלת והנאה לא מהני המחילה וצ"ע. אולם בהמשך דברי המנ"ח באות ד' הביא תירוצ' המקנה על הקו' הנ"ל ותירץ דכהן רשאי להשתמש בכהן אחר על כן מיעטה התורה אותו מרציעה ע"ש, ויעוי' בבה"ל בסוף סי' קכ"ח שציין לדבריו.

עוד הביא המנ"ח דבר"ן במגילה פ' הקורא [י"ד]. מדפי הרי"ף [דכהן גדול נוטל מנה יפה קודם כהן הדיוט דעיקר קרא דוקדשתו בכהן גדול כתיב, ותמה המנ"ח דאדרבה קרא דוקדשתו כתוב בכהן הדיוט ולבתר מיניה כתיב והכהן הגדול מאחיו וכו' והניח בצ"ע, ועכ"פ בדברי הר"ן מבואר דיש מעלה לכהן גדול על כהן הדיוט.

בדין כהן קטן

המשנ"ב סי' רפ"ב סק"ב הביא דברי המג"א דבכהן קטן ליכא מצות וקדשתו כיון שאינו בר עבודה ולא קרינן ביה מקריב לחם א', ולפי"ז כתב בשו"ת כת"ס או"ח סי' ט"ז שמותר להשתמש בכהן קטן, מיהו בשעה"צ הביא דברי הגרעק"א והאחרונים דהקשו דמאי שנא מבעל מום דדרשין בספרא דצריך לקדשו, ובדעת המג"א צריך לדחוק ולחלק דשאני בעל מום דחולק בקדשים וכיון דיש לו זכות וחלק בקדשים אתרבי לענין וקדשתו, משא"כ קטן דאין לו חלק בקדשים אלא רק היתר אכילה אינו בכלל וצ"ע.

נפסל לעבודה בשאר עבירות ממילא יש מצוה לכבדו, וביאור הדבר כמ"ש החינוך דכיבוד משרתי האדון זהו כבודו של האדון וא"כ כל מי שראוי לשרת יש בכבודו כבוד ד' יתברך, כלומר דאינו הכהן ראוי לכבוד מצד עצמו אלא מפני שהוא ממשרתיו של המקום ב"ה.

כמו"כ צריך לבאר מה הטעם דכהן בעל עבירה נושא כפיו ומה תועיל ברכתו, וביאר הרמב"ם שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בו ית' שנא' ושמו את שמי ואני אברכם הכהנים עושים מצוותן והוא ית' ברחמיו מברך את ישראל כחפצו עכ"ל, והובא במשנ"ב סעיף ל"ט.

יגעת ולא מצאת

הקשה הגר"א גנחובסקי זצ"ל בהא דאמרו חז"ל במגילה ו': יגעת ולא מצאת אל תאמין, דהא פעמים רבות מצאנו בבעלי התוס' שנשארו בתימה ובצ"ע, והרי לא יתכן שחקקו קושיא זו על הכתב לדורות אם לא יגעו בה כראוי. ואמר ליישב דזהו גופא המציאה שנתבררה ונתבהרה להם היטב הקושיא עד כדי שחקקוה על הכתב לדורות! ומזה יש ללמוד יקרותה של קושיא טובה שנתלבנה היטב אף אם לא נמצא לה ישוב.

דברי עידוד לכתיבת חידו"ת

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל היה מעודד תמיד כתיבת חידו"ת ורשימת כל הערה שנתחדשה, והיה נאה דורש נאה מקיים, ובכל רגע פנוי אחז בעט ובמחברת וכתב כל הערה וחידוש שעלה בדעתו, ומכאן השפע העצום שהשאיר אחריו ברכה, עשרות אלפי סימנים של חידו"ת מופלאים כנודע. ופעם הגיע אליו אברך עם חיבור שהדפיס והיה רשום על הכריכה האות א' לסימן שזהו חלק א', הגיב מיד שחידוש זה מוצא חן בעיניו ביותר, כי מתבאר בו שאחריו בא יבא חלק ב'... והנה דברי חיזוק נפלאים שרשם לעצמו תוך כדי כתיבת חידושי [ונדפסו בספר בר אלמוגים עמ' של"ד]; 'ידעתי גם ידעתי שאין הדברים מבוררים ומוחלטים והערפל בהם רב על הבלתי ערפל, ומ"מ לענ"ד ראוי לכותבו אולי יזכני ה' לראות נכוחה ואזי אתקן הדברים, משא"כ אם לא יכתבו כלל לא אוכל לתקנם! בינו זאת.

מה ההבדל בין ביטול תורה לבשר בחלב

אברך שאל את הגר"א גנחובסקי זצ"ל על ב' אפשרויות של כולל ללמוד בו, ובאחד מהם משום הכרת טובה לבעל המוסד יהא מוכרח לפעמים לשוחח עמו בדברים שאינם גופי תורה, והגיב רבינו מיד אטו משום הכרת טובה נתיר גם לאכול כלאי הכרם ובשר בחלב, ומאי שנא ביטול תורה מאיסורים אלו. ובאחת הפעמים אמר בדרך צחות על מה שדרשו חז"ל עה"פ ועלהו לא יבול שאפי' 'שיחת חולין של ת"ח צריכה תלמוד', ופירש דאף כשת"ח מדבר דברי חולין, מה המה דבריו? שצריך ללמוד! והיינו 'צריכה תלמוד'... [אגן הסהר].

ראית טוב מאד

"וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד".

אנו איננו רואים שהכל טוב. יש הרבה רע בעולם, יש יצר הרע, יש מוות וייסורים יש צדיקים סובלים וילדים רכים מתענים... כי כדי לראות ש"הנה טוב מאד" יש לראות "את כל אשר עשה" יש לראות תמונה שלימה. לעתיד לבוא נראה גם אנו כי הכל היה לטובה כמו שאומר ישעיהו "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי" (ישעיהו יב א). ב"יום ההוא" לעתיד לבוא, כשכל התמונה כולה תתגלה מול עינינו, כשהפאזל יושלם וכולו יפרש לפנינו, אז נודה גם על ה"אנפת בי" כי נראה את מה שראה האלוקים ביום הבריאה - ש"הנה טוב מאד". מה שאנו רואים בסוף המעשה הקב"ה ראה בתחילת המחשבה כי הוא ראה את סוף המעשה כבר בהתחלה כי הכל גלוי וידוע לפניו וכיון ש"ראה את כל אשר עשה" ראה ש"הנה טוב מאד".

משמע שלפני שהכל יצא אל הפועל ויתגלה צריך מבט אלוקי כדי לראות שהכל טוב מאד. ואולם גם רבי עקיבא ידע כי הכל טוב. "כל מאי דעביד רחמנא - טוב, וגם נחום איש גמזו אמר על כל מה שבא עליו - גם זו לטובה?"

אמרו חז"ל: "כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל עולם הבא - עין לא ראתה אלוקים זולתך" שואל מאור עינינו המהר"ל (גבורות ה' הקדמה ראשונה) והרי חכמים הרבו לדבר גם על עולם הבא? מהו אפוא שאמר ש"עולם הבא - עין לא ראתה אלוקים זולתך"? ומסביר, כי יש הבדל בין הנבואה לחכמה. הנביא רואה (שמואל נקרא הרואה, גד נקרא החוזה, ישעיהו ראה בחזון וכן כל הנביאים), כדי לראות צריך להתקשר אל הדבר הנראה, וכמו בראיה פיסית אין אדם יכול לראות מה שלא נמצא כאן ועכשיו, אפילו מה שמעבר לקיר אינו בטווח ראייתו. יכול הוא לדעת שהדבר נמצא שם, אך לא לראותו. כך הנביא, בהיות "רואה", יכול הוא לראות רק דברים שכבר קיימים. לעומת זאת החכם המשיג במחשבתו יודע גם דברים שאינם נמצאים בפועל ואין להם שורש כלל כאן ועכשיו. לא ניתן לראות את החבוי מעבר לקיר אך אפשר לחשוב עליו ולדעת אודותיו. וזהו שנאמר "חכם עדיף מנביא" מלשון "סרח העודף". השגת החכם רחבה מהשגת הנביא. ואילו השגת הנביא עמוקה ואינטנסיבית יותר מהשגת החכמה, כמו ההבדל בין ראית דבר לידיעתו מתוך החכמה השכלית. ימות המשיח נמצאים כאן ועכשיו רק שאינם מתגלים לעין הרגילה. שהרי נאמר "אין בין ימות המשיח לעולם הזה אלא..." לנביא יש את עיני הנבואה הַזְכוּת בהן יכול לראות דברים הנמצאים, אך מסתתרים מעיני בני אדם רגילים. כמו שנאמר "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק ויאמר אל נעריו שבו לכם פה עם החמור" הוא ראה בנבואה, אך הם, שלא היו נביאים וראו רק ראייה חומרית לא ראו הגם שהענן על ההר היה קיים במציאות. וכן התפלל אלישע שיפקח ה' את עיני נערו ויראה, "ויפקח ה' את עיני הנער וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע" (מלכים ב' ו' י"ז). על עולם הבא נאמר "השמים החדשים והארץ החדשה" (ישעיהו ס"ו כ"ב) ולכן הנביאים לא

יכלו להתנבא עליו, זהו שנאמר שהנביאים לא התנבאו על עולם הבא, לעומתם החכמים בחכמתם יכלו לדבר גם על עולם הבא למרות היותו חדש, למרות שעדיין אינו בנמצא. הוא הדין בנידון דידן. רבי עקיבא ונחום איש גמ זו לא ראו שהכל טוב כי היו באמצע יצירת התמונה. הם לא יכלו לראות את התמונה השלמה. יחד עם זאת הם ידעו שהכל טוב בכח החכמה, הקבלה, הנבואה והאמונה. לעומת זאת בפסוק הפותח מאמר זה נאמר "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" האלוקים לא רק בבחינת "יודע" הוא גם בבחינת "רואה".

ואולי זו הכוונה במה שנאמר "אין כל חדש תחת השמש" ודרשו "תחת השמש אין חדש אבל למעלה מן השמש יש חדש" "חדש" פירושו עולם הבא שעליו נאמר "השמים החדשים והארץ החדשה". תחת השמש אין כל שורש לשמים החדשים ולארץ החדשה, אשר על כן לא נבאו הנביאים אודותם. ואילו למעלה מן השמש, שם יש חדש וניתן לראות את השמים החדשים והארץ החדשה הלוא הם העולם הבא וזהו שנאמר "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"...

"והנה טוב מאד" דרשו חז"ל מאד - זה מלאך המוות. מאד - זה היצר הרע, מאד - זה האדם.

המילה מאד משמעותה - רכוש חומרי, ממון. כמו שנאמר "ואהבת את ה' אלוקיך כל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" והסבירו שבכל מאדך הכוונה ל"כל ממוןך".

במה הרכוש החומרי הוא טוב מאד?

ידוע כי הקב"ה ברא את העולם להיטיב עם נבראיו. ואין הטבה אמיתית אלא על ידי מתן שכר. מקבל הטבה בלי לעמול עליה לא יהנה ממנה כמו מי שעבד והרויחה ביושר חלף עמלו. לשם כך ברא הקב"ה עולם שיש בו אפשרויות עבודה. לשם כך נברא הרע והחומר ויום המוות. ולשם כך נברא האדם ונברא השטן ויצר הרע ועולם החומר, לפתות באמצעותם את האדם כדי שיהיה לו אתגר. וכשיעמוד בהצלחה באתגר ישפיע עליו הקב"ה טוב שלם בלי בושת המקבלים, טוב שמגיע לו בצדק ולא בחסד - טוב מאד... ממילא לא יתכן שיהיה העולם טוב בלי האדם שהוא מקבל הטובה אחרי שעבד והגיע אליה ולא יתכן שזה יקרה בלי יצר הרע ובלי מלאך המוות שהוא הוא היצר הרע.

וזהו שנאמר וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד.

{ אז נדברו }

פרשת נח תש"פ | גליון מספר 438 | לסדר: "וירח ד' את ריח הניחוח"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

חודש טוב ומבורך לכל בית
ישראל!

להשתתפות

בהוצאות העלון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

ותרם התיבה!!! כשמתרוממים בתור התיבה... אז מתחילים לשוט.

והנה שוב חזרנו לישיבה... כעת מתחילים זמן חורף... **בחור יקר: תשמע לי...** מהניסיון הרב שצברתי למעלה מעשר שנים בתור בחור בישיבה גדולה... אני אומר לך: **זמן חורף הוא הזמן הכי גישמאק...** הוא הזמן הכי פורה... הכי הרבה שטייגן... וגם הכי מהר נכנסים לשוונג...

אבל!!! מצד שני!!! היום יומיים שלוש הראשונים של זמן חורף הם דווקא הימים הכי קשים!!!! **עוד יותר** מכל תחילת זמן אחר... (אגב... לא חייב... אם חלילה לא קשה לך... אל תתאמץ בכח...)

ולמה??? כי סוף סוף... זמן חורף הוא הזמן הכי ארוך!!! ואם ביום יומיים הראשונים של כל תחילת הזמן קשה לי... אז מה בדרך כלל הנחמה שלי?? שהנה... זה לא עוד הרבה זמן... זה לא לתתמיד... הנה... עוד מעט החגים... עוד מעט ל"ג בעומר ומתחילים היציאות... דא עקא שבתחילת זמן חורף זה... זה לא עובד!! אין כזו נחמה... כי זמן חורף זה באמת "לתתמיד"... אתה נכנס מעכשיו לשגרה ארוכה שנמשכת עד ר"ח ניסן... אין לאיפה לברוח... אין איזה מירון בעוד שבועיים... ואין איזה חגים ברקע... ולכן היום יומיים הראשונים של זמן חורף הם הכי שוברים... **אבל אל תשכח!!! למה??? למה זה שובר??? רק בגלל שביום יומיים הראשונים אתה באמת מסתייג...** אתה עדיין מתעקש להישאר עם שתי רגלים בחוץ... ולכן אתה עסוק כל הזמן בלחפש פתח מילוט ו... ללא הצלחה... **לכו עצה טובה קמ"ל:** תלחש לעצמך באוזן... מוישלה אל דאגה!!! הולך להיות לי פה טוב!! לא!!! אין צורך לחפש איזה חג באופק!!! זה בסדר... זמן חורף הוא זמן מתוק... תוך יומיים שלוש... אני פתאום נכנס לסוגיה... נכנס לעניינים... ולא רוצה לצאת מהישיבה אפילו אם יציעו לי... **שלא תטעה: זמן חורף זה לא זמן אלול!!!** יש הבדל שמים וארץ ביניהם!!! זמן אלול הוא זמן באמת קשה!! הוא תחילת שנה... יש הרבה בחורים חדשים וזרים... בדרך כלל גם יש כל מיני שינויים... אם זה ר"מ אחר... ואם זה חדרים אחרים... וזה דברים שצריך להסתגל אליהם... וזה בהחלט קשה... ולכן בתחילת זמן אלול באמת זקוקים לנחמה שאוטוטו נגמר הזמן שזה מה שממתיק את הגלולה... אבל בתחילת זמן חורף לא צריך את זה!!! כי זמן חורף הוא גישמאק... רק אל תתנגד להיכנס לשוונג... אל תפחד לחשוב שעוד יומיים שלוש יהיה לך פה טוב וח"ו לא תרצה לחזור הביתה... כי נכון שברגעים אלו אתה לא מרגיש ככה וזה אפילו לא בכיוון... אבל תסכים איתי שזה לא עבירה... זה לא עבירה להיות מרוצה בטעות ולרצות פתאום להישאר פה... אז תנוח דעתך... זה מה שהולך בעזה"ש להיות **אם רק לא תתנגד** בכל מחיר... כן... יש כאלו שמתנגדים... יש כאלו שמרוב בהלה שהתחיל הזמן הארוך הזה... אז הם נועצים שתי רגלים במפתן הישיבה ולא מעיזים לקפוץ למים... לא מעיזים להתמקם... הם מתחלחלים מעצם המחשבה שאני עלול להתמקם ולהתברג... ולכן הם כל הזמן עסוקים בלהכין לעצמם אירועים משפחתיים ותחנונים יציאה כדי להבטיח שאני פה לא תקוע... ואז... כתוצאה מזה הם באמת לא מצליחים להיכנס לשוונג... כי הם לא נותנים לזה לקרות. לכן אל תתנגד!! מה איכפת לך להיות מרוצה??? אם לא תהיה מרוצה. נדבר אז. אבל עכשיו תן לזה לקרות... תן צא'נס

סוף! אנו נמצאים בפרשת נח וכידוע יש הרבה מכנה משותף בין ישיבה לתיבת נח...

תיבת נח הייתה נראית מחסן מגוושם וכבד שתקוע באותו מקום בלי לזוז!!! אבל מתי אותה תיבת נח התחילה לזוז?? מתי התיבה הפסיקה להיות תקועה?? **ברגע שהיא התחילה להתרומם!!!** כן... התיבת נח של הישיבה זה משהו שנראה מאוד כבד ותקוע באותו מקום... יש בחורים שמאוד מפריע להם למה המסגרת של הישיבה לא קלילה... למה הכל כזה כבד... כן ידידי... אתה רוצה להרגיש קליל!!! תכנס לישיבה ותתחיל להתרומם... תתחיל להתרומם מהמבול של השטחיות והשפלות שהרחוב מציב... תתחיל להיות מרומם יותר... ברגע שתתחיל להתרומם מעל המים... אז פתאום תרגיש שהתיבה היא לא כ"כ כבדה ותקועה... אתה פתאום שהיא שטה... זורמת מעל פני המים... כן... פעם קינאת בכל האלו... הקלילים האלו... הזורמים האלו... אלה שנמצאים מחוץ לתיבת נח... אלה שפתוחים וזורמים עם כל המושגים החדשים והלא תקועים כמוך בתוך תיבת נח... **אבל עכשיו!!!** אחרי שכבר התרוממת בתוך תיבת נח... כעת אתה מוזמן לפתוח את חלון התיבה ולהציץ מהרוממות שלך ולבדוק מה קרה איתם... אתה יודע מה תגלה מחלון התיבה?? אף הוא ראה **גולגולת אחת שצפה** על פני המים!!! כן... היא צפה... היא ממש זורמת... אבל היא גולגולת!!! יש כאן בן אדם ריקני... חסר כן תוכן... חסר משמעות... שהוא בהחלט צף... בהחלט קליל... זורם... אבל גולגולת חלולה ללא תוכן וללא רוח חיים ממשי!!! תיבת נח בסה"כ שמרה עליך שתוכל גם אתה לצוף על פני המים... אבל לא בתור גולגולת!!! אלא שתולים בבית ה' בחצרות תיבת נח יפריחו... מתוך בית ה'... מתוך החיים המרוממים והמלאי תוכן של בית המדרש... משם תהיה קליל... משם תשוט על פני המים... לא מבחין... לא ברחוב... כי מי שמנסה להיות קליל ברחוב... המבול של הלכלוך של דורנו מנפץ את עוללנו אל הסלע... ועושה ממנו סמרטוט וגולגולת שצפה על פני המים... **בא... בא אל התיבה**... תפסיק לחשוב שהתיבה הזו כבדה כמו שאתה חושב... היא כבידה רק בגלל שאתה עדיין לא הפלגתה ועדיין לא מספיק התרוממת בה... ברגע שרק תתרומם... ותרם התיבה מעל פני המים... אתה תראה איזה חיים תוססים ומלאי חיוניות יש דווקא בתוך הבית מדרש ולא בשום מקום אחר... תבדוק את זה!!!

אריה, אתה בועט?? צא הרגע מהתיבה.

יש לציין שתיבת נח היתה קופסא חנוקה ואטומה... שממש לא נתנה חשק להיכנס בתוכה... תאמין לי שאם אני הייתי בדור המבול ונח היה מציע לי להיכנס לסירה בתיבה שהוא בנה לתפארת הייתי מסרב באדיבות... ואם הוא היה מוסיף להציע לי... מה דעתך להצטרף להפלגה תיירותית לאורך י"ב חודש בתיבה הזו... אני ממש לא הייתי מתלהב מהרעיון... אז זהו!! שתיבת נח הסגורה והחנוקה לא משכנעת... **מתי?** כשיש לך עולם שלם מבחוץ... אבל ברגע ש"וימח את כל היקום" והמקום היחיד שנותר לפליטה זה תיבת נח **ומבחוץ אין כלום!!!** כאן זה כבר נשמע אחרת לגמרי... כאן עוג מלך הבשר רץ על ארבע בשביל לזכות להיאחז בתיבה ולהינצל...

לא תמיד כיף לנו בתוך התיבת נח החרדית והשמורה... עם כל הרצון הטוב להנעים לנו את השהות בתיבת נח... לא תמיד זה מתאפשר... סוף סוף בדורנו זה אנחנו נמצאים בעיצומו של מבול של יצרים ותאוות ורדידות ושפלות. וברגע שזה השפראח של העולם... אתה חייב לברוח לתיבת נח בכל מחיר ולא בטוח שהתיבת נח הזו תוכל לספק לך את תחליף מלא למה שהיה יכול להיות לך בחוץ... **אבל!!** ברגע שרק נקלוט **שמבחוץ אין כלום!!!** יש מבול שממחה את כל היקום והכל נאבד ומתכלה ולא נשאר ממנו כלום... זה כבר עולם אחר לגמרי!! כן... אני יודע שלא הכי נחמד להיות בתוך התיבה... אני מבין שלא יוכלו לספק לי כאן את כל מה שהייתי רוצה ברחוב... אבל אני פה על תקן של פליטה!! זה עיר מקלט... ממילא אין לי הרבה ציפיות... אני בסה"כ רוצה לתפוס מחסה ולינצל ממי המבול...

כל התלונות שלנו בתור המערכת החרדית... למה לא מספיקים אינטרנט חרדי ידידותי... ולמה לא מאפשרים לנו ולמה חוסמים אותנו וכו' וכו'... הכל נכון!! זה באמת מעצבן! **השאלה היא: האם אנחנו סוראים את המפה נכון??** גם האריה שבעט בנח שאיחר להביא לו אוכל... הוא בסה"כ צדק... למה אתה מגיע מאוחר לתת לי אוכל?? אבל אריה מתוק שלי... עם כל הכבוד לך... יש לך תלונות?? בבקשה... אני פותח לך את דלת התיבה. צא. אתה משוחרר... צא לתווך וכוה... צא למבול... צא לכליון תבין שאתה נמצא פה במצב חירום!! אתה לא בבית... אתה פליט... אתה אוד מוצל ממים... תגיד תודה שזכית להיות האריה היחיד בעולם שנשארת לפליטה... ואל תתלונן שחסר לך פה את כל התנאים שהתרגלת אליהם... **בסיצור: הכל עניין של פרופורציה!!** הכל תלוי בקריאת המפה בצורה הנכונה!! אם אתה חושב שלהיות חרדי שמור בדור שלנו ולגדל ילדים טהורים זה דבר מובן מאליו... אם באמת נראה לך שזה מובן מאליו... אז לא נותר לך אלא לבעוט בתיבת נח... לבעוט במערכת השמרנית... ולזעוק מרה למה לא מאפשרים לך ולמה הממסד כל הזמן מצר את צעדיך... אז זהו!! שהגיע הזמן שתציץ רגע דרך חלון התיבה ותגלה שמשוהו קרה לעולם. יש מבול!! אתה יודע מה זה מבול??? מבול זה אומר שאם אתה שולח את הילד שלך לרחוב הוא לא צריך לקפוץ לכביש בשביל שחלילה יקרה לו משהו... כי זה מים... והמים של המבול מגיעים אליו לבד... הרחוב הרדוד והלא נקיה של הדור שלנו חודרת אליו מעצמה... הוא לא צריך להיכנס לסכנה... הסכנה כבר דוהרת אליו... ברגע שרק תקלוט את זה... ברגע שתקלוט שאנחנו נמצאים כעת בעיצומו של מבול... אז תבין שהדרך היחידה לשרוד זה רק להיכנס לתוך תיבת נח ולהודות לנח כל יום מחדש על האכסניה ועל ההצלה שהוא מציל אותך ואת צאצאך... **לא!! לא מגיע לנח בעיסות**... תסתכל מחלון התיבה... תראה מה קורה לאלו שבעטו בו רגע לפני שהתחיל המבול... תראה את הנוער הקולקטל שמגיע מהמשפחות שלא השכילו להתבצר בתיבת נח... ואז תתחיל להעריך באיזה ספינת הצלה אתה נמצא... דוק ולא תשכח...

(זה המסר לדור המבוגר... ולדור היותר צעיר בעמדם...)

מי הוא החתן תורה ומי השושבינים??

בשמחת תורה האחרון הגעתי עם הילד שלי לבית הכנסת... ופתאום!! פתאום נזכרתי במשבר ישן נושן שהיה לי בתור ילד... כל שנה מחדש בשמחת תורה היה לי משבר... המשבר שלי היה לא פחות ולא יותר: מול אבא שלי!! מה היה המשבר??

סו"ס שמחת תורה זה יום כזה מעניין... רוקדים... ומתחזנים... ויש קידוש... וקוגלים... וכל אחד מהמתפללים מבטא את עצמו ונותן את חלקו כדי להרבות את השמחה... ואבא שלי?? שום דבר!! שום עקשן הוא לא יודע לעשות... **רק ללמוד תורה!!** הנה... אבא של יענקי... הוא מארגן את כל המעגלים... והוא תמיד מארגן את הרכבת של הילדים... והוא תמיד צועק צאן קדשים מממממההה... ואבא שלי?? לא!! לא יודע לעשות את זה... **אבא שלי יודע רק ללמוד תורה...** הלאה... אבא של מוטי הוא זה שעושה את החזנות ב"מי אדיר כה"ל" והוא גם השליח ציבור בתפילת גשם... אבל אבא שלי?? לא יודע לעשות את זה!! אבא שלי רוקד פשוט... אבא שלי גם לא יודע לשיר יותר מידי בקול... ולא יודע לארגן מעגלים... **אבא שלי יודע רק ללמוד תורה!!** ואז הגיע הקידוש... ואבא של ראובן- החבר שלי... הוא המומחה לקוגלים... הוא יודע להפוך את הקוגל במיומנות... ולחתוך אותו בצורה מקצועית... כל הילדים עומדים לידו ורואים איך הוא עושה את זה... ואבא שלי?? שום דבר!! אבא שלי בכלל לא יודע לחתוך קוגלים... **אבא שלי יודע רק דבר אחד: ללמוד תורה!!!** טוב... אבא שלי לא יודע לחתוך קוגלים... אבל לפחות הוא היה מביא את הקוגל לבית כנסת... כן... אבא של חבר שלי פנחס... הוא גם לא יודע לחתוך קוגלים... אבל לפחות יש לו רכב והוא הביא את הקוגל והשתיה עם הרכב שלו... ואבא שלי?? איפה... אין לאבא שלי רכב וגם לא רישיון... והוא גם לא יודע להתעסק עם קוגלים וגם לא עם הערינג... **אבא שלי יודע רק דבר אחד: לשבת וללמוד!!** אפילו לרקוד קאדאצ'ק הוא לא יודע... אבא של קובי רוקד קאדאצ'ק מול הספרי תורה וכולם מוחאים כפים ואיזה עקשן... **ואבא שלי לא יודע... רק דבר אחד: ללמוד תורה...** אבא שלי לא בעל קורא ולא גבאי... לא בעל תוקע... והוא גם לא קיבל לא חתן בראשית ולא חתן תורה וגם לא כל הנהגים... אבא שלי יודע רק דבר אחד!! ללמוד תורה וללמוד!! בשבילי זה היה משבר כל שנה מחדש... אבא שלי לא מספיק חברמן... רוב המתפללים פה בבית הכנסת הם חברמנים... יש כאלו שמארגנים את הריקודים ואת הקידוש ואת הבקבוקים ואת השירה ואת המחזאות כפיים... ואבא שלי יודע רק ללמוד!

אור לי פצת זמו... פצת הרבה זמו... פצת הרבה הרבה זמו עד שגדלתי והבנתי...

שאבא שלי לא עושה פה כלום כיו... כיו... כי... כי אבא שלי הוא **החתן בעצמו!!!**

בחתונה יש הרבה שחקנים ראשיים... יש תזמורת ויש מלצרים ויש מחותנים ויש שושבינים... לכל אחד יש תפקיד... יש איש אחד אנונימי שלא עושה כלום... **הוא הוא החתן בעצמו!!!** כי כולם מסתובבים סביבו... כולם פה בשביל... כן... אבא שלי האבך השקט שרקד לו במעגלים הרחוקים בבית הכנסת... הוא החתן הגדול!! הוא מייצג את התורה בעצמה... וכל החברמנים שארגנו את הריקודים ואת הקוגל ואת הערינג... הם השחקנים שסביב החתן בעצמו... **מה קרה שזכרתי בזה בדיק השנה???** כי השנה ב"ה זכיתי להגיע עם הילד שלי לבית הכנסת לשמחת תורה... ואז פתאום נזכרתי ואמרתי לעצמי: לילד שלי לא תהיה את הבעיה שלי!! אבא של הילד שלי הוא חברמן גדול... הוא יודע לארגן ריקודים... יודע להשמיע את קולו ברמה... אם יצטרכו אני גם יידע איכשהו להפוך את הקוגל... הילד שלי ככל הנראה לא יסבול מרגשי נחיתות שאבא שלו לא יודע לעשות כלום חוץ מללמוד... אבל לחשתי לבני ואמרתי לו: בני היקר... הפסדת בגדול!! יש לך אמנם אבא חברמן... אבל הוא לא החתן!! הוא רק אחד מהשושבינים החברמנים... אבל אתה רואה שמה בסוף המעגל את האבך הצנוע הזה... שמה שמה... רחוק... האבך הזה שאף אחד לא מסתכל לכיוון שלו... האבך הזה שלא יודע לארגן מעגלים ולא מרעים בקולו האדיר... אבל האבך הזה יושב ועמל בתורה בהתמדה... אז הנה... הוא החתן!! הוא לא יודע לעשות כלום חוץ מללמוד!! הוא לא יודע להוציא אז נדבר... הוא לא יודע לעשות רעש ובלגן כמו אז נדבר... אבל הוא החתן תורה האמיתי שלנו!! בא... בא בני היקר... בא נרקוד מולו...

כן... לילד שלי כבר לא יהיה את המשברים שלי בתור ילד קטן ש... שלא ידעתי להעריך מה זה חשיבות של אבך בן תורה שלא יודע לעשות כלום חוץ מללמוד!!

האמת היא שיתכן שטוב שכן... טוב שהילד שלי לא יתמודד בסוג המשברים שלי בתור ילד... כי מי יודע אם בדור השטחי שלנו יש אפשרות בכלל לקלוט כאלו מסרים פנימיים... בשלמא אני... אני עוד שייך לדור אחד לפני כן... אז ב"ה הצלחתי לכה"פ ביום מן הימים לזהות מי הם החתנים האמיתיים של החתן... אבל בחור ושיבה בן עליה בשיעור ב' ושיבה גדולה... שהוא עדין והקול שלו לא חזק והוא לא הצליח לרקוד מאחורי הס"ת בהתלהבות גדולה... האם הוא מסוגל להבין שלא על זה נפל דבר?? האם אתה מסוגל לקלוט שלמרות שהכמה חברמנים האלו ארגנו את השירה ורקעו ברגלים... זה עדיין לא עושה אותם יותר מחוברים לתורה... ויותר שקועים בלימוד ממך?? אתה מסוגל להבין שהקנארים הגדולים שעושים הרבה רעש... גם אם זה סביב ספרי התורה זה לא אומר כלום?? אני כמעט ולא הצלחתי להבין את זה בתור בחור... אז אתה?? בדור העוד יותר רדוד ושטחי?? אבל אין לך ברירה!! אתה מוכרח להבין את זה!! כי זו האמת!! אז אולי טוב שאני קצת יותר חברמן ויודע לעשות קצת רעש וצלצולים... לפחות לילד שלי לא יהיה את הטעויות שלי... אולי במשך הזמן אני גם אלמד להפוך קצת קוגלים ואולי גם לנהוג ברכבים... כדי שהילד שלי ירגיש בעניינים שיש לי אבא חברמן "שכאילו מבין עניין..." (חה חה חה... כאילו שזה נקרא להבין עניין...) וככה אני לא אצטרך להמתין בסבלנות כמו אבא שלי... שרק בגיל שלושים הבן שלי יתחיל להעריך את מה שבאמת חשוב לאבא שלו... אין לי סבלנות לחכות כמו אבא שלי...

המאמר הזה מוקדש בין היתר עבור אותה אבך בן עליה שנדחפה בעזרת הנשים והשתוקקה בכל לב לראות את בעלה מפזז ומכרכר בכל עוז מול ספרי התורה... והיא קצת התאכזבה לראות שהוא ניצב לו אי שם בצידו המעגלים... צריך לדעת שהחתן תורה האמיתי הוא אחד כזה שהספר תורה קורץ לו מרחוק ואף אחד לא שם לב!! החתן תורה האמיתי הוא אחד כזה שהוא והספר תורה מדברים בקודים... יש להם קשר אישי וקרוב מידי בשביל שכל אחד יוכל לחזות בסנטימנטים הרגשיים העמוקים שיש ביניהם...

עמוסי בטן!!! מה הם "מעמיסים" שם???

ברשותך קורא יקר: אני רוצה לנתח יחד איתך איזה נושא בעבודת ה'.

ובכן: לפני כמה שנים התבקשתי ממש בדחיפות לשמש כאוזן קשבת לאיזה בחור... והודיעו לי שזה פשוט פיקוח נפש... טוב... לא יכולתי להתחמק... הוא הגיע והתחיל לפטפט איתי... דא עקא שלא היה לי מינימום של סבלנות אליו!!!! אפילו לא טיפה... כי אני עסוק... ויש לי את החיים שלי ואת הטרדות שלי... והוא מטרטר לי פה ומספר לי כל מיני סיפורים שלא מעניינים אותי בגרוש... (תבין...) אם מדובר היה באיזה מצוקה מסוימת שהוא מגיע ומתייעץ איתי... נו... זה עוד נסבל... אבל כאן מדובר בבחור שלא היה צריך כלום חוץ מאוזן קשבת... שאני פשוט אשב ואקשיב ואקשיב... היה לי מאוד קשה לקיים את המצוה הזו!!!! אבל בשביל זה אני עווייבד ה' שעושה מה שצריך... ואם זה כעת רצון ה'... אז מידי כמה ימים הוא שוב דפק בדלת... ואני נאנח... ונושם נשימה עמוקה ופותח את הדלת... והוא מתחיל לפטפט ואני יושב מולו כמו איזה מואשם ומחייך מידי פעם... מהנהן בראש... משחק את המשחק כאילו אני מתעניין... ותכלס... כל הזמן אני אחוז בדבקות בה'!!! כי כל רגע כמעט יוצאים לי קרניים... אז אני כל הזמן מכווין לעשות רצוןך אלוהי חפצתי... ואז לאחר ארבעים דקות שהוא מדבר ומדבר ואני כל רגע מייחד לשם מצוה... סו"ס נגמר הסבל... סו"ס הוא גמר לספר את כל הסיפורים שלו... הוא יצא מהבית שלי... ואז הגיע הסיפוק הגדול... אה... זכיתי במשך ארבעים דקות תמימות לעשות רצון ה' מתוך התגברות... אה... אשרי שזכיתי...

הרגשתי שעשיתי משהו גדול... כי באמת זה היה מאוד קשה לי...

עד כאן החלק הראשון של הסיפור!!! עד כאן בסדר???

כעת נעבור לחלק השני... עברו כמה חודשים... ואותו בחור ממשיך להגיע כל כמה ימים לפטפט איתי... ותנחש מה קרה?? **לא תאמין מה קרה...** לאט לאט עם הזמן התחלתי באמת להתיידד איתו... סו"ס צברתי איתו כמה שעות... והתרגם בינינו איזה קשר אמיתי... פתאום נהיה לי מעניין איתו... פתאום באמת נהיה איכפת לי ממנו... והתענייני באמת מה עובר עליו... וכשהוא הגיע לא הרגשתי איך עובר הזמן... ובשלב מסוים אפילו הייתי מחכה שהוא יגיע... כי באמת נהיה לי נחמד איתו... **ואז!!!!** **תנחש מה קרה??** רוצה שאני אתן לך רמז: מה קורה לאורך שמפפט ארבעים דקות באמצע סדר א'?? הוא מרגיש דפוק... מרגיש ריקנות... מרגיש בזבוז זמן... פתאום גם אני התחלתי להרגיש דפוק... תקשיב... במקום לשבת וללמוד... סתם פטפטי עכשיו ארבעים דקות... יש לציין: שלפני כמה

חודשים לא הרגשתי בזבוז זמן!!! ממש ממש לא! כי אז... כשהוא היה מגיע... הרי הייתי יושב על גחלים... ועשיתי את זה נטו לשם שמים... וכל רגע מחדש הייתי עסוק בכוונה טהורה לשם מצות חסד... אז ממש לא הרגשתי ריקנות... רק מה?? סוף סוף התקדמתי עם החסד הגדול הזה... וסו"ס כבר באמת התחברתי לעניין והתחלתי באמת להיות אוזן קשבת לו מעומק לב... ובדיק עכשיו התחלתי להרגיש ריקנות!!!

אתה מבין פה את האבסורד???

בתקופה הראשונה שדברתי עם אותו בחור וישבתי על גחלים... ודברתי איתו רק בגלל שזה רצונו יתברך... הרגשתי דבקות כאילו אני כעת יושב בבית מדרש ועוסק בתורת ה'... אבל מאידך למצוה הזו היה חסרון אחד גדול!!!! שדווקא מרוב שזה הגיע אצלי נטו נטו ממקום של מצוה ורצון ה'... אז ישבתי איתו כמי שכפאו שד... וממילא אתה מבין לבד שההפך של התועלת היה בהתאם... כי לא באמת תקשרתי איתו... לא באמת נתתי לו את התחושה שאני מתעניין בו... כי סו"ס לא באמת הייתי איתו... הייתי בעיקר עם הרבש"ע... בקיצור: הדבקות בה' הייתה מושלמת!!!! אבל תכל'ס... המצוה באופן פרקטי פחות הביאה לתועלת המתבקשת... (סו"ס המצוה הגדולה פה היא שהבחור יקבל את האוזן קשבת שלי... ותכל'ס הוא לא באמת קיבל את זה... כי באמת לא כ"כ הייתי איתו... מרוב שהייתי עם הרבש"ע ועם המצוה שבזה) לעומת זאת!!!! כמה חודשים לאחמ"כ... שכבר באמת התחלתי להתחבר ולהתיידד ולתקשר עם אותו בחור... עד שסוף סוף התחלתי באמת להועיל... עד שהבחור באמת התחיל לקבל את האוזן הקשבת שלי... **הרי במקביל!!!!** בד בבד!!!! ככל שקיימתי את הבין אדם לחבירו יותר טוב!!!! ככה התנתקתי מהבין אדם למקום שבזה!!! ואתה מבין לבד שזה הרי הולך ביחד!!!! ככל שנהיה לי יותר מעניין עם אותו בחור... ככה התחלתי באמת לפטפט איתו... מה הפלא שלאחר שיחה איתו... פתאום הרגשתי ריקנות כמו כל אחד שמפפט חצי סדר א' לחינם... ואז התחלתי לחשוב לעצמי... רגע... מה אתה רוצה שאני אעשה עכשיו?? שאני אחזור אחורה?? שאני שוב אתנתק רגשית מהבחור הזה ומכל החוויות שהוא משתף אותי... ושוב אני אשב מולו כמי שכפאו שד... ואז אני שוב ארגיש סיפוק אדיר שאני עושה רצון ה' בזה שאני מקשיב לו... אבל מצד שני!! הרי ברגע שזה יקרה אני שוב פחות אעזור לו... פחות אועיל לו... פחות אהיה איתו... והרי רצון ה' שאני כן אהיה מחובר אליו רגשית... **אז מה יותר טוב???**

הבנת את השאלה?? הסיטואציה הזו שאני מתאר... זה קונפליקט מאוד מאוד מוכר... שכל אברך וכן עליה אמור לפגוש אותו בהמון המון סיטואציות בעבודת ה'... **והכי הכי: בתחום של הבית היהודי!!!!**

כידוע חיי הנישואין בנויים על שיתוף... והשיתוף הזה הוא הרצון ה' הכי נשגב שיכול להיות... ומה זה השיתוף של חיי הנישואין?? שמצד אחד האשה שותפה עם כל הרמ"ח והס"ה בתורה של בעלה ובהתרוממות הרוחנית שלו... אבל במקביל... גם הבעל צריך להיות שותף בכל הרמ"ח והס"ה בכל ההתמודדויות והקשיים שעוברים על אשתו במשך היום... והנה הבעל מגיע הביתה ואשתו מתחילה לספר את כל הסיפורים... **וכעת אני רוצה להעמיד לפניך שני סוגים של עובדי ה'...**

בעל אחד שרף קדוש!! הראש שלו מונח רק בלימוד ובעבודת ה'... וכשאשתו מתחילה לספר לו על החבלי כביסה הוא מתחיל לפהק... וכשהיא מדברת על הבגד החדש שהיא קנתה לילד הוא כמעט נרדם... אבל לא!!! סו"ס בשביל זה הוא עווייבד ה' והיות ורצון ה' להקשיב לגברת ולתת לה תחושה של התעניינות... אז הוא מחזיק חזק חזק את העיניים ומקשיב לה... יש לציין שהסיפורים של אשתו ממש ממש לא מעניינים אותו... אבל זה רצון ה'... אז בגבורת נפש הוא יושב על קוצים ומקשיב ומקשיב... והאמת היא שהוא לא כ"כ מרוכז כי זה בכלל לא מעניין אותו... אז הוא מהנהן בראש... הוא מנסה לנחש מתי הוא אמור לצחוק ומתי צריך להשמיע נימה של השתתפות בצער... וב"ה הוא מצליח לשחק את המשחק!! אשתו מרגישה באמת שהוא מקשיב ומשתתף... וברגעים קצת קשים שכבר אין לו כח לשבת ולהקשיב לנושאים שכ"כ לא מעניינים אותו... אז הוא מחזק את עצמו בציטוטים ובמאמרי חז"ל על גודל העניין לעזור בבית שהיא מחינת מטרוניתא דהוא מרכבה לספירת מלכות וכו' וכו'... בקיצור: זה במקרה הטוב מה שחולף לו בראש כשהיא מספרת לו על האוטובוס שלא הגיע... (ובינינו לבין עצמנו... לא צריך להיות שרף קדוש בשביל להגיע לתאור הזה... כי באופן טבעי אנתנו גברים... ויש הרבה מאוד תחומים שמעניינים את האשה ואותו זה מעניין "קדחת" אבל בשביל זה אני עווייבד ה'... והיות ויש חובה קדושה לפרגן בבית ולהקשיב ולשמוע ולהיות אוזן קשבת אז אני יושב וישוב ומשתעמם ומהנהן בראש... וכל רגע שאני עושה את זה אני ממש יכול לפעול ישועות בגבורת נפשי)

זו אופציה אחת של עובד ה'!!!! האופציה השנייה היא:

שהיות ואני עבד ה' ואני יודע שרצון ה' לעזור בבית ולהיות אוזן קשבת... אז אני מחליט להכניס את עצמי לעניין עם כל הרמ"ח והס"ה ולהתחיל **באמת באמת** להתעניין ולהתחבר רגשית לכל סיטואציה שיש בבית... ואם נניח הגברת יוצאת כל יום לעבודה בהוראה... אז אני באמת נכנס עמוק עמוק לכל ההווה של הבית ספר והמערכת והשעת חלון והזמני נסיעות והמתחים והלחץ מול המנהלת וכל הפיצ'פיקס... וברגע שוכנסתי עם כל הנשמה לנושא הזה... זה כבר נהפך להיות חלק ממני... חלק בלתי נפרד **מהאנו האיש שלי**... ואז!!! ברגע שהרגשתי חוזרת הביתה ואני יושב ומקשיב לכל החוויות שעברו עליה... אני לא כזה צדיק יסוד עולם שיושב פה על גחלים וכל רגע מייחד יחודים לעשות רצון ה' בזה שאני כאילו מקשיב וכאילו מתעניין בסיפורים שלא מעניינים אותי בגרוש... אלא אדרבה!!! אני יושב ומקשיב בסקרנות הכי גדולה כי זה באמת באמת מעניין אותי **ועכשיו: אני שואל**

מה יותר רצון ה'?? מי יותר משלים את כוונת היצירה??

האם האברך הצדיק והקדוש והנורא שכל ערב יושב ארבעים דקות ומקשיב בבית תוך כדי יחודים בזיווגי המידות בין קודשא בריך הוא ושכינתיה... או אברך שבאמת באמת מקשיב מה קרה לאשתו במשך היום בעבודה... והוא באמת נעלב יחד איתה על מה שהמנהלת אמרה לה... והוא באמת שמח מאוד יחד איתה על השינוי במערכת שיש לה מחיר יום קצר... **תגיד לי: מי יותר צדיק? מי יותר עוייבד??**

תסלח לי: אבל אני חושב שבדיוק!!!! אבל בדיוק על זה נאמר המשפט: **ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה!!!!** על פניו... שטחית וחיצונית ברור שהאברך הקדוש שכל כולו דקות בה'... מרשים ונראה הרבה יותר צדיק וקדוש... **אבל מי ביקש ממך את הצדקות הזו???** מי ביקש ממך להיות עד כדי כך מנותק... ואז להיאליץ להיות עד כדי כך בעל מידות שמתאמץ לא להידם מרוב שעמום?? מי אמר שזה טוב?? הקב"ה לא מחפש צדקות כזו... אדרבה... הקב"ה רוצה שבאמת באמת תכניס את עצמך עם כל הרמ"ח והשס"ה לכל התכנים שיש בבית כדי להיות שותף אמיתי איתה במה שקורה פה...

תקשיב כלל חשוב מאוד בסוגיה של דבקות בה': הדבקות הכי **חלשה** והכי שטחית בעבודת ה' זה הדבקות שנעשית בעצימת עיניים עם גארטל!!! **אתה יודע למה?? מסיבה פשוטה מאוד:** כי אם אתה צריך לעצום עיניים בשביל הדבקות... זה רק הוכחה שהדבקות שלך היא כעת ברמה מאוד בסיסית ומינימלית... ולכן אתה חייב כל הזמן לעצום את העיניים חזק חזק בשביל שהדבקות לא תברח לך בין הריסים... אם אתה צריך להיות עם כובע וחליפה ועם טלית ותפילין בשביל לשמור על הדבקות... זה אומר שבשניה שאתה תוריד את הטלית והגארטל הדבקות תתעופף ותיעלם... אם זה המצב של הדבקות... אז זה הדבקה מאוד חלשה... זו הדבקה שמאוד קל לפרק אותה... ולכן אדרבה!!!! הדבקות הכי אמיתית והכי עמוקה היא דווקא הדבקות שמגיעה מחיבור פנימי עמוק עמוק!!!! ששום נתון סביבתי וחיצוני לא יכול להזיז אותה... ולכן הבעל דבקות הגדול ביותר זה דווקא אחד כזה שלא אמורים לראות עליו כלום... כי ככל שרואים עליו דבקות חיצונית זה רק מוכיח עד כמה הדבקות היא הדבקה חיצונית ולא חלק מההווה שלו...

(רק לשבר את האוזן... אני אתן לך דוגמא ממש צדדית... אל תתפס עליה... בימים הנוראים אני לפעמים אוסף כסף לצדקה עבור הקופה השכונתית... אני עומד עם הבסטת והנה... מרחוק מגיע איזה יהודי לתרום כסף... ואני כבר מרחוק יכול לזהות כמה כסף הוא הולך לתת... **אך אני יודע??** אם הוא מתקרב אלי עם פרצוף שכל כולו כוונות ויחודים לשם מצוות צדקה... והוא עוד מחזיק את הכסף בשתי ידיים... אני כבר יודע שאין מה להתלהב... מדובר בעשרות אגו... **ולמה??** כי מי שרוצה לתת סכום באמת יפה של 300 שקל ויותר... הדבקות שלו לא מתבטאת בעצימת עיניים... הדבקות שלו מתבטאת בחשבון **סכני וענייני** האם אני יכול להרשות לעצמי לתת את הסכום הזה... האברך הזה ברגעים אלו מתקשר לחשבון בנק או לאשה

כדי לברר מה המצב בחשבון והטלפון הטכני הזה הוא הדבקות הכי אמיתית במעשה הצדקה... והדבקות הזו לא נעשית בעצימת עיניים כי היא מחשבה מאוד טכנית של--- של דבקות!!! מתי אפשר לעצום את העיניים?? כשמדובר בעשרות אגו... כשאתה לא מוציא מהכיס כמעט כלום... כאן אתה צריך באמת לעצום עיניים בשביל לא לשכוח שזה צדקה... אם לא תעצום עיניים אז אין תדע שנתת צדקה... (הרי בכיס זה לא מורגש) אבל כשנותנים באמת סכום מכובד של צדקה... כאן לא צריך לעצום עיניים בדבקות... הדבקות מורגשת היטב היטב בכיס... ולא צריך עזרה בשביל להרגיש אותה...

אבל המסר היותר חשוב שצריך להוציא מכאן הוא כך:

עיקר הדבקות הנדרשת מאיתנו בעבודת ה'... זה להכניס את עצמי עם כל הרמ"ח והשס"ה למצוה או ללימוד... עד שזה יהפך להיות חלק ממני! כן... הדבקות האידיאלית ביותר מצידי זה עצם זה שהצלחתי בשעתו להביא את עצמי לאכפתיות אמיתית לאותו בחור שבאמת היה אכפת לי ממנו ורציתי לעזור לו... ודווקא הדבקות הראשונית שכל הזמן הייתי עסוק בלשם שמים שבזה... זה הדבקות הפחות אידיאלית!! (זה גם מה שהנפש החיים אומר בייחס ללימוד התורה... בן אדם שלומד גמ' וכל רגע הוא מפסיק באמצע הסוגיה לדבקות בה' שציוונו ללמוד תורה... זה דבקות לא אידיאלית... הדבקות היותר טובה שהוא יתחבר כ"כ לסוגיה שהיא תהיה חלק ממנו והוא כ"כ יהיה שקוע בה שהוא יתקשה להפסיק מלימודו להתפלל כמו שקיי"ל: אין עומדין להתפלל מתוך דין וכו'...)

בקידוש לבנה עם ישראל נקראים **"עמוסי בטן..."** מה פירוש עמוסי בטן???

עמוס בטן זה זה אדם מאוד מאוד שמן... בקיצור: עם ישראל נמשלים לאנשים שמנים... **מה הקשר???** **העניין הוא ככה:** אדם שיש לו שומנים בבטן... לכאורה הוא אף פעם לא רעב... למה?? כי כמו שהגמל אף פעם לא צמא כי יש לו מים בדבשת... ככה אדם שיש לו שומנים שהולכים איתו לכל מקום... הם אמורים להשביע אותו כל הזמן... **אנה... אני צודק???** **ממש לא!!** **למה לא???** כי... כי זה לא עובד ככה... אצל גמל כן... אבל אצל בן אדם לא... כולנו יודעים שהשומנים נהפכים לחלק מהגוף שלנו... והגוף עצמו לא יכול להשביע את הגוף מיניה וביה... צריך להכניס משהו **מבחוץ ל---** **תוך הגוף...** נכון?? אז זהו!!! בדיוק זה עם ישראל... יהודי מתחיל ללמוד שלוש שעות... בראשית הדרך השלוש שעות לימוד האלו הם כמו אוכל... אחרי שלוש שעות לימוד הוא שבע מהלימוד... (ולפעמים זה אפילו יותר מידי והוא כמעט מקיא) אבל עם הזמן שהוא התרגל ללמוד שלוש שעות ביום... בשלב מסוים השלוש שעות האלו נהפכות להיות חלק ממנו... ונדבקות אליו כמו שומנים לגוף... השלוש שעות לימוד האלו כבר לא משביעים אותו... זה כבר לא ממלא אותו כי... כי זה חלק ממנו (בדיוק כמו ששומנים לא יכולים להשביע בן אדם...) ואותו עמל בתורה לאחר שלוש שעות של עמל בתורה הוא מרגיש... אוי... לא למדתי היום כלום... מה... מה לא למדתי?? מה אתה משקר?? אני ראיתי אותך לומד שלוש שעות?? כן... אבל זה השומנים שלי... השלוש שעות האלו הם כבר חלק ממני... אני כבר לא שבע מזה... אני חייב עוד ארבע שעות לימוד בשביל לשבוע... וכן

הלאה וכן הלאה... זה הפשט עמוסי בטן!!!! הגדלות של יהודי שהוא כל הזמן מסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים... עד שזה נהפך להיות חלק ממנו... עד כדי כך שזה כמו שומנים שהם חלק מהגוף שהם כבר לא משביעים אותו... הוא לא מרגיש סיפוק איתם... הוא חייב עוד ועוד מצוות... ואז גם למצוות האלו הוא מתרגל... הם גם נהיים כמו שומנים והוא משמין ומשמין ומשמין במצוות... ובכל זאת ממשיך לאכול עוד ועוד מצוות... **עכשיו רק תבין לראשונה מה פשר התופעה המוזרה הזו** שדווקא גדולי עולם... אלו שכל החיים שלהם מלאים וגדושים בתורה ומצוות... **דווקא הם** תמיד מסתובבים בתחושה ש... שאני לא עושה כלום... ואין לי שום זכויות... ותמיד ההתבטאויות האלו מגיעות דווקא מהצדיק הגדול ביותר שהוא מרגיש הכי דל ורש במצוות יותר מהיהודי הפשוט ביותר... אז תמיד חשבתי לעצמי שזה סוג של רמאות עצמית... (שכלל שאתה יותר צדיק ככה אתה אומר להגיע למסקנה שאתה יותר רשע...) **אבל לא!!! ממש לא!!! יש פה משהו שמגיע ממקום אמיתי:** ככל שאדם גדול יותר ועושה מצוות ומעשים טובים עם כל הנשמה... זה נהפך להיות חלק ממנו... זה נהפך להיות כמו שומנים שהם חלק מהגוף שלו... והם כבר לא משביעים אותו... על משקל הסיפור שסיפרתי שכל זמן שעזרתי לאותו בחור והרגשתי על קוצים... ידעתי שאני עושה מצווה נורא גדולה... ודווקא כשבאמת התחלתי להתחבר למצווה הזו ולעשות אותה מתוך חיבור פנימי... דווקא אז תחושת הסיפוק של מצוה עזבה אותי... בחור ישיבה שאין לו חשק ללמוד והוא מתאמץ מאוד ללמוד עוד חמש דקות ועוד חמש דקות... הוא לעולם לא ירגיש בטלן... כי מי כמוהו לומד ושוב פעם לומד ועוד חמש דקות לומד... מי מרגיש בטלן?? מרן הרב אלישיב שכ"כ אהב ללמוד... והלימוד נהפך להיות חלק ממנו והוא כבר שמונה שעות לומד ולא שם לב בכלל שעובר הזמן... הוא פתאום נזכר שיש מצוה כזו שצריך ללמוד ולעמול בתורה... ואז הוא נחרד שהוא בקושי לומד... אני אף פעם לא סבלתי מ"הבעיה הזו..."

הבנת את הרעיון?? ממילא אדרבה ואדרבה... הצל"ש הגדול ביותר בדבקות בה'... שתכניס את עצמך לתוך הטייראד דמצוה עד כדי כך... שתשכח שזה מצווה... שתצטרך להזכיר לעצמך שזה מצווה... ואז באמת תזכיר לעצמך! כי צריך לזכור שזה מצווה!!! סו"ס צריך יחוד המעשה... **ויש הרבה שטויעס בזה:** כי בדרך כלל... תחושת ההתעלות והסיפוק הגדול בלימוד או בקיום מצווה... זה דווקא בהתחלה כשזה הלך קשה ולא מובן מאליה... וב"ה עכשיו זה נכנס לשוונג... וממילא אני פחות מרגיש עבויידה... אז יש כאלו שמנסים להתרפק ולחזור אחורה לתחושות המרוממות האלו... לא!! צריך לדעת שזה נסיגה!! כאן העבודה שלך לשנן לעצמך ולזכור שאני כעת מקיים מצווה... ואדרבה... הסיפוק שפעם הרגשתי נבע מזה שזה עדיין לא היה חלק ממני... אבל עכשיו שזה חלק ממני... אני אשמור את הסיפוק הזה למשימה הבאה בעבודת ה'... לא לנסות לחזור אחורה בשביל רגשות גרידא...

"למען לא נבוש..." - מושגים בסיסיים בהלכה.

לשמור על הבריות...

כן... החורף בפתח... וצריך להיערך ולהתלבש בהתאם... להתחיל לשמור על עצמו מהתקררות וכל מיחושי החורף... שעליהם נאמר: הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים...

יש כאלו שחושבים שלשמור על הבריות זו המלצה נחמדה שמגיעה מהסבתא הדואגת...כן... חבל לי עליך... למה שתהיה מקורר... למה שתשכב במיטה עם חום... בא... תשמור על הבריות כדי שתהיה לי בריא... אבל **צריך לדעת שזה לא נכון!!!** לפעמים יש לזה השלכות הלכתיות מובהקות!

לדוגמא... רק לשבר את האוזן... בשולחן ערוך חו"מ בהלכות שותפין יש הלכה ששני שותפים שיש להם עסק משותף והם עובדים בשיתוף פעולה ומתחלקים ברווחים... מה קורה אם אחד מהם התקרר והצטנן ועכשיו הוא שוכב במיטה שלושה ימים... ותכל'ס... באותם שלושה ימים רק אחד מהשותפים עבד והשני נשאר בבית במיטה קורא עיתון... מה הדין??? האם הרווחים של שלושה ימים האלו מתחלקים ביניהם או לא? **אז זה לא פשוט!!!** זה תלוי במחלוקת בין השו"ע לרמ"א... זה לשון השו"ע (חו"מ סי' קעז ס"ב): אם בפשיעה כגון שהלך בשלג בחורף, או בחוס בימות החמה וכו'צ"ב וכו'... עכ"פ לפי הרמ"א אם אחד מהשותפים הצטנן בפשיעה... לא מגיע לו רווחים על אותם ימים!!!!

זאת אומרת: זה לא צחוק!!! היום כל מי שמצטנן הולך לרופא... הרופא בודק שהגרון שלו אדום ומיד מוציא חופשת מחלה... וזה בכלל לא פשוט... רגע רגע... כן... הגרון שלך באמת אדום... השאלה למה הוא אדום??? ואם בפשיעה או באונס??? תספר לנו למה הצטננת??? אה... שכחת ללכת עם מעילי?... שכחת לקנות סוודר? לא הקפדת על כללים מינימליים של זהירות מול צנים ופחים??? אם ככה לא בטוח שמגיע לך החזרים על חופשת מחלה... (אל תקח אותי להלכה למעשה... אבל ברמה העקרונית צריך לדעת שיש כזה שיקול) עכ"פ כמובן שמהדין הזה אפשר ללמוד גם מוסר השכל כללי לשלימות העבודה בשעות ה... אז להילה וחס במשך החורף היוי ח"כ כמה ימים שאתה תהיה מצוין ותשכב במיטה קודת מחוס ח"כ...! אז בשעת מעשה לא יבואו אליך בתביעה למה אתה לא לומד או למה אתה לא מתפלל מספיק בכוונה... כי נעבאך אתה לא מרגיש טוב... אבל כן יבואו אליך בתביעה בייחס לעכשווי!! אדוני... ידעת שהגיע החורף... ידעת שמתחיל להיות קר... ידעת שצריך לשמור על הבריאות... אז למה פשעת בבריאות וגרמת לעצמך שבוע ימים של ביטול תורה הזה? לא תוכל להצהיר בשבוע הזה על עצמך שאתה בגדר "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה" כי לא בטוח שאתה אונס... יתכן שאתה פושע... לכן צריך לקחת את הנושא של הזהירות מצינים ופחים ברצינות ולא רק בתור המלצה... אלא בתור רצינות ואחריות לשלימותו תפקידו בעולם...

תכלס... בשבוע הבא מתחילים לומר סליחות בה"ב... שחלק מהראשונים סוברים שהעניין של הסליחות האלו זה פשוט להתפלל על החורף... שיהיה חורף בריא!! (כמובן לאו דווקא שהחורף יהיה בריא... אלא שאנחנו נהיה בריאים בחורף...) כן.. פעם לעבור את החורף בשלום ובבריאות זה לא היה דבר מובן מאלי... ובעצם... גם היום זה לא מובן מאלי... גם היום צריך רחמי שמים שהחורף יעבור בבריות גופא... ואם רבותינו תקנו על זה את הסליחות של בה"ב... אז אולי זה חלק מחובת ההשתדלות שלנו להתפלל שנוכל לעבור את החורף בבריאות. יתן ה' ונוכל לעבור את החורף מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וישמע בבתינו שול חורף בלילות.

מה קרה שהעמי ארצות התחילו לכבד את הכהן הרש...??

אבא שלנו... ר' עמרם כהנא הוא התלמיד חכם של כל האזור... הוא כמעט הכהן היחיד פה בכל האזור... אנחנו גרים באזור נידח בארץ ישראל... במקום שמסמא... אבל דווקא בגלל זה אבא הכהן ועוד כמה לויים לקחו על עצמם את השליחות הלא פשוטה לבא לכזה מקום בשביל השליחות שלנו בתור שבט הלוי- יורו משפטיך ליעקב ומשפטיך לישראל... זה לא קל... אין מינימום של הערכה... מדובר באנשים שאינם בני תורה... ובכל זאת מידי כמה ימים אבא הכהן עם עוד כמה לויים מכתתים את הרגלים מכפר לכפר כדי לחזק את ענייני הכשרות ולבדוק את המקוואות ואת השחיטה ולנסות להכניס עוד קצת יידישקייט... ויש ב"ה הצלחות... אבל מי שהם כבר מצליחים הם שולחים אותו מכאן... שילך להתגורר בעיר של יראים ושלימים...

עכ"פ' אחד מהכפרים שאבא מבקר בהם מידי פעם זה הישוב "ערב..." בישוב הזה מתגוררים יהודים מאוד פשוטים... (ריב"ז התגורר שם 18 שנה והם שאלו אותו רק שתי שאלות בהלכות שבת... שעל שניהם הוא ענה בחריפות: חוששני לו מחסאת...) הם אנשים שלא יודעים להעריך תורה... הם בעיקר מעריכים את הכסף ואת הביזנס... ממילא אצלם הכהן והלוי נמצאים בתחתית הרשימה... כי כהן ולוי הם הרי אנשים שאין להם חלק בארץ... ממילא הם אנשים שהכי פחות מבינים בכסף... וכמעט אין להם אחוזות ורקענות... ממילא כל פעם שאני מצורף עם אבא לסבב של שיעורי תורה באותו ישוב... הלב של מתפלץ!!! אני רואה איך שהם מזלזלים בו!! עושים לו טובה שהם מקשיבים לשיעורי תורה שהוא מנסה להפריש אותם מהאיסורים חמורים... טפשים שכמותכם... תבואו פעם לבית המקדש בזמן המשמרה שלנו ותראו איזה כבוד נותנים שם לאבא... איזה תלמיד חכם חשוב שהוא... איזה אבן יקרה נמצאת אצלכם ואתה לא יודעים להעריך אותה... אבל לך תסביר את זה לעמי ארצות... אבא גם מוסר להם שיעורים בהלכות תרומות ומעשרות... ומסביר להם שאת התרומה אתם צריכים להעביר לוי... ואת המעשר ראשון לידידי הלוי... והם מצידם כבר חושבים שכל הסיבה שאבא מסר להם את השיעור הזה... זה בשביל הטובת הנאה שהם יתנו לו תרומה גדולה... לך תסביר לעמי ארצות האלה... שברגע שאבא מקבל מהם תרומה גדולה הוא מיד מדליק אש ושוורף אותה כדין תרומה טמאה!! לך תסביר להם שהוא רוצה להציל אותם ממיטה בידי שמים שזה העונש למי שאוכל טבל או זר שאוכל תרומה גדולה.

עכ"פ כ"ק קשה לי בתור בן לראות את ביזיון כבוד התורה. איך מתייחסים לאבא שלי... אז אני הפסקתי להגיע למקום הזה... אבא שלי ממשיך להגיע... ממשיך בקנאות בשליחותו הקדושה של יורו משפטיך וכו'...

והנה!! אחרי כמה שנים טובות שלא דרכתי בישוב הזה... שוב הצטרפתי לאבא למסע החיזוקים בישוב הזה... ולחברם ההפתעה פתאום ראיתי שכל הייחס שם השתנה מן הקצה אל הקצה... האנשים שם מתייחסים לאבא מאוד בכבוד... פתאום הם מושיבים אותו במזרח... ונותנים לו את כל הכבוד הראוי... זה היה לי מאוד מוזר... משום מה... לפי דפוס ההתנהגות זה לא היה נראה שהם חזרו בתשובה... זה לא היה נראה שהם הפסיקו להיות עמי ארצות... אז מה קרה שפתאום הם כ"כ מכבדים את אבא שלי המוכיח בשער שלהם??? דבר אחד אני רואה... שאבא צוחק... אבא יושב שם במזרח וכל פעם שנותנים לו כבוד הוא כמעט מתגלגל מצחוק... נגשתי לאבא ושאלתי אותו מה... מה הסיפור?? מה קרה שכולם פתאום מכבדים אותך...??? אבא צחק ואמר לי... מה... אתה לא מבין לבד...??? שכחת שעוד עשר שנים מגיע שנת היובל!!! הרי כל פעם שמגיעה שנת היובל... הרי אחד מכ"ד מתנות כהונה **זה שדה אחוזה שלא נפדתה ע"י הבעלים!!!** מי שהקדיש שדה אחוזה יכול לפדות אותה עד היובל... אם הוא לא פדה אותה הרי ביובל היא ניתנת לכהנים... **ולאיהו!!!** לאיזה כהנים היא ניתנת??? **אז תקשיב טוב טוב:** המשמרה **שבדיק** חל התאריך שלה לשרת בבית המקדש **בדיק** בשבוע של ראש השנה שבו מתחילה שנת היובל... היא המשמרה שזוכה בכככל השדות שהצטברו במשך כל ה-49 שנים האלו... (ובשביל זה שמואל הנביא דודו המלך ישבו על המדוכה הזו ביות ברמה ובגאונות עצומה ובלתי נתפסת הם הצליחו **תוך לילה אחד** לסדר בחישוב גאון שבכל שנת יובל משמרה אחת היא זו שיחול השבת שלה בדיק ב"ה של היובל... כדי שאף משמרה לא תקופת... כדי שלטווח של עשרים וארבע יובלות כל כ"ד המשמרות יזכו בשדות האחוזה... רק תחשוב איזה גאונות ואיזה חישובים צריך לעשות... בשביל לחשב את כל השבתות של **האלפיים ארבע מאות שנים** קדימה... ואת כל זה עוד לעשות בלילה אחד... תוך כדי שדוד המלך נרדף ע"י שאל המלך בניות ברמה... ואכמ"ל) עכ"פ... היובל הנוכחי מתקרב!!! והפעם זה התור שלנו!!! **של משמרת שכניהו!!!** זאת אומרת: נכון שעכשיו עדיין אין לנו כסף... ואנחנו הרי כהנים שאין לנו חלק ונחלה בארץ... אבל היות ובעוד עשר שנים יגיע יובל... ואז בבת אחת המשמרה שלנו כולה הולכת להתעשר בנכסים משמעותיים ביותר... אז אלה שכסף זה כל החיים שלהם... הם כבר מתחילים לרחרח לעשות רונדלים סביבנו... סביב משמרת שכניהו שהם הולכים להיות בעלי קרקעות בשנים הקרובות... **צחק אבא ואמר:** הבעלי בתים פה... הרי אותם מעניין רק כסף!!!! הם כבר מעודכנים שאני כבר לא כזה יהודי פשוט כמו שאני!!! כי עוד מעט אני הולך להיות בעל קרקעות!!!! אז זהו... לא הייחס אלי השתנה במאה מעלות... אני פתאום חכם... אני פתאום מבין... כל משפט שאני אומר שנייח אתי... אזו... אזו ברצינות... אבא צוחק צוחק... אתה רואה??? הבעלי בתים האלו כבר הושיבו אותי במזרח... למה? כי עוד עשר שנים אני אולי אהיה נעזר... (לחשוב שלאחר מאה ועשרים אני בודאי הולך להיות מיליארדן זה רחוק מדי להם... אבל הכמה שקלים ביוזא לי אולי בעוד כמה שנים... זה אצלם כל החיים) אבל אבא לא מזלזל בכבוד הזה... אבא החליט... ללכת על הגל הזה!!! אם הם כבר מעריכים ומכבדים יותר... אז אפשר להשפיע יותר... להכניס בהם עוד קצת יידישקייט... לעשות עוד שיעורי תורה... לגרום שיהיה קצת יותר אכפת להם מקיום תורה ומצוות...

והגיע התור של אחותנו הקטנה להיכנס לשידוכים... לפני עשר שנים התחתן אחינו הגדול... ולאבא לא היה שום דבר מה לתת לו... אבל השבוע האחרון התארסה אחותי הקטנה ועדיין אין לאבא כסף!!! אבל הפעם המגנינה היא קצת שונה!!! כי החתן הוא אמנם גם כהן... אבל הוא מגיע ממשמרת מלכיה... הם לא הולכים לקבל שום דבר ביובל הקרוב... כי התור שלהם ביובל כבר היה לפני מאתיים חמישים שנה (ברשימת המשמרות שבדברי הימים הם ארבע משמרות לפני שכניהם... סמילא תעשה חשבון... היובל שלהם כבר היה לפני 250 שנה)... סמילא אבא ישב איתם על ענייני כספים... ואמר להם: נכון לעכשיו אין לי כלום!!! אבל היות והחתן הוא תלמיד חכם אמיתי שרואה את הנולד... אזי בעוד שמונה שנים אי"ה כל המשמרה שלנו תקבל מאות אלפי דונמים שהצטברו במשך היובל... וזה יתחלק בין כל המשמרה... ואז אני מוכן להקצות לחתני היקר כמה וכמה מגרשים עם כל הלב ובהרחבה... נכון אמנם שזה דבר שלא בא לעולם... אבל התחייבויות בשידוכים הם אך פעם לא הרבה יותר רציניות מזה... והשידוך נסגר בעט"ס... אבא היה מאושר מאוד... הוא זכה לקבל חתן תלמיד חכם גדול מאוד... ועוד להתחייב בשבילו... כעת אנחנו מחכים מתי תגיע שנת היובל... עם הזמן משהו שם גם התעורר לחיים בישוב ערב... יש שם פתאום אלהי תורה... ומרוב אהבה לאבא שלי שהשיב אותם תחת כנפי השכינה... יש שם איזה בעל אחוזה גדולה שמרוב אהבה הוא החליט שנהניתם לפי הויבל הוא יקדיש עשר אחוזו שלהם לו בשביל אחוזה שהמשמרה של אבא תזכה ביותר מרקעותו וכל האחוזים של אבא בחלוקה יגדלו עוד קצת... כבר בשביל זה שווה לו לעשות את הצעד הזה...

בשעה שבני אדם שוכבים... ובשעה ש...

זמן חורף בפתח... הלילות הארוכים לפנינו... ולפני תחילת הזמן ניגש אלי בחור טוב שמאוד רוצה לעשות שטיין בזמן חורף ותניה בפני את צערה: אני מאוד מאוד רוצה לעשות שטיין בזמן הקרוב... דא עקא שאני חברמן... ואני מאוד מעורה בחברה... ויש ניסיון גדול מאוד ללכת לישון מאוחר... ואז למחרת אני עייף וזה הורס לי את כל היום... וללכת לישון מוקדם זה... זה... זה מאוד קשה... כי כולם ערים... ואתה מרגיש שאתה מפסיד את כל הצחוקים ואת כל הממצב... חוץ מזה בחור שהולך לישון בשתיים עשרה בלילה מסתכלים עליו כאילו הוא תינוק בן שנה שהולך לישון בשעה שבע בערב... מה עושים? איך מצליחים להתגבר על האוירה החברתית הזו שהורסת לי את כל היום למחרת?

אז סיפרתי לו... ששמעתי שהיה מעשה חסידי אחד ויחיד שמרן הרב אלישיב זצוק"ל היה מספר אותו בשם המגיד ממזריטש זי"ע...

המעשה היה בעינייב ה' אחד שהתלון בפני המגיד ממזריטש שהוא לא מצליח להתגבר על היצר הרע בכל מיני תחומים... והוא מנסה ומנסה ולא הולך לו... המגיד ממזריטש אמר לו: לך לאיזה בעל פונדק רחוק בסוף העולם... תשאל אותו איך מתגברים על היצר הרע והוא יתן לך תשובה מספקת לשאלה... אותו יהודי הגיע באישון לילה לאותו פונדק ודופק בלת... והפונדק לא פותח!!! בהתחלה הוא לימד עליו זכות שכנאה הוא יש... אבל בשלב מסוים הוא שמע קולות עירניים בבית... אז הוא המשיך לדפוק בבתר שאת... ובעל הפונדק לא פותח... בשלב מסוים הוא אפילו ראה מרחוק שבעל הפונדק אפילו מתקרב לכיוון של הדלת... הוא הגביר את הדפיקות... אבל בעל הפונדק בכלל לא "שם" עליו... הוא עבר ליד הדלת... לקח משם מה שהוא רוצה והמשיך הלאה את החיים... והוא דופק ודופק וכל הלילה דופק... עד שבשלב מסוים פתאום בעל הפונדק כן פתח לו את הדלת... ואז אותו יהודי שאל אותו: יש לי שתי שאלות אליך... שאלה אחת שלח אותי המגיד ממזריטש לשאול אותך... אבל לפני כן!!! לפני שאני ניגש לשאלה שבשבילה באתי לפה... יש לי שאלה יותר נקודתית... אני דופק פה כבר שעות... איך יכול להיות שאתה לא פותח לי את הדלת??? אני דופק ודופק ואתה הרי שומע שאני דופק... ואתה אפילו רואה אותי... ופשוט לא מתייחס... לא סופר אותי... ממשיך הלאה כאילו אני לא קיים... למה אתה לא פותח לי??? בעל הפונדק היה כנראה רוס מגושם... לפי התיאור זה נשמע שהוא היה משהו בסגנון של יו"ר ישראל בתינו... והוא ענה לו בקול מחוספס: **אדוני!!! אני פה בעל הבית!!! אני מחליט מתי אני פותח ומתי לא!!!** ואני החלטתי שאני לא רוצה לפתוח את הדלת בשעות אלו ואלו... **נפודה!!!** והיות וככה החלטתי אז אתה יכול לדפוק ולדפוק עד לב השמים... ולא יעזור לך כלום... אני החלטתי שאני לא פותח אז אני לא פותח!!! כי אני פה הבוס!!! **ענה היהודי לאותו בעל פונדק**: אם ככה... הבנתי... זה בסדר... קבלתי את התשובה לשתי השאלות... אני כבר יכול לחזור הביתה... הבנתי שבביל מה המגיד ממזריטש שלח אותי לכאן... בדיוק כמו שיו"ר ישראל בתינו האגרסיבי יודע לעמוד על שלו כמו רוס אמיתי של פעם... ואם במגרש הפוליטי הוא רוצה לשמור על הכסא שלו אז לא מעניין אותו כלום!!! מצידו הוא מוכן לשגע מדינה שלימה ולשתק אותה במשך שנה תמימה... כי הוא דואג לעצמו והיות ומפלגת בתינו זה הבית שלנו!!! אז בבית שלו הוא המחליט!!! ואיפה שהוא מחליט הוא עד הסוף מחליט והוא לא רואה אף אחד ממט... נכון??? **אז זהו!!! ש"מכל מלמדי השכלת**... ואנחנו יכולים לקחת את האגרסיביות הזו לעזות דקדושה... (כמובן שאפשר לקחת את זה רק לעזות דקדושה ולא חלילה למידות רעות שאותם רשעים בחרו לקחת את זה לעצמם)... בייחס לשטיין שלי ולבנין הרוחני שלי אני קובע!!! אני מחליט!!! ואני אחרון את גורלי מה יהיה איתי בזמן חורף הזה!!! **ורס אני מחליט!!!** ואני פותח עכשיו מפלגת **ביתינו**... אני מלך על הבית שלי!!! אני מלך על האישיות שלי ועל בני הרוחני שלי... ואם אני השכלתי לבין שטוב לי ללכת לישון מוקדם... אז אני לא רואה אף אחד ממט... אני עושה מה שאני מבין שטוב לצמיחה הרוחנית שלי... אה... אבל זה פדיות ללכת לישון מוקדם... וכל החברה יצחקו עלי מאחורי הגב... לא מעניין אותי כלום!!! פה אני אגרסיבי!!! אני מתנהג כמו טנק שדוהר קדימה ולא רואה ממטר...

תסלח לי... אבל אני חושב שזה הפשט בגמי בעירובין (כב). "מא דכתיב" **שזוורת כעורב, אמר רבא: במי אתה מוצא דכרי תורה, במי שזעזעה אכזרי על בוזי כעורב**, ומספרת שם הגמ' על ר' אדא בר מתנא, שכשהוא הלך ללמוד תורה, שאלה אותו אשתו: מה יהיה? מאיפה יהיה לידיים אוכלות? ענה לה: שיחפשו אוכל ברחוב... מה הפשט בגמי הזה? עורב הוא לא דוגמא אידיאלית בשבילנו... עורב הוא אכזרי ואנחנו לא!!! לא אכזרים!!! אנחנו יהודים... אנחנו רחמנים בני רחמים... אנחנו עדינים... יש לנו רגישות... **אבל עדיין** יש מקום אחד שהוא תלמוד תורה שכאן צריך לתפוס את העסק חזק חזק ויבאן כן צריך להיות אגרסיבי! כי אם לא תתפוס את העסק חזק וקצר... הרי יש לך בטלים הרבה כנגדך... אסור להיות עורב אגרסיבי וברוטלי כמו יו"ר ישראל בתינו... אבל בתלמוד תורה מותר לך ללמוד ממנו!!! שם תקח את העורב הזה כדוגמא!!! תפעיל שרירים ותקלוט שאם אתה לא תדאג לבתינו שלך ולשטיין שלך... אף אחד לא ידאג לך... אם אתה עכשיו לא תתפוס את העסק חזק לידיים... אם אתה תחשב מה יגידו... אתה תמצא את עצמך סמרטוט בסוף הזמן ואף אחד לא יחשבן אותך... אף אחד לא יוקיר לך טובה על זה שחשבת את החרבה האכזרית תפנה לך עורף... ורק אתה תשאר הנמושה והמחשבת של כל העולם... אין ברירה!!! זה העולם הבא הפרטי שלך!!! זה השטיין העתידי שלך!!! תפתח מפלגת בתינו... ותציב לנגד עיניך את האינטרס האישי שלך... אני צריך בסוף זמן חורף לצאת מלא וגדוש... אני רוצה לעשות סיום על המסכת הנלמדת בישיבה פלוס חזרה... את העצת הזו אני מציב ואני הולך איתו עד הסוף עם כל התותחים... אני לא אתן לאף אחד לסכל את התכנית שלי!!! אני אסרטיבי!!! אני תקף בנושא הזה ועד הסוף!!!

עד כאן דברנו על הבר עליה הנדיר והמופלא שעוד יש סיכוי שהוא יצליח לעשות שרירים ולקבוע גבולות ברורים מתי הוא הולך לישון... כעת נצא מהאטמגנונית ונהיה קצת ריאליים... ונחזור אליך בחבור השגרת... המובל...

הנגר... שלא יודע לפתוח מפלגת בתינו ולתכנן לעצמו את הסדר יום... כן... אתה הבחור שנמרח אל תוך הלילה... אתה זה שכבר בלאו הכי הולך לבלות בפנימיה עד השעות הקטנות של הלילה... אז אם אתה כבר ער בשעות אלו... אני רוצה לעזור את תשומת לבך למושג יהודי קדוש שאתה אולי לא כ"כ שמעת עליו...

ובכן: אם אתה זוכר לפני פחות מחודש עוד היינו בעיצומם של הימים הנוראים... ואם אתה זוכר היינו מאוד עייפים... כן... בימים הנוראים ככולם עייפים... ולמה עייפים? כי אומרים סליחות... וסליחות אומרים דווקא בשעות הכי לא נוחות... או מאוד מוקדם בבוקר... או מאוד מאוחר בלילה... וכמובן שכתוצאה מהשעה הלא נוחה יש לזה מחיר... וכמה וכמה פעמים ניסיתי למצא איזה היתר אולי בכל זאת להקל להגיד סליחות בשעה קצת יותר נוחה... הגעתי פעם לרב עם שוחד... אמרתי לו: כבוד הרב... אני מוכן להגיד סליחות כפול מכולם... אני מוכן להגיד גם את הסליחות של האשכנזים וגם של הספרדים... זה יארוך לי שעה וחצי ואפילו יותר... העיקר שכבוד הרב יתן לי היתר מיוחד להגיד סליחות בשעה שש בצהריים או 10 בערב... **אבל אינו! הוא לא הסכים בשום אופן!** הוא טען בתוקף שהחשיבות של השעת רצון שמחצות לילה ועד אשמורת הבוקר זה עיקר העניין... עדיף שתגיד סליחות מקוצרות עם דילוגים בשעה 12:30 בלילה... מאשר שתגיד את כל הסידור בתשע בערב...

(כמובן שיש קהילות בעם ישראל שכן נהניו לומר מוקדם יותר... כל קהילה והנימוק שלה וההוראות הפרטיות שלה... אני מדבר בעיקר על מה שמקובל ברוב קהילות ישראל...)

תכלס... מה זה קשור לעכשיו? תכלס... ימים הנוראים מאחורינו... הספקנו כבר להשלים את השעות שינה מהעייפות דאז... אז מה אני רוצה עכשיו? מה זה נוגע לעכשיו??? **אז זהו!!! שאני רוצה לגלות לך סוד**: העניין בימים הנוראים לעזור רחמים דווקא בשעות חצות הלילה... זה בכלל בשביל לא קשור לימים הנוראים... זה עת רצון כללית תקפה בכל לילה ולילה במשך השנה!!! הגמי מדברת על זה במפורש שיש עת רצון מחצות לילה ואילך... דוד המלך היה מתעורר בשעה הזו ועוסק בתורה... זה עוד בתורת הנגלה... אבל בזוהר הקדוש??? תסלח לי... אבל בממוצע... כמעט ואין דף בזוהר הקדוש שלא מוזכר העניין הנשגב של עסק התורה מחצות לילה ואילך... זה מוזכר מאות פעמים בזוהר הקדוש... ואם פעם חשבתי שזה עניינים של תורת הנסתר... אבל פתאום שמתי לב שבימים הנוראים אנחנו בעצמנו מאוד מאוד מקפידים על זה בעקשנות בלתי מתפשרת... (בא לא נדבר על עצם העובדה שרוב גדולי ישראל הליטאים שדווקא פחות עסקו בתורת הנסתר... משום מה דווקא הם די הקפידו לקום בשעות הקטנות של הלילה לעסוק בתורה... החל ממרן הרב אלישיב... והרב שטיינמן ושיבדח"א מרן הגר"ק שליט"א ועוד ועוד... כך שפתאום אני מגלה שזה לא בהכרח משהו שייך ליישיבת נהר שלום או ישיבת שער השמים)... **נו... הלאה... תכלס... מה אני רוצה עכשיו?** **לפתוח כולל חצות**? לא!!! אני בסה"כ מדבר אליך... אתה... הישיבוח... שאתה נכנס עכשיו עמוק לתוך החורף... ושעון חורף כבר הקדים את זמן חורף... ובינינו... שביבה... השעה 11:30 בלילה זה... זה ממש שעת אחרי צהריים... זה אמצע היום...

אז זהו!!! מותר לך לדעת בחור יקר: שהשעה הזו... כן... השעה 11:24 בלילה היא עת רצון גדולה בשמים!!! שלפני חודש ימים אנחנו חיכינו בסבלנות לשעה הזו ורק אז אמרנו י"ג מידות... כי דווקא בשעה הזו הרחמים מתגברים בעולם... (ואילו בשעות הערב שעד חצות זה בדיוק ההיפך... אסור לומר י"ג מידות של רחמים... למה? עזוב... אל תשאל אותי)... מותר לך לדעת קצת מושגים במהלכי השמים... שיש ערך יהודי שקוראים לו חצות לילה... שיש עניין בשעה הזו לעסוק בדברים מרוממים... או לעסוק בתורה הקדושה כמו דוד המלך... או לחילופין להתפלל על הגלות כציווי של השו"ע בסי' א... או סתם לדבר עם ה' על כל מה שחסר לך ולספר לו על כל מה שעברת היום... אז אם ידעת עד היום שב-11:30 בלילה נגמר סדר ג... אז מהיום תדע שב-11:30 מתחיל סדר ד... איפה???

בנו עדו!!! באותה שעה הקב"ה נכנס להשתעשע עם הצדיקים בגו עדו ומי שעוסק בתורה דווקא בשעה הזו זה עניין נשגב...

לא יזיק!!! לא יזיק לנו לדעת שבשמים מתרחשים כל מיני דברים... להבין שלא הכל מתקדם ונגמר בפנימיה של הישיבה... מותר לבחור ישיבה לדעת שהסיבה שלא מתאים לפספט שעתיים בשאון לילה... זה לא רק בגלל שזה מעיר את הבחורים... ומה יהיה איתך מחר... אתה תהיה עייף... לא!!! יש עוד כמה שיקולים שמותר לך לדעת... שכעת בשמים זה שעה גדולה ש... שעדיף שתחפש לעצמך שעה אחרת מתי לפספט ולצחוק... תבין שדווקא בשעות האלו שמ-11:30 בלילה ועד עלות השחר זה הזמן שהקב"ה מתייחד עם כנסת ישראל... ואז ה' ממרום ישא וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נווה... ואם בשעה הזו יושב מרן ר' חיים קנייבסקי ועוסק בתורה כדי לעשות נחת רוח לאביו שבשמים ולקרב את הגאולה אז הוא פועל ישועות במשך היום שלמחרת... כי הוא עסק בתורה בשעות הגדולות ביותר בייממה... אז לא!!! אל תעשה משמר... ואל תקום ב-2:00 בלילה... אבל אם אתה כבר ער ב-11:30 בלילה תדע להעריך את השעה הזו!!! הגמי כבר פתוחה לפניך... תלמד עוד כמה דקות לאחר חצות לילה... לא יזיק לך לשיר איזה שיר אחד על גלות השכינה... כדי לזכור שבשעה הזו הקב"ה מצטער בגלות השכינה...

אבל עדיין... גם אם תאמץ את הרעיון הזה ותלמד כמה דקות לאחר 11:30 בלילה... עדיין יש לך מה לקנאות קנאת סופרים באותו בן עליה אסרטיבי שבשעה הזו כבר ישן שינת ישרים... אז נכון שהוא ישן בשעה שהקב"ה משתעשע עם הצדיקים בגן עדן... אבל לפחות הוא ישן!!! ואם הוא ישן בשביל שהוא יוכל לקום מחר בשעה לרונונית ויהיה לו כח לעבוד את ה' הרי עליו אמרה תורה "בשכבך ובקומך" בשעה **שבני אדם** שוכבים ובשעה שבני אדם קמים... לך לישון כמו **בן אדם**... ואז יש סיכוי שתקום **בן אדם**...

בירור הלכה

הנידון - האם בחול המועד צרכים ללבוש בגדי יו"ט, או סגי ללבוש בגדי שבת, או אפשר ללבוש בגד קצת יותר נאה מבגדי חול, ומה הדין לענין "פראק" בחוה"מ, ומה הדין לענין "שטרימל" בחוה"מ

בגדי חול המועד

עוד יש לדון אילו בגדים צריך ללבוש בחול המועד ולכאורה נראה שיש בזה ג' דעות, או בגדי יו"ט או בגדי שבת או בגד נקי יפה יותר מבגד חול.

במכילתא נראה דצריך כסות נקיה ז"א בגד יותר יפה מחול, וכן הכריע המ"ב ובשעה"צ האריך בזה ע' להלן, ומאידך במג"א סימן תקל' א' הביא בזה עוד שיטות ראשונים, דבספר התניא כתב שבחוה"מ ילבש בגדי יו"ט, והביא מהר"ל דלבש רק חלק מבגדי בגדי שבת,

וז"ל המג"א "כתב התניא חייב לכבדו במאכל ומשתה ובכסות כשאר י"ט עכ"ל, ומהר"ל לבש הקט"א ומטרו"ן (מעיל וכובע) של שבת, ובמשנה רפ"ד דסוכ' אמרי' ההלל והשמחה ח' ימים וע"ש, ובסי' קפ"ח ס"ז משמע דדי באכיל' פירות ומ"מ נ"ל לכתחלה מצוה לאכול פת, עסי' תרס"ד"

ויל"ע מה דעת המג"א, דבת"ד הביא מהתניא שבגדי חוה"מ כיו"ט, ואח"כ הביא מהר"ל שלבש מעיל וכובע של שבת, ומשמע ששאר בגדיו לא לבש בגדי שבת, ומ"מ ודאי שלדבריו א"צ בחוה"מ בגדי יו"ט, ואח"כ הביא מהמשנה שהלל ושמחה ח' ימים, ולכאורה זה הוכחה לשיטת התניא, ואח"כ מביא מסימן קפח' שמשמע שחוה"מ אין דינו כיו"ט דאין בו חיוב אכילה אלא דינו כר"ח, ולכאורה זה הוכחה לשיטת המהר"ל, ועוד ציין לתרסד' ששם מתבאר כהמהר"ל שאין בחוה"מ דין ללבוש בגדי יו"ט,

דברי הפרמ"ג

עוד יל"ע דהרי המג"א בתקכט' ד' ביאר דהטעם של לבישת בגדים יותר טובים ביו"ט הוא מפני הדין שמחה שיש ביו"ט, ויל"ע דהרי גם בחוה"מ יש דין שמחה כמבואר ברמב"ם הלכות יום טוב פרק ו' ז"ל "ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמניני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הם הנקראין חולו של מועד ונקראין מועד, ואף על פי שהם חייבין בשמחה..." והביא דבריו במשנה ברורה סימן תקכט' טז' ז"ל "עיי' ברמב"ם פ"ו מהלכות יום טוב דגם חוה"מ הוא בכלל מועד לענין שמחה, אבל לענין כבוד ועונג אין חייב בחוה"מ דלא נאמר בהן מקרא קודש", וא"כ ק' דלפ"ז אם טעם

בגדי שבת

המקור לבגדי שבת בג"מ שבת קיג' "וכבדתו מעשות דרכך" שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" וכ"כ הרמב"ם הלכות שבת פרק ל' "ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת", וכ"כ השולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסב' ב' "ישתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת" וע' מ"ב סימן רסב' ס"ק ה' "ישתדל וכו' - דכתיב וכבדתו ודרשו חז"ל שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק. ואם אפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר לשבת".

בגדי יו"ט

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכט' סעיף א' "מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה ואל יצמצם בהוצאת יום טוב, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת... וחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כל סעודה על היין". וע' מ"ב תקכט' ג' "וצריך לכבדו שילבש כסות נקיה ולא ילבש מלבושי חול וכמו לענין שבת עיין לעיל סי' רס"ב ס"א וב' וה"ה לענין יום טוב"

ומוסיף השו"ע "ובגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת". וביארו האחרונים וכ"כ המגן אברהם שם בסימן תקכט' ס"ק ד' הטעם משום דביו"ט יש חיוב שמחה, ומטעם זה נהגו להרבות ביו"ט במיני מאכלים יותר משבת. וכ"כ המ"ב סימן תקכט' ס"ק יב' "משום דחייב בשמחה וזהו ג"כ בכלל שמחה"

האם יש דין כבוד ועונג בחוה"מ

האם יש דין כבוד ועונג בחוה"מ, בפשטות נראה בדברי המכילתא שאיכא דין עונג וכבוד אף במועד, ומאידך ברמב"ם מדוייק שאין דין עונג וכבוד במועד, וז"ל המכילתא שמות יב' טז' "וביום הראשון מקרא קודש" קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה אין לי אלא יו"ט ראשון ואחרון שהם קרויים מקרא קודש, חולו של מועד מנין, ת"ל אלא מועדי ה' אשר תיקראו אותם מקרא קודש" וע' להלן בדברי השעה"צ שהאריך בזה והכריע כהרמב"ם שאין דין כבוד ועונג בחוה"מ.

הכרעת המ"ב בדין כבוד ועונג בחוה"מ, ובגדי

חוה"מ

מדברי המשנה ברורה עולה שהכריע שא"צ בגדי יו"ט, דע' סימן תקל' א' וז"ל "גם חייב לכבד חוה"מ במאכל ובמשתה וכסות נקיה שלא ינהג בהן מנהג חול. ומהרי"ל לבש הקט"א של שבת, ועיין לעיל סימן תקכ"ט ס"ב ובמ"ב שם דמצות ושמחת בחגיך וגומר קאי גם על חוה"מ ומבואר שם כיצד משמחין".

וע"ע בשער הציון סימן תקל ס"ק ד' שמכריח ומכריע שאין דין חוה"מ כיו"ט ואין בחוה"מ דין עונג וכבוד אלא דין שמחה, ואין דין ללבוש בחוה"מ בגדי יו"ט אלא כסות נקיה ויותר יפה ומכובדת מיום חול רגיל.

וז"ל השעה"צ ד' "מגן אברהם בשם תניא, וכן איתא במכילתא פרשת בא בהדיא כוונתה אלא דמה שכתב התניא כשאר יום טוב השמטתי, דלעניות דעתי אין להחמיר כל כך בזה, דהרמב"ם בפרק ז מהלכות יום טוב הביא גם כן דחול המועד נקרא מקרא קודש ואף על פי כן בפרק ו מהלכות יום טוב שהעתיק שם בדין ט"ז חיוב כבוד ועונג מטעם מקרא קודש, לא העתיקו רק לענין יום טוב ולא לענין חול המועד, דשם לא העתיק רק מצוה דשמחה, שמע מיניה דסבירא לה דלענין חול המועד אין להחמיר בזה, ועל כן צריך לומר דאף דחול המועד נקרא גם כן מקרא קודש, מכל מקום כיון דלענין מלאכה מן התורה מותר בחול המועד, ועל כל פנים בדבר האבד מותר לכולי עלמא, הרי דאין קדושתו חמור כמו יום טוב, ולכן גם לענין כבוד אין לדמותו ליום טוב, וזהו נראה דעת הרמב"ם. ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו באכילה ושתייה וכסות נקיה, יש לומר דהיינו לכבדו יותר מימות החול בכל זה, אבל אינו מחויב לדמותו לגמרי בזה ליום טוב, דממקרא קודש שלו ילפין בחגיגה י"ח לחד תנא דאיסור מלאכה בחול המועד ואפילו הכי מקילין בה בדבר האבד, הרי דמקרא קודש שלו קיל ממקרא קודש דיום טוב. ותדע עוד, דהרי לענין אכילה ביום טוב מחוייב לאכול פת דוקא [ומטעם זה פסקין לעיל בסימן קפ"ח דמחוייב לחזור אם לא הזכיר מעין המאורע ביעלה ויבא], ובחול המועד אין מחוייב לאכול פת, הרי אף דצריך לכבדו באכילה אין חיובו גדול כל כך, וכן הוא הדין לענין מלאכה דמותר בו דבר האבד, ועל כן נראה דאף לענין כסות נקיה אין מחוייב כיום טוב עצמו, רק יותר מימי החול [וכן בסימן תרס"ד סעיף קטן ג במגן אברהם משמע לכאורה דבחול המועד, לבד הושענא רבה, אין המנהג ללבוש בגדי שבת, ומהרי"ל דעבד לנפשיה הוא דעבד, ומכל מקום יותר מימי החול בודאי צריך כל אדם לנהוג, וכנ"ל]. ועיין לעיל בסימן תקכ"ט במשנה ברורה סעיף קטן ט"ז שהעתיקתי מהגר"ז דלענין כבוד ועונג אין חייב בחול המועד דלא נאמר בהן מקרא קודש, והנה עצם דין זה מוכח מהרמב"ם כמו שכתבנו... ודעת המגן אברהם בסימן זה כהתניא, ובפרט שכן מבואר במכילתא וכן"ל, אלא דחיובו בכל זה קיל מיום טוב וכמו שכתבנו, ואפשר דגם הגר"ז מודה לזה".

לבישת בגדי יו"ט מחמת דין שמחה א"כ אף בחוה"מ יהיה דין ללבוש בגדי יו"ט.

וע' בפרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תקל' שנראה שהק' כן על המג"א, ואומר אף במהרי"ל דצ"ל בגדי יו"ט, וז"ל הפרמ"ג "וקט"א של 'שבת', עיין סימן תקכ"ט במג"א ד', וצ"ע, י"ל בגדי יום טוב".

עולה מדברי הפרמ"ג שהכריע דאף בחוה"מ יש ללבוש בגדי יו"ט מחמת דין שמחה שנוהג אף בחוה"מ (והפרמ"ג כתב כן אף במהרי"ל).

אולם באמת צ"ע דברי הפרמ"ג דע' בדברי המהרי"ל בתו"ד דנראה להדיא בדבריו שחוה"מ אינו כיו"ט דאפילו בהושענא רבא שנחשב יותר יו"ט מסתם חוה"מ, המהרי"ל לא לבש בגדי יו"ט, ואדרבא לבש רק כובע ומעיל של שבת ולבש טלית של חול, ואדרבא נראה במהריל שחוה"מ חשוב פחות משבת,

וכן נראה במגן אברהם סימן תרסד' ג' דהעתיק את דברי המהרי"ל שאף בהושענא רבא אין לובשים בגדי יו"ט, אף שהושענא רבא נחשב יותר יו"ט מסתם חול המועד כמ"ש השו"ע שם תרסד', וכתב שם המג"א בסו"ד ע' מש"כ בתקל' ונראה שס"ל שא"צ בגדי יו"ט בחוה"מ, וז"ל המג"א שם "מהרי"ל לבש הקיט"ל אבל שאר בגדי חוה"מ לא הי' משנה [ד"מ] ובמדינתנו נהגו ללבוש בגדי שבת ולא הקיט"ל ערסי' תק"ל מ"ש, א"כ מוכח שהמהרי"ל לא לבש בחוה"מ בגדי יו"ט ודברי הפרמ"ג צ"ע, ועוד ק' דכתב שם הפרי מגדים באשל אברהם סימן תרסד' ס"ק ג' שהציבור לובש בגדי שבת בהושענא רבא, ולכאורה סותר את דבריו בתקל' שיש ללבוש בגדי יו"ט וצ"ע.

א"כ הפרמ"ג סובר שמחמת דין שמחה ילבש בחוה"מ בגדי יו"ט, ולהלן יתבאר שפשטות המג"א נראה דא"צ בגדי יו"ט, וכן פסק המ"ב, ולהלן יתבאר מדוע אף שיש דין שמחה בחוה"מ מ"מ לא מחויב ללבוש בו בגדי יו"ט.

מה הכרעת המג"א - כהתניא שצריך בחוה"מ

בגדי יו"ט או כהמהרי"ל שא"צ בגדי יו"ט

מדברי הפרמ"ג עולה דמבין שהמג"א הכריע כהתניא שבגדי חוה"מ כיו"ט, ומאידך כמ"ש במג"א נראה שצ"ע לקפח' ועוד צ"ע לתרסד' שמתבאר כהמהרי"ל שאין בחוה"מ דין ללבוש בגדי יו"ט ודלא כהפרמ"ג, וכנ"ל במג"א תרסד' ועולה שבגדי חוה"מ לא כיו"ט, ונראה יותר פשוט ביאור דברי המג"א וכן נראה במ"ב שבתחילת דבריו הביא המג"א את דברי התניא שס"ל שחוה"מ מכבדו במאכל ומשתה ובכסות כמו יו"ט, ואח"כ הביא מהמהרי"ל שחולק וס"ל שא"צ בחוה"מ בגדי יו"ט, והביא מסימן קפח' שנראה עוד דחוה"מ אין דינו כיו"ט אלא כר"ח דאין חובה לאכול פת בחוה"מ, ועוד כתב המג"א ע' בתרסד' ששם מתבאר שאין מנהג ללבוש בגדי יו"ט בחוה"מ.

ונראה במ"ב ובשעה"צ שס"ל שבחיה"מ א"צ בגדי שבת וסגי שלא ילבש בגדי חול אלא ילבש בגדים יותר יפים משל חול.

וכ"כ הערוך השולחן אורח חיים סימן תקל' "חול המועד הוי חיוב לכבדו קצת במאכל ומשתה ובגד שאינו של חול".

ובכה"ח הל' ר"ח תיט' ס"ק ו' הביא בשם ספר יש נוחלין ומובא בפתחי עולם תיט' "טוב שיהיה ג' מני בגדים מלבד בגדי יום חול, א' לשבתות, ב' ליו"ט, ג' חנוכה ופורים ר"ח וחיה"מ" (ויל"ע אמאי לא מצאנו שמקפדים בחנכה ור"ח על בגד נאה יותר מחול).

ומאידך ע' בחיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קו' "המבזה את המועדות, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. והמבזה, רצה לומר שאינו מכבדו במאכל ומשתה וכסות נקיה. ולכן כל אדם חייב לכבדו לפי כוחו וללבוש בגדי שבת.

א"כ עולה לנו ג' שיטות בזה, י"א שילבש בגדי יו"ט, י"א בגדי שבת, וי"א בגד נקי ויפה ומכובד יותר מבגד חול, וכן הכרעת המ"ב.

עיקר דין בגדי שבת ויו"ט הוא מחמת דין "כבוד" שבת או יו"ט.

ויש לברר וליישב ק' הפרמ"ג דאם ביו"ט יש דין ללבוש בגד יפה יותר משבת מחמת דין שמחה, מדוע בחוה"מ שיש דין שמחה א"צ ללבוש בגדי יו"ט.

בהקדם נבאר ונברר שדין לבישת בגדים נאים הוא מדין "כבוד".

המקור לבגדי שבת בג"מ שבת קיג' "וכבדתו מעשות דרכך" שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול" וכ"כ הרמב"ם הלכות שבת פרק ל' "ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת".

ולענין בגדי יו"ט ע' ג"מ שבת דף קיט עמוד א' "מאי דכתיב ולקדוש ה' מכבד אמר ליה זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתייה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה" וע' בביאור הגר"א אורח חיים סימן תקכט' "וצריך כו'. ת"כ מקרא קדש קדשהו ובמה אתה מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה וע"ש פ' אמור פרשה י"ב וכ"ה בספרי וכ"מ בגמרא שאמרו בפט"ז דשבת מאי דכתי' ולקדוש ה' מכובד זה י"ה"כ שאין בו כו' כבדהו בכסות נקיה, הא בשאר יו"ט צריך מאכל ומשתה וכסות נקיה וז"ש כמו בשבת כמ"ש וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד ולא הזכיר יום טוב ש"מ שבכלל שבת הוא ובשניהם נאמר מקרא קודש"

כ"כ המ"ב בהל' יו"ט בתקכט' ג' "וצריך לכבדו שילבש כסות נקיה ולא ילבש מלבושי חול וכמו לענין שבת עיין לעיל סי' רס"ב ס"א וב' וה"ה לענין יום טוב" וכ"כ משנה ברורה שם סימן תקכט' ד' "כמו בשבת - דכתיב וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וימים טובים נאמר בהן מקרא קודש וגם בתורת כהנים איתא מקרא קודש קדשהו ובמה אתה מקדשו במאכל ומשתה וכסות נקיה".

וע"ע' בשולחן ערוך הרב אורח חיים סימן רסב' שמגדיר שדין מלבוש נאה עינינו מדין "כבוד" וז"ל "שהמלבוש נקרא כבוד שהוא מכבד את האדם כשבא למקום שאין מכירים אותו ורואים אותו לבוש בגדי חמודות אזי הם מכבדים אותו"

וא"כ נראה ברור שעיקר דין לבוש נאה הוא מחמת דין "כבוד" ולפי"ז בחוה"מ שאין דין "כבוד" א"צ בגד נאה,

ומה שיש לעיין דהרי התבאר בפוסקים שבגדי יו"ט יהיו יותר יפים מבגדי שבת מחמת דין שמחה שיש ביו"ט, וא"כ בחוה"מ שיש דין שמחה לכאורה יהיה דין בגדי יו"ט, וכן הק' הפרמ"ג, ומאידך כמ"ש מוכח שדין לבוש נאה הוא מחמת דין "כבוד", וא"כ יל"ע מה כוונת הפוסקים שבגדי יו"ט יהיו יותר יפים מבגדי שבת מחמת דין שמחה.

ועוד יל"ע דלכאורה יש סתירה בדברי השולחן ערוך הרב, דברסב' ביאר שדין לבישת בגדים נאים זה מדין "כבוד" ואילו בהל' יו"ט בסימן תקכט' סעיף ו' ז' נראה שדין לבישת בגדים נאים זה מדין "שמחה"

וז"ל "ויש בחול המועד מה שאין בראש השנה והוא שכל שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג וכן ביום טוב של עצרת חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו ושמחה זו היא מצות עשה מן התורה שנאמר ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וגו': כיצד משמחן הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו והאנשים בזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומכל מקום מצוה יש באכילת בשר ביום טוב כיון שנאמר בו שמחה והואיל ואי אפשר לנו לשמח בו בעיקר השמחה שהיא אכילת בשר שלמים יש לנו לשמחו בשאר כל מיני שמחות לכך נהגו להרבות במיני מאכלים ביום טוב יותר מבשבת שלא נאמר בה שמחה וכן בגדי יום טוב צריכים להיות יותר טובים מבגדי שבת":

ע"כ צ"ל שלא יסתרו דבריו, דמוכח שעיקר דין לבישת בגד נאה זה מחמת דין "כבוד" רק השמחה של יו"ט מוסיפה בגד יותר נאה משבת, ונראה שכן הוא כוונת המג"א שמה שכתב דבגדי יו"ט יהיו טובים משל שבת מחמת דין שמחה של יו"ט, זה רק הסיבה מדוע יו"ט עדיף על שבת, ז"א היות וביו"ט ובשבת יש דין כבוד ועונג וביו"ט נוסף דין שמחה לכן זה מתקיים בבגד יפה משבת, אבל בחוה"מ כמ"ש ברמב"ם והאריך בזה השעה"צ דאין דין כבוד ועונג אלא דין שמחה, לכן א"צ בו בגדי יו"ט דעיקר דין בגדים נאים הם מדין כבוד.

שבת חוה"מ

לפי"ז בפשטות בשבת של חול המועד אפשר דיהיה דין ללבוש בגדי יו"ט דיש כבוד ועונג מדין שבת, ויש דין שמחה מדין חוה"מ,

אולם באמת יש לחקור - האם הביאור שביו"ט שלובש בגד מיוחד האם ההבנה שמה שלא לובש בגד חול מקיים דין כבוד ומה שמוסיף בגד יו"ט מקיים דין שמחה, ובאמת בבגד יו"ט מקיים דין שמחה, ולפי"ז בפשטות בשבת חוה"מ יהיה דין ללבוש בגדי יו"ט, דאיכא כבוד מצד שבת ושמחה מצד יו"ט.

או דילמא הביאור דהדין שמחה מגדירה את גודל מעלת היום ומגדיר שצריך להוסיף בכבוד, וביו"ט שיש דין עונג, וכבוד, ושמחה, יש דין בגדי יו"ט והוא מחמת דין כבוד וכמו שבארנו לעיל שמוכח שדין בגד נאה שורשו בדין כבוד, וביו"ט מחמת מעלת היום שיש בו גם דין שמחה התחדש שצריך יותר "כבוד" וע"י בגד יו"ט נאה מתקיים שפיר הדין "כבוד", ואין הדין שמחה מצ"ע מחייב בגד נאה כלל אלא מגדירה כמה כבוד איכא היו"ט, ולפי"ז נראה דאף בכה"ג אין חיוב ללבוש בגדי יו"ט, וסגי בבגדי שבת, דמה שיש בפועל דין כבוד שבת ויש גם שמחת חוה"מ אי"ז אלא דנזדמנו יחד לפונדק אחד, אבל אין השמחה מגדירה בכה"ג כמה כבוד איכא, ולכן אין דין שבת חוה"מ כדין יו"ט.

אפשר לבאר עוד שאף אם נימא דדין שמחה מצ"ע מחייב בגדים יותר נאים, מ"מ מוכרח בשו"ע הרב שחלוק דין שמחה של יו"ט מחוה"מ, דהרי הבאנו את דבריו בתקכט' שכתב שיש דין שמחה בחוה"מ, ומאידך כתב בסימן קפח' לבאר אמאי בחוה"מ לא חוזר אם שכח יעלה ויבוא ברכהמ"ז, וביאר שרק ביו"ט יש דין שמחה ומשמע שבחוה"מ אין שמחה, וז"ל שם בקפח' "וכל זה בשבת ויום טוב של שלש רגלים אבל בחולו של מועד וראש חודש וראש השנה אם לא נזכר עד שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר מפני שברכת המזון בימים אלו היא רשות שאם רוצה אוכל פירות וכיוצא בהם... משא"כ בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון שבשבת נאמר וקראת לשבת עונג וביום טוב נאמר ושמחת בחגך ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם".

ולכאורה סותר דברו, אלא ע"כ דחלוק דין שמחה של חוה"מ מיו"ט וחוה"מ דרגתו פחותה ולכן אין חיוב בו לאכול ואין בו דין בגד נאה בחוה"מ.

בגדי יום חול לקטנים, "פראק", "ושטרימל"

בחוה"מ

מכל האמור עולה שלהלכה כמו שהכריע המ"ב ובשעה"צ שמדין שמחה במועד ילבש בגד יותר יפה מבחול. ולכן ראוי להלביש לקטנים בגד יותר יפה מבגד חול, ואפשר שאף אילו שמחדשים בגד של חול חדש לחוה"מ מהני דעיקר ההלכה כמש"כ במכילתא בגד נקי ואם הוא חדש לכאורה מהני.

ולענין "שטרימל" "ופראק" בחוה"מ, - יל"ע דהרי כתבו האחרונים מגן אברהם סימן רסב ס"ק ב' "דבכתבים איתא טוב שלא ילבוש בחול מכל מה שלבש בשבת אפי' חלק" ומ"ב שם

כתב נוסח שונה "טוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו חלוק". ובתהילה לדוד הביא שבכתבים כתוב להיפך "שלא ילבש בחול מכל מה שלבש בשבת" וכ"כ הכה"ח "וצריך להזהר ששום מלבוש מכל מה שלבש בחול אין ראוי ללבושו בשבת, ואפילו חלוק של שבת אין ראוי ללבושו בימי החול כלל" - והביאור דכשלוש בגדי שבת בחול ממעט עי"ז את כבוד השבת.

וא"כ יל"ע דאם כמו שהתבאר דלהלכה אין דין ללבוש בגדי יו"ט בחוה"מ, א"כ לכאורה הלוש "שטרימל" או "פראק" רק ביו"ט אפשר שאם ילבש אף בחוה"מ יש בזה ביזוי יו"ט או שבת

לענין "שטרימל" במועד

לכאורה לפימשנ"ת אין חיוב בחוה"מ דסגי בבגד יותר מיוחד מחול, מ"מ אפשר שבכה"ג ראוי ללבוש "שטרימל" בחוה"מ, מפני שאין כובע יותר ראוי מחול דאין בד"כ כובע שהוא בין חול ליו"ט, ולכן אין בזה ביזוי ליו"ט, וה"ה דאין בכה"ג שלובש בחוה"מ "שטרימל" בזיון בכבוד השבת דהרי גם זהו הכובע שלובש בשבת.

לענין "פראק" בחוה"מ

התברר שלהלכה אין חיוב ללכת עם בגדי יו"ט בחוה"מ, והיה נראה דאילו ההולכים עם "פראק" רק ביו"ט ולא בשבת דהיה ראוי דלא ילבשו "הפראק" בחוה"מ, דאם הדין כמש"נ דבחוה"מ צריך ללבוש בגד כמו בר"ח ובחנכה דהינו קצת יותר יפה מחול, והוא לובש בחוה"מ בגד יותר יפה משבת, ומשווה חוה"מ ליו"ט אפשר שמבזה בזה את כבוד יו"ט וביותר את כבוד שבת (וביותר לפי מה שהתבאר לעיל באורך שעיקר דין בגד נאה זה מדין "כבוד" ובחוה"מ אין דין כבוד וא"כ בחוה"מ שאין בו דין כבוד ולובש יותר נאה משבת שיש בו כבוד אפשר שיש בזה ביזוי) ולכן אפשר דראוי ללבוש ה"פראק" בכה"ג רק ביו"ט ולא בחוה"מ.

ומ"מ אולי יש ליישב מנהגם ולומר דאין בזה משום ביזוי השבת, דהיות ובשבת אף שיש דין כבוד ועונג מ"מ אין בה דין שמחה, משא"כ בחוה"מ אף שאין בו דין כבוד ועונג יש בו דין שמחה, ואפשר דלא גרע מבגדי צבעונין (אף ששמחה באיש בבשר ויין מ"מ יש לו שמחה בזה, דע' בספר המצוות לרמב"ם מצות עשה נד' שנראה בדבריו שאף בכה"ג מקיים דין שמחת יו"ט, וז"ל "המצוה הנ"ד היא שצונו לשמוח ברגלים והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך... וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה. ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים. ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה (סוכה 1 - גג ב). זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך, ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד כי הוא יותר מיוחד בשמחה"), ואף שעיקר דין בגד נאה מדין "כבוד", מ"מ אם יש לו שמחה כמה שלובש "הפראק" בחוה"מ אפשר דאין בזה ביזוי לשבת דמ"מ לובשו משום "שמחה", ובשבת אין דין שמחה, ומ"מ אכתי אולי יש ביזוי ליו"ט שהולך עם בגדי יו"ט בחוה"מ, ואולי נחשב שלכתחילה יעדו בגד זה אף לחוה"מ ומ"מ משווה חוה"מ ליו"ט, ואולי אפ"ל שרק שלובש בגד שבת בחול מצאנו שיש ביזוי דס"ס הוא סתם יום חול, אבל אפשר שבחוה"מ אין ביזוי כלל, וצ"ע בזה.

ליקוטי דברים מרבינו הגדול מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוקללה"ה על קדושת השבת

אמרין במסכת שבת דף י' "לדעת כי אני ה' מקדישכם, אמר ליה הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה ואני מבקשה ליתנה לישראל לך והודיעם" מדברי חז"ל אלו, שנצטוו משה רבינו להקדים לבני ישראל את ההודעה הזאת - שעתיד הקב"ה לתת להם את השבת - עוד טרם שנצטוו על מצוות שבת, יש להתעורר שחון ממה שהאדם מחוייב במצוות, והאיסורים שמצוות שבת כוללת, יש עוד ענין, והוא מהעבודות שבלב, להרגיש שהשבת היא מתנה טובה שהקב"ה היא מתנה טובה שהקב"ה נתן לישראל, ולדעת כי אני ה' מקדישכם.

וכן הוא ברמב"ם (פרק ל' הלכה ב') בסידור הלכות כבוד שבת, שבו העמיד סדר והנהגה לכניסת האדם לשבת, וז"ל: "וישב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת ומתעטפים ואומרים באו ונצא לקראת שבת המלכה" עכ"ל. היינו שצריך להיות בשעה זו שלפני כניסת השבת בהרגשה של מחכה ומצפה לביאתה.

והבחינה על זה, לדעת מדת הרגשתינו בקדושת השבת, הוא באיזה מידה אנו משתוקקים ומשתדלים להוסיף עוד שהות זמן לשבת, אחר שניתנה לנו האפשרות הזאת להוסיף מחול על הקודש מפלג המנחה, הזמן אשר יכולים לעשות מחול קודש, להוסיף מחול על השבת.

ענין זה הוא מהדברים שצריך להתעורר על כך. אמנם מורגלים אנו קצת בדקדוק ההלכה, אולם יש להשתדל שתהא עם כל ההרגש וההקף, לקיים המצוה כמאמרה ויזכה למה שאמרו חז"ל הקדושים (שבת ס"ג). כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרים אותו בשורות רעות וכו' אמר ר' אסי ואיתימא ר' חנינא, אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה. (הקדמת חוט שני ח"ד)

למה רבינו יחס את יציאת ספרי ה"חוט שני" סיפר רבינו: היתה לי קביעות, מידי שבוע, ללמוד לכל הפחות פעם אחת בשבוע, איזה דין אחד לכל הפחות מהלכות שבת, כבר מצעירותי. כך היה שבוע אחר שבוע, בלי לדלג אף שבוע אחד. ואפשר שמפני כן זכיתי ללמוד וללמד, ובפרט הלכות שבת, ולחבר ארבעת ספרי "חוט שני" על הלכות שבת. [וכידוע רבינו מסר שיעור על הלכות שבת ועירובין מידי מוצאי שבת בפני ת"ח גדולים, במשך עשרות שנים. וכשסיים הלכות שבת, עבר ללמד הלכות עירובין, וכשסיים זה, חזר שוב להלכות שבת].

מדברי רבינו: כתוב בתורה זכור את יום השבת לקדשו. ופירשו הנביאים דחייבים לכבד את השבת. ונתבאר בש"ס מס' שבת קי"ט רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבת, אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה [מתעטף בבגדים נאים, בואי כלה, הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חביבות, רש"י], רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה, ע"כ. והיינו דצורת כבוד השבת שידמה בנפשו את השבת כאורח גדול וחשוב מאוד הבא אליו, וכמו שאמר ר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, הרי שדימו השבת למלך הבא

אליו, וכמובן כאשר מלך בא לעיר צורת הכבוד הוא לצאת לקראתו, ולכן יש ענין וחשיבות לצאת לקראת השבת.

ברמב"ם כתב, (ל' ב') איזהו כבוד, זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש ומייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהם בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך. והיינו דהכבוד היותר גדול הוא שרבים וגדולים יוצאים להקבלת שבת. ומפני זה נהגו מאות בשנים להתאסף בציבור ולומר מזמורים ושבחים לכבוד השבת, והוא יקרא דשבתא כשמתאספים צבור גדול, והוא קיום של כבוד שבת ממש, והמזלזל בזה ואינו משתתף הרי הוא מראה בעצמו שאינו חש לכבוד השבת, והוא כמלך שיוצאים לקראתו והוא אינו יוצא, על כן יש על כל אחד ואחד להזדרז לבוא בזמן הראוי להקביל פני השבת, ויזכה להמבואר שם בגמ' ל"נחלה בלי מצרים".

עוד מבואר שם בגמ' דההכנה והטירחה בערב שבת ג"כ באופן הנ"ל, כמו שאמרו שם, רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן, קריבו ליה תלת סאוי טחי [רקיקין טחין פניהם בשומן אליה או בשמן, רש"י], א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא, אמרו ליה מי עדיפת לן מיניה, פרש"י, כלום אתה חשוב לנו מן השבת, לכבוד שבת הכננום ולא היינו ידועים שתבוא. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק [בערב שבת יוצא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו, רש"י] אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתפנא קמיהו.

הרי לנו הנהגת האמוראים להמחיש את הקבלת פני שבת כאילו מגיעים לביתו גדולי הדור. ונמשיל לעצמנו, אדם שיועד שיגיע לביתו גדול הדור בשעה מסוימת, בודאי ידאג שכל הבית וחפציו והמאכלים יהיו מוכנים במקומם לפני זמן הגעת האורח, ולא שיגיע האורח והוא עדיין באמצע הכנותיו, ק"ו שבת קודש שבזמן הראוי לקבלת שבת יהיה הכל מוכן, ויהיה יושב ומצפה בכבוד ראש כמבואר ברמב"ם, וישמח בביאת השבת כמ"ש בשו"ע. וכבר כתב במ"ב ובפרט בימים הקצרים ומכל שכן כשרואה שכבר הוא סמוך לשבת שאז הוא מחוייב לעסוק בכל כוחו וכו'.

א. ובמ"ב כתב, בקצת מקומות נוהגין לצאת מבית הכנסת לעזרה ואומרים בואו ונצא וכו' [כנה"ג]. ואנו נוהגין שמהפכין לצד מערב כשאומרים בואי בשלום וכו', ונוהגין לעמוד אז ולעשות דוגמא כמו שמקבל פני אדם גדול, ע"כ. מה שמהפכין פניהם לצד מערב וכו"ל, היינו להראות איזה מעשה כעין יציאה להקבלת השבת, והיינו לצד הפתח, ואינו ענין לצד מערב, דאטו השבת באה מהצד של שקיעת החמה.

ב. ועוד כתב: במס' ביצה ... אמר רבא לא ליתב איניש אפומא דלחיא [לחי המתיר במבוי בשבת, רש"י] דלמא מגדר ליה חפץ ואתי לאתויי, והא הני נשי דשקלן חצביהו ואזלן ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרין להו ולא מידי, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכו', ומסקינן דאף בדאורייתא אמרין מוטב שיהיו שוגגין, דהא תוספת יום הכיפורים דאורייתא הוא ואכלי ושתו עד שחשכה ולא אמרין להו ולא מידי [תוספת יו"כ,

יצוין שלקראת שעון החורף אף כתב מרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זיע"א מכתב נוסף מיוחד וז"ל "היות שבעוד כמה ימים יזיו את שעון הקיץ לשעון חורף, ויש חשש שיקשה לקבל חצי שעה לפני השקיעה להזהר ממה שאסור לעשות בשבת, בכן באנו לעורר שבכל אופן ישתדלו שגם אז יפסימו מלעשות דברים שאסור לעשות בשבת, ובזכות שמירת שבת יזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות".

בחובת הקדמת הנסיעות במכונית או אוטובוס בערב שבת

הנוסע בערב שבת למקום רחוק עם מכונית ויש מי שמכין לו צרכי שבת, צריך לחשב שיוכל להגיע קודם שבת, וכן לחשב שאם יהיה איזה עיכוב או תקלה שיוכל להגיע קודם השבת.

ומעשה בהגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל שנסע סמוך לשבת והיה לאוטובוס תאונת דרכים ונפצע מכך הוא ואנשים אחרים שהיו באוטובוס, ואמר ע"ז מרן החזו"א זללה"ה שזה שזכות התורה שהוא לומד ויגע בה לא הגינה עליו זו אינה קושיא שהרי לפעמים מגיע גם לצדיק איזה עונש, אבל קשה מאי טעמא לא הגינה זכות התורה על שאר הנוסעים שלא ינזקו, ואמר שצריך לעיין אם הנסיעה היתה באופן שאסור היה לנסוע בערב שבת ועל כן לא הגינה עליהם זכות התורה. ואלו שנוסעים במכוניותיהם סמוך לכניסת השבת לאחר הצפצוף המודיע שזה הזמן הסמוך לשבת, יש בזה פריצת גדר בחומת שמירת השבת וזלזול בכבוד השבת, שמראים שעדיין לא מוכנים לשבת.

מריאת עיתון בשבת סיפר רבינו שליט"א, שפעם אחת עיין בחור אחד בשבת בעיתון "קול ישראל", שהיה מלא מאמרי השקפה וכדו', ואמר לו מרן החזו"א שעיתון הוא מוקצה, והראה לו את דברי הרמב"ם בפיה"מ [שבת קמ"ט ע"א] שכתב, טעם מה שאסור למנות מן הכתב גזירה שמה יקרא אגרת שלום בשבת, והוא אסור כי לבד ספרי הנבואות או פירושיהם אסור לקרות בשבת או ביו"ט, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות

ו. הוצאות לשימוש בחשמל ומים שאין בהם חשש חילול שבת, פשיטא דהוי בכלל "הוצאות שבת". אמר מרן החזו"א זצ"ל, שישנם מקומות שאוסרים להשתמש בחשמל המיוצר בשבת מפני מעשה שבת, אבל אני לא כתבתי שאסור משום כך, אלא האיסור הוא משום חילול ה', עכ"ד. והוסיף רבינו שליט"א, דמסתמא שחילול ה' הוא יותר חמור ממעשה שבת. ואמר החזו"א : שהיה רוצה לא להשתמש בחשמל גם בימות החול מפני שמחללים שבת, אך אינו יכול להטריח על הציבור ועל בני ביתו. עוד מדעת רבינו זצוק"ל על גרסא.

עוד מההכנות לשבת קודש, היות שעדיין לא זכינו שיצור החשמל בארץ הקודש, נעשה באופן שאין בו חשש חילול שבת, יש לסדר חשמל ומים לכבוד שבת באופן שאין בהם שום חשש חילול שבת ר"ל, וידוע מש"כ מרן החזו"א בענין זה [ה]. ואף במקרה שתפקידו לשמור על המאכלים שלא יתקלקלו אין להשתמש בחשמל שמיצור ע"י חילול שבת דנהנה מחילול שבת [אם לא כאשר הוא לצורך פקוח נפש כגון תינוק וכדו']. וגם בזמנינו שישנם מכוונות ליצור חשמל שמופעלים ע"י מחשבים וכיו"ב אעפ"כ יש בזה חילול שבת וכידוע, ואיסור השימוש בחשמל בשבת ויו"ט במקומו עומד. ויה"ר שנזכה בקרוב שישבו בתשובה ויקבלו עליהם שמירת שבת כהלכתה וכל יצור החשמל יהיה ע"פ דין התורה"ק. מרן החזו"א זצוק"ל אמר שאפשר להשתמש בשעת הדחק בשבת במים שנמצאים בצינורות בבין השמשות של כניסת השבת, כיון שהמים הם עדיין מערב שבת. (א.ה. יצוין שישנם שכנוסעים לשבת שוכחים להעביר לגרסא המקרה שפועל בשבת...וראו להזהר)

שצריך להתחיל מבעוד יום דאורייתא היא וכו', רש"י]. מבואר בגמ' דתוספת שבת חייל על האדם אף אם לא קיבל על עצמו תוספת שבת, והיינו בזמן הקצר ביותר המחויב לתוספת שבת, שהרי מבואר בגמ' דהנשים עוברות על שאוכלות בזמן תוספת יום הכיפורים ואפילו שלא קיבלו תוספת יוה"כ [ולא על זה שלא קיבלו על עצמם תוספת יום הכיפורים].

ולפי"ז דרך משל אם שקיעת החמה היא בשעה שש, אזי לפחות כעשר דקות קודם לכן כבר אסור בעשיית מלאכה מדין תוספת שבת, ובערב יוה"כ אסור באכילה ובמלאכה באותו הזמן, אף אם לא קיבל להדיא קבלת שבת או יוה"כ וכן אין לו לעשות מלאכה או להתפלל מנחה בזמן הסמוך לשקיעת החמה דעל כרחו הוא שבת לגביו. ויש לעשות החשבון שיסיים את תפילת שמו"ע של מנחה לפני זמן זה ולא שיתחיל אז שמו"ע. (חוט שני חלק ד')

לאור דברי רבינו ולע"נ, מנצלים את ימי השישי המתקצרים ומתפללים מנחה גדולה, ומקבלים שבת לכה"פ שלשים דק' לפני השקיעה!!

עוד מדברי רבינו: מצאנו בהלכות כבוד השבת, דינים והנהגות שחייב אדם בהן עוד קודם בא השבת. ז"ל הרמב"ם (תחילת פרק ו' מהל' שבת), ארבעה דברים נאמרו בשבת וכו', כבוד ועונג, שנאמר 'וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מוכבד'. איזהו כבוד? זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו, ידיו ורגליו בחמץ בערב שבת, מפני כבוד השבת, ומתעטף בציציות ויושב בכובד ראש מייחל להקבלת פני השבת וכו'. אם כן מבואר חיוב כבוד השבת בערב שבת. ומצוה זו מצווה האדם לעשות בעצמו ולא על ידי שליח. כמו שאמרו בגמ' (קדושין מ"א ע"א), אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו, כי הא דרב ספרא מחרץ רישא רבא מלח שיבוטא ופרש"י לכבוד שבת. וביותר מצאנו בגמ' חיוב כבוד השבת אף קודם ערב שבת, אשר כבר מתחילת השבוע חייב האדם בכבוד זה.

לימוד ההלכה בהלכות שבת בפרט ובכלל שאר ההלכות, מחייב יסודות חזקים בלימוד הסוגיא, בגמ' ובפירושי הראשונים, ובמסקנות בפוסקים עד ההלכה הברורה, עפ"י דברי המשנ"ב שהכריע ברוב הדברים. יהי רצון שנזכה ללמוד, לדעת ולאסוקי שמענתא אליבא דהלכתא בבבירות. אמן.

רבינו אף הצטרף למכתבו בכת"ק של מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן זיע"א : "כרגיל אנשים קרוב לשקיעת החמה בערב שבת מאד לחוצים ובאים לידי קטטות, וכן מבואר בגיטין דף נ"ב, ולפעמים גם מתוך לחץ נכנסים לעשות דבר האסור אחר שקיעתה של החמה (ובפרט בימי החורף הקצרים) אשר זה מאד חמור". וטוב מאד להתרחק ולמנוע מלעשות דברים האסורים בשבת חצי שעה לפני השקיעה (ובודאי שאין הדברים אמורים לאותם המקומות אשר מקדימים להדליק נרות שבת 40 דק' קודם השקיעה), באופן שלא יקרה חלילה שיכולים לעבור אחרי השקיעה. ושכר עושיה אין לשער חיזקו בזה ותזכו לכל טוב ברוחניות ובגשמיות.

א.י.ל. שטיינמן ג.א. מצטרף ניסים קרליץ ג"א מצטרף לדברים הנכונים והברורים הנ"ל חיים קנייבסקי יוסף שלום אלישיב

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת נח

- ב -

וכד נימא כהצד הב' הנ"ל, שבגוונא שסיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, אזי אסור לו לרוץ, - א"כ יש להוסיף ולדון, האם הוא יכול כעת לטעון ולומר, שאע"פ שלולא הגשמים הוא באמת לא הי' רץ כלל, אך כעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לתפילה, וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה.

אוי"ד די"ל דהוא לא יכול לטעון כך, כיון שזוהי טענת שקר, כיון שהאמת היא שמחמת התפילה הוא לא הי' רץ כלל, ולכן הוא לא יכול לטעון שסיבת ריצתו כעת, הינה גם מחמת שהוא באמת רוצה לרוץ לתפילה, - וא"כ י"ל דהוא לא יכול להגדיר כעת את מעשה ריצתו כריצה לדבר מצוה, כיון דאין זה אמת ואין זה נכון כלל וכלל.

- ג -

ולכאוי' יש מקום לפשוט את הנידון הב' הנ"ל מפרשת השבוע, וכדלהלן.

דהנה כתוב בפסוק (ז, ה) 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה', ופירש רש"י 'וַיַּעַשׂ נֹחַ - זה ביאתו לתיבה', - ומאידך כתוב בפסוק (ז, ז) 'וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל', ופירש רש"י 'מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל - אף נח מקטני אמנה הי', מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים'.

ולכאוי' צ"ע טובא בזה, דאם נח לא נכנס לתיבה מייד מחמת ציווי הקב"ה, אלא הוא נכנס לתיבה רק כאשר דחקוהו המים, כיון שהי' מקטני אמנה וכנ"ל, א"כ צ"ע מה הביאור במה שפירש רש"י, 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' - זה ביאתו לתיבה', והרי לכאוי' נח לא נכנס לתיבה מחמת ציווי הקב"ה, וכמו שרש"י בעצמו כתב שהוא לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים, וא"כ צ"ע מדוע נכתב עליו בפסוק 'וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה'.

- ד -

ולכאוי' בע"כ צריך לומר בזה, שאע"פ שבאמת נח לא נכנס לתיבה מייד מחמת ציווי הקב"ה, כיון שהי' מקטני אמנה וכנ"ל, - אך מ"מ ברגע שדחקוהו המים והוא נכנס לתיבה, אזי סיבת כניסתו לתיבה לא הייתה רק מחמת

וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה': וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמָּבּוּל הָיָה מִיָּם עַל הָאָרֶץ: וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל: (ז, ה-ז).

הנה מהפסוקים הנ"ל יש מקום להוכיח ולפשוט ספק חדש שהסתפקתי בו בשבת האחרונה, כאשר זכינו שירדו גשמי ברכה בדרכנו לתפילת שחרית בשבת.

דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' שא, א) 'אין לרוץ בשבת אלא א"כ הוא לדבר מצוה כגון לבית הכנסת או כיוצא בו', וביאר במשנ"ב (ס"ק א) 'אין לרוץ בשבת - שנאמר 'וכבדתו מעשות דרכיך', ודרשו שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, שדרך האדם למהר ולרוץ אחר עסקו'.

והתעוררתי לדון בנידון נפלא שיש להסתפק בו, לדעת אלו הסוברים שהאיסור לרוץ בשבת הוא גם כאשר יורדים גשמים והוא רוצה לרוץ בכדי להינצל מהגשמים, דמ"מ ס"ל דגם בכה"ג אסור לרוץ בשבת (עי' להלן באות ז, שנחלקו בזה גדולי הדור).

לדעתם יש להסתפק, מה הדין במי שהולך כדרכו להתפלל בבית הכנסת, ובאמצע דרכו התחילו לרדת גשמים, דיל"ע האם יהי' מותר לו כעת לרוץ לבית הכנסת, אם לאו.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מצד אחד יש לדון ולומר, דכיון דקיי"ל בשו"ע הנ"ל שלדבר מצוה מותר לרוץ בשבת, א"כ יהי' מותר לו לרוץ כעת לביהכנ"ס, כיון שריצתו היא לדבר מצוה.

אך מאידך יש לדון ולומר, דאם תמיד הוא אינו רגיל לרוץ בדרכו לתפילה, ורק כעת הוא רוצה לרוץ בכדי להינצל מהגשמים, א"כ יש לדון דיתכן דאסור לו לרוץ כעת.

כיון די"ל דכל ההיתר לרוץ לדבר מצוה, הוא רק אם סיבת ריצתו כעת, היא מחמת שרוצה לרוץ למצוה, - אך אם כל סיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, א"כ י"ל דאין לו את ההיתר לרוץ לדבר מצוה, ואע"פ שבאמת במציאות הוא רץ לדבר מצוה.

אמנם אכתי יש לשאול, מדוע הסטייפלער לא גמר בדעתו, שכעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לדבר מצוה שהי' בדרכו לקיימו, וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה.

ולכאוי יש לפשוט מזה גם את הנידון הב' שהסתפקנו בו, שי"ל שהסטייפלער לא הי' יכול לטעון כך, כיון שאין זו טענה נכונה, כיון שהאמת היא שמחמת הדבר מצוה לא הי' בדעתו לרוץ, ולכן הוא לא יכל לטעון שסיבת ריצתו כעת, הינה גם מחמת שהוא באמת רוצה לרוץ לדבר מצוה, וא"כ הוא לא יכל להגדיר את מעשה ריצתו כריצה לדבר מצוה.

אך מעתה צ"ב טובא בזה, שהרי מצינו בנח שאע"פ שהוא נכנס לתיבה רק כאשר דחקוהו המים, אך מ"מ כיון שהוא נכנס לתיבה גם עם כוונה לקיים את מה שציווהו הקב"ה להיכנס לתיבה, לכן שפיר נכתב עליו בפסוק, **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' -** וא"כ לכאוי מוכח, שגם אדם שרץ מחמת הגשמים, הרי הוא יכול לטעון שהינו רץ גם מחמת שרוצה לרוץ לדבר מצוה וכנ"ל.

וא"כ לכאוי שוב צ"ב מדוע הסטייפלער לא רץ, והרי ודאי שהוא הי' בדרכו לדבר מצוה, והוא יכל לגמור בדעתו שהינו רץ גם בכדי לרוץ לדבר מצוה וכנ"ל, ויש לפלפל.

ולעצם הנידון האם מותר לרוץ בשבת מפני הגשמים, ע"י בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"א סי' נח) ובספר 'ארחות שבת' (פכ"ב סעיף לד), שנקטו שמותר לרוץ מפני הגשמים בשבת.

אמנם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ציין בספרו 'קריית מלך' (שבת פכ"ד ה"ד) למדוש דברים רבה (החדש, פרשה יח) שמבואר שם שאסור לרוץ בשבת מפני הגשמים, וכן הביא בספר 'דרך שיחה' (עמ' רעט) שמרן שליט"א השיב לו, שאסור לרוץ בשבת מפני הגשמים, עיי"ש ואכמ"ל.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש' וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

שדחקוהו המים, אלא באמת באותו רגע הוא כבר האמין לגמרי, במה שאמר לו הקב"ה שיהי' מבול, **והוא נכנס לתיבה גם עם כוונה לקיים את מה שציווהו הקב"ה להיכנס לתיבה, -** ולכן שפיר נכתב בפסוק על כניסת נח לתיבה, **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּהוּ ה'.**

ומעתה לפי"ז יש לדון דה"ה נמי בנידו"ד, במי שרוצה לרוץ לתפילה מחמת הגשמים, דיי"ל דהוא יוכל כעת לטעון ולומר, שאע"פ שלולא הגשמים הוא באמת לא הי' רץ כלל, אך כעת לאחר שהוא נאלץ לרוץ מחמת הגשמים, אזי הוא גומר בדעתו, שסיבת ריצתו היא גם מחמת שהוא באמת רוצה כעת לרוץ לתפילה, - וא"כ יהי' מותר לו לרוץ, כיון דמותר לרוץ לדבר מצוה (וע"ע בזה).

אמנם יש להוסיף ולפלפל בזה טובא, וכדלהלן.

דהנה בספר הנפלא על רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א 'אלא ד' אמות של הלכה' (פ"ה סעיף ג) מובא המעשה דלהלן: **בעידנא חדא ביום שבת, כשיצא מרן שליט"א לצידו של אביו מרן הסטייפלער זצ"ל מביהכנ"ס, לפתע זלפו גשמים, ואביו מרן זצ"ל הלך לאיטו, ושאל אותו בנו מרן שליט"א, מדוע אינו ממחר והא גשמים מזלפים, והשיב לו כי אסור לרוץ בצאתו מביהכנ"ס (ע"י בשו"ע או"ח סי' צ, יב).**

ואח"כ כשהתרחקו מביהכנ"ס שאל מרן שליט"א שנית, מה הטעם שאינו ממחר לרוץ אפי' שהגשם יורד בזעף, והשיב הסטייפלער זצ"ל שהרי שבת היום (ואין לרוץ בשבת) ע"כ, - (ועיקר המעשה הנ"ל הובא גם בספר 'תולדות יעקב' עמ' רו, עיי"ש).

ולכאוי יש לפשוט מהמעשה הנ"ל, את ב' הנידונים שהעלינו לעיל (באות א ובאות ב), דהנה זה ידוע ופשוט שמרן הסטייפלער זצ"ל ניצל את זמנו וקיים הרבה מצוות בכל רגע ורגע פנוי, וא"כ בודאי כשיצא מביהכנ"ס, יציאתו הייתה לדבר מצוה, (לקיום מצות סעודת שבת, או בכדי ללכת ללמוד תורה בביתו וכדו').

וא"כ יש לשאול מדוע מרן הסטייפלער נמנע מלרוץ בשבת אע"פ שירדו גשמים, והרי מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה, ובודאי הסטייפלער יצא מביהכנ"ס בכדי ללכת לדבר מצוה וכנ"ל.

ולכאוי יש לפשוט מזה את הנידון הא' שהסתפקנו בו, שי"ל שכל ההיתר לרוץ לדבר מצוה, הוא רק אם סיבת ריצתו כעת, היא מחמת שרוצה לרוץ למצוה.

אך אם כל סיבת ריצתו כעת היא רק מחמת הגשמים, א"כ י"ל דאין לו את ההיתר לרוץ לדבר מצוה, ואע"פ שבאמת במציאות הוא רץ לדבר מצוה, - וי"ל דלכן הסטייפלער לא רצה לרוץ מחמת הגשמים, ואע"פ שבמציאות הוא הי' בדרך לדבר מצוה.

לענין הלכה

הערות מעשיות בעניני הספד והל' קריאת שמע

גליון 236

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

ההספד מועיל מאד למתים

ההספד מועיל מאד למתים עד שאמרו כשם שהקשת מעלה החץ, כן ההספד מעלה נשמת המת (לחם הפנים בשם שלשלת הקבלה. ס' שד"ם דברי סופרים ס"ק א). **ובמגיד מישרים** פ' שמות "וכד מספידין עליה ואמרין ד"ת עליה נפשיה מתעטפת בהנהו מלין וע"י כן היא סלקא בדרגא עילאין, והנך נפשן אופ הכי מתעטפי בהנך מלין קדישין". ובצוואת בעל **נתיבות המשפט** כתב וז"ל: ותספידו אותי ואם לא תוכלו בעצמכם תשכרו מספידים, כיון שחז"ל הקפידו על זה מאד, ובודאי לא הקפידו על זה משום יוהרא ובודאי יש בזה איזה תועלת ואין אתנו יודע עד מה ודעתם רחבה" [וזה על אף שציוה שם שלא יכתבו במצבה לא רב ולא גאון].

הלווית המת

הלווית המת היא מצוה גדולה והיא מהמצוות שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא (מתני' ריש פאה), וכל הרואה מת ואינו מלווה עובר משום לועג לרש חרף עשהו, ואם ליווה עליו הכתוב אומר מלוה ד' חונן דל (ברכות יח), ובר נדוי הוא אם אינו מלווה עד שיחא לו כל צרכו (טור ס' שסא), ולכל הפחות ללווה ד' אמות (עי' פתחי תשובה ס' שסא ס"ק ב בשם ה"ד אליהו, משמרת שמחות ח"א עמ' קכז). גם מי שאינו יכול לבוא להלוויה, יראה לבקש עליו רחמים או לתת צדקה או ללמוד לזכותו ולכפרת נפשו בעת הקבורה ובפרט אם הוא מקרוביו וידידיו (מעבר יבן שפתי רנות פ' כא).

עמידה לפניו: אף מי שאינו מלוה את המת מ"מ צריך לעמוד מפניו (עי' שו"ע ס"ס שסב).

שיעוריה עד בית הקברות: עיקר מצות לוייה ללוותו כשלווקחין המת עד בית הקברות כשהוא בתוך העיר, או עד שערי העיר; אבל יוצאין גם בהליכה אף שאינו הולך עד בית הקברות או עד שערי העיר [ולכל הפחות ילוונו ד' אמות] וכן המנהג מלבד באדם גדול שמת שיש ללוותו עד בית הקברות או עד שער העיר (עי' **פתחי תשובה** ס' שסב ס"ק ב בשם ה"ד אליהו). **והחפץ חיים באהבת חסד** (ח"ג פ"ה בהגה"ה) מצדד בזה דעיקר כבוד התורה הוא בלוייה ולא בקבורה ודי בזה למיעוט אנשים כמו למאן דלא קרי ולא תני ומשום זה נוהגין איזה אנשים שאין מלווין עד הקבורה **והניח בצ"ע לדינא** (ע"ש ובס' משמרת שמחות ח"א עמ' קכט).

צדקה ואיסור שיחה בטילה בלוייה

ראוי ליתן צדקה בשעת הלוייה לזכות הנפטר, ולהתפלל עליו להקל בדינו ולהנצל מהדינים ולהכנס למנוחתו בגן עדן. גם בשעה שאין מתפללים יש להתנהג בכבוד ראש ודומיה משום כבוד המת ואין להתעסק בשיחה בטילה ולא בדברים שאינם קשורים למת (גשר החיים פ' יד או"י). ואצ"ל שלא ידברו אז בפלאפונים ואביזריהם וראוי שהרבנים יזהירו על כך (משמרת שמחות עמ' קנו מס' מנחם אבלים).

אין אומרים לפני המת אלא דבריו של מת

אין אומרים לפני המת אלא דבריו של מת (ריש ברכות דף ג) כגון צרכי קבורתו והספד. אבל שאר כל דבר אסור, והני מילי בדברי תורה ואפילו חוץ לד' אמות [ולכן צריך לזהר שלא ידברו לפני המטה ואפילו במלא עיניו בלוייה דברי תורה אפילו חוץ לד' אמות, ולכבודו של מת מותר וכדלהלן]. אבל במילי דעלמא מותר ודוקא חוץ לד' אמות אבל תוך ד' אמות של מת אין לדבר אף מילי דעלמא. וכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות (**משמרת שמחות הל' ומנהגי אבילות עמ' קסו**).

קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים עם הסתלקותו של מרן פוסק הדור רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ צוק"ל ושבר על שבר השברנו בהסתלקותו של מרן ראב"ד דמודיעין עילית הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן צוק"ל הגליון הוקדש לעלוי נשמתם

עניני הספד

אגרא דהספדא

איתא בברכות דף ו "אגרא דהספדא דלוי" ופי' רש"י דעיקר קיבול שכר דהספד הוא להרים קול בלשון נהי ואגמת נפש שיבכו השומעים.

מצוה גדולה להספיד המת כראוי ומצותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב כדי להרבות בבכי (**שו"ע** ס' יו"ד שדמ ס' א). עד שיבכו עליו השומעים כמו שנאמר "ויבוא אברהם לספד לשרה ולבכותה". עוד אמרו כל המוריד דמעות על אדם כשר שמת הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנוז (שבת קה). ועניינו, כי כל זה מורה על הבוכה שהוא אדם כשר ומתאונן על שנחסר עבודת ד' מן העולם, לכן חשוב בעיני השי"ת כל דמע ודמע. (עי' הח"ח באהבת חסד). והחמירו חז"ל מאד שלא להתעצל בהספדו של אדם כשר, ועאכ"כ שיש לזהר שלא להתעצל כלל בהספדו של חכם שהחמירו בו חז"ל יותר (עי' שבת קה, משמרת שמחות עמ' קנח).

כיצד מספידים אותו (עי' שו"ע שם) מצותו שירים קולו לומר עליו דברים המשברים את הלב, כדי להרבות בכיה ולהזכיר שבחו. ומזכירין מדות טובות שבו, ומעשים טובים שעשה ומוסיפין בהם קצת, רק שלא יפליג יותר מדאי. ובעיקר להזכיר הנהגות טובות שלו שממנו ילמדו לנהוג ויהיה בזה גם תועלת לנשמתו (ראה משמרת שמחות שם).

הספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא (עי' סנהדרין קח). אף אם יהיה צדיק שבצדיקים צריך להספידו **וכ"ש שבה יתעוררו הרחמים עליו ועל הדור כולו ויגרמו שישתלשל ממנו במותו צדיק כמותו לתועלת העולם ולתועלת הדור** דכתיב (שמואל א' ג' ג') ונר ד' טרם יכבה, וכן אמרו (קידושין עב ב) יום שמת פלוני נולד פלוני (**מעבר יבן** שפת אמת פ' יט), ועוד כי צדקת הצדיק תועיל לזרעו אף אם אינם צדיקים ובלבד שלא יהיו רשעים גמורים (שם).

אדם כשר שמת

מצוה לבכות ולהצטער על אדם כשר שמת וכבר אמרו חז"ל כל הבוכה על אדם כשר שמת מוחלין לו על כל עוונותיו בשביל כבוד שעשה לו.

ואדם כשר, פירש בספר **כד הקמח** תלמיד חכם שיש בו תורה ויראת שמים. **ובפמ"ג** פירש ענין אדם כשר "צנוע במעשיו וירא ד' מרבים הולך לתומו דובר אמת בלבבו, הולך לב"ה שחרית וערבית". וכן משמע מדברי המחבר שכל אדם דלא סני שומעניה בכלל אדם כשר לענין זה.

לתפילה דבשניה כזו בסתמא לא חיישין שמא ימשך, אמנם אם בכח"ג יש לו חשש שימשך בשינה כגון שעייף מאד או שהוא סמוך לסוף הזמן, אסור, שמא ימשך ולא יתפלל (שבות יצחק עמ' שו שם בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ותן טל ומטר לברכה

מעשה שהיה (ר"ח מרחשון תשע"ט) באחד ששכח יעלה ויבוא ונזכר באלקי נצור, וכעת החזן הגיע לקדושה, והסתפק האם מותר לענות קדושה כדן העומד באלקי נצור, או דילמא כיון שדינו לחזור לרצה, דינו כאחד העומד לפני רצה ואינו יכול לענות קדושה [אלא בהרהור יכול לענות אם הי"ץ אומר בקול].

וכן יש לעיין באחד ששכח ותן טל ומטר לברכה ועומד באמצע אלקי נצור, והשי"ץ עומד בקדושה, ונזכר שלא אמר טל ומטר האם מותר לענות קדושה. או כיון שצריך לחזור לברך עלינו נמצא כעומד לפני ברך עלינו ואינו יכול לענות.

ע' בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג ס' קסט, בשו"ת שבט הלוי (ח"ג ס' יא) שאין לענות קדושה שבה מסלק עצמו משמונה עשרה (ח"ה ס' כג ח"י ס' יז אות ז). ובדעבד שענה יתכן שצריך לחזור לראש וסיים אם עשה כבר מעשה להפסיק בקדושה יש לעשות כדברי האשל אברהם (ס' תכב) שעדיין יכול לחזור לרצה. וע' בס' דעת נוטה ח"א עמ' שא ה"ע 139 מהגר"ח קניבסקי שליט"א רשימות הוראות החזן איש שכתב וז"ל "מי שטעה בשמונה עשרה באופן שצריך לחזור לראש התפילה ושאלו ממנו אם יכול לומר קדושה לפני שהתחיל לחזור והשיב דמסתברא דנחשב כתפילה אחת ואסור" ע"ש.

ומאידך ע' בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג ס' נו) דיכול לענות קדושה עם הציבור וכן ברכו וכן לענות איש"ר ואמן לאחר דאמירן בעלמא ויחזור אח"כ לרצה. וכן ע' בשו"ת מתת ידו (תנינא או"ח ס' טו) בשם אחד גדולי הדור (א"ה: בעמק ברכה מבואר שברכות להגדול ממינסק) שהעלה דהוא דומה למה דאיתא בברכות (כ"ד ע"ב) דאם התפילה כבר מופסקת יכול להפסיק. וה"ה בני"ד שהתפילה מופסקת במה שאמר ברכות שלא היה רשאי לאמרן.

וע' בס' אשי ישראל עמ' תמח, ע' ס' שגיאות מי בינן ח"ב ה' יעלה ויבוא. וח"א עמ' קפ.

שאל גשם קודם ז' חשון – לפני ז' חשון הוא זמן גשמים

ע' בס' אשי ישראל פ' כג ס' מה שאם שאל טל ומטר אחרי החג קודם ז' חשון אינו חוזר וטעם הדבר כתב בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל דחשיב זמן גשמים, ואף שגם בזמן הזה שייך הטעם של עולי רגלים, אך מ"מ אין הדבר מפרע כ"כ לתיירים וכדו' אם יתחיל לרדת קודם. [אך בחוץ לארץ אם שאל קודם ס' יום של התקופה צריך לחזור, ודינו כשואל טל ומטר בימות החמה]. וכן שאלו את הגר"ש אלישיב זצ"ל (פניני תפילה להגר"צ קוק שליט"א) עמ' קנו שבמי שטעה אחרי סוכות קודם ז' חשון, ואמר ותן טל ומטר, האם צריך לחזור, והשיב "לדעתי אין צריך לחזור". [ועי' מהר"ח"ש שהובא ברעק"א (סוף ס' קיז) שאפילו בחו"ל אינו חוזר אם שאל אחרי סוכות וכ"ש בארץ ישראל, שהרי באותו זמן גשם אינו סימן קללה אלא שאין צורך לה אכן ע' משנה ברורה ס' קיז ס"ק י' וס"ק יג].

ניתן לתרום עבור גליון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס

קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

לתרומות הערות וארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מחזיקין עילית)

ניתן לקבל הגליון במייל g089285647@gmail.com

^ב ח"ל שו"ת שבט הלוי (ח"י עמ' יח) דודאי מעיקר הדין כל שסיים ח"י ברכות השלים תפילתו, אלא ח"ל הקילו ליתן לתחנונים עוד דין עומד בתפילה להקל שלא יחזור רק לרצה, ולאידך נתנו לתחנונים עיקר דין סיום התפילה כדי שיוכל לענות קדיש וקדושה, ואם ענה קדיש וקדושה אין ספק שאע"פ שמשך עוד לתחנונים מכל"מ הקשר לתפילה כבר נפסק ע"ש שבדעבד יחזור לרצה.

^ג בשם תה"ל"ד ס' קיז ס"ק א, אורחות חיים (ספינקא) שם ס"ק א, וכ"מ בהגהות רע"א בשם התורת חיים למהר"ח"ש ח"ג ס' ג). וע"ע דינים והנהגות לחזון איש תפילה (וע"ש במבוא עמ' לא).

^ד ומשום שמעיקר הדין צריך לשאול גשם כבר מסוכות, רק משום עולי רגלים אחריו עד ז' חשון. והיינו שלא תיקנו לשאול בימים אלה, רק כיון שכבר הזכיר במשך כל הקיץ "ותן ברכה" אמרו לו להמשיך. אבל אין כאן תקנה של קץ אלא המשך של קץ... בעצם זה כבר ימי החורף, אלא שלא "קבעו" שאלת גשמים בימים אלה משום עולי רגלים, וממשיכים כמו בקיץ. ולכן יחיד שטעה והזכיר אי"צ לחזור. ומה שגם שבמינו הרי אין עולי רגלים כמו שנתקיים ברי"ן בפרטות. עכ"ד וע' בשערי תשובה ס' קח ס"ק יז.

נהגו לדרוש בהספד באגדות ופסוקים אפילו תוך ד' אמות בפני המת דברים שהם לכבודו של מת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר בשבחו של מת מעסק תורתו וחסידותו ומדות טובות שהיו בו, אבל לימוד ביחדי על קברו של מת אף לכבודו של מת כגון שהוא לעי"נ המת, או לקרוא בספריו אין לעשות כן אלא חוץ לד' אמות (שם עמ' קסח) ע"פ גמ' ב"ק טז [וכבוד עשו במותו ותוס' שם].

עם הזזת השעון

אמירת קריאת שמע לפני חצות

סוף זמן קריאת שמע של ערבית מהתורה זמנה עד עלות השחר, אלא שחכמים גזרו שלא יתאחר בקריאתה לאחר חצות הלילה שלא יבוא לידי מכשול וישכח לקרותה. (ע' מ"ב ס' רלה ס"ק כז – כח). ולכן עם הזזת השעון יש לשים לב שזמן חצות הוקדם לערך השעה 20:11.

תפילת שמונה עשרה לפני חצות

מצוי מקומות עם מנינים לתפילת מעריב לאחר חצות. אכן נחלקו הפוסקים בזה וי"א שאם באפשרותו להתפלל מעריב ביחידות קודם חצות, או בציבור אחרי חצות, מוטב להתפלל ביחידות קודם חצות דלכתחילה גם תפילת שמונה עשרה של מעריב זמנה עד חצות (ס' אשי ישראל פ' כח סע' טו ע"ש בהע' מא דיש פוסקים דס"ל דזמן תפילת קי"ש כזמן קי"ש). וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ' טו תשובה ט) שעדיין להתפלל ביחידות לפני חצות, וכן כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א (אשי ישראל תשובה צד במהדו"ב, ס' דעת נוטה עמ' רסב). אכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (קונטרס הלכות תפילה להגר"י ישראלון אות יב, ספר לשכנו תדרשו) שיקרא קריאת שמע ביחידות קודם חצות ויתפלל ערבית בציבור לאחר חצות.

ללכת לישון לפני תפילת מעריב מהשעה 16:45

לתשומת לב: לאחר הזזת השעון השקיעה הוקדמה כשעה, ולכן משעה 16:45 – (כחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים) יש איסור ללכת לישון לפני תפילת מעריב אפילו שינה מועטת (ע' מ"ב ז' רלה ס"ק יז וס' אשי ישראל פ' כז סע' כז) אא"כ ימנה שומר להעירו (ע' מ"ב ס' רלה ס"ק יח), ויש צדדים להחמיר עי' בהע"ז. [ע' גמ' ברכות דף ד דתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתי שינה ונמצא ישן כל הלילה וכו' וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה וכו' מאי שנא הכא דקתני חייב מיתה משום דאיכא אונס שינה ופי' רש"י אונס שינה התוקפתו לעבור על דברי חכמים הוזקקו להזהיר יותר].

לסמוך על שעון מעורר כשומר: לדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל (שבות יצחק שהייה והטמנה עמ' רפז) אין לסמוך על שעון מעורר כשומר, דיש לחוש שלאחר שיתעורר ויכבנו, ירצה לנמנם עוד, וישקע שוב בשינה (הליכות שלמה תפילה פ"ב עמ' טז). מאידך לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (קונטרס הלכות תפילה להגר"י ישראלון ספ"ח) מועיל שעון מעורר כשומר לשינה. ודעת הגר"נ קרליץ זצ"ל (חוט שני שבת א-ב עמ' רטז) ששעון מעורר אינו מועיל לשומר גם לאכילה, כיון שתפקיד השומר להזכיר לו 'להתפלל' ותזכורת של צלצל בשעה מסוימת אינה מזכירה לו בפירוש להתפלל.

[וגם אם סומך על שעון מעורר דהיינו שבשעה שמצלצל השעון צריך להפסיק סעודתו מיד ולהתפלל, שאל"כ מאי תקנתיה הרי אם ימשיך לאכול אכתי יש לחוש שימשיך בסעודתו, וכמש"כ המ"ב בס' רלב ס"ק כט לענין שמש שצריך להפסיק סעודתו מיד שאל"כ מאי תקנתיה. (ע"כ דברי השבות יצחק)].

שינת עראי קודם מעריב

אם צורת השינה היא באופן שיושב ומניח ראשו על אצילי ידיו, כה"ג מותר לישן קודם מעריב על דעת שיתעורר בזמן הראוי

^א ע' ס' אשי ישראל פ' כז ה"ע פז שהביא דעת העמק סוכות דף כז דלשינה לא מועיל כלל שומר דיש לחוש שמא גם השומר עצמו ישן, וזהו כוונת הגמ' דאסור לישון חוץ לסוכה וכן בתפילין עליו אפילו עראי ואפילו עיי שומר דערבא ערבא צריך והיינו דוקא בשינה יש לחוש, אך בלא זה לא חוששים שהשומר ישן, ולדבריו גם במנחה לא יעזור השומר לשינה. וע' בשבות יצחק ח"ב (שהייה וחזרה עמ' שה) בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל דמה שלא מהני שומר לשינה זה דוקא אם ירד לשינת קבע מיד מעבור איסור כמו תפילין או בסוכה שישן קבע חוץ לסוכה משא"כ בתפילה שגם אם ישן הרי לא עושה עדיין איסור דהרי יכול להיות שיתעורר, ולכן לא חששו כ"כ שמא ירדם גם השומר, ולפי זה יש לזון שגם בשן סמוך למעריב יהיה מותר עם שומר, וע' ששי"כ פ' מז ה"ע קא.

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה
פרשת נח תש"פ גליון 100

חסרון מות הרשעים

שאלה: האם רצון הקדוש ברוך הוא שרשעים ימותו, ועד כמה ממתין להם שיחזרו בתשובה?

א. בראשית ו, יד: "עשה כִּךְ תיבת עצי גֹּפֶר". פירש רש"י "הרבה ריוח והצללה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו: מה זאת לך, והוא אומר להם: עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו". הרי שאף שהירבו לחטוא בעוונות חמורים של גילוי עריות וגזל, עד שהוצרך להשחית ולהחריב את העולם, בכל זאת הקדוש ברוך הוא האריך להם אפילו והרבה אופנים שיחזרו בתשובה ולא יצטרך להענישם. ולכן הטריח את נח בבנין התיבה במשך מאה ועשרים שנה. **גם** לאחר מכן אמר (ו, ד) "כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר מטר על הארץ", ופירש רש"י מהו "עוד" – זמן אחר זמן זה נוסף על המאה ועשרים שנה". הרי שגם לאחר המאה ועשרים שנה הוקשה לו להענישם, והוסיף להם אפשרות לשוב בתשובה. **גם** לאחר כל זה כשהתחיל המבול, נאמר (שם בפסוק יב) "ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום", ופירש רש"י "למה אמר (שם בפסוק יז) 'ויהי המבול על הארץ'? אלא כשהורידן – הורידן ברחמים, שאם יחזרו (בתשובה על מעשיהם) – יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו – היו למבול". מבואר שגם לאחר שהתחיל להוריד את המבול, לא רצה להשחיתם והמתין להם שמא ישובו, לכן ירד בנחת כמו גשם, שאם ישובו יהיו גשמי ברכה, אך הם ברשעותם הפסידו והחמיצו גם הזדמנות זו עד שנספו במבול לדרת שחת.

וכתוב עוד (לעיל בפסוק יב) "וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר", ועם כל זה אמר אלקים לנח (פסוק יג) "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם". ופירש בספר עקידת יצחק (שער יג) שבדוקא אמר רק "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", ולא אמר "כי נשחתה הארץ לפני האלקים", להודיע כמה ארך אפים לפניו, כדי שלא להשחית מעשה ידיו. ועדיין המציא להם ריוח והצללה במעשה התיבה, אם ישמעו ויחדלו, עכ"ד.

כיוצא בזה מצינו שציוה ה' למשה קודם שהביא עליהם את מכת דם (שמות ז, טז) "ואמרת אליו (אל פרעה) ה' אלקי העברים שלחני אליך לאמר..." ואמרו על כך במדרש (שמו"ר ט, ט) "בנוהג שבועלם, בשר

ודם שהוא מבקש להביא רעה על שונאו, פתאום מביא עליו עד שלא ירגיש בו (וכעין מה שאנו מוצאים שעושים 'מארב' לחבירו כדי לתפוסו שלא ירגיש בו), והקדוש ברוך הוא הוא מתרה לפרעה על כל מכה ומכה כדי שישוב בו...". **וגם** כשבא להלקותם במכת ארבה, כתוב (שם י, יג) "ויט משה את מטהו על ארץ מצרים", ואילו עצם המכה היתה רק למחרת ככתוב (שם) "הבוקר היה ורוח הקדים נשא את הארבה", וכפי שהתרה בו מקודם לכן (שם בפסוק ד) "הנני מביא מחר ארבה בגבולך" (וכן היה גם במכות ערוב, דבר, ברד שאמר שיביא את המכה רק 'למחר'), ואמרו על כך במדרש (שמו"ר פרשת בא יג, ו) "למה היה הקדוש ברוך הוא נותן זמן למכות מחר, ולא היה מביא עליהן מיד? כדי שיחזרו בהן ויעשו תשובה". הרי שאפילו שהיו רשעים ונגזר עליהם כבר לקבל את המכות, לבד ממה שהתרה בפרעה בכל פעם כדי שיוכל לחזור בו, עוד המשיך שגם לאחר שהתרה בפרעה לא חלה המכה אלא רק למחרת, כדי לתת להם עדיין פתח לחזור בתשובה¹.

וכן דרשו בגמרא (בבא קמא נ: בפסוק (שמות לד, ו) "אֶרֶץ אֲפִים" (בלשון רבים) לצדיקים ולרשעים, לצדיקים שמשלם שכרם רק לעתיד לבוא, ולרשעים שלא משלם עונשם מיד אלא ממתין שישובו בתשובה. וכן כתוב בכמה מקומות שאין הקדוש ברוך הוא חפץ במות הרשע ובהענשתו אלא בשובו מדרכו הרעה וחי². **מעין** זה מצינו

¹ דבר זה מובן יותר בחמש מכות הראשונות שעדיין היו תלויים בבחירת פרעה (ככתוב שם ברש"י שמות ז, ג ומקדו בשמו"ר וא"א י"א, סוף ו), אלא אפילו בחמש מכות הנוספות שה' חיוק את לבו, עדיין בא ללמדנו שהשאיף לו פתח דחוק כדי שיוכל להתנאות בו בכל כוחו, או כדי ללמד תשובה לכל באי עולם (כמו שכתבו בעין יעקב ופירוש המדר"ו במדרש שם, וכעין מה שמצינו בנפחות כט: ובשמות שם הרחבנו עוד).

² **ככתוב** (יחזקאל יח, כג) "החפץ אחפץ מות רשע נאם ה' אלקים (בתמיהה), הלוא בשובו מדרכיו וחיה". וכן (שם לב) "כי לא אחפץ במות המת, נאם ה' אלקים, והשיבו וחיו". וכן (שם לג, יא) "אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה, שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל". **וכן** כתוב (תהלים ה, ה) "כי לא אל חפץ רשע אתה", ופירשו במדרש (ילקוט שם) אין אתה חפץ בחיובו של בריות, שנאמר (יחזקאל שם) "כי לא אחפץ במות המת". ולכן גם מה שכתוב על בני עלי שחטאו (שמואל א' ב, טו) "כי חפץ ה' להמיתם", פירש רש"י שזה רק משום "שכבר נחתם גזר דין (של בני עלי), אבל קודם שנחתם גזר דין, נאמר 'כי לא אחפץ במות המת' (כנכח)". **וזוהו** שכתב הרמח"ל (מסילת ישרים, סוף פרק יט) ש'אין הקדוש ברוך הוא חפץ באֶבְרָת הרשעים'. ואולי הטעם משום מאמרו (אבות ג, יד) שחביב אדם שנברא בצלם, ולכן השכינה מצטערת אפילו על דם הרשעים. (ואולי זהו שאמרו ב'עשרת ימי תשובה' כתבו לחיים, מלך חפץ בחיים'. שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם שחיה לעולם כי חפץ בכך, אלא שהאדם קלקל ונגזר עליו מיתה, וכך גם אינו חפץ במות הרשע, אלא בשובו מדרכו הרעה, ולכן מבקשים אנו מננו שיכתבנו לחיים, מאחר שממילא הוא חפץ בכך).

ושמו"ט, י"ט וברש"י) שהקדוש ברוך הוא הוזהיר את בני ישראל במכת ברד שיכניסו את מקניהם לביתם כדי שיינצלו הם ובהמתם. ואמרו במדרש (שמו"ר וא"ר יב, ב) "בא וראה רחמיו של הקדוש ברוך הוא, אפילו בשעת כעסו (כשבא לשלוח ברד על המצריים ולהענישם), ריחם על הרשעים ועל בהמתם, לפי שמכת הברד לא היה משלחו עליהם אלא על יבול הארץ, והיה מזהירן שישמרו עצמן ואת בהמתם כדי שלא ילקו בברד". כלומר, הואיל ועיקר מכה זו היתה אמורה להיות רק על הצומח המחובר לקרקע (כנדרש שם באות ג), לכן הוזהירם לבל ינזקו מזה בחינם. **וקשה**, מאחר שממילא בכלליות היה מגיע להם עונש על כל מה שהרעו לישראל והציקום, מה אכפת לנו שעיקר מכה זו יעודה היה על הצומח שמחובר לקרקע, הלא די לנו שאינו מביא זאת רק על בני האדם והבהמות, אבל אם הם בעצמם נשארים בחוץ ונלקים על ידו, למה הוצרך להזהיר על כך ולהצילם מן העונש הזה. אלא רואים בזה את כח מידת הרחמים של הקדוש ברוך הוא, שכיון שבמכה זו לא נגזר עליהם העונש בדוקא, לכן הוזהירם שהרוצה יכול להישמט מעונש זה. ומזה נלמד כל שכן במקום שיכול הקדוש ברוך הוא להציל את הרשע מעונש, בודאי שרוצה לעשות זה.

דאגה לבני הבית

שאלה: כיצד ראוי לאדם לדאוג לבני ביתו ועל מי שטמונה עליהם?
ג. בראשית ו, כא: "ואתה קוץ לך מכל מואכל... והיה לך וכלהם לאכלה". כתב הרלב"ג שמזה יש ללמוד כי ראוי לאדם שישגיח במי שהוא תחתיו ובני ביתו ומשרתיו, לתת לו חוקו ומזונו במה שיצטרך לעמידת גופו. וכעין זה כתב הרמב"ן שישתדל בהם שיהיו כאשר ישתדל בנפשו. הרי שלא יהיה האדם חלילה אֶגְוִיִּסְט החושב רק על עצמו בלבד, אלא כיון שהוא אחראי וממונה על אשתו ובני ביתו, יש לו לדאוג לצרכיהם. **ולא** ידאג רק על צרכיהם הגשמיים, אלא כיון שאחראי עליהם עליו לדאוג גם לצרכיהם הרוחניים, כמו שמצינו (מכות יא.) שאמותיהן של כהנים מספקות לרוצחים מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו ויוכלו להשתחרר מן הגלות. ושאלו בגמרא כי ממה שאמרו כדי שלא יתפללו, משמע שאם היו הרוצחים מתפללים היה הכהן יכול למות, וקשה הרי אין קללת חנם באה, ולמה יענש הכהן גדול מחמתם להתחייב מיתה. אלא אמרו בשם רבא שהטעם משום שהיה לכהן גדול לבקש רחמים על דורו ולא ביקש. ועדיין קשה למה חובה זו מוטלת דוקא עליו (ועיין בתירוצי הפנים יפות' במדבר לה, כח). **אלא** מוכיח מכאן הגר"ש וולבה זצ"ל (בספר 'דריעה ובנין בחינוך') כי כל ראש המופקד על אנשים מתחתיו, יש עליו תביעה ואחריות שצריך לדאוג להם, ולכך הכהן הגדול המשרת לכלל ישראל, יש עליו אחריות על בני ישראל והיה לו לבקש עליהם רחמים שלא יחטאו. (ולחלן בדברים ח"ב כב, טו 'אחריות החינוך' הרחבנו עוד).

הגר"ש שקופ זצ"ל (בהקדמתו לשערי יושר) ביאר שהקדוש ברוך הוא ברא בטבע האדם שדואג רק לעצמו ול'אני' שלו, אלא שמוטל עליו כמה שיותר להגדיל את ה'אני' שלו, בתחילה זה הוא בעצמו, אחר כך משפחתו, אחר כך אנשי שכונתו, אנשי עירו עד שירגיש את כל ישראל בכלל גופו ונפשו.

תשובה: ראוי לאדם שלא ידאג רק לצרכיו הפרטיים אלא לצרכי כל מי שממונה עליהם כבני ביתו, ואדם ציבורי ידאג גם על חציבור שממונה עליהם.

כניסה לבית חבירו

שאלה: האם ראוי לאדם לבוא או לחישאר בבית חבירו בלא רשות?
ד. בראשית ז, א: "ויאמר ה' לנזו בא אתה וכל ביתך אל התיבה". כתב השל"ה (כאן) מכאן למדנו שאין רשות לאורח להכנס בבית להתאכסן בו, אלא ברשות וברצון בעל הבית, שכן נח לא רצה להכנס לתיבה, עד שהקדוש ברוך הוא שהוא בעל התיבה ציווה שיכנס בה ואז (להלן בפסוק ו) "ויבא נח... אל התיבה", עד כאן. וכן מובן

שהקדוש ברוך הוא הוזהיר את בני ישראל במכת ברד שיכניסו את מקניהם לביתם כדי שיינצלו הם ובהמתם. ואמרו במדרש (שמו"ר וא"ר יב, ב) "בא וראה רחמיו של הקדוש ברוך הוא, אפילו בשעת כעסו (כשבא לשלוח ברד על המצריים ולהענישם), ריחם על הרשעים ועל בהמתם, לפי שמכת הברד לא היה משלחו עליהם אלא על יבול הארץ, והיה מזהירן שישמרו עצמן ואת בהמתם כדי שלא ילקו בברד". כלומר, הואיל ועיקר מכה זו היתה אמורה להיות רק על הצומח המחובר לקרקע (כנדרש שם באות ג), לכן הוזהירם לבל ינזקו מזה בחינם. **וקשה**, מאחר שממילא בכלליות היה מגיע להם עונש על כל מה שהרעו לישראל והציקום, מה אכפת לנו שעיקר מכה זו יעודה היה על הצומח שמחובר לקרקע, הלא די לנו שאינו מביא זאת רק על בני האדם והבהמות, אבל אם הם בעצמם נשארים בחוץ ונלקים על ידו, למה הוצרך להזהיר על כך ולהצילם מן העונש הזה. אלא רואים בזה את כח מידת הרחמים של הקדוש ברוך הוא, שכיון שבמכה זו לא נגזר עליהם העונש בדוקא, לכן הוזהירם שהרוצה יכול להישמט מעונש זה. ומזה נלמד כל שכן במקום שיכול הקדוש ברוך הוא להציל את הרשע מעונש, בודאי שרוצה לעשות זה.

וכבר אמרו (שבת קלג: סוטה יד. וספרי פרשת עקב) 'מה הוא חנוך, אף אתה היה חנוך', וניתן ללמוד מזה שגם אנו בני אדם אין לנו להעניש מיד גם הנצרכים לכך, אלא צריך להמתין להם שמא ישובו בתשובה, ולא זו בלבד אלא צריכים אנו לפתוח להם דרכי התשובה ולתת להם אפשרויות לשוב על חטאם. והיינו כי עיקר הטעם של העונש הוא רק להרתיע ולחנך את החוטא ללמדו שלא ישוב לכסלה, ואם הוא שב בתשובה אין צורך להענישו, ואדרבה עדיף שלא להענישו שהרי שנינו (סנהדרין מו. והגיגה טו:) 'בזמן שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי' (כבדים עלי ראשי וזרועי), ואף השכינה מצטערת בצערו, רק שבדיעבד כשאין ברירה צריך לעשותו, ולכן בודאי אם אפשר להמלט מן העונש עדיף יותר.

תשובה: אין הקדוש ברוך הוא חפץ בהענשת ובמות החוטא, אלא בשובו מדרכו הרעה שלא ישוב לחטאו, ולכן פותח לו פתח ומרבה לו אפשרויות לשוב כדי שלא להענישו.

מכנת ריבוי הטובה

שאלה: מהי חסכנה של ריבוי הטובה?

ב. בראשית ו, יז: "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ". אמרו בגמרא (סנהדרין קח.) תנו רבנן, דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא, והיו אומרים, כלום אנו צריכים לו אלא לטיפה של גשמים, יש לנו נהרות ומעיינות שאנו מסתפקין מהן, אמר הקדוש ברוך הוא בטובה שהשפיעתי להן בה מכעיסין אותי ובה אני דן אותם, שנאמר "ואני הנני מביא את המבול מים", עד כאן.

גם על דור הפלגה אמרו כן (ספרי פרשת עקב) תניא, אנשי דור הפלגה לא מרדו אלא מתוך שביעה, שנאמר (להלן י, ב) "וישבו שם", ואין ישיב זו אלא אכילה ושתיה, ככתוב (שמות לב, ו) "וישב העם לאכול

בסברא, שהואיל ולמקום זה יש בעל הבית, לכן אין לו להיכנס לשם כנגד רשותו, ויכול להיחשב כגזולן במה שנמצא שם שלא ברשותו (וכדרך שאמרו בבבא קמא כ. ואילך "הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – צריך לשלם שכר לבעל הבית"). ובוזה מבואר גם מזה שאמרו (פסחים פו: ונפסק בשולחן ערוך או"ח קע, ה) "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה", שכיון שהוא בעל הבית ונכנסת אתה לרשותו דרך ארץ הוא שתשמע למה שאומר לך. **והגם** שהמשיכו "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא", ומשמע שלאחר שבעל הבית הכניסו לביתו יכול הוא כבר להשאר כביכול גם כנגד רצונו, יש שאין גורסים את התוספת של "חוץ מצא", (גם בגמרא שלפנינו הוא רק בסוגריים, והמאירי כתב שאין גורסין זאת, ומה שישנו במקצת ספרים הוא מהגהת ליצנים). וגם רוב אלו שגרסו זאת לא פירשו זאת כפשוטו, וכפי שנתקשה בזה כבר המהרש"א (שם) וכתב "וכי יתאכסן אדם בעל כרחו של בעל הבית"³.

לכן, אם בעל הבית אומר לאורחו שיצא מן הבית, אפילו רק רומז לו זאת, אין לו להיות כפוי טובה, ויצא מביתו בצורה יפה. ופעם היה מארח אחד שאורחו החליט שמאוד טוב לו בבית מארחו עד שכבר הוקשה להם להוציאו משם, וכל הרמזים שעשו לא הועילו לשכנעו לחשוב לצאת מן הבית (וכבר אמר החכם במשלי כה, יז "הוקד רגלך מבית רעך, פן ישבעך ושנאך"). וה'ערום (החכם), יעשה בדעת' (משלי יג, טז), ולא יהיה האורח כפוי טובה, אלא אם רואה שהאירוח עבורו קשה קצת לבעל הבית, יציע מעצמו שילך משם, וכמו שכתב הפלא יועץ' (סוף ערך 'אורח', ד"ה ומתנאי) שישתדל כמה שיכול למעט בשיבתו אצל בעל הבית, ואם יוכל – ילך למלון, ולא יטריח לבעל הבית. וכן כתב בספר חסידים (ספר חסידים, סימן תתרט) שמפרשת אליעזר למדנו הלכות קבלת האורחים בסבר פנים יפות (מצד רבקה ולבן), וגם שהאורח לא יטריח את בעל הבית, שנאמר (להלן כד, נו) "ויאמר אליהם, אל תאחרו אותי" (כלומר שרימו להם שרוצה לצאת).

תשובה: אין להיכנס לבית חבירו בלא רשותו, ואפילו כשהורשה לך וגננס, ישמע לבעל הבית וישתדל שלא להטריחו.

מקצת שבחו

שאלה: כיצד ראוי מן הדין לשבח את האדם בפניו?

ה. בראשית ז, א: "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה". פירש רש"י (ומקורו בעירובין יח: ב"ר לב, ג ותנחומא צו, יג) "ראיתי צדיק – ולא נאמר 'צדיק תמים' (אף על פי שלעיל ו, ט כשאמר לפניו, אמר נח איש צדיק תמים היה)", מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכולו

שלא בפניו"⁴. הרי שאין ראוי לספר בפני האדם את כל שבחו. **וכן** כתוב (במדבר יב, ד-ה) "צאו שלשתכם משה אהרן ומרים... ויקרא אהרן ומרים, ויצאו שניהם", ופירש רש"י "ויצאו שניהם – ומפני מה משכן והפרידן משה? לפי שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר 'איש צדיק תמים', ובפניו נאמר 'כי אותך ראיתי צדיק לפני'".

והטעם בזה מפני שאם יספר כל שבחו, נראה כדברי חנופה, כמו שכתב המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב התוכחה, פרק א) שאם יאמר כל שבחו נראה כדברי חנופה, ואם לא יספר שבחו כלל אינו גורם אהבה בין הבריות (ולפעמים אף יכעס עליו), לכן כשמספר לפניו מקצת שבחו זה מביא שיאהבנו, כי בעיניו הוא בעל מעלה, אך לא יספר את הכל שלא יראה כמחנף, עכ"ד. **וכן** כתב ה'תורה תמימה' (לעיל ו, ט אות יב) "משום שנראה כמחנף, ואף שאצל הקדוש ברוך הוא לא שייך טעם זה, אך בא להורות נימוסי דרך ארץ לאנשים". ומבואר כי אף שמצד אחד ראוי לשבחו, כדי לגרום אהבה ביניהם במה שמראה לו הערכתו כלפיו, אך לא ירבה בכך כדי שלא יראה כמחנף לו. ואין הכוונה משום 'איסור חנופה', שהרי האיסור הוא רק לרשעים, אלא רק ש'נראה כמחנף', דהיינו שאם יאמר לו את כל שבחו, לא יביא תועלת במה שמשבחו, כי יראה שהוא סתם מחנף לו ומרבה בשבחו אף שאינו נכון, מה שאין כן כשאומר את מקצת שבחו, מוכח שבאמת מכיר באותם השבחים⁵.

עוד טעם שאומרים רק מקצת שבחו בפניו כדי לעודדו שיהיה לו חשק להמשיך בעבודת ה' (כמו שהרחבנו בשמות ד, יד 'כח ומעלת העידוד'), אבל לא כל שבחו בפניו כדי שלא לגרום לו לגאווה, וכמו שכתב הפלא יועץ' (ערך 'שבח') "אמרו חז"ל אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, והטעם שאין אומרים כולו בפניו, נראה דהיינו כדי שלא תזוח דעתו ולא ירום לבבו... ומאחר שהמחטיא את חבירו הוא יותר רע ממהורגו (ספרי פרשת כי תצא, סוף מב. ורש"י דברים כג, ט), ראוי להזהר מאוד שלא

⁴. המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב הלשון, פרק ז) כתב שאמירת מקצת שבחו בפניו הוא רק במופלג ומוחזק לבריות ביראת שמים הרבה, אבל כשאנו כן אסור לספר בטובתו כדי שלא יבא אחר לספר גנותו (ואף אם יתבייש האחר לספר בגנותו בפניו, אך כשילך שמא יספר בגנותו), כמאמר חז"ל (ערכין טז, ב"ב קסד:) 'לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא ליד גנותו'. ושנה דבריו בחידושי אגדות (ערכין שם) בתירוץ השני, אך בתירוץ ראשון כתב שיותר לשבח מקצת שבחו רק על תלמיד חכם, ולכן לא חוששים שיבא השומע לספר בגנותו, כי סתם תלמיד חכם אין מדברים בגנותו שאין חוששים אותו. אבל כשמספר בשבח חבירו אז שמא יבא לספר בגנותו.

⁵. גם הגר"י א"יבשיץ (דברי יחזקאל בראשית כט, לה. פרשת ויצא אות לג) ביאר בטעם שלא הודתה לה' רק בלידת יהודה, משום שמבואר בגמרא (ברכות לג:) שאסור לשבח את הקדוש ברוך הוא יותר מדאי, שלא יאמרו כאילו סיים את שבחיו, ואילו כולם. אלא שזה דוקא אם הקדוש ברוך הוא נמצא למעלה, שאז נחשב אינו בפניו ויש לשבחו בכולו (כמו שאמרו בעירובין יח: שמקצת שבחו של אדם אומרים בפניו, וכולו שלא בפניו), וממה שאינו מסיים את שבחיו, יש עליו תביעה. מה שאין כן כשנמצא בפניו, מובן שלא מוסיף. וכיון שבלידת יהודה ירדה השכינה למטה (כמבואר במפרשים ששבעה רשעים היו מאדם עד אברהם שגרמו שהשכינה תעלה לרקיע השביעי, ושבעה צדיקים היו מאברהם עד יחזקאל שהעניו את השכינה למטה), לכן מותר להרבות בשבחים להקדוש ברוך הוא, ע"ש. וכלפי הקדוש ברוך הוא בודאי לא שייך חנופה, שאדרבה כמה שמשבחו, יש בזה מעלה, אלא הכוונה כנ"ל, שאם משבחו יותר מדאי, מראה כאילו מחנף לו ולא מתכוין למה שאומר, מה שאין כן כשאומר רק מקצת כנ"ל.

³. **הב"ח** (הועתק גם במגן אברהם שם י, וחובא גם בביאר הלכה שם) פירש דהיינו שכל שירות וסירחה שיאמר לו בעל הבית שיעשה בתוך ביתו יעשה חוץ מצא, כלומר אם יאמר לו שישרת אותו ביציאה חוץ לבית כגון לשלחו לשוק, אין צריך לשרתו בכך, כי אין זה כבודו לילך לשווקים. **וגם** השפת אמת (פסחים שם) שהבין הדבר כפשוטו, פירש שתקינה זאת אחר המעשה עם בר קמצא (גטין נה) שארע קלקול על ידי זה שהוציאו בעל כרחו ונחרב בית המקדש, ולכן אמרו שביד האורח שלא לשמוע לצאת לפעמים כשהיה לו מזה בושש גדולה, עד כאן. הרי שגם שהסביר כפשוטו, אבל זהו תקנה רק במקום בושש גדולה. [ונועץ עוד בביאורים בהם במגן אברהם (שם) בשם המטה משה, אליה רב (קע, ה) בשם הפרישה, עין הבחול (פסחים שם) ובבן דוד, וגם בראשית חכמה (קדוש, פרק יז), פרי צדיק (פרשת ויגש) ועין יעקב (פסחים שם) שפירשו בדרך הדרש].

להחטיאו בחטא חמור של הגאווה ושלא לומר שבחו בפניו ושלא להגיד לו שבח שאמרו עליו שלא בפניו, כי יש לחוש הרבה פן ואולי ח"ו יחטא ויכעיס את הבורא יתברך שמו בחטא החמור של הגאווה... ואני הייתי אומר גם כן שמשמע זה ראוי שלא לחלוק כבוד לשום אדם, כי 'נפש הוא חובל' כדבר האמור...⁶. אולם רבי ישראל סלנטר זצ"ל אמר שכלפי אדם לחבירו, יכול לכבדו, ואין איסור של "לפני עיור" במידות.⁷

תשובה: יש לחזק שלא לשבח את האדם בפניו בכל שבחו, אלא מקצת שבחו, כדי שמיצד אחד יגרום אהבה בעיניהם במה שמראה לו הערכה, אך לא יראה כמחניף לו.

ההלכה המחכימה

כריעה בהגבהת ספר תורה (אור"ח סימן קלד)

מה העיקר לעשות בהגבהת ספר התורה: להצביע באצבע, או לכרוז לפניו?

בשעת הגבהת ספר התורה, רבים מקיימים רק את המנהג שהובא בדברי הגר"ח פלאג' (ספר חיים' בדיני קריאת התורה ג, ו) להצביע עם האצבע כנגד הספר תורה כשאומרים את הפסוק "וזאת התורה" (ומצא סמך למנהג מדברי המדרש עה"פ "ודילוגו עלי אהבה" שהקדוש ברוך הוא מסכים למה שהתינוקות מצביעים על הספר. ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' קסז ג, ו הוסיף סמך נוסף לדבר). אבל שוכחים את עיקר ההלכה המוזכרת בשולחן ערוך (אור"ח קלד, ב) ומקורה במסכת סופרים ש"מצוה על כל אנשים ונשים (ועכ"פ כשהיא טהורה) לראות הכתב ולכרוז ולומר וזאת התורה", אלא נשארים על עומדם ורק מצביעים על ספר התורה.⁸

ולא זו בלבד, אלא שאפילו את מנהג ההצבעה לא עושים ב'אצבע' (כדברי הגר"ח פלאג' הנ"ל) אלא ב'זרת', שאין לזה שום מקור [אלא ב'לקוט מעם לועז' (דברים כז, כח טעם ו' סד"ה וכמה מנהגים) שיצא מבן זמנינו, ולא הביא לכך שום מקור רק בשם 'מנהג העולם'. ובספר 'כרע רבץ' (ה, י עמ' רעה) ניסה ליישב את המנהג]. נמצא שעזבו את העיקר – הכריעה המפורשת בשולחן ערוך, ואפילו את הטפל לא מקיימים שמצביעים בזרת ולא באצבע. **וגם**

⁶. **וכתב עוד** (צינני המקורות בסוף הקטע) "וכן האומר שבחו של אדם בפניו, באופן שיכול להיות גורם לו שיגיש דעתו, במקום מצוה עבירה היא בידו, שעובר על 'לפני עיור' לא תתן מכשול', וכמו שנכתוב לקמן בערך שבח" (ערך דיבור ד"ה המספר בשבח). "אבל צריך לשקול בפלס שלא תהא מצווה הבאה בעבירה, כגון לומר שבחו בפניו (באופן) שיוכל לבוא לידי גאווה ועובר על 'לפני עיור'" (ערך הלול). "ולא זו בלבד" שאין ראוי לדרוך את הכבוד, כי רעתו רבה... אלא אף אם חולקין לו כבוד, יברח מן הכבוד כמפני חרב, כי הוא עלול מאוד ליכשל ולהיות 'תועבת ה' כל גבה לב', אם לא יצא לקראת נשק לכבוש את יצרו שלא ליהנות מן הכבוד, ולכן יותר טוב לברוח אם יוכל" (ערך כבוד).

⁷. **באר** ישראל מסלנט (ג, ב) כתב "זה כלל גדול במידות, שרוב המידות מהם רק במה שנוגע להאדם בעצמו. אכן במה שנוגע לחבירו, החוב להשתמש בכל עוז בהיפוכה, כמו לברוח מן הכבוד, היא מידה יקרה במאמדם ז"ל (אבות ד, כא), כי תאוות הכבוד תוציא את האדם מן העולם. אכן במה שנוגע לחבירו, אמרו רז"ל (שם ד, א. וע"ש במשנה ו) 'איזהו מכובד? המכבד את הבריות'. ומוכח שאין איסור 'לפני עיור' במידות. וכן הביא בספר כוכבי אור בשם הגר"ח מסלנט שאין איסור "לפני עיור" במידות, ולכן כתב בספר תבונה (הובא בתיבות אור) שמותר לכבד אדם אף שביאנו לידי גאווה. ובלב טהור 'מאמר לפני עיור' במידות' הארכנו בזה, ואם יש כאן מחלוקת.

⁸. **וכבר** תמהו בזה האחרונים (הר צבי על הסוד סי' קלד, ושו"ת הר צבי אור"ח סי' סד, קצות השולחן סי', יג ובבדי השולחן שם סי' ק"ט) למה לא נהגו העולם להקפיד בזה, ועיין בכרע רבץ (לאחר המהר"ל שליט"א, ה, י עמ' רסז).

אם לא נפליג כחידוש ה'שיח תפילה' (יג, ו עמ' רמח) שלבני אשכנז עדיף לא להצביע כלל (משום שיש בדבר זלזול בספר תורה שמצביעים עליו, אלא שמבואר במדרש שהביא הגר"ח הנ"ל שהקדוש ברוך הוא מוחל על כך, אבל אין זה לכתחילה), ונקיים את מנהג העולם הנ"ל להצביע (וכעין מאמר חז"ל 'זה אלי ואנוהו' הראהו באצבע, וכפי שהרחבנו ב'משכן שילה' מכמה מקומות שהוזכר 'זה' או 'זאת' שהיה בהוראת אצבע), וכן נוהג הגר"ח קנייבסקי להצביע באצבע (משום דברי הגר"ח הנ"ל, ספר 'אלא' עמ' סט), אבל לפחות יקיימו את דברי השולחן הערוך 'לכרוז' מול הכתב.⁹

עמידה בשעת קריאת התורה, לבני אשכנז (אור"ח סימן קמו)
מה העיקר לעשות בעת קריאת התורה: לעמוד בקריאה או באמירת 'ברכו'?

השולחן ערוך (אור"ח קמו, ד) פסק שאין צריך לעמוד בקריאת התורה, והרמ"א מביא יש מחמירים, וכתב המשנה ברורה (ס"ק יט) שכן פסקו הפרי חדש והגר"א, וכן נהגו. ומאידך הב"ח (בסימן קמא) כתב שהוא רק חומרא. ולכן אדם חלש שקשה לו לכון, עדיף שישב, ע"כ. והנה יש מחמירים לקיים את מנהג הרמ"א לעמוד, אולם (כדי לאגור כח) בין גברא לגברא הם מתיישבים, וגם ב'ברכו' ממשכיכים לשבת, ורק כששומעים שהבעל קורא מתחיל לקרוא – נעמדים. אמנם המשנה ברורה (ס"ק יח) כתב שבשעת אמירת 'ברכו' ועניית 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד', לכולי עלמא צריך לעמוד משום שהוא דבר שבקדושה¹⁰, או משום שהוא ברכת המצוות¹¹.

נמצא שתפסו את הטפל – שהוא לעמוד בעת הקריאה, שאינו מעיקר הדין, והפסידו את העיקר – לעמוד באמירת 'ברכו', שהוא חיוב לכולי עלמא. [ואף על פי שדעת האריז"ל (שער הכוונות דרוש א סוף מח: פרי עץ חיים יד, א. משנת חסידים מסכת יום ב' ה, ח. ועיין מה שתמה בזה השדי חמד כללים מערכת ב פאת השדה סי' כט ד"ה אמנם לדעת), הספרדים (הנ"ל, ודוח חיים' להגר"ח פלאג' ופתח הדביר קמו, ג. וכשיטת הפוסקים בסי' נו בבאה"ט סק"ד ומשנ"ב סק"ח שאין חייבים לעמוד בכל דבר שבקדושה אלא אם תפסו מעומד), וחלק מהחסידים (שולחן הטהור קמו, ד) שיש 'ענין' בדוקא לשבת בקריאת התורה (וגם בברכו אין צריך לעמוד שייירי כנסת הגדולה, לדוד אמת ז, ד וכף החיים אור"ח קמו, כ–כא בדעת האריז"ל)], אולם לפשטנים והפוסקים האשכנזים מחוייבים לעמוד באמירת 'ברכו', וכדברי המשנה ברורה הנ"ל].

⁹. **אפילו** שבמקום אחד (ספר 'אלא' עמ' ע) מובא שהגר"ח קנייבסקי שליט"א לא מקפיד לכרוז ואמר שלא ראה שמקפידים בזה, אבל ב'שיח תפילה' (עמ' לה) הביא בשם אחד הקבצים שהגר"ח נשאל למה לא נוהגים להשתחוות מול הספר תורה בזמן ההגבהה, וענה שהוא באמת מקפיד להשתחוות אז קצת מול הספר תורה, עכ"ל.

¹⁰. **וכן כתבו במשאת בנימין** (בהגות שבסוף הספר אור"ח סי' א, הובא בשיירי כנסת הגדולה בהגות ב"י סי' קמ"ה, ה"ט"ז (סק"א), מגן אברהם (סק"ו), יד אהרן (בהגות ב"י), סולת בלולה (סק"ו)). והמשנ"ב בזה לשיטתו לעיל (ט, ח) שראוי לחוש לדעת המחמירים שיש לעמוד בקדיש אפילו כשלא תפסו מעומד, וקל וחומר מעגלון מלך מואב שהיה גוי וקם מעצמו לדבר ה.

¹¹. **בגדר** ברכת התורה מצינו ד' שיטות: א' זו ברכת המצוות (מכאן ברש"י שהביא הבית יוסף סי' מז, ובאר דוד סי' קמ, ובשו"ת הרמב"ם בפאר הדור סי' ט, ואפשר שכן דעת הגר"א). ב' היא ברכת ההודאה (כדמשמע ברמב"ן בספר המצוות, והספד למ"ע סו. ובדברי הר"ד שהביא בשבלי הלקט סי' ה כמובא בקהילות יעקב ברכות סימן כב משמע שאינו ברכת המצוות, ויש שפסקו בה). ג' ברכת הנהנין (הלבוש אור"ח סי' מז, והקהילות יעקב הנ"ל ע"פ ה"ד ביד"ד רכו, מג בתלמוד תורה לא אומרים 'מצוות' לאו להינות ניתנו, וכמ"ש בהקדמת האגלי טל הור"א מן הנה שהתענגו ההנאה בלימוד הוא חלק מהלימוד. אולם הור"ח בנדרים לו. מח. מביאר שגם בלימוד התורה אומרים 'מצוות' לא להינות ניתנו). ד' הברכה הראשונה ברכת המצוות והשניה ברכת השבת (שו"ת מן השמים סי' י, ב"ח סי' מז, פני הושע, ושו"ת אג"ח סי' כא, וח"ב סי' ג).

מדור חדש מבית 'אוסף גליונות' – "עולם הישיבות"

זכרונות ותיאורים מהווי הישיבות הקדושות – שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות

ישיבת 'אור אלחנן'

(תשל"ח – תש"פ)

"אל תאמר נער אנכי"

רבים שאלו מה היה סודו של רבי משה מרדכי חדש? כיצד הצליח להאחז תורה על לומדיה? כיצד זכה להעמיד תלמידים כה הגונים גדולי תורה ויראה? כיצד הצליח מעל ומעבר בכל מפעליו הגדולים?

את התשובה לכך השיב רבי משה מרדכי עצמו בשעת רעוא דרעוין, סעודה שלישית באולם האוכל של ישיבתו 'אור אלחנן', שהתבררה בדיעבד כשבת אחרונה לחייו. תלמידי הישיבה ישבו כרוכים סביבו והקשיבו בנשימה עצורה לצוואתו של רבם אהובם, שהיתה תמצית משנתו החינוכית:

רבי משה מרדכי הביא את דברי הנביא ירמיהו

שנקראו בהפטרות אותה שבת: "ויהי דבר ה' אלי לאמר, בטרם אצרך בבטן ידעתך... נביא לגויים נתתיך. ואומר: אהה ה'! הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי. ויאמר ה' אלי אל תאמר נער אנכי, כי על כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך תדבר". "טבע האדם", הסביר רבי משה מרדכי, "שאינו מרגיש את עצמו כמסוגל לשליחויות ולהישגים כבירים. ומי לנו כירמיהו הנביא שאמר "נער אנוכי", או כמשה רבנו שאמר: "מי אנכי כי אלך אל פרעה". אך שומה על האדם לדעת כי אם ימצא בעצמו את הכוח לגשת לשליחות – מיד יזכה לסייד ממרום – "כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך!"

"בחורים רבים מרגישים שאינם יכולים, אינם מסוגלים ואין בהם כוחות: 'זה לא בשבילי! אף אחד מכם לא יצליח לשכנע אותי שאין לו כוחות! הוא יצליח רק לשכנע שהוא מדבר דברי עצלות... הקריאה היא לכל אחד ואחד מבני החבורה – "אל תאמר נער אנכי"! גלו את הכישורים ואת הכוחות שבכם ונצלו אותם! נכון שבהתחלה אין זה קל, כל ההתחלות קשות, אבל קבלו עליכם – ומכאן ואילך יערב לכם!"

דבריו השפיעו עמוקות על השומעים, אך גם גילו טפח על אישיותו של האומר עצמו. "אל תאמר נער אנוכי", כל חייו היו מקשה אחת של עבודה עמל ויגיעה, האמין בכוחותיו ויכולותיו וכך עלה והצליח.

ישיבת "כנסת יהודה"

מסכת הרבצת התורה של רבי משה מרדכי החלה בסוף שנת תשל"ד. אז באו הרבנים הגאונים רבי מאיר ורבי נחמיה מאלין,

אל המשגיח דיישבת חברון, הגאון הצדיק רבי מאיר חדש זצ"ל, ואמרו לו כי ברצונם להקים ישיבה, וביקשוהו למצוא ראש ישיבה מתאים, כאשר הם יטלו על עצמם את העול הכספי של הישיבה. רבי מאיר ביקש מבנו רבי משה מרדכי לחפש אדם מתאים. בנסותו להציע להם רעיונות שונים, החליטו הרבנים לבית מאלין כי זהו האדם שביקשה נפשם, והפצירו ברבי משה מרדכי כי ייטול על עצמו את התפקיד. רבי משה מרדכי נעתר ונטל על עצמו את התפקיד, וכך קמה ישיבת "כנסת יהודה".

באלול תשל"ד נפתחה הישיבה עם קבוצת המייסדים שהתגבשה מקרב תלמידי ישיבת חברון.

הקבוצה התגבשה בעידודו של המשגיח רבי מאיר חדש ומנתה חי"י תלמידים – חלקם משיעור ב' וחלקם מן הקיבוץ. תחושת השליחות של ה"מייסדים" היתה חזורה בהם היטב, וכך שררה אווירת התמדה מיוחדת.

רבי משה מרדכי ייסד אז את הרעיון שהתקבל בהמשך בישיבות נוספות – ללמוד פרק "שבועת הדיינים" (ממסכת שבועות) בזמן אלו, כהקדמה לכך שילמדו בזמן החורף מסכת בבא מציעא. בשומעו על רעיון נפלא זה, התבטא מרן הגאון רבי נחום פרוצוביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, כי זהו ה"שיעור כללי" הראשון של רבי משה מרדכי...

הרבצת תורה

צעיר לימים היה אז רבי משה מרדכי, כבן ל"ד שנים בלבד. אך תבונתו בהנהגת התלמידים ניכרה מראשית צעדיו כראש ישיבה. אישיותו המאירה כבשה את התלמידים והשפעתו עליהם הייתה עצומה.

לקראת זמן חורף הצטרפו כמה בחורים מבוגרים ממקורביו של המשגיח רבי מאיר. לאור זאת, היה עתה מספר התלמידים אי זוגי. אחד מהם התאונן בפני רבי משה מרדכי כי הוא נותר ללא חברותא. רבי משה מרדכי השיב לו כי אם ילמד בהתמדה, עד מהרה ייווכח

לראות כי האחרים ירצו ללמוד איתו ואף יעזבו את החברותא שלהם לצורך זה. קיבל הבחור את העצה, והתיישב ללמוד לבדו בהתמדה רבה. לאחר כמה ימים הגיע לשטוח את בעייתו החדשה לפני רבי משה מרדכי, כי הנה יש כמה וכמה שרוצים ללמוד עמו, ומה לעשות?...

ראש הישיבה הגרמ"מ חדש זצ"ל בשיעור כללי האחרון בישיבה

רבי משה מרדכי היה נזכר במאורע זה במהלך השנים. כאשר העיר לתלמיד על חסרון בהתמדה, היו לעיתים כאלו שתירצו את עצמם בכך שאין הם מוצאים חברותא מתאימה. אז היה רבי משה מרדכי מספר להם על אותו תלמיד, ומוכיח להם שהכל תלוי בבחור עצמו.

דמותו המאירה של המשגיח רבי מאיר חדש עמדה במרכז האווירה המיוחדת של הישיבה, נפשם של התלמידים מאותה תקופה נקשרה בנפשו והם לא משו ממנו עד יומו האחרון. הוא היה מגיע בכל שבוע ביום חמישי למסור שיחה בישיבה, ובנוסף לכך התקיים בביתו וועד לתלמידי הישיבה פעם נוספת בכל שבוע. גם סדרי הישיבה נקבעו על פיו, כאשר ע"פ הנחיתו באותם ימים למדו בסדר ב' ובסדר ג' דף ליום.

גם רבנים מחוץ לישיבה היו מגיעים לעיתים למסור שיעורים בישיבה. רבי משה מרדכי סבר כי התועלת שתהיה לתלמידים משמיעת שיעורים מגדולי הרבנים רבה היא, וכך הוסיף לנהוג במהלך כל השנים. כך

זכו התלמידים בישיבה החדשה להתבשם מגדולי הדור, כמו מרן הגאונים: רבי חיים שמואלביץ, רבי אליעזר מנחם שך, רבי משה חבורני, רבי אליהו מישקובסקי, רבי שמחה זיסל ברוידא, רבי אפרים נחום בורדיאנסקי, ועוד גדולי תורה נוספים.

כר"מ הישיבה שימש הגאון רבי **שמריהו גרוסנס** שליט"א, אשר משמש בתפקיד זה עד עצם היום הזה. רבי משה מרדכי הוסיף לחפש כוחות שישתלבו בעשייה הרוחנית של הישיבה, כך הביא את ידידו ורעו הגאון רבי **אביעזר פילץ** שליט"א, ראש ישיבת 'תושיה' בתפוח, למסור חבורה מידי ערב שבת. כמו כן הביא בהמשך אף את הגאון רבי **חיים קמיל** זצ"ל, למסור חבורה מיוחדת לקבוצת בחורים שהצטרפה מישיבת 'קול תורה'. הבחורים נקשרו עד מאד להגר"ח והרבו לשוחח אתו בלימוד.

רבי משה מרדכי התבטא לימים, כי כאשר הביא את רבי חיים קמיל, היה בדעתו כי ייתכן שהנהגת הישיבה תעבור אליו. אך הוא לא התחשב כלל בשיקול זה, כי טובת התלמידים עמדה בראש מעייניו. הוא אף ציין את אכזבתו מכך שרבי חיים קמיל לא השתלב בסופו של דבר בצוות הקבוע של הישיבה...

באותם ימים התגורר רבי משה מרדכי ברחוב נחמיה, והיה עושה את דרכו בשבתות מביתו עד לישיבה שברחוב סנהדריה שלש פעמים. בליל שבת לתפילת ערבית, בבוקר לתפילת שחרית, וכן אחר הצהריים לסדר הלימוד. לסעודה שלישית היה נשאר ומוסר שיחה בחדר האוכל, דבר שהיווה חידוש. עד אז היו נמסרות השיחות בישיבות בבית המדרש בלבד. רבי משה מרדכי המשיך בנוהג זה עד לסוף ימיו, כאשר אף בשבת האחרונה לחייו בזמן סעודה שלישית ירד לחדר האוכל ומסר את השיחה האחרונה לתלמידיו.

ישיבת 'אור אלחנן'

בתחילת קיץ תשל"ז, כשלוש שנים לאחר שהחל רבי משה מרדכי לעמוד בראשות ישיבת "כנסת יהודה", הוא פרש ממנה מטעמים שעמו. הצעד הזה היה בעצה אחת עם אביו המשגיח, ועם מרן ראש הישיבה **הגרא"מ שך** זצ"ל.

תשעה בחורים מהמבוגרים שבישיבה עזבו יחד עם רבי משה מרדכי. ימים להגאון רבי **יצחק הוטנר** זצ"ל כתב לו שעשה ככל שבכוחו שפרישתו מהישיבה לא תפגע מהמשך קיומה. התלמידים הללו קבלו עידוד מיוחד מהגר"ח **חיים קמיל** זצ"ל, שאמר להם כי אל

המשגיח רבי מאיר זצ"ל נושא דברים באחד מכינוסי הישיבה

ה'שפע חיים' זצ"ל, כאשר גיע לירושלים, ואשר בעבר שימש כאלם שמחות. בכל עת שהותם בקריית צאנו נצרכו בני הישיבה להקפיד על שני דברים שהותנו עמהם מראש - לשמור על זמן רבנו תם ושלא לאכול מצות מכונה. שתי הנהגות שעליהן מקפידים עד מאד בחסידות צאנו. עם הכניסה למבנה בקריית צאנו נערך אירוע פתיחה מרגש שציין את הקמת הישיבה. את המזרח פארו גדולי התורה, רבני השכונה, וכמובן המשגיח רבי מאיר.

הגאון רבי **יוסף חדש** שליט"א סיפר, שכאשר פתח רבי משה מרדכי את הישיבה הוא היה מודאג עד מאד. הוא פנה לאביו רבי מאיר ושאל אותו: "איך נותן אתה ל'מיישה' לפתוח ישיבה? הוא כה צעיר, האין זה נועד מראש לכישלון?" רבי יוסף סיפר כי רבי מאיר חיך ואמר לו במילים אלו: "אל תדאג, תדע שבזכות ה'נשיאות חן' שיש לרבי משה הוא יצליח!"

לימים, נשמעו פעמים רבות דברים ברוח זו מפיו של רבי מאיר חדש שנאמרו באזני מקורביו. כאשר סבל פעם משושנה חמורה ברגל, היה מרותק למיטתו ותלמידים באו ללמוד אתו בביתו. לאחר הלימוד הוא התעניין במצב הישיבה: "נו, איך הישיבה? האם הישיבה מצליחה?" והוסיף: "לא האמנתי שהישיבה תצליח עד כדי כך, לא ידעתי אילו כוחות גדולים טמונים בבני".

מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל בביקור בישיבת 'כנסת יהודה', מאחור בצד ימין ראש הישיבה הגרא"מ חדש זצ"ל

את השיעור מדירתו הצמודה לישיבה והגיב בהתרגשות: "אה, צריך אני להודות לקדוש ברוך הוא שנתן לי את רבי משה מרדכי שזוכה ומעמיד תלמידים הרבה".

להם לחשוש בעזבם את הישיבה, והוא הבטיחם כי מי שבונה מקום תורה חדש אינו מפסיד מכך. לימים, סיפר בוגר הישיבה רבי **מנחם גולדבאום** שליט"א, כי רבי חיים קמיל שח לו כי היתה זו אחריות מצדו לומר כן, אך המציאות הוכיחה כי צדקו דבריו, וכאשר עקב אחריהם במשך השנים נוכח לראות כי אכן כל אחד מתלמידים אלו הצליח באופן מיוחד במינו.

בשבועות הראשונים היטלטלו התלמידים כאשר הם קובעים את מקום לימודם בבית המדרש הישן של ישיבת חברון בגאולה, שבו שכנה באותה עת ישיבת "דבר ירושלים". את לינתם עשו בדירתו של המשגיח רבי מאיר חדש. הימים הללו רוממו אותם באופן מיוחד כאשר הם זוכים לחזות בתוך הבית פנימה בהנהגותיו של המשגיח. לאחר תקופה קצרה הושג מקום לינה מרוחק קמעה עבור הבחורים בישיבת "תפארת צבי". לאחר כחודשיים הושג מקום לישיבה בקריית צאנו בירושלים. היה זה מקום שיועד לדירת **האדמו"ר מצאנו קלויזנבורג, בעל**

ה'שפע חיים' זצ"ל, כאשר גיע לירושלים, ואשר בעבר שימש כאלם שמחות. בכל עת שהותם בקריית צאנו נצרכו בני הישיבה להקפיד על שני דברים שהותנו עמהם מראש - לשמור על זמן רבנו תם ושלא לאכול מצות מכונה. שתי הנהגות שעליהן מקפידים עד מאד בחסידות צאנו. עם הכניסה למבנה בקריית צאנו נערך אירוע פתיחה מרגש שציין את הקמת הישיבה. את המזרח פארו גדולי התורה, רבני השכונה, וכמובן המשגיח רבי מאיר.

הגאון רבי **יוסף חדש** שליט"א סיפר, שכאשר פתח רבי משה מרדכי את הישיבה הוא היה מודאג עד מאד. הוא פנה לאביו רבי מאיר ושאל אותו: "איך נותן אתה ל'מיישה' לפתוח ישיבה? הוא כה צעיר, האין זה נועד מראש לכישלון?" רבי יוסף סיפר כי רבי מאיר חיך ואמר לו במילים אלו: "אל תדאג, תדע שבזכות ה'נשיאות חן' שיש לרבי משה הוא יצליח!"

לימים, נשמעו פעמים רבות דברים ברוח זו מפיו של רבי מאיר חדש שנאמרו באזני מקורביו. כאשר סבל פעם משושנה חמורה ברגל, היה מרותק למיטתו ותלמידים באו ללמוד אתו בביתו. לאחר הלימוד הוא התעניין במצב הישיבה: "נו, איך הישיבה? האם הישיבה מצליחה?" והוסיף: "לא האמנתי שהישיבה תצליח עד כדי כך, לא ידעתי אילו כוחות גדולים טמונים בבני".

הגאון רבי **מנחם צבי ברלין** שליט"א, ראש ישיבת רבינו חיים עוזר, סיפר כי רבי מאיר חדש אמר לו כמה וכמה פעמים: "רבי משה מרדכי מתאים להנהיג ישיבה", כשהוא משתמש בביטוי "פרטיקער ראש ישיבה". גם ראש ישיבת חברון, רבו של רבי משה מרדכי, הגאון רבי **יחזקאל סרנא** זצ"ל, היה תמיד אומר על רבי משה מרדכי שהוא באישיותו מתאים לשמש כמשגיח בישיבה בשיטת סלובודקה - "להחיות רוח שפלים".

עוד סיפר בוגר הישיבה הרב **שמואל רפאלי** שליט"א, אשר היה מקורב מאד לרבי מאיר, כי ביום חמישי האחרון לחייו של המשגיח התקיים בהיכל הישיבה שיעור כללי של רבי משה מרדכי. רבי מאיר שמע את השיעור מדירתו הצמודה לישיבה והגיב בהתרגשות: "אה, צריך אני להודות לקדוש ברוך הוא שנתן לי את רבי משה מרדכי שזוכה ומעמיד תלמידים הרבה".

עוד סיפר בוגר הישיבה הרב **שמואל רפאלי** שליט"א, אשר היה מקורב מאד לרבי מאיר, כי ביום חמישי האחרון לחייו של המשגיח התקיים בהיכל הישיבה שיעור כללי של רבי משה מרדכי. רבי מאיר שמע את השיעור מדירתו הצמודה לישיבה והגיב בהתרגשות: "אה, צריך אני להודות לקדוש ברוך הוא שנתן לי את רבי משה מרדכי שזוכה ומעמיד תלמידים הרבה".

באותם ימים החל הגאון רבי שלמה כץ שליט"א למסור 'חבורות' בסדר קדשים לבחורים בישיבה, ולאחר תקופה קצרה אף החל לשמש כר"מ מן המניין לצידו של הגאון רבי שמריהו גרוסנס שליט"א.

הפרישה משיבת "כנסת יהודה" הטילה על כתפיו הצעירות של רבי משה מרדכי עול כבד, העול הכספי של הישיבה. רבי משה מרדכי פנה אל ידידים בבקשת סיוע, בהרגישו כי בתקופת הנחת היסודות של בניינה הרוחני של הישיבה, שומה עליו להתרכז בענייני הרוח ובהנהגת הישיבה בהתמסרות גמורה. באופן מיוחד סייע על ידו באותם ימים הרב שמואל אפשטיין זצ"ל.

בישיבה. בביקוריו הוא התרשם עד מאד מהתלמידים, מאווירת הלימוד, ובמיוחד - מאישיותו של רבי משה מרדכי.

רבי שמחה הציע לרבי משה מרדכי לקרוא את שם הישיבה "אור אלחנן" על שם אביו, רבי אלחנן, ואף הציע על כך תמורה כספית מסויימת. הוא אף אמר שתלמידיו בחו"ל ודאי יסייעו אף הם ככל יכולתם. רבי יוסף חדש, סיפר שכאשר נועץ רבי משה מרדכי על כך עם אביו המשגיח, אמר לו: "קריאת שם הישיבה על שם רבי אלחנן - כולה ברכה וזכות, וזה כדאי אף ללא כל תמורה!".

דמות פלאים של גדלות בתורה היה רבי שמחה. הוא למד בחרותו בישיבות

פתחת הישיבה בקרית צאנו בירושלים. משמאל המשגיח רבי מאיר זצ"ל מימין ראש הישיבה זצ"ל

המפורסמות שבלטא. תחילה בישיבת נובהרדוק, ואחר כך אצל הגר"ש שקאפ, אצל הגרא"ז מלצר ואף בסלובודקה ובמיר. בסוף שנות בחרותו למד כמה שנים בישיבת טלו. בכל מקום שבו שהה ניכרו כישורונות גאוניים לצד כושר ריכוז והתמדה בלתי מצויים. אך בשל היותו גאון בענווה וגאון במידות, הצליח להסתיר את גדלותו וגאונו שבתורה. כלפי חוץ בלטו בעיקר מידותיו הנעלות, שאותן - עם כל רצונו העז לא יכול היה להסתיר...

היטיב להגדירו הגה"צ רבי שלמה ברעוודא זצ"ל בהספדו עליו: "בדורות קודמים, כשהיו פחות שקועים בחומרות, בוודאי היה סוף סוף מתגלה כוחו דאורייתא וזוכה לשם עולמי... ההכרה המועטת אצלנו בגדלותו של רבי שמחה, אין בה כדי להחמיא לכושר האבחנה שלנו איזו היא גדלות אמיתית... רבי שמחה היה גאון בעל שיעור קומה נדיר, חידושו בכל מקצועות התורה, והגיגיו הנפלאים במערכי מחשבה, מוסר, והשקפה, היו ללא ספק זוכים להערכה ותהילה גם בדורות קודמים שנתברכו בגאונים עד אין מספר..."

עם המעבר לשכונת עזרת תורה, קרם עור וגידים ה"שידוך" בין רבי משה מרדכי לבין רבי שמחה. בחנוכה תשל"ט התקיים כנס ייסוד וקריאת שם הישיבה "אור אלחנן". בקריאת השם "אור אלחנן" הוזכר גם שמו של חמיו של רבי שמחה - רבי מאיר אבוביץ.

לימוד נשגב היה זה לתלמידי הישיבה שזכו לצפות בהערכה וההערכה ההדדית בין רבי שמחה לבין עמיתו הצעיר ממנו בכיובל שנים רבי משה מרדכי. ברוב ענותנותו הפקיד רבי שמחה את הנהגת הישיבה בידי רבי משה מרדכי, שעליו הוא סמך בלב שלם. הוא אף סרב נחרצות לשבת בכותל המזרח של היכל הישיבה ועשה פעולות שונות כדי לחזק את מעמדו של רבי משה מרדכי.

ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר שמחה וסרמן זצ"ל

אכן, בענייני הנהגת הישיבה הקפיד רבי שמחה שלא להתערב, אך לגיוס הכספים הוא נרתם בכל כוחותיו. פעמים רבות הוא הצטרף לנסיעותיו של רבי משה מרדכי לצרפת, לאנגליה, לארצות הברית ועוד. בכל מקום ומקום התקבל על ידי תלמידיו הפזורים ברחבי העולם בכבוד ובהתרגשות. רבי שמחה היה משבח בפניהם את הישיבה החדשה ואת דמותו של רבי משה מרדכי

בקץ תשל"ח עלה האדמו"ר מקלויזנבורג לארץ הקודש. מלכתחילה דובר שיקבע את מושבו בירושלים, ולאור זאת נתבקש רבי משה מרדכי לפנות את הבניין שבו התמקמה הישיבה. רבי משה מרדכי החל לתור אחד מקום קבוע למשכנה של הישיבה, דבר שדרש משאבים כספיים כבדים. באותם ימים קיבל רבי משה מרדכי מכתבי המלצה חמים מגדולי הדור, מרן היסטיפלערי ומרן הרב שך זצ"ל.

בסופו של דבר, קבעה הישיבה את משכנה בשכונת "עזרת תורה". בהשתדלות נמרצת קבלה הישיבה מבנה "מפואר" - "מל"ח" (מחסן לשעת חירום) ששימש עד כה כמחסן לקופסאות שימורים לשעת חירום. המחסן פונה מתכולתו והוכשר לשמש כבית מדרש. חדר האוכל, דירת המשגיח ופנימייה מוקמו במבנים ובדירות סמוכות.

תושבי השכונה קבלו במאור פנים את הישיבה. תלמידי חכמים חשובים מתוכם קבעו את מקום תפילתם בין כתלי בית המדרש, ואף שכנים רבים נקשרו בקשר אמיץ לישיבה. רבי משה מרדכי כדרכו, דאג לתת תחושה טובה לכל אחד מהם ואת ההרגשה שזהו מקומם הטבעי, בהדריכו את התלמידים כי תועלת הישיבה היא זו.

ראש הישיבה הגאון רבי שמחה וסרמן זצ"ל

באותם ימים, קיץ תשל"ח, הגיע לארץ הקודש הגאון רבי אליעזר שמחה וסרמן זצ"ל, בנו של הגאון הקדוש מרן רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל הי"ד. רבי שמחה הגיע לאחר שנים רבות של פעילות תורנית ענפה בארצות הברית, במטרה להקים ישיבה על שם אביו בארץ ישראל.

רבי שמחה פנה לידידו הגאון רבי צבי הירש זקס זצ"ל, נכדו של ה"חפץ חיים", להתייעצות. רבי הירש התגורר באותם ימים בקרית צאנו, בשכונת לישיבה. הוא נהג להתפלל בישיבה לעיתים תכופות והתרשמותו מהאווירה הייחודית ששררה בישיבה היתה עמוקה. היתה זו המלצתו של רבי

הירש להתחבר לישיבתו של רבי משה מרדכי. עם רעיון זה נסע רבי שמחה לבני ברק, ופנה אל היסטיפלערי בבקשת עצה. היסטיפלערי סמך את ידיו על הרעיון להקים שותפות עם רבי משה מרדכי, והורה לרבי שמחה לעשות כן. רבי שמחה החל לבקר

ומייקק אותו בעיניהם. רבים התלמידים ששמחו לסייע ולתמוך בישיבה החדשה שהקים רבם.

ביום ב' בחשוון תשנ"ג נלקח רבי שמחה לבית עולמו למגירת ליבם של בני הישיבה. על פי צוואתו נאמר רק הספד אחד. רבי משה מרדכי חשב שראוי שיהיה זה אחד מגדולי וזקני הדור, ורצה לבקש ממרן הגאון רבי **חיים פנחס שיינברג** זצ"ל, ראש ישיבת תורה אור, שהוא יהיה המספיד בהלוויה. אבל כשהתייעץ עם מרן הגאון רבי **שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל, אמר כי הראוי ביותר שרבי משה מרדכי עצמו יהיה המספיד, בהיותו שותף עמו בחייו בהקמת ובנין הישיבה. רבי משה מרדכי נשא הספד על הנקודות הנזכרות בצוואה, והיטיב להגדיר את דמותו של רבי שמחה.

שנותיה הראשונות של הישיבה

אווירה מיוחדת שררה בבית המדרש של הישיבה המתפתחת. הקפדה מוחלטת על זמני התפילות והסדרים, התמדה נפלאה והספק תובעני ומחייב. הישיבה לא שבתה אף בימי בין הזמנים. במיוחד בימי חודש תשרי, כאשר היו הבחורים מגיעים מחוץ לעיר באחד מימי חול המועד סוכות לשמחת בית השואבה, טבעי היה שיישארו בישיבה עד לאחר שמחת תורה. את שנתם נמו בסוכת הישיבה. ואוכל מנין? ישנה מכולת, המוכרת לכל תושבי עזרת תורה - המכולת של הרב נעימי ז"ל, ובמכולת זו ניתן לקנות על חשבון הישיבה - כל אחד ומה שליבו חפץ... כי הישיבה היא "בית", ובבית קונים מה שצריך... מנהל המשק של הישיבה התקשה להבין את ההנהגה הזו, שכן רבי משה מרדכי היה מקפיד ביותר שלא להוציא הוצאות מיותרות, והנה - ניתנת אפשרות לבחורים לקנות ככל העולה על רוחם!

עם ריבוי התלמידים נוספו לרמ"י הישיבה, הגאון רבי **זלמן גודמן** שליט"א [אשר שימש קודם לכן כר"מ בישיבת 'בית התלמוד'], הגאון רבי **מרדכי סמפולינסקי** שליט"א, ולהבחיל"ה הגאון רבי **יוסף פרבשטיין** זצ"ל. כמו"כ הגה"צ רבי **נפתלי מנחם חדש** שליט"א סייע על ידי אביו הגדול בענייני ההשגחה, ואף שימש כמשיב לבני הישיבה. לאחר כמה שנים נתמנה אף הגאון רבי **אברהם זונשטיין** שליט"א כמשיב בישיבה.

המשגיח רבי מאיר חדש היה מחלק את שהותו בין ישיבת "עטרת ישראל" שהוקמה בינתיים על ידי חתנו, הגאון הגדול רבי **ברוך מרדכי אזרחי** שליט"א, לבין ישיבת "אור אלחנן". מידי שבוע מסר שיחות לכלל התלמידים בשתי ישיבות אלו וביום נוסף בישיבת חברון. במסירת שיחות אלו המשיך עד ליומו האחרון. הישיבה התנהלה על פי רוחו הגדולה, כאשר כל הדבר הקשה היו מביאים לפתחו ונוהגים על פי הכרעתו, עד עת פטירתו בערב שבת קודש, כ"ט בטבת תשמ"ט. עם פטירתו הרגיש רבי משה מרדכי שאבדה המשענת עליה נסמכה הישיבה. כאשר ניגש לפני העמוד לתפילת מוסף בראש השנה הראשון אחר פטירת אביו המשגיח, לחש לאחד התלמידים שעמד סביבו: 'אין ברירה חייבים כבר לעמוד על הרגלים של עצמנו'. כאשר ניכר מדבריו הקושי הגדול שהרגיש לגשת לתפילת הימים הנוראים ללא אביו הגדול לצידו.

הגה"צ רבי **נפתלי מנחם חדש** שליט"א נתבקש למלא מקום אביו זצ"ל בהשגחת הישיבה ובמסירת השיחות. לאחר כמה שנים נקרא אף הגה"צ רבי **צבי פלוצ'ק** שליט"א, אשר שימש בעבר כמשגיח בישיבת 'באר יעקב', לשמש כמשגיח נוסף בישיבה.

עם השנים בניין הישיבה בעזרת תורה נעשה צר מלהכיל את הישיבה ההולכת ומתפתחת. רבי משה מרדכי החל לחפש מקום אחר, עד שהוצע לו הבניין המפורסם בשכונת רוממה. היו שטענו

אז: איך אפשר לחשוב על מבנה נטוש כזה? היה זה שלד של בניין שמטרתו מראש הייתה לשמש כמשחטה של ירושלים, ובאותם ימים היה המקום בקצה ירושלים ומרוחק מהשכונות המיושבות. בשנים הראשונות אף החלו לשחוט בבניין, אך תושבים שדרו במקומות סמוכים הגישו תלונה לראש העיר בגין הריח הנורא. ראש העיר הודיע אכן על העתקת מקום המשחטה, ומאז עמד שלד הבניין נטוש ושומם, מצפה לישיבה. המעבר הסופי לבניין הישיבה נקבע לתחילת זמן קיץ תשנ"ב.

עם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

רבי משה מרדכי זכה להערכה גדולה ולאמון מצד גדולי הדור. בשנים האחרונות נוצרה בעיה חמורה סביב 'ועד הישיבות', עד כדי שהיה בזה כדי סכנה קיומית. רבי משה מרדכי תכנן מהלך שהציל את וועד הישיבות, כששמע מרן **הגראי"ל שטיינמן** זצ"ל שרבי משה מרדכי נכנס לעובי הקורה, אמר שאם כן הינו רגוע שהמהלך ייצא לפועל. יש לציין שלאחר מכן ביקש מרן ראש הישיבה **הגרי"ג אדלשטיין** שליט"א לצרף את רבי משה מרדכי לחבר נשיאות ועד הישיבות - כהכרת הטוב על המהלך שהוביל, אך רבי משה מרדכי סירב: "רוצה אני שזכות זו תעמוד לי לעולם הבא".

הגאון הצדיק רבי **חזקיהו מישקובסקי** שליט"א, משגיח ישיבת 'ארחות תורה', סיפר בהספדו על מרן הגראי"ל זצ"ל בהיכל ישיבת מיר, כי ביום שישי אחד אמר לו הגראי"ל שיש גזירה בשמים וצריך לפעול לנסות לבטלה, והיה זה פלא בעיניו, שאין הגראי"ל רגיל לומר כדברים הללו. והנה כמה ימים אחר כך נפטר רבי משה מרדכי, ולאחר כשבוע נפטר אף הגאון הגדול רבי **אריה פינקל** זצ"ל, ראש ישיבת מיר ברכפלד.

אחרית ימיו

בר"ח אייר תשע"ו נודע לרבי משה מרדכי דבר מחלתו הקשה, תקופת מחלתו הקצרה היתה תקופה מופלאה, בה ניכר במלוא יופיו והדרו. למרות שידע היטב על מצבו הקשה והחמור, שלט היטב בעצמו בשלוות הנפש מופלאה ללא כל בלבול. בשבוע האחרון גברה מחלתו והצליחה להכריע את גופו הכחוש, ובבוקר יום רביעי, כ"ח בתמוז ה'תשע"ו, עלתה נשמתו בסערה השמימה.

כשנודעה בשורת פטירתו למרן **הגראי"ל שטיינמן** זצ"ל הוא החל לבכות, ואמר כי הקדוש ברוך הוא לוקח את הטובים, וכשנשאל ע"י הגאון רבי **ברוך שפירא** שליט"א אם להוציא את הישיבות להלוויה, השיב שכולם ייצאו ואף ישיבות קטנות, ורבי ברוך שפירא ציין כי בהיכרותו הקרובה עם הגראי"ל והוראותיו, הרי זו הוראה חריגה שאך בני ישיבות קטנות ייצאו.

במהלך הלוויותו הכריז הגאון רבי **זלמן גודמן** שליט"א, ר"מ בישיבה, כי בנו וחתנו של רבי משה מרדכי, הגאונים: רבי **חיים אריה חדש** שליט"א ורבי **צבי אליעזר וינפלד** שליט"א, יכהנו כממלאי מקומו בראשות הישיבה.

גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, כאשר על אף החששות הגדולים מה יעלה בגורל הספינה אשר אבד קברניטה מה יעלה, בס"ד הישיבה משגשגת ועולה באופן מופלא, כאשר בשנים האחרונות מנין התלמידים בישיבה אף הכפיל את עצמו. עקב ריבוי התלמידים נקראו רמ"ם חדשים לכהן בישיבה, הלא הם הגאון רבי **אברהם פוזן** שליט"א, והגאון רבי **צבי פסח כהן** שליט"א. התחושה הינה שאכן ראש הישיבה רבי משה מרדכי זצ"ל מסייע ועוזר ממרום שמפעל חייו, הלא היא הישיבה הקדושה, תמשיך ותפרח עד ביאת גואל צדק בב"א.

ראש הישיבה הגאון רבי **חיים אריה חדש** שליט"א

ראש הישיבה הגאון רבי **צבי וינפלד** שליט"א

שיחה מאת הגאון רבי יצחק טסלר שליט"א

בענין "תורתו משתמרת" והטכסיסים לכך

[נמסר לפני בני החבורה בישיבת מיר]

הדברים הבאים אני אומר לחזק את עצמי, אלא שאני אומר אותם בקול ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחרני ואם יהא עוד אחד שיקבל תועלת מהדברים והיה זה שכרי. לא באתי לחדש חידושים, אלא לחזור על הדברים שכפי רוב פירסומם כך ההעלם מהם מצוי מאוד והשכחה רבה כלשון רבינו הרמח"ל בהקדמתו. מבואר בגמרא בברכות (לב ע"ב) דדברי תורה הם מהדברים הצריכים חיזוק ופירוש רש"י "שיתחזק בהם תמיד בכל כוחו" וכ"ש כשאנו עומדים בתחילת הזמן דאז הוא העת המוכשר ביותר לקבל עול תורה, וכמדומה שאחד הדברים המרכזיים בלימוד התורה הצריך חיזוק הוא הנושא של "תורתו משתמרת", דהנה אין זה חזון נפרץ לראות בני עליה שממיתים עצמם באהלה של תורה שנים ע"ג שנים, אבל את החשבון הבסיסי שכל לומד אמור לעשות הם אינם עושים. דהנה ידוע מאנשי העולם החיצון שאצלם הדבר פשוט בתכלית הפשיטות, שכשהם לומדים מסלול או תכנית מסוימת, הרי שבסוף כל שנה הם עושים מאזן והיה אם אכן האדם יודע ושולט בחומר הוא ממשיך להתקדם, ואם לא אז אחת מהשתיים או שחוזר מההתחלה עד שישלוט בחומר ויוכל להתקדם הלאה או שפשוט הוא עושה חישוב מסלול מחדש ומתחיל ענין אחר. ולהבדיל בין הקודש ובין החול, אצלינו הדבר מאוד מצוי שממשיכים הלאה שנים ע"ג שנים בלי לתת את הדעת ולסובב את הראש אחורה ולעשות את החשבון הפשוט הנ"ל מה אנו יודעים ממה שלמדנו ומה לא. ואכן יש לעיין מה הסיבות שאצלינו לא נעשה המאזן הפשוט הנ"ל ולאחר שנדע את הסיבות לכך יש לדון אם אכן הם מצדיקות את התופעה הכ"כ מצויה הנ"ל. ולאחר העיון נראה שיש ג' סיבות מרכזיות לכך:

א. בעולם החיצון אין שום מטרה אחרת חוץ מלימוד 'לשם ידיעה' וע"י ידיעה זו האדם רוכש מקצוע וכדומה ואם כן ללא ידיעת החומר "למה זה אנכי" ולא ממשיכים הלאה, אמנם אצלינו אנו עושים רצון אבינו שבשמים, והוא רוצה שנלמד תורה ויש לנו עניין 'בעצם הלימוד' כדי לקיים את רצונו ולכן לומדים וממשיכים הלאה, אלא דאמנם נראה שיש בסיבה זאת בכדי להסביר את תופעה הנ"ל, אך בהחלט אין בה כדי להצדיק אותה, דהרי דווקא בגלל זה שאנו חפצים לעשות רצון אבינו שבשמים - הרי רצונו שאנו נדע ונזכור את מה שאנו לומדים, וכידוע מרבותינו דב' חלקים איכא במצות ת"ת עצם הלימוד, וידעת התורה והא בלא הא לא סגיא, וכבר מבואר במדרש משלי פ"י (שהובא להלכה במשנ"ב סימן קנ"ה, בביאור"ל) "אר"י בא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם וכו' בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גיהנם מתגברין בו כו' והם נוטלים אותו ומשליכין אותו לגיהנם בא מי שיש בידו שני סדרים או ג' הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו' ע"ש וידוע שרבותינו הח"ח, הרב שך ועוד, היה מדרש זה מול עיניהם כל ימיהם וחרדו על קיומו.

ב. בעולם החיצון אין בדר"כ 'סיפוק' בעצם הלימוד וכל לימודם הוא הכשר וקידום לחפור ובלי ידיעת החומר נמצא חסר הקידום, משא"כ אצלינו יש סיפוק בעצם הלימוד וב"ה מחדשים ויורדים לעומקם של ד"ת, אמנם גם טענה את איננה מצדיקה את הנ"ל שהרי גם 'במושגים של סיפוק', זה טוב שלומדים ונהנים בשעת הלימוד אבל במצטבר שנים ע"ג שנים מגיע יום ואברך מסתכל אחורה, ואם הדברים שהוא למד אינם בשליטה אצלו, מתחיל להיות לו חיסרון בחיות וכו'. וכנגד זה אדם ששולט בחומר אי אפשר לשער ולתאר את הסיפוק האדיר שיש בנועם העול הזה - א"כ צריכים אנו לקבל על עצמנו לשלוט באמת במה שאנו לומדים.

ג. יש שמרגישים 'שלא מסוגלים' לשלוט במה שלומדים כגון בכמה מסכתות או בכמה נושאים בשו"ע, ויש שטענתם בפיהם שאמנם מסוגלים הם אבל זה קשה מאד, והנה ביחס לטענה שקשה אין בכך כדי פטור ומי אמר שלהיות יהודי הוא בהכרח קל, אלא שלגופם של דברים אחר שמתרגלים להכנס בנועם עול החזרות אין לך תענוג יותר מזה כנראה אצל הזוכים לכך. וביחס לטענה שלא מסוגלים - המציאות מראה שמי שמשקיע בזה את 'ההשקעה הנכונה' יכול להגיע עם כישרונות נמוכים לתוצאות שאין לתאר, ואני אומר זאת ממה שעניי ראו אצל כמה חלשים. [פגשתי לא מזמן שני אברכים חשובים שאני זוכר אותם עוד בהיותם בישיבה שהיית

בה 'משיב' הם לא היו בעלי כשרון מיוחד, אחר עשר שנים פגשתי אותם ודיברתי איתם בלימוד הם שלטו ישר והפוך בהלכות שבת ונדה במקורם עם כל שיטות הפוסקים].

עצה נפלאה לחזור בזמן קצר על הרבה דפים בגמרא או סימנים בשו"ע ולזכור

דבר ראשון אנו צריכים לדעת שהדבר הראשון שרבותינו דברו עליו הרבה כדי שתורתנו תהא משתמרת זה ריבוי החזרות וידועה הגמ' בחגיגה 'אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד'. וזה חשיב 'עובד אלוקים' והשני חשיב 'לא עבדו' יש כמה פירושים מה הביאור בגמ' זו, הבעל התניא מפרש שבזמן חז"ל הרגילות הייתה לחזור מאה פעמים על כל דבר, ומי שמצליח לשנות את ההרגל ולעשות מעבר למה 'שמקובל' הוא בגדר 'עבדו'. והנה בזמן חז"ל לא היה כל כך ריבוי דיעות המפרשים אלא רק את מימרות התנאים או האמוראים, מה נאמר היום שאנו רוצים לדעת את כל הרש"י והתוספות ושאר ראשונים ואחרונים ואם בהלכה זה את כל הטור, ב"י, ש"ך, ט"ז, פתחי תשובה, רעק"א וכו' ק"ו שצריך פי מאה לחזור, ואין אפשרות אחרת.

הגמ' אומרת תנא מיניה ארבעין זימנין, ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה - הגר"א ביאר מה הביאור כמאן דמנחא 'בכיסיה' שגם אחר שהוא חזר על זה ארבעים פעם זה היה אצלו כאילו 'מונח בכיס', ועל הכיס אמרו חז"ל ב"מ כא' ע"ב אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה. ר' חיים מוולאז'ין שאל את הגר"א כמה חזרות צריך אמר לו 'כל ימיו בעמוד והחזר'.

ולכאוף הדבר מאוד קשה להקיף כ"כ מסכתות עם רש"י ותוספות ואם זה בהלכה את כל הטש"ע ואת כל הנוש"כ מאה פעמים, לכאוף הדבר צריך תחבולות איך עושים את זה.

למעשה המציאות הוכיחה והרבה אברכים ובחורים אמרו שע"י כן השתנה להם החיים, שהאדם יעשה 'סיכום' תמציתי של הדברים, למשל אפשר לקחת עמוד גמרא ולתמצת בכמה משפטים מרכזיים וכן תוס' או ש"ך ארוך מאד שמביאים הרבה ראיות לכאן ולכאן ולסכם אותו במשפט אחד. יש כאלה שמסתמכים על של סיכום של אחרים, אבל המציאות מוכיחה 'שאדם רוצה בקב שלו', יש יותר תועלת בחזרה בסיכומים של עצמו. ודאי שמומלץ שהחזרות הראשונות יהיו בפנים, אבל את ריבוי החזרות להקיף הרבה דפי גמרא או סעיפים בשו"ע בחדא מחתא - המציאות הוכיחה שזה אפשרי רק ע"י חזרה מתוך סיכום תמציתי של הדברים, שרק כך אפשר לחזור על המון בזמן קצר.

פלאות עדותיך ע"כ נצרתם נפשי

דרך שניה שהיא חלק מן התחבולות תעשה לך מלחמה, שאלו פעם את חכם בן ציון אבא שאול [ידוע שהייתה לו שליטה מדהימה בכל התורה], איך זכה לזכור את כל התורה, מה ענה - ישנן שתי נוסחאות, נוסח אחד אמר לשואל אם היית קם בבוקר והיית רואה פיל מעופף מול החלון של הבית שלך כמה זמן היה לוקח לך לשכוח את זה? נוסח שני [הוא היה בן חמישים] שאל אותו את החתונה שלך אתה זוכר, ענה לו כן ולפרטי פרטים, אמר לו אצלי כל התורה מרתקת כיום החתונה.

דהיינו לא מספיק ריבוי החזרות יש כאלה שחוזרים על קטע בתפילה אלפי פעמים, ואח"כ אומרים להם לומר בע"פ קטע בתפילה הם אומרים שלא זוכרים כ"כ שיביאו להם סידור... אדם שלא מחובר ע"י יצר ההתעניינות והסקרנות לדברים שהוא לומד עלול לשכוח מהר הדברים.

כנ"ל מסופר על האו"ש, האו"ש כידוע זה היה מבהיל על הרעיון איך ידע את כל התורה כולה, מילא הרוגצ'ובר כששאלו אותו איך זוכר אמר שבדיוק למד את זה לפני חצי שעה... אמרו א"כ מה הפלא שהוא זוכר, ענה האו"ש שכתוב בגמ' 'מילתיה דתמיהא דכירא לאינשי' (דבר תמוה אנשים זוכרים) אצלי כל דבר זה מלתא דתמיהא...

מה הפשט, הפשט שכל הדברים היו מיוחדים ומיוחדים אצלו, הדברים משכו אותו ועניינו אותו מאד לכן זה נשאר אצלו.

שמעתי בשם ר' אלעזר פלצ'נסקי על מה שדוד המלך אומר 'פלאות עדותיך על כן נצרתם נפשי' אם פלאות עדותיך זה מושך את הלב בפליאה של הדבר אז נצרתם נפשי. וכן שמעתי מחבר ששאל את אחד מגדולי התורה בדורינו, שהשליטה שלו בשו"ע וכל הנוש"כ זה שליטה מדהימה ממש לא יאומן כמאן דמונח בכיסיה. ושאל אותו איך הוא זכה לזה, הוא ענה לו יש לי פשוט יצר של סקרנות גדולה. בפסוק במשלי כתוב 'מזימה תשמור עליך' התורה קרויה מזימה, הגמ' דורשת בנדרים זו מה היא - כשיש לאדם את יצר הסקרנות הדברים מתקבלים ויושבים אצלו.

ד' עצות איך לעורר את יצר הסקרנות ועי"כ לא לשכוח

השאלה היא רק איך אנחנו יוצרים אצלנו את יצר הסקרנות כדי שהדברים ישתמרו אצלנו? נביא כאן ארבע עצות מועילות. אמנם צריך לדעת כמובן שכדי שהלימוד יהא מושך ומסקרן אם אין האדם שקוע מספיק בלימוד ואת יצר הסקרנות הוא ממלא בדברים אחרים לא יועילו כל עיצות שבעולם, ודברינו הם לבני עליה ששקועים בלימוד ומחפשים דרכים להגביר את טכסיסי המלחמה.

א. החת"ס אמר שהסיבה 'שבכל דף בש"ס' הוא השתדל לחדש חידושים היתה כדי 'שלא ישכח' את הדף. וכן לגבינו כאשר לומד טוב יש לו בדרך כלל הארות וקושיות טובות, שישתדל שבכל נושא תהיה לו הארה טובה ויכתוב אותה בצד, זה מאד עוזר לזכור את הנושא.

ב. שאלו את החזו"א איך הוא זוכר כל כך, הוא ענה שככל שלומדים יותר 'בהבנה' יותר זוכרים. וכמבואר בירושלמי דהסובר את תלמודו לא במהרה משכח, כל דבר שלומד שילמד מתוך הבנת טעמי הדברים.

ג. אם לומד לדוגמא גמרא ישתדל לראות חקירה מענינת באחרונים אודות הסוגיה ואם לומד הלכה כל סעיף שלומד ישתדל לראות מה 'פוסקי זמננו' מדברים על זה - הדברים יוצרים התענינות ונשארים תפוסים אצלו ולא במהרה הוא שוכח.

ד. עצה רביעית שגורמת שהדברים ישתמרו, בגמרא יכול לתפוס מכנה משותף בין נושא אחד שמפוזר על כמה דפים כגון עניני בור בב"ק שמפוזר כידוע בין כמה דפים בב"ק ואם זה בהלכה הרבה פעמים יש מכנה משותף בין כמה סעיפים ודברי תורה כונסם לכללים ועי"כ אתה זוכרם.

אמנם לפני הכל ואחרי הכל צריך לזכור את דברי הגמרא בנדה ע' ע"ב שכדי שהתורה תתקיים בידו צריך גם שיתפלל למי שהחכמה שלו "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" וכבר אמרו חז"ל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא, ומבואר בשבת לא' שהאוצר לשמירת התורה היא יראת שמיים "הן יראת ה' היא אוצרו".

יהי רצון שנזכה לעשות רצון ה' בלבב שלם ונגיע לידיעת כל התורה כולה.

ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל לכתובת - dudu3266@gmail.com

ניתן להשיג השיחה מוקלטת באוצר השיעורים במקלט הבנין המרכזי בישיבת מיר

להארות והערות 0527695229

"כה תאמר לבית יעקב"

מאמר שבועי לנשות ישראל
מפי גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה
מבית "אוסף גיליונות"

חינוך לחיי תורה

שיחת חיזוק והתעוררות לבנות ונשות ישראל שנמסרו מפי

הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל

ראש ישיבת 'קרית מלך'

נאמר ותועד עבור תלמידות סמינר הרב מאיר בב"ב, בהנהלת הרבנית בורנשטיין תל"ט"א

ל"ב א'). להיות 'שמח בחלקו' אפשר רק משום שכן תורה מאושר בכל דבר תורה שהוא לומד, בכל חידוש שהוא מחדש, בכל עליה שהוא עולה, בתורה, ביראת שמים. גם חינוך הילדים הוא לגמרי בצורה אחרת, **כאשר יש דוגמא אישית, כשהאבא יושב ולומד כל הזמן, זה מחנך, זה מכניס חשק, זה מדרבן**. ואם כן, השאיפה הפשוטה הזו, שברוך השם היתה אצל כל בת - לזכות להיות אשת תלמיד חכם, זו על כל פנים היתה **השאיפה**, לזה צריך להמשיך ולחנך ביתר שאת וביתר עוז. משום שלעמוד בפני הקושיים והנסיונות - אפשר רק עם כח התורה.

דבר נוסף. צריך לדעת, ישנה ביקורת מסוימת על ספרי התולדות של הגדולים, שמספרים על גדלותם, אבל לא מספרים, לא רוצים לספר - שהיו להם קושיים, היו להם גם כן נסיונות, והיו להם גם **ירידות**, **"שבע יפול צדיק וקם"** (משלי כד טו). וכך קורה גם אצל בן תורה (ראה בדברי מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצלה"ה ב'אגרות וכתבים' קכח, ובשיעורי שיר השירים מרבינו זצ"ל עמ' שכג). יש לפעמים ימי ירידה, כפי שהראשונים קוראים לזה 'ימי האהבה' ו'ימי השנאה' (יעוי' ספר הישר לר"ת שער שישי אות ק), ישנה התמודדות, ישנם קושיים.

לא צריך תמיד לראות רק את החסרונות. צריך לדעת את הכיוון, אם ישנו רצון לעלות ולהתעלות, אז בעזרת השם במשך הזמן מתעלים. יש אמנם קושיים, ויש ירידות אצל כל אדם, כל אחד לפי כחו, לפי מהותו, אחד מסוגל יותר, אחד מסוגל פחות, אבל העיקר שהולכים בדרך הנכונה, צועדים בכיוון הנכון, כדי להגיע למה שהקב"ה רוצה מכל אדם שיגיע. כך צריך לדעת. ודאי שהשאיפות צריכות להיות גדולות, אבל צריך לדעת שכך דרך החיים, וישנן ירידות, ישנם קושיים, ישנם נסיונות, אבל לא צריך להירתע מנסיונות, אדרבא, צריך להתעלות ולהתגדל.

כך צריך לחנך, וכך צריך לצפות לסיעתא דשמיא, שהקב"ה יוליד תמיד בדרך הנכונה, לעלות ולהתעלות, לעשות את רצונו יתברך.

אין לשער את הזכות שיש לאישה שנישאת לבן תורה, לתלמיד חכם, ומסייעת לו ללמוד ולגדול, ולעלות בתורה.

חז"ל אומרים (ברכות י"ז א'): 'נשים במה זכו?' וכפי שרגילים לפרש, שהכונה במה הן זוכות לחיי העולם הבא? משום שמחנכות את הילדים לתורה, ומסייעות לבעליהן ללמוד תורה, יש להן זכות התורה. יתירה מזו, יש שמפרשים את המאמר הזה של 'נשים במה זכו' - בזה שהן מסייעות לתורה, ש"זכו" מלשון "כל הקודם זכה", "ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות" (ברכות י"ב ב'), לשון **ניצחון**.

יודעים אנו שכדי לעמוד בפני הנסיונות, בפני הקושיים, צריך את כח התורה, "בראתי יצר הרע - ובראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל"ב). נשים אינן מצוות בתלמוד תורה, אם כן כיצד הן יכולות לעמוד בפני הקושיים, בפני ההתמודדויות והנסיונות שהיצר מאמיר ומעמיד על האדם? זה בזכות התורה. בזכות שהן מסייעות לתורה, מסייעות לבעליהן ללמוד תורה.

אנו רואים, רבי עקיבא אמר לתלמידים על אשתו רחל: "שלי ושלכם שלה הוא" (כתובות ס"ג א'), נדרים נ' א'). יכולים אנו לתאר את תורתו של רבי עקיבא? עד היום הזה, כל אלפי תלמידיו, כל תורתו שנלמדת במשך כל הדורות, בכל זה יש זכות לרחל! משום שהיא ויתרה על מנעמי החיים כדי לסייע לתלמיד חכם לעלות ולגדול, היא הפכה רועה צאן **לרבי עקיבא!**

מלבד זאת, גם בבחינה פשוטה, מי שרוצה באמת חיים מאושרים אמיתיים - אלו חיים עם בן תורה, אלו הם חיי אושר אמיתיים. אמנם עם אנשים שאינם עוסקים בתורה החיים הראשונים, השנים הראשונות, יכולים להיות מאושרים, אבל בהמשך, כשיש קושיים גדולים, יש מחלה חס ושלום, נופלת זקנה בטרם עת, וכיוצא בזה, **אזי בן תורה שמאשר כשהוא לומד תורה, מאושר בכל מילה של תורה - הרי החיים שלו מאושרים בכל מצב**. אבל אדם שלא הורגל ללמוד, הרי החיים נעשים קשים עד מאד.

בני תורה מושרשים ומחונכים שגם כשקשה, גם כשאין, אבל - "איזהו עשיר השמח בחלקו" (אבות פ"ד מ"א, תמיד

משנת כל חי

הספר "משנת כל חי" הוא הספר הנצרך והשימושי בכל בית יהודי. כל אחד מאיתנו רוצה לעשות את המירב והמיטב לעילוי נשמת קרוביו ויקריו. כל אחד גם יודע שלימוד המשניות הוא המסוגל ביותר לכך. אך דא עקא שלא לכל אחד יש את האפשרות להקדיש את הזמן הנצרך ללימוד המשניות כראוי בכוונה בדעת בחכמה ובתבונה [כלשוננו של השד"ח בצוואתו בענין זה].

הספר "משנת כל חי" בא לתת מענה לכך, לתועלת לחיים ולתועלת המתים למען יוכלו קרוביהם ללמוד לעילוי נשמתם בזמן קצר יחסית ובהכנה ברורה את פרקי המשניות הנהוגים ללומדם ביום היארצייט ובתוך י"ב חודש.

פרקי המשניות שבספר מבוארים על פי המפרשים בשפה ברורה וקלה השווה לכל נפש כאשר הפירוש מוצב מתחת לשורת המשנה בתוספת הקדמות וציורים לפי הצורך למען ירוץ בו הלומד.

בספר נסדרו פרק ז' דמקואות ופרק כ"ד דכלים הידועים כמסוגלים יותר לעילוי נשמת הנפטר, וכן פרקים לפי סדר אותיות הא"ב ללימוד אותיות שם הנפטר כנהוג, פרקים אלו נבחרו בשימת דגש על הפרקים היותר קלים שבש"ס במטרה להקל על הלומד להבין בזמן קצר את הפרקים הנדרשים. כמו כן נכללו בספר שני פרקים שונים לאותיות היותר שכיחות בשמות בני אדם כדי שיוכלו החפצים בכך ללמוד פרק אחר לאות הנכללת בשם הנפטר.

סך הכל מכיל הספר בקירבו ל"ז פרקי משניות כולם מבוארים כנ"ל בצמוד מתחת לשורת המשנה. בנוסף, נדפסו בסוף הספר לקט הלכות ליום היארצייט וסדר התפילה על הקבר מבואר ומסודר בדקדוק על פי המקורות ועל פי הדרכתו של מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א.

הספר נדפס ברוב פאר בהוצאת "צוף", הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני, וניכר כי הושקעו בו מיטב הכוחות על מנת להביא לפני הלומד דבר נאה ומתוקן.

את הספר ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או אצל המחבר בטל' - 058-3203018

ובטל' - 052-7641127

שהחיינו וקיימנו והיגיענו לזמן הזה

בסייעתא דשמיא יצא לאור הספר שרבים ציפו לו

משנת כל חי

סדר לימוד המשניות לעילוי נשמת הנפטר

פרק ז' דמקואות ופרק כ"ד דכלים הידועים
כמסוגלים לעילוי נשמת הנפטר
ופרקי משניות (היותר קלים שבש"ס)
לפי סדר הא"ב ללימוד אותיות שם הנפטר,
כל אלה מבוארים בקצרה בטוב טעם ודעת
בפירוש קצר ותמציתי
המופיע מתחת לשורת המשנה
למען ירוץ בו הלומד

ובסופו לקט הלכות ליום היארצייט,
סדר העלייה לקבר והתפילה על הקבר
מבוארים ומסודרים מחדש ע"פ המקורות

"...וילמדו משניות אותיות

שמותיי עם פירוש...

כי טוב מעט בכוונה

בדעת בחכמה ובתבונה"

(מתוך צוואת השר"ח)

בקרב אי"ה
פ"ז דמקואות
פכ"ד דכלים
בפורמט כיס

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או אצל המחבר: 02-5716037 בב"ב: 052-7641127 | הו"ל צוף

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
 תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא
 ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

עימוד

עריכה

הגהה

הקלדה